

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı

Psikolojik Danışma ve Rehberlik Programı

İSTİSMAR-İHMAL GEÇMİŞİ VE ROMANTİK İLİŞKİDE BAĞLANMA:
BİLİŞSEL DUYGU DÜZENLEME VE ERKEN DÖNEM UYUMSUZ ŞEMALARIN ROLÜ

Başak KUBİN METE

Doktora Tezi

Ankara, 2023

Liderlik, araştırma, inovasyon, kaliteli eğitim ve değişim ile

Daha ileriye ... En İyiyeye ...

Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı
Psikolojik Danışma ve Rehberlik Programı

İSTİSMAR-İHMAL GEÇMİŞİ VE ROMANTİK İLİŞKİDE BAĞLANMA:
BİLİŞSEL DUYGU DÜZENLEME VE ERKEN DÖNEM UYUMSUZ ŞEMALARIN ROLÜ

CHILDHOOD ABUSE-NEGLECT AND ROMANTIC RELATIONSHIP ATTACHMENT:
THE ROLE OF COGNITIVE EMOTION REGULATION AND EARLY MALADAPTIVE
SCHEMAS

Başak KUBİN METE

Doktora Tezi

Ankara, 2023

Kabul ve Onay

Eğitim Bilimleri Enstitüsü M¼d¼rl¼đ¼ne,

Başak KUBİN METE'nin hazırladığı "İstismar-İhmal Geçmişı ve Romantik İlişkide Bağlanma: Bilişsel Duygu D¼zenleme ve Erken D¼nem Uyumsuz Şemaların Rol¼" başlıklı bu çalışma j¼rimiz tarafından **Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı, Psikolojik Danışma ve Rehberlik Bilim Dalında Doktora Tezi** olarak kabul edilmiştir.

J¼ri Başkanı	Prof. Dr. Zeynep HATİPOğLU S¼MER	İmza
J¼ri Üyesi (Danışman)	Prof. Dr. Filiz BİLGE	İmza
J¼ri Üyesi	Prof. Dr. İLHAN YALÇIN	İmza
J¼ri Üyesi	Prof. Dr. Meliha TUZGÖL DOST	İmza
J¼ri Üyesi	Doç. Dr. Nil¼fer KOÇT¼RK	İmza

Bu tez Hacettepe Üniversitesi Lisans¼st¼ Eğitim, Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'nin ilgili maddeleri uyarınca yukarıdaki j¼ri üyeleri tarafından 19 / 01 / 2023 tarihinde uygun gör¼lm¼ř ve Enstit¼ Yönetim Kurulunca / / tarihi itibarıyla kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Selahattin GELBAL
Eğitim Bilimleri Enstitüsü M¼d¼r¼

Öz

Bireyin çocukluk çağı travmaları ile yetişkinlik döneminde sergilediği bağlanma tarzı arasındaki ilişkide erken dönem uyumsuz şemalar ile duygu düzenleme becerilerinin etkisinin değerlendirildiği bu çalışmada sıralı açıklayıcı karma desen kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu, nicel veriler için 304 üniversite öğrencisi ile nitel veriler için çocukluk çağında istismar deneyimi olan 10 kişi oluşturmuştur. “Çocukluk Çağı Ruhsal Travma Ölçeği”, “Young Şema Ölçeği Kısa Form – 3”, “Bilişsel Duygu Düzenleme Ölçeği”, “Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri” ve demografik bilgi formu ile yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak veri toplanmıştır. Analiz sonucunda, çocukluk çağı travmalarının kaygılı bağlanma üzerinde pozitif yordama etkisinin olduğu, ancak kaçınmacı bağlanma üzerinde anlamlı düzeyde bir yordama etkisinin olmadığı belirlenmiştir. Çocukluk çağı travmalarının uyumlu duygu düzenlemeyi negatif yönde, uyumsuz duygu düzenlemeyi ise pozitif yönde yordadığı gözlenmiştir. Çocukluk çağı travmaları ile kaygılı bağlanma arasındaki ilişkide uyumlu ve uyumsuz duygu düzenlemenin kısmi aracılık etkisinin olduğu bulunmuştur. Çocukluk çağı travmalarının, kopukluk ve reddedilme şema alanını ve zedelenmiş özerklik şema alanını pozitif yönde yordadığı, ancak zedelenmiş sınırlar, diğeri yönelimlilik ve aşırı tetikte olma şema alanı üzerinde anlamlı düzeyde yordama etkisinin olmadığı belirlenmiştir. Çocukluk çağı travmaları ile kaygılı bağlanma arasındaki ilişkide kopukluk ve reddedilme şema alanının tam aracılık etkisinin olduğu; ayrıca çocukluk çağı travmaları ile kaygılı bağlanma arasındaki ilişkide zedelenmiş özerklik şema alanının tam aracılık etkisinin olduğu ortaya konmuştur. Çalışmanın nitel verileri nicel verilerden elde edilen sonuçları desteklemektedir. Araştırma kapsamında ulaşılan bulgular, alanyazın çerçevesinde tartışılmıştır. Son olarak çalışmanın sınırlılıklarından bahsedilmiş; araştırmacılara, uygulayıcılara ve politika yapıcılara öneriler sunulmuştur.

Anahtar sözcükler: bağlanma, romantik ilişkide bağlanma, çocukluk çağı istismarı, duygu düzenleme, erken dönem uyumsuz şemalar

Abstract

Sequential explanatory mixed design was used in this study, in which the mediating effect of early maladaptive schemas and emotion regulation skills in the relationship between the individual's childhood traumas and the attachment style exhibited in adulthood. The study group of the research participants were 304 university students and 10 people with childhood abuse experience. "Childhood Trauma Questionnaire", "Young Schema Inventory SF3", "Cognitive Emotion Regulation Questionnaire", "Experiences in Close Relationships-Revised", demographic questionnaire and semi-structured interview form were used in data collection process. The results of the research showed that childhood traumas had a positive predictive effect on anxious attachment, but did not have a significant predictive effect on avoidant attachment. It was observed that childhood traumas predicted adaptive emotion regulation negatively and maladaptive emotion regulation positively. It was found that adaptive and maladaptive emotion regulation had a partial mediation effect in the relationship between childhood traumas and anxious attachment. It was determined that childhood traumas positively predicted the disconnection and rejection schema area and impaired autonomy schema area, but it did not have a statistically significant predictive effect on impaired limits, other directedness and over vigilance schema area. In the relationship between childhood traumas and anxious attachment, disconnection and rejection schema area have full mediation effect; in addition, it has been revealed that the area of impaired autonomy schema has a full mediator effect on the relationship between childhood traumas and anxious attachment. Qualitative findings support the quantitative findings obtained from the research. The findings reached within the scope of the research were discussed within the framework of the literature. The limitations of the study were emphasized; recommendations were made to researchers, practitioners and policy makers.

Keywords: attachment, romantic relationship attachment, childhood abuse, emotion regulation, early maladaptive schemas.

İçindekiler

Kabul ve Onay	iii
Öz	iii
Abstract	iv
Tablolar Dizini	ix
Şekiller Dizini	x
Simgeler ve Kısaltmalar Dizini	xi
Bölüm 1 Giriş	1
Problem Durumu	1
Araştırmanın Amacı ve Önemi	8
Araştırma Problemi	10
Sayıtlılar	10
Sınırlılıklar	11
Tanımlar	13
Bölüm 2 Araştırmanın Kuramsal Temeli ve İlgili Araştırmalar	15
Bağlanma Kuramı	15
Romantik İlişkide Bağlanma Stilleri	18
Çocukluk Çağı İstismarı	23
Erken Dönem Uyumsuz Şemalar	31
Bilişsel Duygu Düzenleme	35
İlgili Araştırmalar	38
Bağlanma Stilleri ve Çocuk İstismarı ile İlgili Araştırmalar	38
Bağlanma Stilleri ve Duygu Düzenleme ile İlgili Araştırmalar	45
Çocuk İstismarı ve Duygu Düzenleme ile İlgili Araştırmalar	52
Bağlanma ve Erken Dönem Uyumsuz Şemalar ile İlgili Araştırmalar	58
Çocuk İstismarı ve Erken Dönem Uyumsuz Şemalar ile İlgili Araştırmalar	61
Bölüm 3 Yöntem	65
Araştırmanın Modeli	65
Araştırmanın Çalışma Grupları	66

Veri Toplama Süreci	68
Veri Toplama Araçları	70
Aydınlatılmış Onam ve Kişisel Bilgi Formu	70
Çocukluk Çağı Ruhsal Travma Ölçeği.....	70
Young Şema Ölçeği Kısa Form - 3.....	71
Bilişsel Duygu Düzenleme Ölçeği	72
Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri – II	73
Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu.....	74
Verilerin Analizi	74
Nicel Veri Analizi	74
Nitel Veri Analizi.....	76
Araştırmanın Geçerliliği ve Güvenilirliği.....	76
Bölüm 4 Bulgular Yorum ve Tartışma	79
Araştırmanın Nicel Bulguları ve Yorumlar	79
Değişkenler Arasındaki İlişkiler	84
Araştırmanın Nitel Bulguları ve Yorumlar	97
Tartışma	110
Bölüm 5 Sonuç ve Öneriler	127
Sonuçlar	127
Öneriler.....	128
Kaynaklar.....	135
EK-A: Aydınlatılmış Onam Formu - 1	clxiv
EK-B: Aydınlatılmış Onam Formu - 2.....	clxv
EK-C: Kişisel Bilgi Formu	clxvi
EK-Ç: Çocukluk Çağı Ruhsal Travma Ölçeği Örnek Maddeler.....	clxvii
EK-D: Young Şema Ölçeği Kısa Form – 3 Örnek Maddeler	clxviii
EK-E: Bilişsel Duygu Düzenleme Ölçeği Örnek Maddeler	clxix
EK-F: Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri – II Örnek Maddeler.....	clxx
EK-G: Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu	clxxi

EK-Ğ: Etik Komisyonu Onay Bildirimi.....	clxxii
EK-H: Etik Beyanı	clxxiii
EK-I: Doktora Tez Çalışması Orijinallik Raporu.....	clxxiv
EK-İ: Dissertation Originality Report.....	clxxv
EK-J: Yayınlama ve Fikrî Mülkiyet Hakları Beyanı	clxxvi

Tablolar Dizini

Tablo 1 <i>Birinci Çalışma Grubuna İlişkin Bazı Demografik Özellikler</i>	67
Tablo 2 <i>İkinci Çalışma Grubuna İlişkin Tanımlayıcı Bilgiler</i>	68
Tablo 3 <i>Modelde Yer Alan Değişkenlere İlişkin Betimleyici İstatistikler</i>	79
Tablo 4 <i>ÇÇTÖ ve YİYE-II Ölçeklerinden Alınan Puanların Cinsiyetlerine Göre Bağımsız Örneklemeler İçin t-Testi Sonuçları</i>	81
Tablo 5 <i>ÇÇTÖ ve YİYE-II Ölçeklerinden Alınan Puanların Anne-Baba Medeni Durumlarına Göre ANOVA Sonuçları</i>	82
Tablo 6 <i>ÇÇTÖ ve YİYE-II Ölçeklerinden Alınan Puanların Büyütülen Ortama Göre Kruskal Wallis H Testi Sonuçları</i>	83
Tablo 7 <i>ÇÇTÖ ve YİYE-II Ölçeklerinden Alınan Puanların Yakından İlgilenen Başka Birisi Olup Olmamasına Göre Bağımsız Örneklemeler İçin t-Testi Sonuçları</i>	84
Tablo 8 <i>Değişkenler Arası Korelasyonlar, Pearson Korelasyon Analizi Sonuçları</i>	85
Tablo 9 <i>Kopukluk ve Reddedilme Şema Alanı için Hipotetik Modele İlişkin Bootstrapping Sonuçları</i>	88
Tablo 10 <i>Zedelenmiş Özerklik Şema Alanı için Hipotetik Modele İlişkin Bootstrapping Sonuçları</i>	90
Tablo 11 <i>Zedelenmiş Sınırlar Şema Alanı için Hipotetik Modele İlişkin Bootstrapping Sonuçları</i>	92
Tablo 12 <i>Diğerleri Yönelimlilik Şema Alanı için Hipotetik Modele İlişkin Bootstrapping Sonuçları</i>	94
Tablo 13 <i>Aşırı Tetikte Olma Şema Alanı İçin Hipotetik Modele İlişkin Bootstrapping Sonuçları</i>	96

Şekiller Dizini

Şekil 1 Araştırma Modeli, Hipotetik Model.	8
Şekil 2 Hipotetik Model	66
Şekil 3 Kopukluk ve Reddedilme Şema Alanı için Hipotetik Modele İlişkin Standardize Edilmiş Yol Katsayıları	86
Şekil 4 Zedelenmiş Özerklik Şema Alanı için Hipotetik Modele İlişkin Standardize Edilmiş Yol Katsayıları	88
Şekil 5 Zedelenmiş Sınırlar Şema Alanı için Hipotetik Modele İlişkin Standardize Edilmiş Yol Katsayıları	91
Şekil 6 Diğerleri Yönelimlilik Şema Alanı için Hipotetik Modele İlişkin Standardize Edilmiş Yol Katsayıları	93
Şekil 7 Aşırı Tetikte Olma Şema Alanı İçin Hipotetik Modele İlişkin Standardize Edilmiş Yol Katsayıları.....	95
Şekil 8 Katılımcıların Aile İlişkilerine İlişkin Model	97
Şekil 9 Katılımcıların Psikolojik Durumlarına İlişkin Model	102
Şekil 10 Katılımcıların Romantik İlişkilerine İlişkin Model	107
Şekil 11 Aile Yaşantıları ve Romantik İlişkiler Temalarının İlişkilerini Gösteren Model ..	109

Simgeler ve Kısaltmalar Dizini

APSAC: Amerikan Çocuk İstismarı Meslek Birliği (American Professional Society Abuse Children)

BDDÖ: Bilişsel Duygu Düzenleme Ölçeği

ÇÇRTÖ: Çocukluk Çağı Ruhsal Travma Ölçeği

NCANDS: Amerikan Ulusal Çocuk İstismarı ve İhmali Merkezi (National Child Abuse and Neglect Data System)

NRCP: Çocuk İstismarı ve İhmali Araştırmaları Ulusal Araştırma Konseyi Paneli (Child Abuse and Neglect Research National Research Council Panel)

SPSS-22: Sosyal Bilimler İçin İstatistik Programı (Statistical Package for the Social Sciences-22)

SPSS AMOS-24: Moment Yapılar Analizi-24 (Analysis of Moment Structures-24)

TSSB: Travma Sonrası Stres Bozukluğu

TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu

UNICEF: United Nations International Children's Emergency Fund

YİYE – II: Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri – II

YŞÖ – KF3: Young Şema Ölçeği Kısa Form – 3

WHO: Dünya Sağlık Örgütü (World Health Organisation)

Bölüm 1

Giriş

Araştırmanın bu bölümünde öncelikle problem durumu, araştırmanın amacı ve önemi, problem cümlesi ve alt problemlere yer verilmiştir. Ardından sayılılar, sınırlılıklar ve tanımlar açıklanmıştır.

Problem Durumu

Çocukluk dönemi istismarının uzun vadeli sonuçlarının araştırılması, çocuk istismarının hayat boyu süren olumsuz etkilerini anlamak adına son derece önemlidir. Çözülmemiş çocukluk istismarı, uyumsuz duygu düzenleme ve kişilerarası ilişkilerde zorluklar gibi travmaya bağlı semptomların oluşmasına sebep olur ve bu semptomlarla mücadele yaşam boyu sürer (Stovall-McClough ve Cloitre, 2006). Çocuk istismarının bireyin üzerinde duygusal, davranışsal ve ilişkisel anlamda olumsuz etkilerinin olduğu alanyazında birçok çalışmada ortaya konmuştur. Bireyin farklı psikolojik süreçlerinde meydana gelen bozulmalar, kişilerarası ilişkilerinin kalitesini de etkileyebilir. Bu nedenle çocukluk çağı istismarının bireyin romantik ilişki işlevselliğini de etkileyeceğinden bahsedilebilir. İstismar türlerinin çocuğun gelecekteki yaşamında ilişkisel bağlamda birçok soruna yol açtığı çeşitli araştırmalarda saptanmıştır. Bu sorunlara örnek olarak; kişilerarası ilişki sorunları, aile içi geçimsizlik ve boşanma, partner şiddeti (Amato ve Booth, 2001), kaygı ve kaçınma ile ortaya çıkan güvensiz yetişkin bağlanması (Aspelmeier, Elliott, ve Smith, 2007; Karadeniz, 2016; Rodrigues ve Kitzmann, 2007) verilebilir.

Bireyin geçmişine dair algısı, olumsuz çocukluk deneyimleri ile yetişkin ilişkilerinin kalitesi arasında önemli bir aracıdır. Eleştiriye maruz kalan, reddedilen, istenmeyen ve değersiz oldukları söylenen çocuklukların ilişkileri yorumlama biçimi bu olumsuz deneyimlerden etkilenir ve bu da yetişkin ilişkilerinin kalitesini belirler (Muller, Thornback ve Bedi, 2012). Kişinin annesi veya birincil bakıcısından gördüğü sevgi eksikliği, saldırganlığa, bağımlılığa, kaygıya, zihinsel yetersizliğe, sosyal durumlarda uyum sağlama zorluğuna,

suçluluğa, depresyona ve duygusal ifade eksikliğine yol açabilir (Bowlby, 2012). Bu duygular yetişkin bağlanma stillerinde belirgin hale gelme eğilimindedir ve nihayetinde yetişkin ilişkilerinde sergilenir. Çocukluk çağı istismar mağdurları kıskanç, intikamcı ve ilişkilerinde yıkıcı olabilirler (Muenzenmaier, Spei ve Gross, 2010).

Küresel verilerin meta-analizinin yapıldığı bir çalışmada, beyan edilen çocuk cinsel istismarının resmi raporlarda yer alandan 30 kat, fiziksel istismarın ise 75 kat daha yüksek olduğu belirtilmiştir. Türkiye’de çocuk istismarına ilişkin veriler ulusal düzeyde temsil edici değildir ve görece güncelliğini yitirmiştir (United Nations International Children's Emergency Fund-UNICEF, 2014). Boğaziçi Üniversitesi Hümanist Büro tarafından 2013 yılında 4.100 ebeveyn ile gerçekleştirilen “Türkiye’de 0-8 Yaş Çocuğa Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması”, ebeveynlerin çocuklarının onları kızdıran davranışlarına nasıl tepki verdiklerini gösterir niteliktedir. Bu durumda ebeveynlerin %74’ünün duygusal şiddet yöntemlerine (temel ihtiyaçların kesilmesi, çocuğun sevdiği bir şeyin yasaklanması, bağırarak, bir odaya kilitlemek, tehdit etmek, vb.), %23’ünün ise fiziksel şiddet yöntemlerine (itmek, sarsmak, tokat atmak, saç/kulak çekmek vb.) başvurdukları belirlenmiştir (Hümanist Büro, 2014). Türkiye İstatistik Kurumu’nun (TÜİK) paylaştığı verilere göre güvenlik birimlerine gelen veya getirilen çocukların karıştığı olay sayısı 2021 yılında, 2020 yılına göre %10,8 oranında artarak 499 bin 319 olmuştur. Bu olaylarda çocukların 207 bin 999’u (tüm olayların %41,7’si) mağdur olarak güvenlik birimlerine gelmiş veya getirilmiştir. Bu çocuklardan %57,4’ünün (119.391’inin) yaralama, %13,1’inin (27.248’inin) ise cinsel suçlardan mağdur olduğu belirlenmiştir (TÜİK, 2022).

Amerika Birleşik Devletlerinde Ulusal Çocuk İstismarı ve İhmal Veri Sisteminin (U.S. Department of Health & Human Services) 2018 yılında yayımlanan raporuna göre 2016 yılında çocukların %74,8’i ihmale, %18,2’si fiziksel istismara maruz kalmıştır. Aynı birimin 2018 yılında elde ettiği verilere göre, mağdurların beşte dördünden fazlası (% 84.5) tek bir kötü muamele türü yaşamıştır. Çocukların %60,8’i sadece ihmal edilmiş, %10,7’si sadece fiziksel olarak istismar edilmiş ve %7,0 sadece cinsel istismara maruz kalmıştır. Çocukların % 15,5’i ise iki

veya daha fazla kötü muamele türünün kurbanıdır. Aynı raporda belirtildiği üzere 2018 yılında yaklaşık 1.770 çocuk, ulusal nüfusta 100.000 çocuk başına 2.39 oranında çocuk istismar ve ihmalden ölmüştür (U.S. Department of Health & Human Services, 2020). 2020 yılında ise, ABD'de ulusal çapta ortalama 618.000 çocuk istismarı ve ihmali mağduru olduğu belirlenmiştir. 2020 verileri, mağdurların dörtte üçünün (%76,1) ihmal edildiğini, yüzde 16,5'inin fiziksel istismara, yüzde 9,4'ünün cinsel istismara uğradığını ve yüzde 0,2'sinin seks ticaretine zorlandığını göstermiştir (U.S. Department of Health & Human Services, 2022). Başta cinsel istismar olmak üzere çocuk istismarı vakalarının tümü yetkili birimlere bildirilmediği için bu durum bir tabu olarak görülmektedir. Sonuç olarak, çocuk istismarı ile ilgili dünya çapında olayların yaygınlığı tam olarak bilinmemektedir (Finkelhor, 1994).

Van der Kolk'a (2017) göre çocukluk çağı travmalarının yaklaşık %80'i evde başlamaktadır. Spinazzola ve arkadaşları (2005) da karmaşık travmaların çoğunun bir çocuğun bakım sistemi içinde meydana geldiğini belirtmektedir. Çocuklukta fiziksel ve duygusal istismar ile ihmal, duygusal rahatsızlığa, utanç ve suçluluk duygularına, izolasyona ve yakın ilişkiler geliştirmede zorluğa sebep olabilir. Cinsel istismar ise kendini özel hissetme ile zarar görme duyguları arasında gidip gelmenin göstergesi olabilecek tutarsız bir benlik kavramının oluşmasına neden olabilir (Riggs, Cusimano ve Benson, 2011). Travmanın devam etmesi, bireyin sağlıklı bağlanma becerisini kısıtlayabilir (Muenzenmaier ve ark., 2010). Çocukluk çağı travma deneyimi olan bireylerin, travma sıklığının fazla olması (Kessler, 2000) veya birden fazla istismar türüne maruz kalma (Briere ve Elliott, 2003) bakımından karmaşık travma yaşama olasılığının daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

İstismar, özellikle bir çocuk için yıkıcıdır çünkü duygu düzenleme, başa çıkma ve kimlik oluşturma için gerekli kapasitelerin henüz oluşmadığı, çocuğun gelişiminin kritik aşamalarında meydana gelebilir. Bazı çocuklar duygularını kendi başlarına yönetme eğilimindedir ve yeterli bilişsel ve psikolojik kaynakların bulunmaması nedeniyle istismar, ezici hale gelir (Stovall-McClough ve Cloitre, 2006). Whishman (2006), kişilerarası ilişkilerdeki korku, güvensizlik ve belirsizliklerin, istismarla ilişkili çocukluk çağı travmalarından kaynaklanabileceğini bildirmiştir.

İlişkilerde, düzensiz / korkulu bağlanmaya sahip bireyler, çocukluk döneminde yaşadıkları travmayı yeniden yarattıklarından, partnerleriyle olan etkileşimlerinde istikrarsızdır. Bu kişilerin yaşadığı ilişkiler çatışmaları, sınımayı, kaçınmayı ve duygusal dengesizliği içerir (Riggs, 2010).

Çocukluk çağı cinsel istismarı, istismara ilişkin olumsuz çağrışımların içselleştirilmesine, zarar görmüş ve sevilemez olduğuna dair inanç geliştirmesine sebep olabilir (Whishman, 2006). Kurbanlar kendilerini güçsüz ve suçlu hissedebilir. Çocukluk döneminde çocuklar, yetişkinlerden güvenliklerini sağlamalarını beklerler ancak çocuklukta cinsel istismar meydana geldiğinde, çocuğun ebeveynine duyduğu güven duygusu sarsılır. Sonuç olarak ilişkilerde öfke ve şüphe gelişir. Whishman (2006), tecavüz ve taciz dâhil olmak üzere çocuklukta istismar öyküsü olan kişilerin evlilik memnuniyetinde azalma bildirdiklerini belirtmiştir. Saldırgan şiddetine maruz kalınarak oluşan travmanın güvensiz ve kaçınan bağlanmaya sebep olma olasılığı yüksektir ve bu da evlilik işlevselliğini olumsuz yönde etkiler.

Çocukluktaki duygusal/psikolojik istismarın yetişkin romantik ilişkilerinde güvensiz bağlanma ile ilişkili olduğu belirlenmiştir (Riggs ve Kaminski, 2010). Psikolojik istismar davranışları birçok toplumda istismar edici davranışlar olarak görülmez. Katı disiplin anlayışı veya çocuk büyütürken sevgi göstermenin gereksiz olduğuna dair inanç çocukların psikolojik ve duygusal olarak örselenmesine sebep olur. Türkiye’de psikolojik istismar oranlarının yüksek olduğu araştırmalarla ortaya konmuştur. Örsel ve meslektaşlarının (2011) yürüttüğü bir çalışmada katılımcıların %81.6’sının duygusal istismar mağduru olduğu belirlenmiştir. Benzer şekilde çocukluk çağında görülen travmaların içinde en sık ihmalin, sonrasında sırasıyla duygusal, fiziksel, cinsel istismarın geldiği bir başka çalışmada ortaya konmuştur (Zoroğlu ve ark., 2011).

Çocuklukta duygusal kötü muamele deneyimi, çocukları çoğu kez sevilmeyen, değersiz, kusurlu veya istenmeyen olduklarına inanmalarına yol açar (Glaser, 2002). Bu inançlar çocuk tarafından, kendilik (ör., "Ben değersizim") veya başkaları (ör. "Dünya güvensiz") hakkında gerçekler olarak kabul edilerek uyumsuz şemalar haline gelir (Rezaei,

Ghazanfari ve Rezaee, 2016; Wright, Crawford ve Del Castillo, 2009). Çocuklar maruz kaldıkları kötü muameleyi anlamaya çalışırken, genellikle sorumluluk alır (Babcock ve DePrince, 2012) ve "ben sevilmeye layık değilim" gibi öz eleştirel düşünceleri içselleştirirler (Gibb, 2002). Sonuç olarak çocuk, ait olma ve sevgiye layık olduğu inancıyla geliştireceği bir içsel çalışma modeli yerine değersiz, zeki olamayan veya güçsüz olduğu bir uyumsuz çalışma modeli geliştirebilir (Wright, ve ark., 2009). Diğer taraftan, çocuğun kötü muameleye maruz kaldıktan sonra güvenilir bakıcılardan ihanet algılaması, bakıcıları suçlayarak diğerlerinin güvenilir olmadığı inancını geliştirmesine sebep olabilir. Daha sonra bu uyumsuz şemalar inançlar olarak genelleştirilir (örneğin, "Herkes kötü niyetlidir"). Bu durumda diğerlerine yönelik çalışma modeli, diğerleri tehlikeli ve kontrol edicidir şeklinde oluşabilir (Rezaei ve ark., 2016). Buna göre istismara uğrayan çocuklar hem kendileri hem diğerlerine ilişkin uyumsuz şemalar geliştirir. Bu durum çocuğun ebeveyniyle geliştirdiği bağlanma ile yakından ilgilidir.

Bakıcılarla kurulan erken ilişkiler, çocuğun kendilik (kimlik oluşumu), diğerleri ve diğerleri ile bağlantılı benlik geliştirmesine yardımcı olur, aynı zamanda yetişkinlikte başkalarıyla ilişki kurmada kullanılan bir model sağlar (Bowlby, 1980). Çocuğun kurduğu bu temsiller olumlu veya olumsuz olabilir. İçsel çalışma modelleri bundan türetilir ve davranışsal, bilişsel ve duygusal süreçler üzerinde etkilidir (Mikulincer, Shaver ve Pereg, 2003). Olumsuz içsel çalışma modelleri daha güvensiz bağlanma stilleri ile sonuçlanırken, olumlu içsel çalışma modelleri güvenli bağlanma stili ile sonuçlanır (Bowlby, 2012). Erken ilişkiler, bir bireyin kendi kendini yatıştırma ve olumsuz olayları yönetme becerisinin temellerini sağlar (Mikulincer ve ark., 2003). Güvensiz bağlanma stilleri, kişinin sıkıntıya yatkınlığını artırır ve duygu düzenleme kapasitesini azaltan yardım arama davranışlarını değiştirir. Bağlanmanın, ruh sağlığını ve başkalarıyla ilişki kurmada yaşanan zorlukları etkilediği belirlenmiştir.

Duygu düzenleme, bir kişinin duygusal olarak kışkırtan bir uyarıyı algılama ve buna uygun tepki verme becerisiyle ilgili, çok düzeyli bir süreçtir (Gross, 2014). Önceki stres ve başa çıkma kuramlarına bağlanan farklı duygu düzenleme stratejileri, duruma bağlı olarak ya uyumlu ya da uyumsuz olabilir (Gross, 2014). Travma, duygusal uyarının algılanmasında

değişim (Pollak ve Tolley-Schell, 2003) ve duygu tepkiselliği gibi uyumsuz duygu düzenleme yöntemlerinin gelişmesine neden olur; aynı zamanda farklı duyguları tanıma, ayırt etme, ifade etme ve anlama becerisini de azaltır (Pechtel ve Pizzagalli, 2011; Stirling ve Amaya-Jackson, 2008).

Bireyin sahip olduğu bağlanma stili, duygu düzenleme becerileri ile içsel bir ilişkiye sahiptir. Güvenli bağlanma sistemleri içinde, çocuk-bakıcı ilişkisi çocuğa güvenli bir temel kazandırır. Bakıcı, doğru zihinselleştirme ve duygusal tepkilerin etkili düzenlenmesini gösterdiğinde, bu, duygu düzenleme mekanizmalarının doğru bir şekilde içselleştirilmesini sağlar. Bu şekilde birey sıkıntılı durumlar karşısında kendi kendini düzenleme becerilerini kullanabilir. Güvensiz bağlanmada bakıcı, bakıcı-çocuk uyumundan yoksundur, bu da bireyin kendi bedensel deneyimleri ve duygusal durumları hakkında daha az farkındalığa sahip olmasına yol açar. Güvensiz bir şekilde bağlanan bir kişi sıkıntıyla karşılaştığında, kaçınma ve çözülme gibi daha ilkel ve temel başa çıkma mekanizmaları, kendi kendini düzenleme mekanizmaları olarak konuşlandırılır (Kinniburgh, Blaustein, Spinazzola ve Van der Kolk, 2017). Başka bir ifadeyle; bireyin çocukluğunda edindiği bağlanma stili, hayat boyu kullanacağı duygu düzenleme becerileri üzerinde etkilidir. Benzer şekilde bireyin geliştirdiği uyumsuz şemaların da bağlanma ile ilişkili olduğu görüldüğünden bu değişkenleri bir arada incelemek, ilişkilerin yapısını ortaya koymak adına anlamlı olabilir.

Bu çalışmada romantik ilişkide kaygılı ve kaçınan bağlanma ile çocukluk çağı istismarı arasındaki ilişkide bilişsel duygu düzenleme ve erken dönem uyumsuz şemalar ve çeşitli demografik değişkenler arasındaki ilişkiler genç yetişkin örnekleminde ele alınmıştır. Alanyazında çocuk istismarı ve romantik ilişki işlevselliği arasındaki ilişkide hem bilişsel hem de duygusal mekanizmalar olduğu fikrini destekleyen bulgular vardır. Duygu düzenleyememe ve çarpık veya uyumsuz bilişlerin gelişimi çocuklara yönelik kötü muamelenin deneyimleriyle önceki çalışmalarda ilişkilendirilmiştir. Ayrıca, çocuklara kötü muamelenin sonucu olarak ortaya çıkan erken dönem uyumsuz şemalar ve duygu düzenleyememe romantik ilişkilerde gelecekteki deneyimlerin algılanma ve yorumlanma şeklini etkileme potansiyeli taşımaktadır.

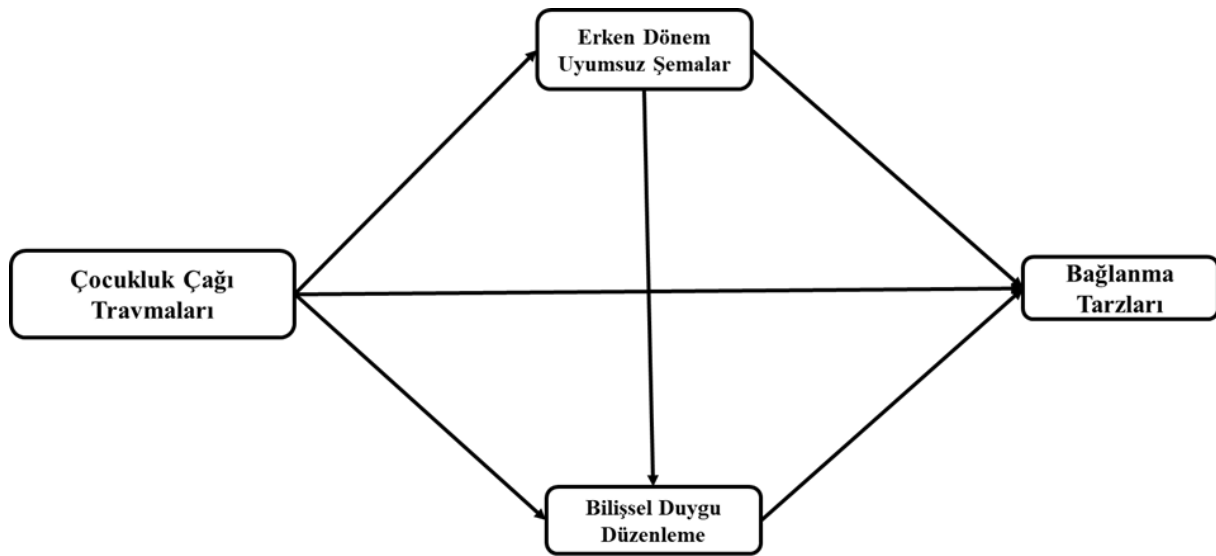
Bu dönemde oluşan inançlar uyumsuzdur ve muhtemelen gelecekteki ilişkilerde devam etme eğilimindedir. Bozulmuş kişilerarası şemaların kalıcılığı, romantik ilişkiler bağlamında daha sorunlu inanç ve davranışlara yol açabilir. Benzer şekilde, uyumsuz duygu düzenleme stratejileri kullanan bireylerin uyumsuz şema geliştirme veya sahip olduğu şemaları pekiştirme ve romantik ilişkilerinde sorun çözmede güçlük çekme olasılıkları yüksektir. Dolayısıyla çocukluk çağı istismarı ile bağlanma stilleri arasındaki ilişki incelenirken söz konusu değişkenlerin de dikkate alınmasının anlamlı olacağı düşünülmektedir.

Son olarak yukarıda bahsedilen değişkenlere yönelik elde edilen nicel verilerle birlikte ele alınmak üzere görüşmeler yoluyla nitel veri toplanmıştır. Çocukluk çağı istismar deneyimi olan bireylerle yapılan görüşmelerde yaşadıkları istismar deneyimi, bağlanma stilleri, duygu düzenleme stratejileri ve uyumsuz şemaları hakkında bilgi alınmaya çalışılmıştır. Araştırmadan elde edilen nicel ve nitel veriler birlikte değerlendirilmiştir.

Çocuk istismarı ile romantik ilişkide yaşanan problemler arasında bir ilişkinin varlığı önceki çalışmalarda ortaya konmuştur. Ancak bu ilişkide işleyen mekanizma açık değildir. Aracılık testleri ile ortaya çıkarılmak istenen temel soru değişkenler arasındaki ilişkinin, kısmen veya tamamen başka bir değişken üzerinden gerçekleşip gerçekleşmediğinin belirlenmesidir. Başka bir ifadeyle, bir değişkenin diğeri üzerindeki etkisinin, başka bir değişken tarafından sağlandığını ortaya çıkarmak, görünürde olan ilişki dinamiğinin ötesini görmek demektir. Aracılık analizleri değişkenler arasındaki ilişkide nasıl sorusunun cevabını bulmak için kullanılmaktadır (Şimşek, 2007). Bu çalışmada, çocuklara yönelik kötü muamelenin, romantik ilişkide kaygılı ve kaçınan bağlanma tarzı üzerine etkisinin incelendiği bir modelin ortaya konması hedeflenmiştir. Kuramsal temelden hareketle oluşturulan model Şekil 1'de sunulmuştur. Şekilde görüldüğü gibi çocuk istismarının erken dönem uyumsuz şemalar ve duygu düzenleme becerileri üzerindeki olumsuz etkisi ve ayrıca bu aracı değişkenlerin romantik ilişkide bağlanma stilleri üzerindeki etkisinin incelenmesi araştırmanın amacıdır.

Şekil 1

Araştırma Modeli, Hipotetik Model

Araştırmanın Amacı ve Önemi

Bu çalışma bireyin çocukluk çağı travmalarının yetişkinlik döneminde sergilediği bağlanma tarzı ile ilişkisini araştırmakta ve bu ilişkide erken dönem uyumsuz şemalar ile duygu düzenleme becerilerinin rolünü incelemektedir. Bireyin çocukluk döneminde birincil bakım vereni ile kurduğu ilişki yoluyla edindiği bağlanma tarzının, istismar deneyimiyle nasıl şekilleneceği ve yetişkinlikte romantik partnerler ile kurulan bağlanma tarzı üzerinde etkili olup olmayacağını anlaşılması çocuk istismarı kavramına farklı bir bakış açısı kazandıracığı düşünülmektedir. Çocukluk çağında yaşanan travmatik deneyimler, oluşturulan şemalar ve deneyimlerle öğrenilen duygu düzenleme stratejilerinin, bireyin şimdiki ilişkilerinde ortaya koyduğu bağlanma tarzı ile ilişkisi değerlendirilmiştir.

Dünya Sağlık Örgütü'nün 2022 yılında yayımladığı bir rapora göre 2-4 yaş arası yaklaşık dört çocuktan üçü (veya 300 milyon çocuk) ebeveynleri ve temel bakımverenleri tarafından düzenli olarak fiziksel cezaya ve/veya psikolojik şiddete maruz kalmaktadır. Türkiye'de her alanda topyekün değişim ve dönüşüm hedefiyle hazırlanan 11. Kalkınma

Planında, çocuk istismarı ve ihmalinin önlenmesi ve ailenin güçlendirilmesine yönelik politikalar yer almaktadır. Ayrıca risk altındaki çocuklar için psikolojik destek planları, aile içi şiddet ve istismar kapsamında koruyucu ve önleyici faaliyetlerin artırılması ve bilimsel çalışmaların desteklenmesi de söz konusu planda belirtilmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2019).

Çocuklara kötü muamelenin sonuçları, ömür boyu sürececek fiziksel ve zihinsel sağlığın bozulmasına sebep olur ve sonuç olarak ortaya çıkan sosyal ve mesleki sorunlar bir ülkenin ekonomik ve sosyal gelişimini yavaşlatabilir. İstismara uğramış bireylerin maruz kaldığı travmatik olayların onların bağlanma stillerini nasıl etkilediğinin, ne tür uyumsuz şemalar ve duygu düzenleme stratejileri geliştirmelerine sebep olduğunun belirlenmesi ve bu değişkenler arasındaki ilişkinin bir model ile incelenmesinin ruh sağlığı alanına etkili katkılar sunması beklenmektedir. Çocukluk çağı istismarının olumsuz sonuçlarının belirlenmesi, yetişkin bireylerin psikolojik sağlığının bozulma riskini azaltması adına da önemlidir. Bu bağlamda psikolojik danışma ve rehberlik alanında müdahale programlarının geliştirilmesi, önleyici çalışmaların düzenlenmesine de katkı sağlanmış olacağı değerlendirilmektedir.

İstismar geçmişinin ilişkisel sorunlara sebep olduğu ortaya konsa da bu mekanizmanın nasıl işlediğine ilişkin daha fazla çalışmaya ihtiyaç vardır. Araştırmada erken dönem uyumsuz şemalar ve duygu düzenleme becerilerinin incelenecek olması, bu mekanizmanın açıklanmasına katkı sağlayabilir. Bu araştırmada, sınıanan değişkenlerin etkisi değerlendirilerek, bireyin romantik ilişkilerinde yaşadığı bağlanma sorunları, uyumsuz şemaları ve duygu düzenleme güçlükleri problemlerine yönelik uygun müdahale yöntemlerinin geliştirilmesine katkı sağlamak amaçlanmıştır. Genç yetişkinlerin romantik ilişkilerinde sergiledikleri bağlanma tarzı ile çocukluk dönemi istismarı arasındaki ilişkinin ortaya konması, istismar mağduru olan bireylerin sahip olduğunu bağlanma stilini keşfetmesi ve romantik ilişki yaşamaya başladığı ilk yıllarda bunun güvenli bir tarza evrilmesinin sağlanması adına yürütülecek çalışmalara bilgi sağlamak amaçlanmıştır. Ayrıca, bu çalışma, korelasyonel bir çalışma olduğundan dolayı, değişkenler arası ilişkilere yönelik durumu ortaya çıkarmayı

amaçlamaktadır. Çalışmanın bir diğer amacı ise, çocukluk çağı istismar deneyimi olan bireylerle yapılan nitel görüşme kapsamında bu kişilerin romantik ilişkilerinde sergiledikleri bağlanma stilleri ile ilgili olarak detaylı bilgi edinmektir.

Sonuç olarak bu araştırma ile elde edilen bulguların koruyucu ve önleyici psikolojik danışma ve rehberlik hizmetleri ve evlilik/aile psikolojik danışması kapsamında psikolojik danışmanların çocuk ve ebeveynlerle yürütecekleri çalışmalara katkı sağlayabileceği düşünülmektedir. Araştırma sonucunda romantik ilişkide bağlanma stillerini yordayan faktörlerin ortaya konması beklenmektedir. Dolayısıyla elde edilen bulgulardan yararlanılarak evlilik ve çift psikolojik danışması alanında yeni müdahale programları hazırlanıp uygulanabilir. İstismara maruz kalmanın bağlanma, şema geliştirme ve sorunlar karşısında duygu düzenleme gibi bireyi derinden etkileyen alanlarda doğan olumsuz sonuçların ortaya konmasının ebeveyn eğitimi, ebeveyni güçlendirme, ailede işlevselliği artırma gibi önleyici çalışmaların geliştirilmesinin önemini ortaya koyduğu değerlendirilmektedir. Ayrıca çocukların istismardan korunması ve çiftler arası sağlıklı ilişkilerin kurulması adına yürütülecek sosyal politikaların düzenlenmesinde de bu çalışmanın yol gösterici olabileceği düşünülmektedir.

Araştırma Problemi

Bu araştırmanın amacı çocukluk çağı istismarının romantik ilişkide bağlanma stilleri (kaygılı, kaçınan) üzerine etkisinde bilişsel duygu düzenleme (uyumlu, uyumsuz) ve erken dönem uyumsuz şemaların (kopukluk ve reddedilme, zedelenmiş özerklik ve performans, zedelenmiş sınırlar, diğeri yönelimlilik, aşırı tetikte olma) aracı rolünün sınanmasıdır.

Alt Problemler

Nitel araştırmanın alt problemleri aşağıda belirtilmiştir.

1. Çocukluk çağı istismarı, erken dönem uyumsuz şemalar ve bilişsel duygu düzenleme stratejileri romantik ilişkide bağlanma stillerini anlamlı düzeyde yordamakta mıdır?
2. Erken dönem uyumsuz şemalar bilişsel duygu düzenleme stratejilerini anlamlı düzeyde yordamakta mıdır?

3. Çocukluk çağı istismarı ve romantik ilişkide bağlanma stilleri arasındaki ilişkide erken dönem uyumsuz şemaların aracı rolü var mıdır?

4. Çocukluk çağı istismarı ve romantik ilişkide bağlanma stilleri arasındaki ilişkide bilişsel duygu düzenleme stratejilerinin aracı rolü var mıdır?

5. Çocukluk çağı istismarı ile romantik ilişkide bağlanma stilleri arasındaki ilişki cinsiyete göre anlamlı düzeyde farklılaşmakta mıdır?

Nitel araştırmanın alt problemi aşağıda belirtilmiştir.

1. Katılımcıların çocukluk çağı istismarı ve romantik ilişkilerinde bağlanma stillerine ilişkin öznel deneyimleri nelerdir?

Sayıtlılar

Araştırmanın temel sayıtlıları aşağıdadır;

1. Araştırmaya katılan bireylerin veri toplama araçlarını içten ve gerçeğe yakın yanıtladıkları varsayılmıştır.

2. Araştırmanın nitel bölümüne katılan bireylerin görüşme sorularına içten ve gerçeğe yakın yanıt verdikleri varsayılmıştır.

Sınırlılıklar

Bu araştırmanın sınırlılıklarına aşağıda yer verilmiştir.

1. Bireylerin çocukluk çağı istismar deneyimi, romantik ilişkilerindeki bağlanma stilleri, erken dönem uyumsuz şemaları ve duygu düzenleme becerileri araştırmaya katılan bireylerin öz bildirimine dayanmaktadır.

2. Araştırma kapsamında katılımcıların erken dönem uyumsuz şemaları "Young Şema Ölçeği Kısa Form 3"ün, duygu düzenleme becerileri "Bilişsel Duygu Düzenleme Ölçeği"nin, çocukluk çağı istismar deneyimi "Çocukluk Çağı Ruhsal Travma Ölçeği"nin, romantik ilişkide

bağlanma stilleri “Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri”nin ölçtüğü niteliklerle ve sosyo-demografik özellikleri “Kişisel Bilgi Formu”nda yer alan sorularla sınırlıdır.

3. Araştırmanın nitel bulguları, araştırmacının sorduğu sorulara verilen yanıtlarla sınırlıdır.

4. Bu araştırma kapsamında çocukluk çağı istismarı geçmişe dönük bir algıyı tanımlamakta olup, zaman faktörü sebebiyle algıların geçerliği katılımcıların çocukluk yıllarına ilişkin hatırladıklarıyla sınırlıdır.

5. Nicel verilerin toplandığı birinci çalışma grubunun elverişli örnekleme yöntemiyle üniversite öğrencilerinden ve büyük oranda kadınlardan oluşması ayrıca bir şehir ve bir büyükşehirde okuyan öğrencilerden veri toplanmış olması genellenebilirlik anlamında sınırlılık oluşturmaktadır.

6. Bu çalışma ilişkisel bir çalışmadır ve betimsel bulgular ortaya koymaktadır. Bu nedenle çalışmanın bulgularında nedensel bir bağ kurulmayacaktır.

7. Çocuk istismarı ve ihmali alt alanlarından olan eğitimsel ihmal bu çalışmaya dâhil edilmemiştir.

8. İstismar mağdurlarından failerin özellikleri ile ilgili bilgi alınmamıştır.

9. Kişisel bilgi formunda şu an bir ilişkisi olmayan ancak daha önce ilişki yaşamış bireyleri belirleyecek bir madde yazılmadığından bu kapsama giren kişiler tespit edilememiş ve veri kaybı yaşanmıştır. Bunun üzerine şu an ilişkisi olmadığını belirten ve telefon numarası yazmış olanlar aranarak daha önce ilişki yaşayıp yaşamadığı sorulmuş, bu bilgi sözel olarak alınmıştır.

10. Bu çalışmanın katılımcıları klinik ve klinik olmayan kişiler şeklinde ayrılmamış olup nitel çalışma sırasında bir katılımcının bipolar bozukluk tanısı almış olduğu görülmüştür. Nicel araştırmadan elde edilen veriler katılımcıların psikopatolojisi olup olmadığı belirlenmeden birlikte analiz edilmiştir.

Tanımlar

Araştırmada yer alan kavramların tanımları aşağıda verilmiştir.

Bilişsel duygu düzenleme (Cognitive emotion regulation)

Bireyin tehdit edici ya da stres veren yaşam olayları karşısında kullandığı başa çıkma yollarıdır (Garnefski, Kraaij ve Spinhoven, 2001). Bu çalışmada bilişsel duygu düzenleme stratejileri Bilişsel Duygu Düzenleme Ölçeği'nden alınan puanlar ile belirlenecektir. Ölçeğin bir alt ölçeğinden alınan yüksek puan, o alt ölçeğin belirlediği stratejinin daha çok kullanıldığı anlamına gelir.

Çocukluk çağı istismarı (Childhood abuse)

Bireyin çocukluğunda fiziksel, cinsel veya duygusal olarak kötü muameleye maruz kalması, fiziksel veya duygusal olarak ihmal edilmesi sonucu çocuğun kaza dışı zarar görmesidir. Bu çalışmada çocukluk çağı istismarı Çocukluk Çağı Ruhsal Travma Ölçeği ile değerlendirilmiştir. Ölçekten yüksek puan alınması istismar yaşantısının fazla olduğuna anlamına gelmektedir.

Erken dönem uyumsuz şemalar (Early maladaptive schemas)

Bireyin kendini ve diğerleriyle olan ilişkilerini etkisi altına alan, duygu, biliş ve bedensel duymulardan meydana gelen, çocukluk ve ergenlik dönemlerinde gelişen, bireyin hayatı boyunca daha karmaşık hale gelen ve işlevsiz olan genel yaygın tema ya da örüntülerdir (Young, Klosko ve Weishaar, 2003). Erken dönem uyumsuz şemalar, Young Şema Ölçeği ile değerlendirilmiştir. Alt ölçeklerden yüksek puan alınması uyumsuz şemaların fazla olduğu anlamına gelmektedir.

Romantik ilişkide bağlanma (Attachment styles in romantic relationship)

Bireyin bebeklikte bakım verenleri ile kurduğu fiziksel ve duygusal bağın bir benzerinin yetişkinlikte romantik ilişkide kurulmasıdır. Romantik ilişkide bağlanma stilleri Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri'nden alınan puanlar ile belirlenmiştir. Envanterde yer alan kaçınma ve

kaygı boyutlarına göre dört stile karar verilmektedir. Kaygı boyutu, ilişkilerin güvenliğine veya reddedilme ipuçlarına yönelik tehditleri tespit etmek için bireylerin sahip olduğu eşige göre oluşmaktadır. Kaçınma boyutunda bireyler yaşadıkları bir endişe karşısında ilişkide oldukları kişiden temas veya destek isteyebilir veya onlardan uzaklaşabilir ve sorunu tek başlarına ele almaya çalışabilirler (Fraley ve Shaver, 2000). İki boyuttan da düşük puan alanlar “güvenli”, kaygı boyutundan yüksek, kaçınma boyutundan düşük puan alanlar “saplantılı”, kaygı boyutundan düşük, kaçınma boyutundan yüksek puan alanlar “kayıtsız”, ve iki boyuttan da yüksek puan alanlar “korkulu” bağlanma stili içerisinde değerlendirilmektedir.

Yukarıda bahsedilen bilgiler ışığında çocukluk çağında maruz kalınan istismarın, bireyin yetişkinlik döneminde romantik ilişkileri başta olmak üzere insan ilişkilerinde sorun yaşamasına sebep olduğu, bağlanma stillerinin güvensiz kategorisinde olduğu, kişiliğini oluşturan temellerin uyumsuz şemalar üzerine kurulduğu, karşılaştığı sorunlarla baş etmede, duygularını düzenleme noktasında zorluk yaşadığı fark edilmektedir. Bağlanma stilleri ve şemalar gibi bireyi derinden etkileyen unsurların bireyin işlevselliğini bozacak şekilde gelişmesine sebep olan çocuk istismarı konusunun öneminin vurgulanması, önleyici ve iyileştirici çalışmalar yapılması bireylerin ruh sağlıkları ve toplumsal sağlığın korunması için önem arz etmektedir. Bu kapsamda yürütülen çocukluk çağında istismara maruz kalmış bireylerle yapılan bu araştırmada kuramsal ve uygulamaya yönelik anlamlı bilgilere ulaşılması hedeflenmektedir.

Bölüm 2

Araştırmanın Kuramsal Temeli ve İlgili Araştırmalar

Bu bölümde ilk olarak araştırmanın kuramsal temelini oluşturan kavramlar açıklanmıştır. Çocuk istismarı, bağlanma stilleri, erken dönem uyumsuz şemalar ve bilişsel duygu düzenleme ile ilgili kuramsal çerçeveye yer verilmiştir. Daha sonra ilgili araştırmalar özetlenmiştir.

Bağlanma Kuramı

Bowlby'nin (1973) bağlanma kuramı, çocukluk döneminde çocukların kendilerine ve başkalarına ait içsel bir çalışma modeli geliştirmelerine yardımcı olan birincil bakıcılarından güvenlik aradıklarını belirtir. Bununla birlikte, çocuklukta maruz kalınan istismar ve ihmal yaşantıları bireyin, başkaları ve dünya hakkındaki görüşünde şüphe yaratabilir. Eğer bu durum çözülmezse, bu deneyimler yetişkin ilişkilerinde ortaya çıkabilir (Bowlby, 1973). Bu kuramda bağlanma, yenidoğan bebekte oluşan, yetişkinlikte ve yaşlılıkta süren heyecan odaklı bir bağ kurma eğilimi şeklinde tanımlanır. Bireyin hayatındaki belirli kişilere karşı gösterdiği bu bağ kurmaya eğilim davranışı, kişinin temel davranış yapısını oluşturur (Yörükan, 2011).

İlk olarak, Bowlby (1973) teorisinde bireylerin biyolojik olarak diğer insanlarla yakın bağlar geliştirmeye eğilimli olduklarını belirtmiştir. Bir çocuk ve onun bağlanma figürü arasındaki bağ, hayatta kalmaya uyarlıdır ve çocuğun zarar görme veya tehlikede olma riskini azaltır (Bowlby, 1980). Bağlanma sistemi ve bağlanmanın daha sonraki davranışsal etkileri, Bowlby (1973, 1980) tarafından tehdit altındaki durumlarda çocuklar ve bakıcıları arasındaki yakınlığın korunarak çocukların hayatta kalmalarının sağlandığı doğal bir sistem olarak tanımlanmıştır. Bağlanma teorisi, çocuğun günlük etkileşimlere dayanarak bakıcısını tutarlı ve güvenilir mi yoksa kararsız ve ulaşılmaz olarak mı göreceğini öngörür. Anne sevgisi, tutarlılık ve bağlanma eksikliği çocuklarda saldırganlığa, bağımlılığa, kaygıya, entelektüel geriliğe, sosyal durumlara uyum sağlama zorluğuna, duygusal ifade eksikliğine, suçluluğa ve depresyona neden olabilir (Bowlby, 1973). Bağlanma, konfor, koruma ve beslenme

gereksinimi ile biyolojik olarak yönlendirilen ilişkilerden geliştirilir. Bağlanma sistemi, bir çocuk korktuğunda, incindiğinde, hastalandığında veya yorulduğunda devreye girme eğilimindedir. Bağlanma davranışları, bağlanma figürü ile teması elde etmek için ağlama, tutunma ve takip etme yoluyla uyarılır (Bartholomew, Kwong ve Hart, 2001). Çocuğun yakınlık ve rahatlık ihtiyacına başarılı bir şekilde dikkat edilmesi ve özen gösterilmesi, çocuğun kaygısını gidererek güvenlik hissi sağlar. Tekrarlayan yatıştırıcılık, korunma, zarar verme ve bakım verenin bakma deneyimleri, çocuğa güvenle dünyayı keşfetmek için nihayetinde güvenli bir üs haline gelen bir güvenlik duygusu içselleştirme fırsatı sunar (Zilberstein ve Messer, 2010). Bu sayede çocukta güvenli bağlanma oluşur. Bağlanma tipik olarak erken dönemde gelişir ve çocuğun sıkıntı yaşadığı anlarda rahatlama isteğinin olduğu altı ila yedi aylık olduğunda ortaya çıkmaya başlar (Zilberstein ve Messer, 2010).

Bağlanma teorisi, bireylerin bağlantıda ve ilişkide olma isteğine neden olan biyolojik bileşenlerini açıklar (Bowlby, 1973). Çocuk ve bakıcısı arasındaki yakınlık, bakıcının tehdit edici durumlarda güvenlik ve yakınlık duygusu sağlama ve yaratma yeteneğine dayalı olarak korunur. Bu yakınlığa göre, çocuklar birincil bakıcıları ile günlük etkileşimlerine dayanarak bakıcılarının tutarlılık ve öngörülebilirlik seviyelerini tahmin edebilirler (Muller ve ark., 2012).

Çocuğun bağlanma konusunda gösterdiği en belirgin davranış biçimi ayrılığı protesto etmektir. Birinci aşamada, güvenli bağlanan çocuk, ona bakımveren kişinin gitmesini protesto eder, tepki olarak ağlar ve kızgınlığını gösterir. Kederlenme aşaması, çocuğun davranışlarında görülen dışa dönük belirtilerinin ortadan kalktığı aşamadır. Bu aşamada çocuk durum karşısında ilgisiz ve sakin görünür, bakım vereni aramaz ve pasif kalarak kendini rahatlatmaya çalışır. Son olara, çocuk, bakım veren döndüğünde ona karşı kayıtsız ve ilgisiz bir tavır takınarak içsel karmaşayı ve mutsuzluğunu gizlemeye çalışır (Yörükan, 2011).

Ainsworth, Blehar, Waters ve Wall (1978), bağlanma modelinin düzenlenmesinde üç ayırım belirlemişlerdir: güvenli, kararsız ve kaçınan. Bu ayrımlar, güvensiz bağlanmaların nasıl görüldüğünün ve bebeklerde nasıl sergilendiğinin kesin bir tanımını sağlar. Güvenli bağlanmaya sahip bebekler güvenli koşullarda ortamlarını keşfedebilirler. Bebek sıkıntı

duyduğunda, bakım veren kişiyle temas kurmak ister. Bakıcı bebekle temas kurarak onu teselli eder ve bebeğin kendini güvende hissetmesini sağlar. Bakım verenler güvenilir güvenlik ve koruma kaynakları olarak algılanır. Kararsız bağlanma stiline sahip bebekler çevrelerini daha az güvenceyle keşfetme eğiliminde olurlar, sıkıntılı durumlarda bu bebekler rahatlamak ister ancak hiddetli bir direnç gösterirler. Kaçınan bağlanma stili sergileyen bebekler, sıkıntılı koşullar altında bakıcılarından uzaklaşırlar. Main ve Hesse (1992) tarafından tanımlanan dağınık bağlanma örüntüsüne sahip olan bebeklerin davranışları çelişkilidir ve sıkıntılı durumları yönetme konusunda tutarlı bir yol izlemezler. Çocukların ihtiyaçları çocukluk döneminde yeterince karşılanmadığında, emniyetli ve güvenli ortam sağlanmadığından çocukların bağlanma stilleri sağlıklı şekilde oluşmaz (Prather ve Golden, 2009).

Erken çocuklukta oluşan bağlanma stilinin kalitesi, istismarın yaşandığı sırada çocuğun geçtiği gelişimsel dönemden, çocuğun faille ilişkisinden, ev ortamının istikrarlı olup olmamasından ve sosyal destek gibi koruyucu faktörlerin varlığından etkilenir (Muenzenmaier ve ark., 2010). Bu nedenle çocuğun yetiştiği ortamda onunla yakından ilgilenen başka kişilerin olması birincil bağlanma figürü ile güvenli bağ oluşturamayan çocuğun bağlanma stilinin güvenli bağlanma olmasını sağlayabilir.

İnsanlar birincil bakım veren kişiden yakınlık ve şefkat arayışına, çoğunlukla (ancak özellikle değil) anneye biyolojik olarak ihtiyaç duyarlar. Bebekler, dikkat çekmek için ağlamak veya ilgi çekmek için gülümsemek gibi yakınlık ve etkileşim kazanma yeteneklerine yardımcı olan bir dizi bağlanma davranışı ile doğarlar. Bu davranışlar büyüdükçe gelişir ve değişir, duruma göre gerektiği gibi esnetilir, örneğin büyüdükçe sadece ağlamaktan ziyade dikkat çekmek için emekleyebilir veya eşyaları ya da insanları çekebilirler. Birincil bakım veren kişilerle olan etkileşim veya bağlanma tarzı sayesinde insanlar kendilerini ve başkalarını nasıl anladıklarına dair içsel çalışma modelleri geliştirirler. İçsel çalışma modeli bilinçaltı düzeyde faaliyet gösterecek kadar kökleşmiş olabilir (Bowlby, 2012). İnsanların çocukken deneyimledikleri ilişki türü bu nedenle daha sonraki ilişkilerde ve sağlıklı duygusal gelişimde çok önemli bir rol oynar.

Romantik İlişkide Bağlanma Stilleri

Bartholomew çalışmalarını bağlanma kuramından yola çıkarak şekillendirmiş ve bağlanma davranışlarının erişkinlikte yakın ilişkilerde nasıl ortaya çıktığını belirlemiştir (Bartholomew ve ark., 2001). Yetişkinlikte sahip olunan bağlanma stili çocuklukta kurulan bağlanma stilinin devamı niteliğindedir. Yetişkin bağlanma figürlerinin ebeveynlerden ziyade bireyin benzersiz ve yeri doldurulamaz algısı ile kurduğu arkadaşlık bağına sahip, tanıdık/aşına olan ve duygusal güvenlik sağlayan uzun vadeli romantik eşler olma olasılığı daha yüksektir (Berscheid, 2006). Başka bir ifadeyle yetişkinlikte bireyler, anne babalarına değil romantik ilişki içinde oldukları eşlerine bağlanırlar. Ancak eş ile kurulan bağlanmanın temelini çocuklukta bakım verenler ile kurulan ilişki oluşturur.

Çocuklar bakım verenleri ile kurdukları tekrarlanan ve tutarlı etkileşimlere dayanarak kendileri, diğerleri ve diğerleri ile ilişkileri hakkında içsel çalışma modelleri geliştirir (Bowlby, 1973). Kendine ve başkalarına ilişkin bu beklenti ve inanç sistemi, bağlanma figürünün davranışlarını tahmin etmelerini ve yorumlamalarını sağlar. İçsel çalışma modelleri, çocuğun kişilik yapısına entegre oldukları için sosyal etkileşimleri belirler. Bu modeller, gelecekteki ilişkilerde edinilen deneyimlerin yorumlanmasında kullanılır ve ilişkilerde ortaya konan davranışların temelini oluşturur. Araştırmacılar, koruma ve tutarlı yanıt verme yoluyla güvenli bağlanma kurulmasını sağlayan bakıcıların çocuklarının başkalarının olumlu beklentilerine sahip olma ve güvenlik ve desteği hak ettikleri inancıyla pozitif öz değere sahip olma eğilimi gösterdiğini belirtmişlerdir (Bartholomew ve ark., 2001). Güvenli iç çalışma modelleri, yetişkinlikte güvenli ilişkilerin gelişmesini sağlar. Bağlanma figürlerinden tutarsız tepki ve reddedilme görme, ihtiyaç duyulduğunda diğerlerinin ulaşılmaz ve reddedici olacağı inancının oluşmasına neden olur. Çocukların daha sonra yetişkin ilişkilerinde güvensiz bağlanma modelleri yeniden ortaya çıkabilir. Çevre, kişinin içsel çalışma modellerini zaman içinde değiştirir ve çevre değişse bile, benliğin, başkalarının ve dünyanın içsel çalışma modeli hala aynı kalabilir. Yetişkinlikte okul, iş ortamı, dini ya da siyasi gruplar, birinci ya da ikinci düzeyde bağlanma figürü yerine geçebilir (Bowlby, 2012).

Hazan ve Shaver (1987) Bowlby'nin bağlanma teorisini geliştirerek bağlanma davranış sisteminin duygusal ve romantik ilişkilerle ilgili olduğunu belirtmişlerdir. Anne-çocuk ilişkisindeki bireysel farklılıkların, yakın ilişkilerde ortaya çıkan farklılıklar ile benzediğini ifade etmişlerdir. Bu nedenle bu ilk ilişki, çocuk büyüdükçe başkalarıyla bağlantı kurmaya devam edeceği ilişki türleri için kritik öneme sahiptir. Yetişkinlik dönemindeki ilişkiler ile ilgili beklenti ve inançlar, kişinin geçmişteki ilişkilerine dayanarak oluşmaktadır.

Hazan ve Shaver (1987), yetişkinlikteki romantik ilişkinin bir bağlanma süreci olduğunu belirtmişlerdir. Yetişkinlikte sahip olunan bağlanma stilleri, Ainsworth ve meslektaşlarının (1978) ortaya koyduğu sınıflandırma ile benzer bir yapı sergilemektedir (Hazan ve Shaver, 1987).

Bowlby (1980), içsel çalışma modellerinin zamanla istikrarlı hale geldiğini belirtmiştir. Bowlby, bu içsel çalışma modellerinin belirli bir dereceye kadar değişebileceğini kabul ederken, insanların davranış kalıplarının zamanla alışkanlık haline geldiğine ve bu nedenle değişme olasılığının daha düşük olduğuna inanıyordu. Bu nedenle araştırmacılar, bireylerin bebeklik dönemindeki bağlanma ilişkilerinin gelecekteki ilişkiler için bir prototip olarak kullanılabileceğini savunmaktadır (Borden, 2000). Bir bireyin bebeklikteki bağlanma tarzı gelecekteki ilişkileri için bir prototip görevi görürse, bu durum çocuk ve bakıcısı arasındaki sağlıklı bağlanma tarzının çocuğu yetişkin ilişkilerinde takip edebileceğini gösterir. Tüm bilişsel şemalarda olduğu gibi, içsel çalışma modelleri de eski modeller yeni durumlara uyarlanarak doğal olarak kendi kendine devam eder. Yeni deneyime uyum sürecinde bireylerin psikoterapide veya diğer yakın ilişkilerdeki yeni deneyimleri (örn. arkadaşlar, öğretmenler) eski içsel modellerinin güncellenmesine olanak tanır. Aşağıda bu güncellenmenin olup olmadığı veya hangi koşullarda oluştuğu ile ilgili birkaç çalışmaya yer verilmiştir.

Mikulincer ve Shaver (2007) yetişkinlikte bağlanma stillerindeki istikrarı inceleyen 30'dan fazla yayınlanmış çalışmayı gözden geçirmişlerdir. Çalışmaların çoğu, bir haftadan bir yıla kadar kısa bir süre boyunca bağlanma modellerindeki istikrarı incelerken, birkaç çalışma iki ila 25 yıl boyunca süren istikrarı incelemiştir. Bu çalışmaların bulguları erişkinlik bağlanma

örüntülerinde orta ve yüksek istikrar göstermiştir. Bağlanma boyutları veya stillerinin sürekli derecelendirmelerinde test-tekrar test korelasyonlarının .47 ile .70 arasında değiştiği ve ortalama katsayının .56 civarında olduğu, bağlanma sınıflandırmasının kategorik derecelendirmesinde test-tekrar test uyumlarının %44 ile %90 arasında değiştiği görülmüştür. Ortalama olarak, katılımcıların yaklaşık % 70'i benzer bağlanma stiline sahiptir veya farklı zamanlarda benzer bağlanma kategorisinin içine girmişlerdir.

Fraley ve Brumbaugh (2004), Mikulincer ve Shaver (2007) tarafından incelenen 30 çalışmanın 24'ü ile bir meta-analiz gerçekleştirmiş ve sonuçları Fraley'in (2002) çocuk bağlanma stillerindeki kararlılık üzerine uzunlamasına yaptığı başka bir meta-analiz çalışmasının bulgularıyla karşılaştırmışlardır. Araştırmada yetişkinlik döneminde bağlanma örüntülerindeki kararlılığın, çocukluk bağlanmasındaki istikrardan ($r = .39$) daha yüksek ($r = .56$) olduğu sonucuna varmışlardır. Bu bulguların Bowlby'nin (1973) bağlanma örüntülerinin ya da içsel çalışma modellerinin yaşam boyunca nispeten sabit kaldığı önerisiyle tutarlı olduğu söylenebilir. Waters, Hamilton ve Weinfield (2000) ise yürüttükleri çalışmada bağlanma tarzının yetişkinlikte değişebileceğini ortaya koymuşlardır. Araştırmada 60 beyaz bebek 12 aylıkken gözlemlenmiş, 20 yıl sonra katılımcıların 50'sine Berkeley Yetişkin Bağlanma Envanteri uygulanmıştır. Örneklemin %72'sinin erken yetişkinlikte de bebeklikteki bağlanma tarzını sürdürdüğü görülmüştür. Ebeveyn kaybı, aile üyelerinin veya çocuğun kronik bir rahatsızlığı, ailesel ayrılık, ailede psikiyatrik bozukluk vakası görülmesi ve bir aile üyesi tarafından fiziksel ya da cinsel istismara maruz kalma şeklinde tanımlanan negatif yaşam olayı bildiren katılımcıların %44'ünün bebeklikte oluşan bağlanma tarzının erken yetişkinlikte değiştiği belirlenmiştir.

Çocuk ve yetişkin bağlanmasının ortak yanları olduğu gibi, yetişkin bağlanmasında belirgin farklılıklar vardır. Öncelikle, çocukluk bağlanması bütünleştirici iken yetişkin bağlanması karşılıklıdır. Yakın ilişkilerde eşlerin her biri bakım veren ve bakım alan konumundadır. Ayrıca, çocuklukta bağlanma ilişkisi gözlemlenebilir etkileşim düzeyindeyken, yetişkinlikte inanç ve beklentilere dönüşür. Tam olarak rahatlamak için

bebeklerin fiziksel temasa ihtiyaçları olurken yetişkinlerin birbirlerine dokunduklarını düşünmeleri rahatlamayı getirir. Son olarak, bebekler için bağlanma figürü genellikle anne ya da baba iken, yetişkinlerin bağlanma figürü genellikle bir akran ya da cinsel partner olur (Uytun ve ark., 2013).

Yetişkinlikte romantik bağlanma sınıflandırma çerçevelerinden bir diğeri Bartholomew (1990) tarafından önerilen modeldir. Bartholomew'in modeli, yetişkin romantik bağlanmasındaki bireysel farklılıkları iki boyutlu olarak açıklar. Bu modeldeki iki boyut, benlik ve diğeri modellerine karşılık gelir. Her iki boyut da olumlu ve olumsuz olarak ayrılır (olumlu benlik, olumsuz benlik, olumlu diğeri, olumsuz diğeri). Benlik ve diğerleri hakkında olumlu görüşlere sahip olan bireyler bağlanma ilişkilerinde "güvenli" olarak değerlendirilir. "Kayıtsız" olanlar, kendilerine ilişkin algıları olumlu ancak diğerlerine karşı olumsuz görüşlere sahip olan bireylerdir. Olumsuz benlik ve olumlu diğerleri algısına sahip kişilerin bağlanma tarzı "saplantılı" olarak ifade edilir. Son olarak, olumsuz benlik ve olumsuz diğerleri görüşlerine sahip olan bireylerin "korkulu" bağlanma stilinde olduğu değerlendirilir.

Brennan, Clark ve Shaver (1998) yetişkinlikte romantik bağlanmayı incelemek ve sınıflandırmak için ikinci bir çerçeve önermişlerdir. Brennan ve meslektaşları, yetişkin romantik bağlanmasındaki bireysel farklılıkları karakterize eden iki ana boyut olduğunu kabul ederken, bu boyutlar ile duygu ve davranış düzenlemeyi açıklamanın daha uygun olduğunu savunmuşlardır. Brennan ve meslektaşları böylece boyutları "kaçınma" ve "kaygı" olarak nitelendirmişlerdir. Kaygı boyutu, ilişkilerin güvenliğine veya reddedilme ipuçlarına yönelik tehditleri tespit etmek için bireylerin sahip olduğu eşige dayanmaktadır (Fraleay ve Shaver, 2000). Kaçınma boyutu, kişinin yukarıda belirtilen bağlanma ile ilgili kaygıyı düzenleme biçimindeki bireysel farklılıklarına değinmektedir (Fraleay ve Shaver, 2000). Bireyler yaşadıkları bir endişe karşısında romantik partnerlerinden temas veya destek isteyebilir veya partnerlerinden uzaklaşabilir ve sorunu tek başlarına ele almaya çalışabilirler. Kaçınma ve kaygı düzeyi düşük olan bireyler bağlanma ilişkilerinde "güvenli" olarak ifade edilir. Kaçınma düzeyi düşük, kaygı düzeyi yüksek olan bireyler ise bağlanma ilişkilerinde "saplantılı" olarak

değerlendirilir. Kaçınma düzeyi yüksek, kaygı düzeyi düşük olan bireyler “kayıtsız”, kaçınma ve kaygı düzeyi yüksek olan bireyler ise “korkulu kaçınan” olarak sınıflandırılır.

Bartholomew (1990) ve Brennan ve meslektaşları (1998) tarafından önerilen temel boyutları içerip içermediğine bakılmaksızın, yetişkin romantik bağlanmasındaki bireysel farklılıklar dört kategoriye ayrılabilir. Bu kategoriler; güvenli bağlanma, kaygılı bağlanma (saplantılı), kaçınmacı bağlanma (kayıtsız) ve korkulu bağlanmadır (korkulu kaçınan).

Yukarıda sözü edilen tüm bağlanma modellerinde, bebeğin kendisine bakım veren kişi ile kurduğu ilişkinin kişinin psikolojik yapısı üzerinde etkili olduğu ileri sürülmektedir. Kişinin bebeklikten itibaren oluşmaya başlayan kişiliği, problem çözme ve ilişki kurma becerileri gibi özellikleri yetişkinlik döneminde de varlığını sürdürür. Bir başka ifadeyle; çocukluk döneminde bakım veren kişi ile kurulan ilişki yetişkinlikteki ilişkileri etkileyebilmektedir. Sonuç olarak, ilk çocukluk döneminden, yaşamın son dönemlerine dek geliştirilen kişilerarası ilişkilerin açıklanmasında bağlanma kuramından yararlanılabilir.

Yakın ilişkilerin gelişimi. Yakın sosyal ilişkilerin gelişimi ve özellikleri üzerine yapılan araştırmalar, kişisel iyi oluş için ilişkisel bağların önemini vurgulamaktadır (Bryant ve Conger, 2002). Duygusal ve fiziksel sağlık için yakın ve tatmin edici ilişkilerin önemi nedeniyle uyumsuz ilişkisel örüntülerin geliştiği süreçleri anlamak önemlidir. Bryant ve Conger (2002), çocukluk deneyimlerinin gelecekteki romantik ilişkilerde sorunlara yol açabileceği özel süreçleri tanımlamak için kapsamlı bir nesiller arası romantik ilişki gelişimi modelini önermişlerdir. Erken Yetişkin Romantik İlişkilerin Gelişimi Modeli, çocukların kötü muamele gördüğü ya da diğer şiddet biçimleri olan evlerde öne çıkması muhtemel olan çeşitli faktörleri ele almaktadır. Yazarlar, çocukların aile içi şiddetten etkilendiğini ve diğer istismar biçimlerinin iki yoldan oluştuğunu ileri sürmüşlerdir. Birincisi, ebeveynlerin şiddet konusunda çocuklarına model olduğu ve ebeveynlerin istedikleri sonuçlara ulaşması ile şiddetin güçlendiği bir sosyal öğrenme yoludur. İkinci yol, çocukların ebeveynlerinden çatışma yönetimi ve duygu düzenleme gibi zor kişilerarası durumları yönetme stratejilerini öğrendikleri bir toplumsallaşma durumudur (Bryant ve Conger, 2002). Bu nedenle, çocuklara yönelik kötü muamele ve ağır ebeveynlik

uygulamalarını içeren aile ortamının çeşitli bileşenleri, ergenlerin duygusal istikrarını, problem çözme yeteneğini, ilişkilerle ilgili inançları ve gelecekteki ilişkilerinde kullandıkları iletişim biçimlerini etkiler.

Bryant ve Conger (2002), kişinin köken ailesindeki deneyimlerinin, duygusal dengesinde bozulmaya ve bilişsel şema geliştirmesine sebep olma sürecini tartışır. Çocuk kötü muamele gördüğü bir evde yetiştirilirse, başkalarının güvenilirliği veya kendi kişisel güvenliği hakkında olumsuz inançlar geliştirmesi daha olasıdır. Ayrıca, istismar edici evlerde yaşayan çocuklar, çoğu zaman güçlü duygularla baş edebilecek stratejiler ya da uygun modeller hakkında bilgi sahibi olmaksızın zorlayıcı duygusal durumlara maruz kalmaktadırlar (Bryant ve Conger, 2002; Davies ve Cummings, 1994). Küçük çocuklar genellikle yüksek duygusallık dönemlerinde rahatlık sağlamak için temel bakım verenlerinin desteğini almak zorundadır, ancak istismara maruz kalan çocuklar, bu desteği vermesi gereken kişinin istismar eden kişi olabileceği yönündeki çelişki ile karşı karşıyadır. Dolayısıyla bu durumda çocuk duygusal durumlarla baş etme becerilerini geliştirmekte güçlük yaşar. Kişinin duygularını etkili bir şekilde düzenlemeye yönelik kapasitenin geliştirilmemesi, özellikle duygusal durumların yüksek olduğu durumlarda romantik ilişkileri etkileyecektir (Cloitre, Cohen ve Koenen, 2006).

Olumlu ilişkilerin geliştirilmesi ve sürdürülmesinde, çocuklukta istismar deneyimlerini gelecekteki sorunlara bağlayan mekanizmalara dair bulgular vardır. Çocuklara yönelik kötü muamelenin, kişinin daha sonraki ilişkilerine dair inançlarını ve davranışlarını nasıl etkilediği ortaya konmuştur. Çocuk istismarının romantik ilişkilerin işleyişini etkileyebilecek çoklu mekanizmalarını tanımlamanın ve bu mekanizmaların yakın ilişkilerin gelişimine nasıl katkıda bulunduğunu incelemenin önemli olduğu düşünülmektedir.

Çocukluk Çağı İstismarı

Çocukluk çağı istismarı yetişkinlikte bireyin birçok farklı alanda sorun yaşamasına sebep olur. Yetişkinlikte yaşanan travmanın tekrarlanması, halihazırda biçimlenmiş olan kişilik yapısına zarar verir fakat çocukluk çağında tekrarlanan travma kişiliğin olumsuz yönde

biçimlenmesine sebep olur (Herman, 2007). Çocuğun istismara maruz kalması, bir travma yaşantısıdır. Çocukluk çağında yaşanan ruhsal travmalar arasında, kazalar ve doğal afetlerin yanı sıra fiziksel istismar, cinsel istismar, duygusal istismar, fiziksel veya duygusal ihmal yaşantısı da gösterilmektedir (Bülbül ve ark., 2013).

Çocuk İstismarı ve İhmali Araştırmaları Ulusal Araştırma Konseyi Paneli (NRCP; 1993), çocuk istismarını yetişkinin özellikleri, yetişkin davranışları, çocuk üzerindeki sonuçlar, çevresel bağlam veya bunların kombinasyonunu içeren kriterlere dayanarak tanımlamıştır. Tokat atmanın kabul edilebilir olup olmadığı ve çocuğun fiziksel olarak cezalandırılması, yaygın bir tartışma konusudur ve bu konuda sosyal bir fikir birliği bulunmamaktadır. Benzer şekilde, istismar tanımları da kültürel normlara göre değişebilir. Örneğin çocuk sünneti kimi kültürel normlara göre uygun kabul edilirken bazılarında çocuğun bedenine müdahale olarak algılanır.

Kötü muamelenin varlığı, çocuğun yaşına ve gelişim evresine de bağlı olabilir; örneğin, altı yaşında bir çocuğu akşam için yalnız bırakmak ihmal olarak kabul edilirken, aynı durum 16 yaşındakiler için geçerli olmayacaktır (NRCP, 1993). İstismar edici eylemin şiddeti, çocuğun gelişim düzeyine göre belirlenebilir. Çocuk istismarının işevuruk tanımlarının formüle edilmesinde uygun yaş kriterlerinin göz önünde bulundurulması önemlidir çünkü daha yüksek bir yaş sınırlaması kullanımı bildirilen istismar yaygınlığı oranlarının yüksekliği ile ilişkilendirilmiştir (Goldman ve Padayachi, 2000). Zaman aralığının uzatılması olayların görülme sıklığının artmasına sebep olur.

Bu sorunlara rağmen, araştırmacılar genellikle dört temel çocuk istismarı kategorisi üzerinde anlaşmaktadırlar: fiziksel istismar, cinsel istismar, psikolojik/duygusal istismar ve ihmal. Zuravin (1991) çocuk istismarı kategorilerini oluşturmak ve işletmek için birkaç genel prensip belirlemiştir. İlk olarak, istismarın tanımı, yasal veya tıbbi alanlarda kullanılan tanımların aksine, araştırmanın belirli hedeflerine göre formüle edilmelidir. Çocuk istismarı, dört temel homojen alt tiplerinden daha fazla alt gruplara ayrılmalıdır; örneğin, çocuk ihmali genellikle çocuğun bakımında bir ihmal anlamına gelirken, bir çocuğun yeterince beslemeyi

ihmal etmek ile çocukluk eğitim ihtiyaçlarını ihmal etmek birbirinden farklıdır. Kavramsal netlik sağlamak için bu alt türler, sınıflandırmada yüksek güvenilirlik ve geçerlilik sağlayan özel davranış kriterleri gerektirir. Son olarak, kavramsal tanım belirli, ölçülebilir davranışlara dönüştürülebilir; diğer bir deyişle tanımın tutarlı bir dizi işevuruk kriterle ilişkilendirilmesi gerekmektedir. Ancak, bu öneriler henüz evrensel olarak kabul edilmemiştir; sonuçta ortaya çıkan tanımlama yaklaşımları, araştırma bulgularının genellenmesini ve yararlı müdahalelerin geliştirilmesini engellemiştir (Portwood, 1999). Bununla birlikte, çocuklara kötü muamelenin dört genel kategorisinin mevcut yasal tanımları incelenerek daha fazla bilgi elde edilebilir.

Çocukların fiziksel istismarının tanımları genellikle bakıcının çocuğa fiziksel zarar verebilecek şiddet eylemlerinin varlığına veya riskine odaklanır. Fiziksel istismarla ilgili yapılan birçok tanımın ortak noktası, çocuğun sağlığının olumsuz yönde etkilenmesi ve fiziksel yaralanmaya sebep olmasıdır. Genellikle vakalarda; morarma, çürük, sigara yanığı, kırık ve iç kanama meydana geldiği görülmüştür (Pelcovitz ve ark., 2000). Bununla birlikte, yasal tanımlar, ebeveynler tarafından fiziksel disiplini (tokat atma gibi) ayırt etmek noktasında değişiklik gösterir. Bu nedenle fiziksel istismar eylemleri tartışma konusu olmuştur. Amerika Birleşik Devletleri'nde fiziksel istismarın yasal tanımları, yaralanma riski, ebeveynlerin niyetleri, morarmanın özgülüğü ve diğer benzersiz fiziksel şiddet biçimlerinin dahil edilmesi açısından ülkeler arasında farklılık göstermektedir (McCoy ve Keen, 2009).

Cinsel istismar, Amerikan Ulusal Çocuk İstismarı ve İhmal Merkezi (NCANDS, 2018) tarafından, çocuk ve yetişkin arasında ortaya çıkan temas veya ilişkinin, o yetişkin veya başka bir kişinin cinsel olarak uyarılmasını sağlaması olarak tanımlanır. Finkelhor'un (1984) psikososyal modeli, çocuk istismarına neden olan etkenlerle ilgili detaylı bilgiler verir. Bu model, çocukların cinsel istismar mağduru olmasına neden olan etkenleri psikolojik, kişisel ve sosyal açıdan ele alarak cinsel istismarı ortaya çıkaran faktörleri ortaya koyar ve gruplandırır.

Cinsel istismar, karşısındaki kişi ile belirgin bir yaş farkı ya da güç veya kontrol üstünlüğü olması durumunda bir çocuk tarafından da gerçekleştirilebilir (Polat, 2001). İsviçre Ceza Kanunu'na göre on altı yaşından küçükler arasında meydana gelen cinsel davranışlar

çocukların yaşları arasında üç seneyi geçmeyen fark olması durumunda cezalandırılmamaktadır. Almanya ve Fransa hukuk sisteminde on sekiz yaşından büyüklerin çocuğa yönelik cinsel davranışları suç sayılmakta ancak çocuklar arası cinsel davranışlar suç olarak değerlendirilmemektedir. Türk Ceza Kanunu'na göre 15 yaşını tamamlamış çocuklar arasında rızaları dâhilinde gerçekleştirilen cinsel davranışlar, reşit olmayanla cinsel ilişki suçunu oluşturmamaktadır (Özgenç, 2020).

Çocukluk çağında yaşanan cinsel istismar sonucu oluşan travma, kişinin hayatı boyunca ortaya çıkabilen karmaşık davranışsal, duygusal ve sosyal problemlere sebep olur. Cinsel istismar yaşantıları bastırılır, inkâr edilir veya unutmak için çaba harcanırsa, yetişkinlik döneminde bireyin bedensel, ruhsal ve sosyal gelişimini ve hayatını olumsuz şekilde etkilemeyi sürdürür (Zara-Page, 2004).

Psikolojik / duygusal istismar araştırmaları alan yazında kavramsal tartışmaların yürütüldüğü nispeten yeni bir kategoridir. Bu alanda ortaya çıkan olumsuz sonuçların akut ve gözlemlenebilir olmaması nedeniyle incelenmesi zordur; buna ek olarak, psikolojik kötü muamele nadiren diğer istismar biçimlerinden ayrı olarak ortaya çıkmaktadır (Osofsky, 2003; Trocmé ve ark., 2005). Amerikan Çocuk İstismarı Meslek Birliği (APSAC, 1995) tarafından hazırlanan ilk uygulama kılavuzlarında psikolojik istismar, çocuklara kendilerini değersiz veya kusurlu hissettiren bakıcı davranışları olarak tanımlanmıştır. APSAC, psikolojik kötü muamelenin altı biçimini ana hatlarıyla belirtmiştir: küçümseyerek reddetme, terörize etme, tecrit etme, sömürme / yozlaştırma, duygusal olarak reddetme ve sağlık / eğitimsel ihmal. Bununla birlikte, Glaser (2002) APSAC tanımının teorik bir temele sahip olmadığını ve psikolojik istismar biçimleri arasında önemli davranışsal örtüşme olduğunu savunmuştur. Bunun yerine Glaser, çocuk ihtiyaçlarının kavramsal çerçevesine dayanan alternatif bir tipoloji önermiştir; bu kategoriler arasında duygusal yetersizlik, çocuğa yönelik olumsuz atıflar, çocukla gelişimsel olarak uygunsuz / tutarsız etkileşimler, çocuğun bireyselliğini ve sınırlarını tanıyamama ve çocuğun sosyal uyumunu teşvik etmeme yer almaktadır. Ancak, her iki sistem arasında benzerlikler ve kategorik örtüşme olduğu görülmektedir. Tutarlı bir tipoloji

oluşturulmamış olsa da, sonraki araştırmalarda genellikle psikolojik istismarı tanımlamak için her iki yaklaşımın birleşimi kullanılmıştır.

Erkman'a göre (1991) psikolojik istismara neden olan davranışlar; reddetme, aşağılama, yalnız bırakma, korkutma, duygusal anlamda ihtiyaçlarına cevap vermeme, suça yöneltme, tehdit etme olarak tanımlanabilir. Ayrıca, çocuğu sıkça eleştirmek, çocuktan yaşına uygun olmayan düzeyde sorumluluk almasını ve bu şekilde davranmasını beklemek, kardeşler arasında ayırım yapmak, çocuğa değer vermemek, onu küçük düşürücü şekilde davranmak ve ona aşırı baskı yapmak istismar edici anne baba davranışları arasında gösterilebilir (Kulaksızoğlu, 2002).

Kötü Muamele Sınıflandırma Sisteminde (MCS; Barnett, Manly ve Cicchetti, 1993) dört ihmal türü puanlanır: denetim eksikliği, ihtiyaçları karşılayamama, eğitim ihmali ve ahlaki/yasal ihmal (akt., Warminghama, Rogoscha ve Cicchetti, 2020). Briere'ye (2002) göre çocuklukta kişilerarası travma iki kategoriye ayrılabilir: ihmal eylemleri ve suç eylemleri. Çocuğa yönelik ihmal eylemleri, bakım verenlerin, çocuğun gelişimi için çok önemli olan hem psikolojik hem de fiziksel davranışları çocuğa göstermemesi veya gösterememesi olarak tanımlanabilirken, suç eylemleri, çocuğa yönelik psikolojik, fiziksel veya cinsel istismar gibi istismar edici davranışları içerir (Briere, 2002). İhmal, çocuğa yönelik bir eylemden ziyade bir davranışın ortaya konmaması olarak algılanması nedeniyle diğer kötü muamele biçimlerinden ayrılır. Barnett, Miller-Perrin ve Perrin (2005), toplumsal olarak ihmalin kasıtsız olduğuna inanıldığını belirtmişlerdir. İhmal, ABD'de çocuk koruma servisine yapılan bildirimlerin açık ara en yaygın nedenidir ve kötü muamele mağduru olarak tanımlanan çocukların %76'sı ihmal edilmektedir (U.S. Department of Health & Human Services, 2022). Araştırmalar, sistematik şekilde gerçekleşen ihmalin, diğer istismar türleri ile eşit düzeyde uzun vadeli olumsuz sonuçları olduğunu ortaya koymaktadır (Dubowitz ve Bennett, 2007; Fang, Brown, Florence ve Mercy, 2012; Gilbert ve ark., 2009; Glasser, 2002). Yaygınlığı ve bununla bağlantılı kötü sonuçları göz önüne alındığında, istismarın hem toplumsal hem de bireysel maliyetlerinin büyük bir kısmından ihmalin sorumlu olduğu tahmin edilebilir. Bu nedenle ihmalin kasıtlı veya kasıtsız

olmasının ortaya çıkan sonuçlar açısından herhangi bir önemi bulunmamaktadır. Çocuk istismarında patolojik de olsa ebeveyn ile çocuk arasında bir ilişkinin varlığından söz edilir. Ancak ihmalde ilişki olmadığından çocuk için ihmalin psikolojik sonuçlarının daha ağır olduğunu ileri süren ve bunu doğrulayan araştırmalar vardır (Dursunkaya, 2008). İhmal ve istismar davranışlarını kesin sınırlarla ayırmak pek mümkün değildir.

Çocuk istismarı, fiziksel, cinsel, duygusal/psikolojik istismar ve fiziksel ve duygusal ihmal alt başlıkları ile bir bütün olarak anlaşılmalıdır çünkü fiziksel ve cinsel istismarın duygusal boyutu olduğu gibi veya ihmal ve istismar davranışları bir arada görülüyor da olabilir. Bu nedenle istismar kavramını tüm yönleriyle ele almak önemlidir.

Çocuk İstismarının Uzun Vadeli Sonuçları

Çocuk istismarı, yetişkinlik döneminde psikolojik sonuçlara neden olan en önemli yaşam stres faktörlerinden biridir (Villarroel, Penelo, Portell ve Raich, 2012). Çocuk istismarının, spesifik psikolojik bozukluklar da dahil olmak üzere yüksek zihinsel işlev bozukluğu ile ilişkili olduğu belirlenmiştir (Bellis ve ark., 2017; Turner, Taillieu, Cheung ve Afifi, 2017). Çocukluk istismarı deneyimleri, genel beyin hacminin azalması gibi beyindeki yapısal ve fonksiyonel değişikliklerle bağlantılıdır (van Velzen ve ark., 2016). Bu nörolojik değişiklikler, psikolojik işlev bozukluğu deneyimlerinin artmasına sebep olan bir faktör olabilir.

Çocuklara yönelik kötü muamele türleri, bir dizi ortak ve benzersiz olumsuz sonuçlarla ilişkilendirilmiştir. Çocuk cinsel istismarı, travma sonrası stres bozukluğuna (Briere ve Elliott, 2003), depresif bozukluklara, dissosiyatif bozukluklara (Mullen ve ark., 1996), olumsuz kişilerarası şemalara (Cloitre, Miranda, Stovall-McClough ve Han, 2005), kişiler arası zorluklara (Polusny ve Follette, 1995), yeniden kurbanlaştırmaya, alkol ve uyuşturucu kullanımına (Messman-Moore ve Long, 2002), yeme bozuklukları, intihar girişimi, intihar eğilimi ve cinsel sorunlara (Mullen ve ark. 1996), güvensiz yetişkin bağlanmasına (Aspelmeir ve ark., 2007) sebep olduğu ortaya konmuştur.

Her istismar türü farklı duygusal hasara yol açabilir. Örneğin, yetişkinlik çağında işlevsel olmayan belirtileri en fazla duygusal istismar mağdurları gösterirken bunu cinsel istismar ve fiziksel istismar mağdurları izlemektedir (Özerinjauregui, 2015). Çocuğun fiziksel kötüye kullanımı, sevgili ve eş şiddeti, psikolojik bozukluklar (örneğin, travma sonrası belirtiler, depresyon, kaygı, düşmanlık, öfke, suçluluk, utanç), madde kötüye kullanımı, zayıf sosyal beceriler, düşük empati ve duyarlılık düzeyleri, suç davranışları ve daha fazla mağduriyet riski gibi çeşitli uzun vadeli duygusal ve davranışsal sonuçlarla ilişkilendirilmiştir (Runyan, Deblinger, Ryan ve Thakkar-Kolar, 2004).

Duygusal istismarın ölçülmesi ve ayırt edilmesinin zor olduğuna ilişkin bir anlayış olmasına rağmen, istismarın olumsuz etkilerine yönelik kanıtlar vardır. Çocuk istismarı türlerinin, duygusal istismar ve duygusal istismarın diğer kötü muamele türleriyle etkileşimlerinin retrospektif olarak incelenmesi, yetişkin örnekleminde depresyon ve anksiyete ile ilişkili bulunmuştur (Edwards ve ark., 2003). Benzer şekilde, Elam ve Kleist (1999) duygusal istismarın düşük benlik saygısı ile tek başına, fiziksel istismarla birlikte ise daha kötü psikolojik sonuçlarla ilişkili olduğunu bulmuştur. Duygusal istismar ayrıca üniversite öğrencisi kadınlarda diğer ebeveynlik davranışlarını kontrol ettikten sonra yetişkin kişilerarası çatışmalarla ilişkilidir (Messman-Moore ve Coates, 2007). Diğer kötü muamele türleriyle karşılaştırıldığında, duygusal istismar, Çocuk Koruma Ajansı vakalarından olan ergenlerde olduğu gibi üniversite öğrencisi genç yetişkin örnekleminde de psikopatolojinin en güçlü öngörücüsü olmuştur (McGee, Wolfe ve Wilson, 1997; McLewin ve Muller, 2006).

Ebeveynler arası şiddete şahit olmak genellikle çocuk fiziksel istismarı ile birlikte ortaya çıkar ancak diğer kötü muamele türlerinin olmadığı durumlarda da şiddete tanık olan çocuklar bundan olumsuz etkilenmektedir (Kitzmann, Gaylord, Holt ve Kenny, 2003). Aile içi şiddete maruz kalmanın sonuçları arasında, genel psikolojik sıkıntı (Fergusson ve Dacey, 1997), duygu düzenleyememe (Davies ve Cummings, 1994), çatışmaya yanıt olarak fazla olumsuz duygulanım ve bilişler (Grych, Wachsmuth-Schlaefler ve Klockow, 2002; Kitzmann ve ark., 2003) ve madde bağımlılığı (Fergusson ve Horwood, 1998) bulunmaktadır.

Kötü muamele gören çocukların yaklaşık % 50-70'i birden fazla kötü muamele türüne maruz kaldığını rapor etmektedir (Arata ve ark., 2005; Higgins ve McCabe, 2001). Çocuklara yönelik kötü muamelenin çoklu biçimlerinin birlikte ortaya çıkmasından dolayı, her bir istismar türünün tek başına etkisi yerine, istismar deneyimlerinin toplu etkisine odaklanılmaktadır. Çoklu kötüye kullanım deneyimleri ile ilgili alanyazın gözden geçirildiğinde, Higgins ve McCabe (2001), birden fazla kötü muamele türünün deneyimlenmesinin, tek tip deneyimlemekten daha büyük olumsuz sonuçlarla ilişkili olduğunu belirlemişlerdir. Ayrıca, tek tip istismara maruz kalma, istismarın uzun vadeli sonuçlarının belirlenmesinde, çoklu istismar maruziyetine göre daha az kritik öneme sahiptir (Higgins ve McCabe, 2001). Bu sonuç, çocuklara kötü muamelenin sonuçlarını incelerken çok sayıda kötü muamele türünü dikkate almanın önemini gösteren diğer birçok çalışmada desteklenmiştir (Arata ve ark., 2007; Clemmons, Walsh, Di Lillo ve Messman-Moore, 2007; Edwards ve ark., 2003). Ayrıca, Clemmons ve meslektaşları (2007), kötü muamele türlerinin sayısını kötü muamelenin şiddeti ile birlikte ele almıştır. Kötü muamele türünün fazla ve istismarın şiddetli olması faktörlerinden her biri travma semptomatolojisi ile ilişkilendirilse de, istismar şiddetinin etkisinin daha güçlü olduğu belirtilmiştir.

İstismara uğrayan çocuklar, istismarı ve neden meydana geldiğini aktif olarak anlamaya çalışırlar. Çocukların gelişimsel olarak başkalarının bakış açılarını anlamada zorluk yaşamaları nedeniyle, küçük çocuklar istismarın nedenini kendilerine bağlayabilirler (Hamby ve Grych, 2013). İstismar mağduru çocuklar değersiz olduklarına ya da istismarı hak ettiklerine inanabilirler. Ek olarak, çocukluk çağı istismarı çocuğun bir ilişkide neyin uygun ve neyin uygunsuz olduğunu anlamasını zorlaştırabilir.

Çocuklara yönelik kötü muamele deneyimlerinin, yetişkinlikte duygusal, davranışsal ve kişilerarası güçlüklerle ilişkili olduğuna dair kanıtlar vardır ve ayrıca, birden çok kötü muamele türünün bir arada yaşanması ve istismarın şiddeti daha zararlı sonuçlarla ilişkilendirilebilir. Farklı erken yaşantıların benzer sonuçları olması gibi her istismar türünün sonuçları arasında da benzerlik görülür, bu eşsonluluk (equifinality) ilkesi olarak tanımlanır (Cicchetti ve Rogosch,

1996). Bu ilke, çocukların kötü muameleye maruz kalması ile daha sonra uyum bozuklukları geliştirmeleri arasındaki bağlantıdan sorumlu olan temel bir mekanizmanın var olma ihtimalini vurgulamaktadır. Mevcut çalışmada, çocuklara yönelik kötü muamelenin genç yetişkinlerin romantik ilişkilerini etkilemeye devam edebileceği iki potansiyel mekanizmanın incelenmesine odaklanılmıştır.

Erken Dönem Uyumsuz Şemalar

İçsel çalışma modelleri ile ilgili bir kavram olan ve içsel çalışma modelini karakterize eden kaygı ve kaçınma boyutları bilişsel şemalardır. Aslen Aaron Beck tarafından kavramsallaştırıldığı şekliyle bilişsel şemalar, “nispeten tutarlı ve kalıcı bir bilgi gövdesi oluşturan ve sonraki değerlendirmelere rehberlik eden geçmiş davranışların ve deneyimlerin organize unsurları” olarak tanımlanmaktadır (Calvete, Estevez ve Corral, 2007). İçsel çalışma modellerine benzer şekilde şemalar, taslaklara, planlara veya çerçevelere benzetilebilir (Young ve ark., 2003). Bu bilişsel taslaklar, bireyin dünyaya bakışını, kendisini ve diğerlerini görme biçimlerini etkiler. Erken bağlanma deneyimleri ile geliştirilen içsel çalışma modellerinin aksine (Ainsworth ve ark., 1978) bilişsel şemalar, diğerleriyle ve çevre ile etkileşimler yoluyla daha geniş bir çerçevede oluşur (Simard, Moss ve Pascuzzo, 2011). Bu nedenle, bilişsel şemalar tartışmalı olarak erken bağlanma deneyimlerinden büyük ölçüde etkilenir, ancak bunlarla sınırlı değildir.

Bilişsel literatürde, içsel bilişsel süreçlerin, çocukluk çağı travmatik yaşantılarıyla ilişkili klinik semptomlarda aracılık rolü oynadığı öne sürülmüştür (Gibb, 2002; Gibb ve ark., 2001; Hankin, 2005; Rekar, Mineka, Zinbarg ve Griffith, 2007). Bu temel bilişsel kalıplar ilişki şemalar veya temel inançlar veya erken uyumsuz şemalar olarak adlandırılmıştır (Baldwin, 1992; Beck, 1995; Young ve ark., 2003). Erken dönem uyumsuz şemalar anne-baba ve aile sistemi ile etkileşimler temelinde çok erken bir dönemde gelişmektedir. Araştırmacılar, bir çocuğun davranışlarını, algılarını ve bir yetişkin olarak ilişki deneyimlerini çocukluk ilişkileri deneyimlerinin oluşturduğunu ileri sürmüşlerdir (Fraley ve Shaver, 2000).

Beck'in bilişsel modelinde uyumsuz şemalar, psikolojik sorunların ortaya çıkmasında bir kırılma faktörü oluşturur (Beck, 1972; 1979). Beck, uyumsuz bir şema içeriğinin, erken çocukluk döneminde, olumsuz kişilerarası deneyimler tarafından desteklendiğini ve sonraki olumsuz hayat koşulları tarafından harekete geçirildiğini ileri sürmüştür (Beck, 1979).

Young ve meslektaşları (2003) Beck'in orijinal şema çalışmalarını genişleterek erken dönem uyumsuz şemaları; kişinin çocukluk veya ergenlik çağında ortaya çıkan, hayatı boyunca işlediği ve büyük ölçüde işlevsiz olan, diğer insanlarla ilişkilerinden ve anılar, duygular, bilişler ve kendine ilişkin bedensel duymalardan oluşan geniş, yaygın temalar veya desenler olarak tanımlamışlardır. Ayrıca, erken dönem uyumsuz şemaların öncelikle çocukluk istismarı ve ihmali gibi toksik çocukluk deneyimleri yoluyla geliştirildiğini savunmuşlardır.

Şemaların oluşumunu etkileyen mekanizmalar üç grupta incelenmiştir. Bunlardan ilkinde göre; erken dönem uyumsuz şemalar, tüm insanlar için evrensel olan beş temel duygusal ihtiyaçtan birinin (veya daha fazlasının) karşılanmamasından kaynaklanmaktadır (Young ve ark., 2003). Bu beş temel duygusal ihtiyaç: (1) başkalarına güvenli bağlanma; (2) özerklik, yetkinlik ve kimlik duygusu; (3) geçerli ihtiyaç ve duyguları ifade etme özgürlüğü; (4) kendiliğindenlik ve oyun ve (5) gerçekçi sınırlar ve öz kontroldür.

Şema kökenlerinden bir diğeri erken dönem yaşam deneyimleridir. Temel evrensel ihtiyaçların karşılanmamasında dört tür erken deneyimin etkili olduğu gözlemlenmiştir (Young ve ark., 2003):

a. İhtiyaçların engellenmesi: Çocuk, çevresinden sevgi, anlayış, istikrar gibi ihtiyaçlarını gideremez. Tam tersi, çocuğun bu ihtiyaçları engellenir.

b. Travma: Çocuğun çevresinden fiziksel ya da duygusal olarak zarar görmesi halinde travma oluşur. Bu durumda, çocukta tehlike ve tehdidin var olduğunu gösteren şemalar gelişir. Çocuğun güvenlik ihtiyacı karşılanamaz ve bu güvensizlik, aşırı temkinli olma ve utanç gibi şemaların ortaya çıkmasına sebep olur.

c. İyi olandan fazla alma: Bu deneyimde çocuk, bakım verenlerinden ihtiyacı olandan fazlasını alır. Ya çok fazla özgür bırakılır ya da çok fazla korunur. Bu durumda, çocuk özerklik algısı ve gerçekçi limitler gibi duygusal ihtiyaçlarını karşılayamaz.

ç. Önemli ötekilerle yaşanan seçici içselleştirme ve özdeşim: Çocuk, çevresindeki kişilerle yaşadıklarını içselleştirir ve bunlarla özdeşim kurar. Bu durumda, model alınan kişi, karşılanmayan ihtiyaçlarını çocuğa yansıtır. Çocuk bunu içselleştirerek kendi ihtiyaçlarını karşılayacağı zaman özdeşim kurduğu kişinin kullandığı baş etme mekanizmalarına başvurur.

Üçüncü grupta ise duygusal mizaç yer almaktadır. Her çocuğun doğuştan getirdiği farklı bir mizacı vardır ve bu mizacı ile diğerleriyle ilişki kurar. Şemalar, çocuğun mizacı ile sahip olduğu çevresi arasında oluşan etkileşimden meydana gelir (Young ve ark., 2003).

Bu temel duygusal gereksinimlere dayanarak, beş geniş alanla karakterize edilen erken dönem uyumsuz şemalar modeli oluşturulmuştur: (1) ayrılma ve reddedilme; (2) zedelenmiş özerklik ve performans; (3) diğeri yönelimlilik; (4) zedelenmiş sınırlar ve (5) aşırı tetikte olma ve baskılama/ketlenme.

Başkalarına güvenli, tatmin edici bağlar oluşturamama, "ayrılma ve reddedilme" alanında erken dönem uyumsuz şemaları olan bireylerin özelliğidir. Bu alandaki şemaların dış dünyadan kopuk, dengesiz, şiddet görülen, reddedici, soğuk, uzun süre uzak kalınan ailelerde olduğu belirlenmiştir. Bu şemalara sahip bireyler ilişki kurarken ya kendilerine zarar verecek kişileri seçerler ya da yakın ilişkilerden kaçınırlar.

Ayrılma ve reddedilme alanında Young ve meslektaşları (2003) beş şema tanımlamışlardır. Bunlar; terk edilme / istikrarsızlık (önemli başkalarının duygusal olarak dengesiz, duygusal olarak tahmin edilemez, güvenilmez veya sadece düzensiz olarak mevcut olduğu inancı); güvensizlik / kötüye kullanılma (önemli başkalarının kendisini inciteceği, kötüye kullanacağı veya kendisinden avantaj sağlayacağı beklentisi); duygusal yoksunluk (kişinin yeterli miktarda beslenmeden, empatiden veya korunmaktan yoksun bırakılacağı beklentisi); kusurluluk / utanç (kişinin kötü, istenmeyen veya sevilmez olduğuna inanması); ve sosyal

izolasyon / yabancılaşmadır (kişinin herhangi bir grubun veya topluluğun bir parçası olmadığı inancı).

Young ve meslektaşlarına göre (2003) zedelenmiş özerklik ve performans alanı altındaki erken dönem uyumsuz şemalar, kişinin bağımsız bir şekilde çalışabileceğine veya hayatta kalabileceğine inanmasını zorlaştıran, kendine ve çevresine ilişkin beklentilerle açıklanır. Bu alandaki kişilerin ailelerinin tutumu aşırı korumacı veya çok az ilgilidir. Bu yaklaşımla yetişen bireyler, yetkin olma, sorumlu ve bağımsız hareket etme konularında ailelerinden yeterli desteği alamamışlardır. Bu alanda dört erken dönem uyumsuz şema bulunmaktadır. Bunlar; bağımlılık / yetersizlik (kişinin günlük sorumlulukları yetkin bir şekilde ele alamayacağı inancı); zarar görme veya hastalığa karşı savunmasızlık (duygusal, tıbbi veya çevresel bir felaket beklentisi, yakın bir felaketi önleyemediğine dair abartılı bir korku); iç içe geçme / az gelişmiş benlik (önemli başkalarıyla aşırı duygusal bağlılık ve yakınlık); ve başarısızlıktır (kişinin başarısız olduğu veya çaba gösterse dahi kaçınılmaz olarak başarısız olacağı inancı).

Young ve meslektaşları (2003) zedelenmiş sınırlar şema alanının, içsel sınırlarda, uzun vadeli hedef yönelimi veya başkalarına karşı sorumluluk konularındaki eksiklikler ile ilgili şemaları ortaya koyduğunu belirtmişlerdir. Bu alanda iki şema bulunmaktadır: hak görme/ büyülenmecilik (kişinin diğerlerinden daha iyi olduğu ve belirli ayrıcalıklara sahip olduğu inancı); ve yetersiz öz-denetim / öz disiplin (kişisel hedeflere ulaşmak için öz-denetim uygulamada sürekli zorluk yaşama).

Diğeri yönelimlilik şema alanı ise, Young ve meslektaşları (2003) tarafından kendi ihtiyaçları pahasına başkalarının ihtiyaçlarına aşırı odaklanma ile ilgili şemalar olarak tanımlanmıştır. Bu şema alanına sahip kişilerin onaylanma, duygusal bağlantıyı sürdürme ihtiyaçları veya tepkiden kaçınma kaygıları yüksektir. Bu alanda üç şema bulunmaktadır. Bunlar; boyun eğcilik (duygu ve ihtiyaçların bastırılması, diğerlerinin öfkesinden ya da terk edilmekten kaçmak için başkalarına aşırı kontrol hakkı verme); kendini feda etme (başkalarının

ihtiyaçlarını kendi ihtiyaçları pahasına aşırı ve gönüllü olarak karşılamak); ve onay arayıcılık / kabul arayıcılıktır (diğer insanlardan onay, kabul veya ilgi kazanmaya aşırı vurgu).

Son olarak, Young ve meslektaşları (2003) aşırı tetikte olma ve baskılama / ketlenme alanını, içsel kurallara ve beklentilere aşırı vurgu yapılması veya kişinin düşünce ve duygularının aşırı bastırılması olarak tanımlar. Bu alanda, duygusal ihtiyaçların (kendiliğindenlik, oyun vb.) karşılanmamasıyla oluşan şemalar bulunur. Bunlar; karamsarlık / kötümserlik (yaşamın olumlu yönlerini küçümsemek veya ihmal etmek ve bunun yerine olumsuz yönler odaklanmak); duyguların bastırılması (başkalarının onaylamamasını veya utanç duygusunu önlemek için kişinin duygularını veya düşüncelerini bastırması); yüksek standartlar / aşırı eleştiricilik (kişinin kendi kendine yüklediği yüksek davranış ve performans standartlarını karşılaması gerektiği inancı); ve cezalandırıcılıktır (hata yaptığında kişinin sert bir şekilde cezalandırılması gerektiği inancı).

Erken dönem uyumsuz şemalar yaşamın ilk yıllarında bireyin mizacı ve çevresel koşulların etkisiyle oluşarak kalıplaşır ve hayat boyu uyum bozucu bir faktör olarak varlığını sürdürür. Bu nedenle şemaların bireyin ilişkilerinde nasıl rol aldığını görmek hem ilişkisel sorunların çözümüne hem de bireyin şemaları üzerinde çalışılmasına olanak sağlayacağından ele alınması gereken önemli bir değişkendir. Romantik ilişkilerin işlevselliği olumsuz etkileyen bir diğer faktör de bireylerin kullandığı uyumsuz duygu düzenleme stratejileridir. Aşağıda bilişsel duygu düzenleme hakkında bilgi verilmiştir.

Bilişsel Duygu Düzenleme

İnsanların işlevselliğinde duyguların önemli bir yeri vardır. Duyguların bellek, karar verme ve kişiler arası ilişkiler gibi süreçlerde etkisi vardır ve bu nedenle fizyolojik, davranışsal ve psikolojik tepkileri hazırlarlar (Gross ve Thompson; 2007). Duyguların işlevselliğini koruması için ortaya çıktıkları bağlamın uygun olması ve uzun süreli, yoğun ve bağlamdan bağımsız şekilde varlıklarını sürdürmemeleri gerekmektedir. (Werner ve Gross, 2010).

Duygu düzenleme, bireyin farklı durumlarda sahip olacağı duyguları, bu duyguları nasıl deneyimleyeceğini ve nasıl ifade edeceğini ve bu duyguların ne kadar süreceğini belirler (Gross, 1998). Amaçlı, amaçsız, bilinçli ya da bilinçsiz şekilde görülen her türlü davranış, yetenek ve stratejiyi kapsayan duygu düzenleme, duyguların deneyimlenmesini ve ifade edilmesini etkilemektedir. Bilişsel araştırmaların bulgularına göre, kişinin belirli uyarılara seçici dikkat etmesi ve kişinin duyguyla ilgili bilgiyi yorumlanması duygu düzenlemenin önemli etkenlerindedir (Gross, 2002).

Duygu düzenleme kavramı temelinde aşağıda yer alan üç özelliği barındırır. Bu özellikler:

a. Olumlu veya olumsuz duygular bireyler tarafından düzenlenebilir ve bireyler duygularını artırabilir veya azaltabilirler.

b. Duygu düzenleme çoğunlukla bilinçli bir hareket gibi görünmesine rağmen bilinçli bir farkındalık olmadan sürebilir.

c. Duygu düzenleme süreci iyi veya kötü olarak tanımlanamaz. İçinde bulunulan bağlama göre duygu düzenleme, olumlu veya olumsuz davranışlara sebep olabilir (Gross ve Thompson, 2007).

Duygu düzenlemenin yapısı çok boyutlu ve karmaşıktır. Bilişsel duygu düzenleme stratejileri, duygu düzenleme kavramının yalnızca bilinçli kısmını karşılar (Garnefski, Kraaij ve Spinhoven, 2001). Bilişsel duygu kuramları, bireyin hangi duyguyu yaşanacağını kendi bilişsel değerlendirmesinin belirleyeceğini ifade eder. Bu kuramlara göre biliş, duygu düzenlemenin birinci yolu olarak görülür (Joormann, Yoon ve Siemer, 2010).

Bilişsel duygu düzenleme, uyumlu ve uyumsuz stratejiler olmak üzere ikiye ayrılır (Garnefski ve ark., 2001). Bunlardan uyumsuz stratejiler dört grupta ele alınmaktadır:

a. Kendini suçlama: Kişinin yaşadığı olaylarda kendini suçlu olarak nitelendirmesidir (Anderson ve ark., 1994).

b. Ruminasyon: Ruminasyon terimi açıklanırken, geniş getirme kavramına benzetilir. Kişi yaşadığı olumsuz olay hakkındaki duygu ve düşüncelerini etkili şekilde düzenleyemez ve tekrar tekrar bu konuyu düşünür (Compas ve ark., 1997).

c. Başkalarını suçlama: Başkalarını suçlayan kişiler yaşadığı olumsuzluklardan dolayı çevresindeki kişilere karşı suçlayıcı bir tutum sergiler ve bu olaylardan diğerlerini sorumlu tutar (Garnefski ve ark., 2001).

ç. Felaketleştirme: Bu stratejiyi kullanan kişiler, başlarına gelen olayın çok kötü olduğuna ve zaman geçtikçe daha da kötüye gideceğine inanır. Bu kişiler, içinde buldukları durumu felaketleştirir (Garnefski ve ark., 2001). Başka bir ifadeyle, yaşadıkları olayın olumsuz sonuçları ile baş edilemeyeceği ve bu durumun yönetilemeyeceğini varsayarlar (Antony ve Swinson, 2009).

Uyumlu stratejiler ise beş grupta ele alınmaktadır.

a. Kabul etme: Kişi başına gelen olumsuz durumu inkar etmez, kabul eder. Kabul etme davranışı işlevsel bir başa çıkma stratejisidir. Bu stratejide; olumsuz sonuçları olan gerçek bir durumun kabul edilmesi ve problemler aktif bir şekilde başa çıkılamayacağı gerçeğinin kabul edilmesi şeklinde bir bilişsel süreç işler (Carver, Scheier ve Weintraub, 1989).

b. Plana yeniden odaklanma: Bu strateji kişinin yaşadığı olumsuz olayla baş etmek için yapılacakları adım adım belirlenme süreci olarak açıklanır (Carver ve ark.,1989) Birey bu stratejiyi kullanarak olayın çözümü ile ilgili detaylı bir yol haritası çizer.

c. Olumlu tekrar odaklanma: Bu strateji soruna sebep olan olayı düşünmek yerine, kişinin hoşuna giden şeyleri düşünmesidir. Kişi olumsuz bir deneyim yaşadığında olumlu anlarını düşünür ve olumlu duygularını çağırır (Garnefski ve ark., 2001).

ç. Olumlu tekrar değerlendirme: Garnefski ve meslektaşları (2001), bu stratejiyi kişinin yaşadığı olayın sonuçlarını gözden geçirirken olumsuz yanlarından ziyade kendisini güçlü kıldığına inandığı olumlu taraflarını araması olarak açıklamıştır.

d. Olayın değerini azaltma: Kişinin bireysel deneyimlerinden hareketle, başına gelen olayın önemini başka olaylar ile karşılaştırması ve o olayın önemsiz olduğuna kanaat getirmesidir. Kişinin olumsuz deneyimlerini düşünerek şimdiki zamanda yaşadığı olumsuz olayın değerini azaltması işlevsel bir baş etme stratejisidir (Garnefski ve ark., 2001).

Bilişsel duygu düzenleme stratejileri bireyin işlevselliğini sürdürmek adına kullandığı, deneyimlerinden edindiği stratejilerdir. Buradan yola çıkarak, bireyin olumsuz yaşam deneyimleri arttıkça duygu düzenleme becerilerinin uyumsuz yönde geliştiği ve bunun kişinin yaşamının farklı alanlarında soruna sebep olduğu söylenebilir. Bu nedenle bireylerin uyumsuz stratejiler geliştirmesini etkileyen faktörlerin ve uyumsuz stratejilerin bireyin romantik ilişkisinde sahip olduğu bağlanma stili üzerindeki rolünün anlaşılması önemli olabilir.

İlgili Araştırmalar

Bu kısımda, araştırmancının bağımlı ve bağımsız değişkenleri olan bağlanma stilleri ve çocuk istismarı-ihmal ile aracı değişkenler olan duygu düzenleme ve erken dönem uyumsuz şemaların ilişkisini ortaya koyan makale ve tezler incelenmiştir. Araştırma özetleri kronolojik olarak paylaşılmıştır.

Bağlanma Stilleri ve Çocuk İstismarı-İhmali ile İlgili Araştırmalar

Bu kısımda çocuk istismarı ve ihmali ile bağlanma stillerinin ilişkisini inceleyen bazı araştırma sonuçları sunulmuştur. İstismar mağdurlarının yetişkinlik döneminde sergiledikleri bağlanma stillerine ilişkin çalışmalara yer verildiği gibi istismar mağduru olan çocukların bağlanma stillerinin ortaya konduğu araştırmalar da özetlenmiştir.

Morton ve Browne (1998), istismarın nesiller arası aktarımını araştırmak adına bağlanma ve çocuklara kötü muameleyle ilişkin alanyazını gözden geçirdikleri çalışmalarında istismar mağduru örnekleme bağlanmanın kalitesi üzerine yürütülen 13 çalışmanın tanımlayıcı analizini yapmışlardır. Bebekte oluşan bağlanmanın niteliğinin, büyük ölçüde annenin duyarlılığına bağlı olduğunu belirlemişlerdir. Araştırmaların çoğu, kötü muameleyle maruz kalan çocukların annelerine, kötü muamele görmeyen çocuklardan daha az güvenli bir

şekilde bağlandıklarını göstermiştir. İstismar mağduru olmuş ebeveynler kendi yaşadıkları zorluklar ve güvensiz bağlanmaları ile ilişkili olarak edindikleri negatif içsel çalışma modelleri nedeniyle kendi çocuklarıyla güvenli ilişkiler kurmakta zorlandıklarını ileri sürmüşlerdir.

İlişki sorunu yaşama riski taşıdığı bilinen bir örnekte, istismar edici çocukluk deneyimleri ile yetişkinlikte destekleyici romantik ilişkiler kurmada yaşanan güçlük arasında olası araçlar olarak bağlanma tarzı, benlik saygısı ve ilişki niteliklerinin rolü incelenmiştir. Çalışma, çocukluklarında kötü ebeveynlik deneyimi yaşadığı bilinen 40 kadın katılımcı ile yürütülmüştür. Örneklem, esas olarak Londra şehir merkezinde yaşayan bireylerin çocukluklarında katıldıkları bir dizi boylamsal takip çalışmasından alınmıştır. Çocukluk çağı istismarı yaşayan katılımcıların, yaşamayanlara göre yetişkin aşk ilişkileri alanında zorluk yaşama olasılığının altı kat daha fazla olduğu bulunmuştur. Hem çocuk istismarı hem de kaçınan/kararsız bağlanma tarzı birlikte düşünüldüğünde, kaçınan/kararsız bağlanma tarzı, ilişki güçlükleri ile ilişkili bulunurken, çocuk istismarı kendi başına ilişkili bulunmamıştır. Araştırmanın bulguları, kaçınan / kararsız bağlanma stiline, çocuk istismarı ile yetişkin ilişkileri yeteneklerine giden yolda aracı bir faktör olduğunu göstermektedir (McCarthy ve Taylor, 1999).

Roche, Runtz ve Hunter (1999) çalışmalarında, çocuk cinsel istismarı ile yetişkin bağlanma stili ve psikolojik uyum arasındaki ilişkinin doğası incelemiştir. Cinsel istismar öyküsü olan 85 kadın da dâhil olmak üzere toplam 307 kadın üniversite öğrencisi çalışmanın örneklemini oluşturmuştur. Araştırmanın bulgularına göre çocuklukta cinsel istismara maruz kalma bağlanma tarzını yordamakta; cinsel istismar mağdurları daha fazla bağımlılık ve kaygılı bağlanma tarzı sergilemektedir. Ayrıca katılımcıların aile içinde cinsel tacize maruz kalanlarla, aile dışında cinsel tacize maruz kalanlar şeklinde ayrılarak yapılan incelemede; aile içi çocukluk cinsel istismarı yaşayan katılımcıların ilişkilerinde, aile dışı çocukluk cinsel istismarı yaşayanlara göre daha az güvenli, daha korkulu ve daha az kayıtsız olduğu belirtilmiştir.

Kötü muamelenin bağlanma stilleri üzerindeki duygusal etkisinin araştırıldığı bir çalışmada 6–12 yaş arası üç grup çocuk karşılaştırılmıştır. Gruplar şu şekilde oluşturulmuştur; babaları uyuşturucu kullanan 76 çocuk, fiziksel istismara uğrayan 41 çocuk, ihmal edilen 38

çocuk ve kontrol grubunu oluşturan 35 istismar edilmemiş/ihmal edilmemiş çocuk. Sonuçlar, uyuşturucu kullanan babaların çocuklarının % 52'sinin güvenli bağlanma stiline sahip olduğunu, diğer % 48'inin ise güvensiz bağlanma stili (kaygılı / kararsız veya kaçınan) sergilediğini göstermiştir. Fiziksel olarak istismara uğramış çocuklar kaçınan bağlanma stiliyle karakterize edilirken, ihmal edilen çocuklar kaygılı / kararsız bağlanma stili göstermişlerdir. Kötü muamele görmeyen çocukların çoğunun (% 68.6) güvenli bağlanma stiline sahip olduğu görülmüştür (Finzi, Cohen, Sapir ve Weizman, 2000).

Başka bir çalışmada 6 – 12 yaşları arasında fiziksel olarak istismara uğramış 41 ve ihmal edilmiş 38 çocuk ile istismar veya ihmale uğramamış 35 çocuk bağlanma biçimleri ve saldırganlık düzeyleri açısından karşılaştırılmıştır. Fiziksel olarak istismara uğramış çocukların önemli ölçüde kaçınmacı bağlanma tarzı sergilediği ve önemli ölçüde daha yüksek seviyelerde saldırganlık gösterdiği belirlenmiştir. İhmal edilen çocuklar ise anlamlı düzeyde kaygılı / kararsız bağlanma stili sergilemişlerdir (Finzi, Ram, Har-Even, Shnit ve Weizman, 2002).

Lewis, Griffin, Winstead, Morrow ve Schubert (2003), 255 lisans öğrencisinden oluşan klinik olmayan bir örneklem ile çocuklukta cinsel istismar deneyimleri olan ve olmayan kadınların psikolojik özelliklerini inceledikleri bir çalışma yürütmüşlerdir. Çalışmada yetişkin romantik bağlanma, depresyon, anksiyete, travmatik belirtiler, bilişsel bozukluklar, uyumsuz şemalar ve sınırda kişilik özellikleri değişkenleri incelenmiştir. Çocukluk çağı cinsel istismar öyküsü olan kadınlar daha fazla depresyon, travma / anksiyete semptomları ve sınırda kişilik özellikleri bildirmişlerdir. Ayrıca bu kişilerin daha kaygılı ve kaçınan bağlanma tarzı sergilediği belirlenmiştir. Çocukluk çağı cinsel istismar geçmişi olmayanların % 45'i güvenli bağlanma bildirirken, istismar mağdurlarının % 24'ünden daha azı güvenli bağlanma bildirmiştir.

Colman ve Widom (2004) çalışmalarında, erken çocukluk dönemindeki fiziksel istismar, cinsel istismar ve ihmalin yetişkin yakın ilişkiler ve ilişki işleyişine katılma oranları üzerindeki etkisini incelemişlerdir. Bu çalışmada 1967'den 1971'e kadar kanıtlanmış çocuk istismarı ve ihmal vakaları cinsiyet, yaş, ırk ve yaklaşık aile sınıfına göre istismar ve ihmal edilmeyen çocuklarla eşleştirilmiş ve ileriye dönük olarak yetişkinlikte izlenmiştir. Vaka seçimi, istismar

veya ihmal olayı sırasında 11 yaşında veya daha küçük çocukların dâhil olduğu, mahkemenin doğrulanmış çocuk istismarı ve ihmali vakalarıyla sınırlı tutulmuştur. Çalışmada 1989 ve 1995 yılları arasında 1.196 katılımcıya (676 kişi istismar ve ihmal edilmiş ve 520 kişi kontrol grubu) psikiyatrik değerlendirme ve çeşitli standart derecelendirme ölçekleri içeren iki saatlik bir yüz yüze görüşme yapılmıştır. Çocuklukta istismara uğramış ve / veya ihmal edilmiş olan hem erkek hem de kadın yetişkinler, istismar öyküsü olmayan yetişkinlere göre önemli ölçüde daha yüksek ilişki kesintisi (ayrılma ve boşanma) oranları bildirmişlerdir. İstismara uğramış ve ihmal edilmiş kadınların, mevcut romantik partnerleri hakkında olumlu algılara sahip olma ve cinsel olarak sadık olma olasılıklarının kontrol grubundaki kadınlardan daha düşük olduğu belirlenmiştir. İstismara uğramış ve / veya ihmal edilmiş yetişkinlerin romantik eşlerle birlikte yaşama olasılığının daha yüksek ve kontrol grubundakilere göre şu anda kararlı bir romantik ilişkiye dahil olma olasılığının daha düşük olduğu belirlenmiştir.

Türkiye'de 566 lisans öğrencisi ile yürütülmüş bir çalışmada, fiziksel, cinsel, duygusal istismar ile bağlanma stilleri, suçluluk ve utanç arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmanın bulgularına göre çocukluk döneminde fiziksel istismara, duygusal istismara ve cinsel istismara maruz kalma ile saplantılı bağlanma geliştirme arasında anlamlı düzeyde bir ilişki vardır. Korkulu bağlanma ile utanç arasında pozitif yönde, güvenli bağlanma ile utanç arasında ise negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Bağlanma stilleri ile suçluluk arasında ise anlamlı bir ilişki bulunmamıştır (Deniz, 2006).

Cicchetti, Rogosch ve Toth (2006) tarafından istismar mağduru bebekler arasında güvensiz ve dağınık bağlanmanın esnekliği araştırılmıştır. İstismarcı ailelerden gelen 137 çiftten oluşan bir yaşındaki bebek ve anneleri rastgele üç müdahale koşulundan birine atanmıştır. Bunlar, bebek-ebeveyn psikoterapisi, psikoeğitimsel ebeveynlik müdahalesi ve standart topluluktur. Dördüncü grubu ise istismarcı olmayan ailelerden gelen 52 kişilik bir bebek grubu ve onların anneleri oluşturarak normatif karşılaştırma grubu olarak görev yapmıştır. Bebeklerine istismar edici davranan anneler, istismarcı olmayan annelere kıyasla, kendi çocukluklarında daha fazla istismar ve ihmal, kendi anneleriyle daha güvensiz ilişkiler,

daha uyumsuz ebeveynlik tutumları, daha fazla ebeveynlik stresi ve daha düşük aile desteği bildirmişlerdir. İstismar gruplarındaki bebekler, istismar edilmeyen bebeklerden önemli ölçüde daha yüksek düzeyde dağınık bağlanma göstermişlerdir. Müdahale sonrası 26 aylık izlemde bebek-ebeveyn psikoterapisi ve psikoeğitimsel ebeveynlik müdahalesi gruplarındaki çocukların güvenli bağlanmada önemli artış gösterdiği, standart topluluk ve normatif karşılaştırma gruplarında güvenli bağlanmada artış gerçekleşmediği belirlenmiştir.

Rodrigues ve Kitzmann (2007) ergenlerin başa çıkma stratejilerinin aracılık ve hafifletici etkilerinin analizi yoluyla, aile içi çatışma ve geç ergenlerin romantik ilişkilerde bağlanması arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Yaşları 18 – 19 arasında değişen 96 ergen, aile içi çatışma, romantik bağlanma ve ebeveynlerin çatışmalarıyla başa çıkma stratejilerinin boyutlarını bildirmişlerdir. Aile içi çatışma seviyelerinin yüksek olması, romantik ilişkilerde önemli ölçüde daha yüksek seviyelerde kaygılı bağlanma ile ilişkilendirilmiştir. Ancak aile içi çatışma ile kaçınan bağlanma stili arasında anlamlı bir ilişki belirlenmemiştir. Ayrıca, kaçınan bağlanmanın kaygılı bağlanma ile birlikte incelendiğinde çocuk istismarı ile ilişkili olduğu belirtilmiştir.

Çocukluğunda olumsuz ebeveynlik gördüğünü bildiren 34 kadın ile yürütülen bir çalışmada, içsel çalışma bağlanma modelleri ile yetişkin aşk ilişkilerinin kalitesi arasındaki bağlantılar araştırılmıştır. Yetişkin Bağlanma Görüşmesi (Adult Attachment Interview) kullanılarak bağlanmanın içsel çalışma modelleri belirlenmiştir. Örneklemin yarısının tatmin edici yetişkin aşk ilişkileri geçmişine sahip olduğu tespit edilirken, geri kalanının devam eden ilişki sorunları yaşadığı belirlenmiştir. Yetişkin Bağlanma Görüşmesinden elde edilen sonuçlara göre çocuklukta güvensiz bağlanma ile negatif işlevsellik arasında anlamlı bir ilişki vardır. Bulgular, olumsuz erken çocukluk deneyimleriyle başa çıkmanın, yetişkinlik döneminde yakın kişiler arası ilişkilerin gelişimini ve korunmasını olumsuz yönde etkileyebileceğini göstermiştir (McCarthy ve Maughan, 2010).

Zerenoğlu (2011) üniversite öğrencilerinin bağlanma stilleri ile çocuklukta örselenme yaşantıları arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Araştırmaya 181 hazırlık sınıfı öğrencisi katılmıştır. Araştırmanın bulgularına göre; bağlanma stilleri ve fiziksel kötüye kullanım arasında anlamlı

bir ilişki vardır. Bağlanma stilleri ile duygusal kötüye kullanım duygusal ihmal ve cinsel kötüye kullanım arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Ayrıca korkulu bağlanma stili ile örselenmişlik yaşantıları arasında anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir.

Gay, Harding, Jackson, Burns ve Baker (2013), üniversite öğrencisi 396 kadın ile yürüttükleri çalışmalarında çocukluk çağı duygusal istismarı ile eş şiddeti veya suç işleme arasındaki ilişkide güvensiz bağlanmanın ve erken uyumsuz şemaların aracılık etkilerini inceleyen bir modeli sınamışlardır. Gay ve meslektaşları çocuklukta duygusal istismarın yetişkinlikte kaygılı bağlanma ve kaçınan bağlanma ile anlamlı düzeyde ilişkili olduğunu belirlemişlerdir. Benzer şekilde eş şiddeti deneyiminin de yetişkinlikte kaygılı ve kaçınan bağlanma ile anlamlı düzeyde ilişkili olduğu tespit edilmiştir. Ancak çocuklukta duygusal istismar mağduru olmak ile eş şiddetine maruz kalmak arasında kaygılı veya kaçınan bağlanmanın aracı etkisi bulunmamıştır.

Unger ve De Luca (2014) çalışmalarında, çocuklukta fiziksel istismara maruz kalma ile güvensiz yetişkin bağlanma stilini arasındaki ilişkileri belirlemeyi amaçlamışlardır. Araştırmaya 552 kadın ve 294 erkek üniversite öğrencisi katılmıştır. Fiziksel istismar öyküsünün, diğer çocukluk istismarı biçimlerini kontrol edildiğinde, kaçınan bağlanma ile ilişkili olduğu belirlenmiştir. Ayrıca fiziksel istismarın, kaygılı bağlanma ile de anlamlı şekilde ilişkili olduğu bildirilmiştir. Son olarak erkek istismar mağdurlarının, kadın mağdurlara oranla daha yüksek düzeyde kaçınan bağlanma stili bildirme eğiliminde oldukları ortaya konmuştur.

Başka bir çalışmada, çocuklukta fiziksel istismar ve ihmalin yetişkinlikte farklı bağlanma stillerine yol açıp açmadığı, yetişkin bağlanma stillerinin sonraki zihinsel ve fiziksel sağlık sonuçlarını öngörüp öngörmediği ve yetişkin bağlanma stilleri, çocuklukta fiziksel istismar ve ihmal ile zihinsel ve fiziksel sağlık sonuçları arasındaki ilişkiye aracılık edip etmediği araştırılmıştır. Belgelenmiş fiziksel istismar ve ihmal mağduru olan çocuklar (0-11 yaş), bu öyküleri olmayan çocuklarla eşleştirilmiş ve yetişkinlikte izlenmiştir. Katılımcıların yetişkin bağlanma stilleri ortalama 39.5 yaşında değerlendirilmiştir. Çocuklukta ihmal ve fiziksel istismar öyküsü olan bireylerin yetişkinlikte daha yüksek kaygılı bağlanma stiline sahip olduğu,

ayrıca ihmalin de kaçınan bağlanmayı yordadığı belirlenmiştir (Widom, Czaja, Kozakowski ve Chauhan, 2018).

Protic, Wittmann, Taubner ve Dimitrijevic (2020) çalışmalarında travmatize olmuş çocuk suçlular ile aile içi şiddet nedeniyle çocuk hizmetlerinde büyümüş suçlu olmayan ergenler arasındaki kaygılı ve kaçınan bağlanma stili ile düşünme işlevlerindeki farklılıkları incelemiştir. Çalışma grubunda 19 kadın, 24 erkek suça sürüklenen çocuk yer alırken kontrol grubunu ebeveyn bakımı görmeyen 20 kadın ve 23 erkek ergen oluşturmuştur. Toplamda yaş ortalaması 17 olan 86 ergen çalışmaya katılmıştır. Sonuçlar, her iki grubun da eşit derecede yüksek kaygılı ve kaçınan bağlanma bildirdiklerini göstermiştir. Suça sürüklenmiş çocuklarla karşılaştırıldığında, suç işlemeyen ergenler daha fazla travma geçirdiklerini ve özellikle daha fazla duygusal ihmal yaşadıklarını bildirmişlerdir. Sonuçlara göre kadınlar, erkeklere göre genel olarak daha fazla cinsel istismara uğradıklarını ve travma geçirdiklerini bildirmiştir.

Murase (2020) çalışmasında, çocukluk çağı istismarı, alkol kullanımı ve alkolle ilgili sorunlar arasındaki ilişkileri güvensiz bağlanma ve kişilerarası sorunlar yoluyla incelemiştir. Araştırmaya 18-25 yaş arası 508 lisans öğrencisi katılmıştır. Araştırmanın sonucunda ceza (fiziksel ceza dahil) ile kaçınmacı bağlanma arasında ve olumsuz ev atmosferi ile endişeli bağlanma arasında anlamlı pozitif ilişkiler bulunmuştur. Cinsel istismar, kaygılı bağlanma yoluyla artan alkol tüketimini önemli ölçüde yordamıştır.

Citak ve Erten (2021) çalışmalarında bipolar bozuklukta, çocukluk çağı travmasının dayanıklılık üzerindeki etkisini ve bu etkide bağlanmanın olası aracı rolünü incelemeyi amaçlamışlardır. Çalışmaya 18 – 65 yaş arası, ayaktan tedavi alan 65 kadın 45 erkek olmak üzere toplam 110 remisyonda bipolar hasta katılmıştır. Araştırmanın sonuçları, bipolar bozukluğu olan hastaların yarısından fazlasının çocukluk çağı travması bildirdiğini göstermiştir. Depresyon puanlarının çocukluk çağı travması toplam puanları ile pozitif yönde, duygusal istismar puanları ise yılmazlık ve bağlanma kaygısı ile negatif yönde ilişkili bulunmuştur.

Erkoreka ve meslektaşları (2021) borderline kişilik bozukluğu olan bireylerde, bağlanma stiline çocukluk çağı istismarı ile özgül kişilik bozukluğu arasındaki ilişkiye aracılık edip etmediğini araştırmışlardır. Kaygılı bağlanmanın belirli travma türleri ile işlevsiz kişilik özellikleri arasında aracılık yapacağını ve ebeveynin ruhsal hastalığının, daha yüksek travma puanı ve kaygılı bağlanma üzerindeki etkisiyle, daha fazla kişilik işlev bozukluğu ile ilişkili olacağını varsaymışlardır. Araştırmanın örneklemini 18 – 65 yaş arası farklı ayakta tedavi merkezlerinde tedavi gören, borderline kişilik bozukluğu tanısı almış 60 kişi oluşturmuştur. Sonuçlar, bağlanma kaygısının duygusal istismar ve fiziksel ihmal ile duygu düzenleme bozukluğu arasındaki ilişkiye tam olarak aracılık ettiğini göstermiştir. Ayrıca, duygusal istismar, hem doğrudan asosyal davranışla hem de dolaylı olarak bağlanma kaygısı ile ilişkili bulunmuştur. Duygusal istismar, borderline kişilik bozukluğu ve duygusal düzensizliğin gelişimi için önemli bir çevresel faktör olarak tanımlanmıştır.

Çocuk istismarı ve ihmali ile bağlanma stillerinin ilişkisi üzerine yapılan araştırmalar incelendiğinde çocuk istismarı ile güvensiz bağlanma stiline ilişkili olduğu saptanmıştır. Ayrıca yetişkinlik döneminde romantik ilişkilerde sergilenen güvensiz bağlanma stilleri ile çocukluk döneminde yaşanan istismar ve ihmalin ilişkili olduğu görülmüştür. İstismar mağdurlarının romantik ilişkilerinde problem yaşama olasılıklarının daha yüksek olduğu da araştırmalarda ortaya konmuştur. Aşağıda araştırmanın bağımlı değişkeni olan bağlanma stilleri ile aracı değişkenlerden duygu düzenlemenin ilişkisini ortaya koyan araştırmalara yer verilmiştir.

Bağlanma Stilleri ve Duygu Düzenleme ile İlgili Araştırmalar

Alanyazın incelendiğinde bağlanma stilleri ile bilişsel duygu düzenleme arasındaki ilişkinin yeterince incelenmediği görülmüştür. Bu nedenle bağlanma stilleri ile duygu düzenleme arasındaki ilişkinin ortaya konduğu araştırmalar kronolojik olarak verilmiştir.

Kobak ve Hazan (1991) tarafından evlilik işleyişindeki bağlanmanın çalışma modelleri incelenmiştir. Ortalama yedi yıldır evli olan 40 çift ile yürütülen çalışmada güvenli çalışma modellerine sahip eşlerin (eşe ve eşin psikolojik olarak uygun olduğuna güvenerek) daha yapıcı bir duygu modülasyonu gösterdiği ve daha iyi evlilik uyumu bildirdiği ortaya konmuştur.

Güvensiz bağlanmış kadınların problem çözmede daha olumsuz yaklaşım sergilediği, reddetme stratejisini daha çok kullandığı görülmüştür. Eşlerini psikolojik olarak uygun olarak algılayan erkekler, problem çözme sırasında daha az reddedici olduğu ve eşlerine daha fazla destek verdiği belirlenmiştir. Bu bulgular, güvenli çalışma modellerinin eşlerin yapıcı problem çözme iletişimini sürdürmek için duygu düzenleme yeteneğini geliştirdiği fikrini desteklemektedir.

Declercq ve Willemsen (2006) çalışmalarında, bir güvenlik şirketi ve Belçika Kızılhaçı için çalışan 544 kişilik bir örnekleme yetişkin bağlanması ile psikolojik sıkıntı arasındaki ilişkiyi incelemiştir. Sonuçlar, korkulu kaçınan ve kaygılı bağlı bireylerin, kayıtsız ve güvenli bağlanmış bireylere göre daha fazla stres bildirdiklerini göstermiştir. Güvenli bağlanan bireylerin olumsuz duyguların farkına varma, sorunlarını kabul etme, sosyal destek alma ve problem odaklı baş etme becerilerine sahip olma gibi güven temelli stratejilerinin bulunduğu belirlenmiştir. Kayıtsız bağlanan bireylerin ise izole olarak olumsuz duyguyu bastıran stratejiler sergilediği gözlenmiştir. Saplantılı bağlanan bireylerde içsel aktivasyonu arttıran stratejiler görülürken korkulu bağlanan kişilerde diğerlerinden kaçınma ve olumsuz duyguyla baş edememe davranışları olduğu belirlenmiştir.

Madigan ve meslektaşları (2006) yürüttükleri meta-analiz çalışmasında, 851 aileyi içeren 12 çalışmada çözülmemiş bağlanma temsilleri, anormal ebeveyn davranışı ve düzensiz bağlanma ilişkileri arasındaki bağlantıları incelemiştir. Çözülmemiş zihin durumları ile anormal davranışlar arasındaki ilişkide, çözülmemiş zihin durumları ve düzensiz bağlanma ilişkisinde ve ebeveynin anormal davranışı ile düzensiz bağlanma ilişkilerinde orta düzeyde etki büyüklüğü olduğu belirlenmiştir. Anormal ebeveyn davranışları deneyimleyen bir çocuğun düzensiz bağlanma olasılığının, annesi bu tür davranışlar sergilemeyen bir çocuğa göre neredeyse dört kat daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Kararsız bağlanan çocukların, tutarsız davranışlar sergileyen bağlanma figürlerinin dikkatini çekmek için olumsuz duygu durumlarını daha sık sergilediği görülmüştür. Kaçınan bağlanmaya sahip çocukların, bağlanma figürleriyle etkileşimde bulunurken olumsuz duygularını en aza indirdiği belirlenmiştir. Bu durumun

bağlanma davranışlarını tolere edemeyen bir bağlanma figürüyle çocukların ilişkiyi sürdürmelerini kolaylaştırdığı tespit edilmiştir.

Kerns, Abraham, Schlegelmilch ve Morgan (2007) tarafından ergenlik çağındaki çocukların geliştirdiği çeşitli anne - çocuk bağlanma ölçütlerinin örtüşmesi ve geçerliliği incelenmiştir. Geçerlilik, bağlanmanın çocukların ruh hali ve duygu düzenlemesi ile nasıl ilişkili olduğu incelenerek değerlendirilmiştir. Anne-çocuk bağlanması, kök hikâye görüşme tekniği (story stem interview technique) ve anketler kullanılarak dokuz ila 11 yaşındaki 78 çocuk ve annesinden oluşan bir örnekleme değerlendirilmiştir. Olumlu ve olumsuz ruh hali, çocuklar tarafından doldurulan günlük kayıtlardan puanlanmıştır. Duygu düzenleme, annelerin yapıcı başa çıkma raporları ve çocukların hayal kırıklığına tahammül etme yeteneklerine ilişkin öğretmen raporları ile değerlendirilmiştir. Güvenli bağlanma ve annenin güvenli temel desteğinin, daha yüksek seviyelerde pozitif ruh hali, daha yapıcı başa çıkma ve sınıfta daha iyi duygu düzenlemesi ile ilişkili olduğu belirlenmiştir. Düzensiz veya kararsız bağlanan çocuklar en olumsuz ruh halini sergilemişlerdir. Çocukların mizaç özellikleri kontrol edildikten sonra tüm etkiler anlamlı olarak kalmıştır.

Steele, Steele ve Croft (2008) altı yaşında 63 çocuk ile 11 yaşında 49 çocuk ve annelerinden oluşan örnekleme altı temel duygu (üzüntü, mutluluk, öfke, korku, sürpriz ve öğrenme), tarafsız bir yüz ve iki daha karmaşık duygu (yaramazlık ve hayal kırıklığı) içeren kartlar göstermişlerdir. Çalışmada bebeklik döneminde bağlanma düzensizliği öyküsü olan çocukların duygu tanıma yeteneklerinde güvenli bağlanma öyküsü olan çocuklardan farklı olmadığı görülmüştür. Kaçınan bağlanma sergileyen çocuklar özellikle mutlu yüzleri tanıma becerisi göstermişler; kararsız bağlanan çocukların aksine yaramaz ve şaşkın yüz ifadelerini etiketlemekte zorlanmışlardır çünkü belki de olumlu bir ruh hali sergilemek onların bağlanma figürleriyle olan etkileşimini kolaylaştırabilmektedir. Başka bir deyişle kaçınan ve kararsız çocukların duygularını etiketlemedeki eksiklikleri, bağlanma ilişkisini sürdürmede onlara hizmet edebilir.

Alink, Cicchetti, Kim ve Rogosch, (2009), çalışmalarında 7–10 yaşlarındaki kötü muameleye maruz kalmış 111 ve istismar mağduru olmayan 110 çocuktan oluşan bir grupta, istismarın psikopatoloji üzerindeki etkisinin temelini oluşturan süreçleri (yani, içselleştirme ve dışsallaştırma sorunlarını) araştırmışlardır. Duygu düzenlemenin ve anne-çocuk ilişkisinin kalitesinin (ilişki örüntüsünün) ılımlı ve / veya aracılık rolleri incelenmiştir. İstismar ile psikopatoloji arasındaki ilişkiye duygu düzenlemenin aracılık ettiği belirlenmiştir. Güvensiz bir ilişki örüntüsüne sahip çocuk grubu için, istismarın, daha yüksek seviyelerde içselleştirme ve dışsallaştırma semptomatolojisinin yordayıcısı olan duygu düzenleyememe ile ilişkili olduğu görülmüştür. Buna karşın güvenli ilişki kurmuş olan grupta, istismarın duygu düzenleme üzerindeki etkisi anlamlı çıkmamıştır.

Gaylord-Harden, Taylor, Campbell, Kesselring ve Grant (2009) tarafından yürütülen bir çalışmada kentte yaşayan genç örnekleminde anneye bağlanma ve depresif belirtiler arasındaki ilişkide baş etme stratejilerinin aracılık etkisi incelenmiştir. Örnekleme, stresli yaşam deneyimlerinin düşük gelirli ailelerden gelen gençler üzerindeki etkisine ilişkin daha geniş bir araştırmaya katılmış yaş ortalaması 12 olan 393 ergen oluşturmuştur. Veriler, katılımcılardan bir yıl arayla iki kez toplanmıştır. Sonuçlar, bağlanmanın zaman içinde depresyonun anlamlı bir yordayıcısı olmadığını göstermiştir. Anne ile bağlantının yüksek olması daha yüksek aktif başa çıkmayı öngörmüştür. Güvenli bağlanmış çocukların bir yıl sonra destek arayan başa çıkma, kaçınan başa çıkma ve dikkat dağıtma başa çıkma stratejilerini daha fazla kullandığı belirlenmiştir. Ayrıca bağlanma, erkekler için aktif başa çıkma stratejilerini yordamıştır. Kız çocuklarında bağlanma ile başa çıkma stratejileri arasında bir ilişki görülmemiştir.

Colle ve Del Giudice (2011) tarafından yürütülen çalışmada 12 yaşındaki yedi çocuktan oluşan örnekleme orta çocukluğun başlangıcında bağlanma örüntüleri ile duygusal yeterlik arasındaki ilişki araştırılmıştır. Tüm bağlanma kalıpları arasında dağınık bağlanan çocuklar hem nispeten kolay (örneğin sevinç) hem de karmaşık (örneğin kaygı) duyguların tespitinde (kısa film kliplerinde hedef duygu ile doğru olanı eşleştirme) daha düşük puan almışlardır. Ayrıca, kararsız ve kaçınan bağlanan çocuklar, bir resimdeki kişinin farklı hissetmek için ne

yapabileceği sorulduğunda en yüksek oranda davranışsal katılım stratejileri (örneğin, durumu değiştirmek) ve daha az oranda davranışsal saptırma stratejileri (örneğin tetikleyici durumdan uzaklaşmak) üretmişlerdir.

Brumariu, Kerns ve Seibert (2012) tarafından yürütülen bir çalışmada, anne-çocuk bağlılığının anksiyete belirtileri ile ilişkisine duygu düzenleme süreçlerinin (zayıf duygusal farkındalık, duygusal yüklü olayların önyargılı yorumları ve başa çıkma stratejileri) aracılık edip etmediği incelenmiştir. Bağlanma örüntüleri, 10-12 yaşları arasındaki 87 çocuktan oluşan bir örnekleme hikâye temelli görüşme yönetimi kullanılarak değerlendirilmiştir. Güvensiz ve düzensiz bağlanan çocuklar daha fazla kaygı bildirmişlerdir. Güvenli bir şekilde bağlı çocuklar güvensiz bağlanan çocuklara göre daha fazla duygusal farkındalık göstermişlerdir. Özellikle düzensiz bağlanan çocukların kendi duygularını izleme ve duygu düzenleme stratejileri bilgisine erişme yeteneklerinde dezavantajlı olduğu belirlenmiştir.

Brenning, Soenens, Braet ve Bosmans (2012) tarafından yürütülen bir araştırmada, orta çocukluk ve erken ergenlikte bağlanma boyutları (kaygı ve kaçınma) ile duygu düzenleme stratejileri (düzensizlik ve baskılama) arasındaki ilişkileri incelenmiştir. Ayrıca, çalışmada bağlanma ve duygu düzenlemenin depresif belirtiler ve algılanan ebeveynlikle olan ilişkisi araştırılmıştır. İki kesitsel çalışmada, yaşları 12 ila 14 arasında değişen 339 ve 8-14 yaş arası 746 öğrenciden oluşan örneklemlerde kaygılı bağlanma, kaçınan bağlanma, duygu düzenleyememe ve bastırma arasındaki ilişkiler ortaya konmuştur. Sonuçlar, kaygılı bağlanma ile duygu düzenleme güçlüklerinin anlamlı düzeyde ilişkili olduğunu, kaçınan bağlanmanın ise iki bağlanma boyutu arasında paylaşılan varyans kontrol edildikten sonra, anlamlı şekilde bastırmayla ilişkili olduğunu göstermiştir. Güvensiz bağlanma modelleri ile ilgili olarak, kaçınan ya da kaygılı bağları olan çocukların daha yüksek duygu düzenleme güçlüğü yaşadıkları ve olumsuz duyguları bastırma yöntemini kullandıkları belirlenmiştir. Ayrıca, anneye hem kaygılı hem de kaçınan bağlanma temsilleri gösteren çocuklarda depresif belirti düzeylerinin yüksek olduğu ortaya konmuştur.

Chen, Lin ve Li (2012) çalışmalarında, çocukların duygusallığı, ebeveyn meta-duyguları ve ebeveyn-çocuk bağlanması arasındaki ilişkiyi incelemeyi amaçlamışlardır. Örneklemi 5. ve 6. sınıf öğrencisi 546 çocuk ve anneleri oluşturmuştur. Çocukların bildirdiğine göre, duygu koçluğu felsefesini benimsemiye eğiliminde olan annelerin, güvenli ebeveyn-çocuk bağlarına ulaşma olasılığı daha yüksektir. Anneleri, duyguları reddeden bir felsefeyi benimsemiye eğiliminde olan çocuklar, daha düşük düzeyde güvenli bağlanma bildirmişlerdir. Çocukların duygusallığının bağlanma güvenlikleri üzerinde doğrudan veya dolaylı bir etkisi görülmemiştir. Ebeveyn meta-duygularının, çocukların duygusallığı ile değil, çocukların bağlanma güvenliğiyle anlamlı düzeyde ilişkili olduğu belirlenmiştir.

Schwarz, Stutz ve Ledermann (2012) çalışmalarında algılanan ebeveynler arası çatışma ile arkadaşlarla ilişkilerin istikrarı arasındaki ilişkiyi araştırmayı ve algılanan kişilerarası çatışmanın duygu düzenleme ve bağlanma güvenliği yoluyla arkadaşlık kalitesini etkilediği mekanizmayı tespit ve karakterize etmeyi amaçlamışlardır. Araştırma, 12 aylık boylamsal bir çalışma olarak tasarlanmıştır. Mevcut iki aşamalı çalışmanın ilk bölümünde 246 dördüncü sınıf öğrencisi ve anneleri örneklemi oluşturmuştur. Çalışmanın 12 ay sonra gerçekleştirilen bölümünde 228 anne-çocuk çifti araştırmaya katılmıştır. Boylamsal bulgular, ebeveynler arası çatışmayı daha fazla algılayan erken ergenlerin, sonraki 12 ay içinde en yakın arkadaşları ile ilişkilerinde istikrarsızlık bildirme olasılıklarının daha yüksek olduğunu ortaya koymuştur. Duygu düzenleme ve bağlanma güvenliği bu ilişkiye aracılık etmemiştir. Yapısal eşitlik modeli, ebeveynler arası çatışmanın etkisiyle, ergenlerin daha az uyumsal duygu düzenleme ve anneye daha az güvenli bağlanma sergilediğini doğrulamıştır. Ayrıca daha güvenli şekilde bağlanan çocukların duygu düzenlemek için daha yapıcı stratejiler kullandığı ortaya konmuştur.

Abraham ve Kerns (2013) çalışmalarında, duyguların ve başa çıkma becerilerinin anne-çocuk bağlanma ve akran ilişkileri arasındaki ilişkiyi açıklayıp açıklamadığını (aracılık edip etmediğini) incelemişlerdir. Bağlanma, olumlu ve olumsuz duygu deneyimi, başa çıkma ve akran ilişkileri, altı günlük bir yatılı kampa katılan dördüncü ve altıncı sınıf arasında öğrenim

gören 106 kadın öğrenci ve anneleri üzerinde araştırılmıştır. Kadın öğrenciler kamptaki arkadaşlıklarının kalitesini bildirmişlerdir. Kamp danışmanları ise kadınların akran yeterliliğini derecelendirmişlerdir. Annelerine daha güvenli bağlanmaları olan çocukların daha fazla olumlu ve daha az olumsuz duygu yaşadıkları, daha fazla sosyal destekle başa çıkma ve problem çözme stratejileri kullandıkları ve kamptaki arkadaşlık kalitelerinin daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Diğer çalışmada erken ergenlerde üzüntü, öfke gibi belirli duyguların düzenlenmesine bağlanma duygu düzenleme modeli uygulanmıştır. Çalışmada, bağlanma ve eşlik eden duygu düzenleme stratejilerinin içselleştirme ve dışsallaştırma problemleri ile nasıl ilişkili olduğu araştırılmıştır. Araştırma ayrı örneklemeler ile yürütülen iki kesitsel çalışma olarak tasarlanmıştır. İlk çalışmada örnekleme ortaokulda öğrenim gören 11 ile 16 yaşları arasındaki 197 öğrenci, ikinci çalışma da ise iki farklı ortaokuldan 11-18 yaş arası 310 ergenden oluşturmuştur. Araştırmanın bulgularına göre; daha fazla kaçınan bağlanmaya sahip olan çocuklarda öfkeyi düzenleyememe ve üzüntüyü baskılama görülürken kaygılı bağlanan çocuklarda hem öfke hem üzüntü duygularını düzenleyememe görülmüştür. Ayrıca güvenli bir şekilde bağlı çocukların belirli bir bağlamda neyin uyarlanabilir olduğuna bağlı olarak farklı etkili başa çıkma stratejileri uyguladığı belirlenmiştir (Brenning ve Braet, 2013).

Brumariu 2015 yılında orta çocukluk döneminde bağlanma ve duygu düzenleme arasındaki kavramsal ve ampirik bağlantıları tartıştığı bir makale yayınlamıştır. Buna göre çalışmalar, güvenli bir şekilde bağlı olan çocukların bağlanma ilişkisi içinde etkili duygu düzenleme stratejilerini içselleştirdiklerini ve bağlanma figürü mevcut olmadığında bağlanma ilişkisi dışında uyarlanabilir duygu düzenleme stratejilerini kullanabildiklerini ortaya koymuştur. Çocukların bağlanma figürlerini güvenli sığınaklar ve güvenli üsler olarak kullanmalarını sağlayan ilkelerle tutarlı olarak, güvenli çocukların hem zorlu hem de sıradan ortamlarda etkili duygu düzenleme stratejileri kullandıklarına dair kanıtlar olduğu belirlenmiştir. Güvensiz bağlanma örüntülerinin (kararsız, kaçınan ve düzensiz) duygu düzenleme süreçleriyle farklı

açılardan ilişkili olabileceği sonucuna varmak için henüz yeterli çalışma bulunmadığı ifade edilmiştir. (Brumariu, 2015).

Alan yazın incelendiğinde bireyin uyumlu duygu düzenleme becerileri geliştirebilmesi için güvenli bağlanmaya sahip olmasının önemli bir etken olduğu görülmektedir. Kaygılı ve kaçınan tarzda bağlanma stiline sahip olan bireyler duygularını tanıma, adlandırma ve düzenlemede zorluk yaşamaktadırlar.

Çocuk İstismarı-İhmali ve Duygu Düzenleme ile İlgili Araştırmalar

İstismar ve ihmalin kişiyi olumsuz etkilediği alanlardan biri duygu düzenleme stratejileridir. Alan yazında çocuk istismarı ve duygu düzenleme becerileri ile ilgili yapılan araştırmalardan bazıları aşağıda kronolojik olarak verilmiştir.

Çocuklar beş yaşında iken başlayan ve sekiz yaşına geldiklerinde biten boylamsal bir çalışmada ebeveynlik, çocukta duygu düzenleme yetenekleri ve orta çocuklukta sonuçları ile ilgili ebeveyn meta-duygu felsefesi teorik modeli oluşturulmuştur. Bu çalışmada 56 normal aile örneklem olarak alınmıştır. Çocuk örneklemini 24 oğlan ve 32 kız çocuk oluşturmuştur. Hem ebeveynler hem de çocuklarla laboratuvar seansları ve ev görüşmeleri yapılmıştır. Ebeveynlerin, çocuğun duygularını görmezden gelen, cezalandırıcı, aşırı eleştiren, küçük düşürücü veya aşağılayıcı tavırlarının olması, çocuğun duygu düzenleme konusunda güçlük çekmesine sebep olduğu belirlenmiştir (Gottman, Katz ve Hooven, 1996).

Başka bir çalışmada, farklı olumsuz duygu, duygu düzenleme ve kontrol türlerinin çocukların içselleştirme ve dışsallaştırma davranışlarıyla ilişkisi incelenmiştir. Örneklemini yaşları 55 ile 97 ay arasında değişen 214 çocuk (96 kız ve 118 oğlan) ve laboratuvara gelen çocuk başına bir ebeveyn (202 anne, 12 baba) oluşturmuştur. Dönem sonunda çocukların öğretmenlerine yanıtlamaları için Öğretmen Rapor Formu gönderilmiştir. Ebeveynler ve öğretmenler çocukların uyumu, duygu düzenleme ve kontrolü hakkında bilgi vermiş ve çeşitli davranışsal görevler sırasında çocukların duygu düzenlemeleri gözlenmiştir. İçselleştirme iki şekilde tanımlanmıştır: sosyal geri çekilme veya anksiyete, depresyon ve psikosomatik

şikâyetler. Dışsallaştırma sorunları olan çocukların, içselleştirme sorunları olan ve duygu düzenleme güçlüğü yaşayan çocuklarla karşılaştırıldığında öfke, dürtüsellik ve daha düşük duygu düzenlemeye yatkın olduğu görülmüştür. İçselleştirme semptomları olan çocuklar üzüntüye, düşük dikkat düzenlemesine ve düşük dürtüsellığe yatkınlık göstermiştir. Çocukların duygu repertuarlarını geliştirmelerinde, duyguyu algılamaları, ifade etmeleri ve duygu düzenleme becerileri kazanmaları üzerinde ebeveynleriyle olan ilişkilerinin etkili olduğu belirlenmiştir (Eisenberg ve ark., 2001).

Başka bir çalışmada, fiziksel olarak kötü muamele gören ve görmeyen 80 çocuk ile annelerinden oluşan bir örnekleme çocukların duygu düzenlemesinin sosyalleşmesi araştırılmıştır. Anne-çocuk çiftleri, duygusal uyaran içeren durumlardan söz ettikleri ebeveyn-çocuk duygu etkileşimi görevine katılmışlardır. Annelerle ayrıca meta-duygu görüşmesi ebeveyn sürümü kullanılarak duygu sosyalleşmesine yaklaşımları ile ilgili görüşülmüştür. Anneler ayrıca çocuk istismar potansiyelini ve istismarla ilgili davranışlarını ve çocukların duygu düzenlemesini değerlendiren ölçekleri doldurmuşlardır. Bulgular, kötü muameleye maruz kalan çocukların, kötü muamele görmeyen çocuklara göre daha az uyumlu duygu düzenleme becerileri ve daha fazla duygusal dengesizlik gösterdiğini ortaya koymuştur (Shipman ve ark., 2007).

Burns, Jackson ve Harding (2010) çalışmalarında duygu düzenleme, istismar ve travma sonrası stres bozukluğunun ilişkisini araştırmışlardır. Çalışmanın örneklemini yaş ortalaması 19 olan 912 kadın üniversite öğrencisi oluşturmuştur. Araştırmanın bulguları, cinsel, fiziksel ve duygusal istismar öyküsü bildiren kadınların, istismar deneyimi olmayanlara göre duygu düzenlemede daha fazla güçlük yaşadıklarını göstermiştir. Ayrıca, duygusal istismarın duygu düzenleme ile arasında güçlü bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Aracılık analizleri, duygusal düzensizliğin, fiziksel ve duygusal istismar ile travma sonrası stres belirtileri arasındaki ilişkiyi kısmen açıkladığını göstermiştir (Burns, Jackson ve Harding, 2010).

Bradbury ve Shaffer (2012) tarafından genç yetişkinlerle yapılan bir araştırmada çocukluk çağı duygusal kötü muamelesinin retrospektif raporlar yoluyla romantik ilişkideki

memnuniyet arasındaki ilişkide duygu düzensizliğinin aracı rolü incelenmiştir. Araştırmanın örneklemini en az üç aydır ilişkisi olan 492 üniversite öğrencisi (135 erkek, 357 kadın) oluşturmuştur. Çocukluk çağı duygusal istismar ve ihmal mağdurlarının, romantik ilişkilerinden diğerlerine göre daha az memnun oldukları ve duygu düzenleme güçlüklerinin, duygusal istismar ve ilişki memnuniyeti arasındaki ilişkide aracı bir rolü olduğu belirlenmiştir.

Johnson ve Lynch (2013) tarafından yürütülen bir çalışmada tutuklu kadın örnekleminde çocuk cinsel istismarı, duygu düzenleme, travma sonrası stres ve başa çıkma arasındaki ilişkileri inceleyen bir modeli sınanmıştır. Çalışmanın örneklemini 224 tutuklu kadın oluşturmuştur. Çocukluk cinsel istismarı ile duygu düzenleme zorlukları ve travma sonrası stres arasındaki ilişkiye kendini suçlamanın aracılık ettiği belirlenmiştir. Ayrıca kendini suçlama ile uyumsuz başa çıkma arasındaki ilişkiye hem duygu düzenleme zorluklarının hem de travma sonrası stresin aracılık ettiği görülmüştür. Cinsel istismara uğrayan kadınların uğramayanlara göre bilişsel duygu düzenleme stratejilerinden kendini suçlamayı daha çok kullandıkları belirlenmiştir.

Bir diğer araştırmada çocuklukta ebeveyn duygusal istismarının ve akran duygusal zorbalığın ergenlik döneminde depresyonun öncüleri olup olmadığı sınanmış ve bu sürece dâhil olan bilişsel mekanizmaları tanımlanmıştır. Duygusal istismar deneyiminin, ruminasyon gelişimi ve olumsuz çıkarımlar yoluyla depresif belirtileri yordayacağı varsayılmıştır. 13-17 yaşları arasındaki 998 ergen (471 kadın ve 526 erkek) ile üç aşamalı boylamsal bir çalışma yapılmıştır. Çalışmanın bulgularına göre, ebeveynlerinin davranışları sebebiyle duygusal istismar mağduru olan bireyler, bilişsel olarak kötümser atıf tarzına sahipken, yaşlıları tarafından duygusal olarak istismar edilenler, stresli olaylar karşısında olumsuz çıkarımlarda bulunmakta ve ruminasyon geliştirmektedir (Padilla Paredes ve Calvete, 2014).

Çocukluk çağında çeşitli kötüye kullanım düzeylerine sahip kadın örnekleminde duygusal ve duygusal olmayan çatışma uyumunu araştırmak için Stroop yüz tanıma testi kullanılmıştır. Çalışmanın örneklemini 18 ile 44 yaşları arasında, çalışmadan önceki altı ay boyunca madde kullanımı bulunmadığını bildiren, çalışma sırasında psikiyatrik ilaç

kullanmayan ve gelişimsel bozukluk, zihinsel gerilik veya nörolojik bozukluk öyküsü olmayan 89 kadın oluşturmuştur. Araştırmada; daha fazla çocukluk istismarı bildiren kadınların, duygusal olmayan çatışmaya uyum gösterme konusunda, daha az çocukluk istismarı bildiren kadınlardan farklı olmadığı, ancak duygusal çatışmaya daha az uyum sağlayabildikleri belirlenmiştir (Caldwell, Krug, Carter ve Minzenberg, 2014).

Kesitsel bir çalışmada, düşük gelirli Afrikalı Amerikalı örnekleminde çocukluk travmasının yetişkinlik depresyonu ve duygu düzenleyememe üzerindeki etkileri incelenmiştir. Çalışmaya yaşları 18 ila 81 arasında değişen 3,902 kişi katılmıştır. Çocukluktaki duygusal istismar ile mevcut depresyon arasında potansiyel bir aracı olarak duygu düzensizliğini sınamak için bootstrapping analizleri kullanılmıştır. Çalışmada, çocukluk dönemi duygusal istismarı ile yetişkinlikte depresif belirtiler arasındaki ilişkide duygu düzenlemenin aracı etkisi olduğu belirlenmiştir (Crow, Cross, Powers ve Bradley, 2014).

Başka bir çalışmada, çocuk istismarı öyküsü ile travma sonrası stres bozukluğu ve depresyon belirtileri arasındaki ilişkide arabulucu olarak duygu düzenleme araştırılmıştır. Çalışmaya, 11-16 yaşları arasındaki 81 kız ergen katılmıştır. Katılımcılardan geriye dönük olarak çocuk istismarına maruziyetleri, mevcut TSSB / depresyon semptomları ve duygu düzenleme yetenekleri ile ilgili bildirim alınmıştır. Ayrıca ergenlerin yaşadığı duygusal zorluklar hakkında bakım verenlerinden de bilgi alınmıştır. Ergenlerle yapılan bu çalışmanın sonucuna göre çocukluk çağında istismar mağduru olanların, istismar öyküsü olmayanlara göre duygu düzenleme becerilerinin yetersiz olduğu ve daha çok zihinsel sorunları olduğu belirlenmiştir. Ayrıca, duygu düzenleme, çocuk istismarı ile değerlendirilen tüm ruh sağlığı semptomları arasındaki ilişkiye önemli ölçüde aracılık etmiştir (John, Cisler ve Sigel, 2017).

Bedirhanbeyoğlu (2018) araştırmasında, bilişsel duygu düzenlemelerinde çocukluk örselenme yaşantılarının ve otomatik düşüncelerinin yordayıcı rolünü incelemiştir. Çalışmanın örneklemini, 19-40 yaş arası 470 üniversite öğrencisi oluşturmuştur. Araştırmanın sonucunda çocukluk çağı travmalarının uyumlu bilişsel duygu düzenleme stratejileriyle anlamlı ve negatif yönde bir ilişkisinin olduğu belirlenmiştir. Duygusal istismar ve intihar eğilimi arasındaki ilişki

felaketleştirme ve kendini suçlama stratejilerinin; fiziksel istismar ve anti sosyal davranışlar arasındaki ilişkide ise diğerlerini suçlama stratejisinin aracı rolü olduğu tespit edilmiştir.

Alpay, Aydın ve Bellur (2017) çalışmalarında duygu düzenleme güçlüklerinin, çocukluk çağı ruhsal travmaları ile depresif belirtiler ve travma sonrası stres belirtileri arasındaki ilişkide aracı rolünü incelemiştir. Araştırmaya yaş ortalaması 28,5 olan genel popülasyondan 300 kadın katılmıştır. Araştırma bulguları, çocukluk çağı istismar deneyimi ile duygu düzenleme güçlükleri arasında, duygu düzenleme güçlükleri ile depresif belirtiler ve travma sonrası stres belirtileri arasındaki ilişkinin güçlü olduğunu göstermiştir. Ayrıca araştırmada, duygu düzenleme güçlüklerinin çocukluk çağı ruhsal travmaları ile depresyon ve travma sonrası stres belirtileri arasında kısmi aracı değişken olduğu belirlenmiştir.

Dereboy, Demirkapı, Şakiroğlu ve Öztürk (2018) çocukluk çağında travmaya maruz kalmanın, kimlik bocalaması, duygu düzenleme güçlüğü ve psikopatoloji ile ilişkisini karma desenli bir araştırma ile incelemiştir. Çalışmanın ilk aşamasına 460'ı kadın, 175'i erkek, yaş ortalaması 20,57 olan 635 üniversite öğrencisi katılmıştır. İkinci aşamada, Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği-Kısa Formu'na (ÇÇTÖ-KF) göre ortalamanın üzerinde puan alanlardan, 46'sı kadın, 23'ü erkek, yaş ortalaması 20,93 olan 69 kişi ile görüşme yapılmıştır. Araştırma bulguları, çocukluk çağı travmalarının yaygınlık oranı %31,3 olduğunu göstermiştir. Duygu düzenleme güçlüğü'nün çocukluk çağı travmaları ve duygusal istismar ile kimlik bocalaması ilişkisinde kısmi aracılık rolü olduğu belirlenmiştir.

Aktaş (2019) geçmişte madde kullanmış erkeklerin duygusal şemaları ve bilişsel duygu düzenleme stratejilerinin çocukluk çağı travmaları ile ilişkisini incelemiştir. Araştırmanın örneklemini madde bağımlılığı ile çalışan dernek ve kliniklere başvuran yaş ortalamaları 26 olan 85 erkek ve geçmişte madde kullanmamış 109 erkek katılımcı oluşturmuştur. Çocukluk çağı travmaları ile uyumsuz bilişsel duygu düzenleme boyutlarından olan kendini suçlama, diğerlerini suçlama, düşünceye odaklanma ve felaketleştirme arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir.

Bir başka çalışmada üniversite öğrencilerinin çocukluk çağı travmaları, saldırganlık düzeyleri ile bilişsel duygu düzenleme becerileri arasındaki ilişki incelenmiştir. Araştırmanın örneklemini 18-30 yaş arası, 215 kadın 290 erkek toplam 505 öğrenci oluşturmuştur. Çocukluk çağı travma ölçeği ile bilişsel duygu düzenleme ölçeği arasında negatif yönlü anlamlı ilişki olduğu bulguna erişilmiştir. Çocukluk travma puanları arttıkça bilişsel duygu düzenleme puanları azalmaktadır. Fiziksel istismar, fiziksel ihmal, duygusal ihmal, cinsel istismar alt boyutlarının duygu düzenleme üzerinde anlamlı bir yordayıcı olduğu saptanmıştır (Dede, 2019).

Warmingham, Rogosch ve Cicchetti (2020) annelerin yaşadığı kendi kötü muamele deneyimleri ile 10-12 yaş arası çocuklarında görülen duygu düzenleme güçlükleri arasındaki ilişkinin aracılığı olarak annenin depresyonunu ve çocukların istismar deneyimini araştırmışlardır. Çalışmaya 378 düşük gelirlili anne ve çocukları katılmıştır. Örneklemden 214'ü (% 56,6) istismara maruz kalan çocuklar iken 164'ü (% 43,4) istismar yaşamayan çocuklardı. İstismar öyküsü bildiren annelerin %67,25'inin çocuklarının istismara maruz kaldığı, %32,75'inin ise çocuklarını istismar etmediği görülmüştür. Annenin kötü muamele deneyiminin çocuğu duygu düzenleme güçlüğü üzerindeki doğrudan etkisi anlamlı bulunmamıştır. Ancak çocuklara kötü muamelenin alt türlerinin, yüksek oranda çocuk duygu düzenleme güçlüğü ile ilişkili olduğu belirlenmiştir. Duygu düzenleme güçlüklerinde oğlan çocuklar kız çocuklarına oranla daha yüksek puan almışlardır.

Bu bölümde bahsedilen araştırma bulgularından yola çıkarak çocukluk döneminde istismar ve ihmale maruz kalmak çocuğun duyguları tanımasını, adlandırmasını olumsuz yönde etkilerken bu bireylerin zor duygularla başa çıkma stratejileri olarak uyumsuz yöntemler edinmesi ihtimali artmaktadır. Çocuğun büyüdüğü ortamda duyguların ifade ediliş şekli ve sıklığı kendisi ve çevresiyle ilgili şema geliştirmesinde ve duygularını nasıl düzenleyeceğini öğrenmesinde etkilidir. Buradan yola çıkarak duygu düzenleme becerilerinin gelişmesi ile erken dönem uyumsuz şemaların oluşması arasında bir ilişkinin varlığından söz edilebilir.

Bağlanma ve Erken Dönem Uyumsuz Şemalar ile İlgili Araştırmalar

Erken dönem uyumsuz şemalar kavramı; yaşamın çok erken bir döneminde oluşturulduğu ve gelecek ilişkilerin yorumlanacağı temsil modelleri olarak hizmet eden bir içsel çalışma modeli olan bağlanma kuramı ile örtüşmektedir. Aşağıda bu ilişkiyi ortaya koyan çalışmalardan bir kısmı kronolojik sırayla paylaşılmıştır.

Mason, Platts ve Tyson (2005), çalışmalarında ruh sağlığı hizmeti kullanıcılarında şemaların bağlanma stili ile ilişkisini araştırmışlardır. Çalışmanın diğer bir amacı psikolojik sıkıntı, yaygın psikolojik zorluklar ve bağlanma tarzı arasındaki ilişkilerin doğasının incelenmesidir. Araştırmanın örneklemini ruh sağlığı hizmeti alan 72 kişi oluşturmuştur. Çalışmanın sonucunda, korkulu ve saplantılı bağlanma tarzı gruplarının, güvenli ve kaçınan bağlanma gruplarından çok daha fazla erken dönem uyumsuz şema bildirdiği tespit edilmiştir. Araştırma bulgularına göre katılımcıların % 81'i güvensiz bağlanma tarzına sahiptir. Saplantılı bağlanma tarzına sahip olan bireylerde duygusal yoksunluk, kuşkuculuk/ kötüye kullanıma, sosyal izolasyon ve bağımlılık şema puanları yüksektir ve bu bireyler erken dönem uyumsuz şemalardan en yüksek puanı almışlardır. Kaygılı bağlanma tarzına sahip olan bireyler ise boyun eğicilik, duygusal yoksunluk ve terk edilme şemalarından yüksek puan almışlardır. Ayrıca kaçınan bağlanma sergileyen bireylerin erken dönem uyumsuz şemalar ölçeğinden en düşük puanı aldığı belirlenmiştir.

Çeri (2009) çalışmasında vajinismus tanısı almış kadınlar ve eşlerinin bağlanma stilleri ve erken dönem uyumsuz şemaları karşılaştırma grubuyla kıyaslamıştır. Araştırmanın tanı grubunu Ankara Üniversitesi Tıp Fakültesi Psikiyatri Polikliniğinde vajinismus tanısıyla izlenen 45 kadın ile eşi oluşturmuştur. Karşılaştırma grubu ise benzer sosyo-demografik özelliklere sahip olan ve cinsel konularda sorun yaşamadıklarını belirten 48 gönüllü çiftten oluşmuştur. Araştırma bulgularına göre; tanı grubundaki çiftler yakın ilişkilerinde daha fazla kaygılı bağlanma stili göstermişlerdir. Kayıtsız bağlanma, eşleri vajinismus tanısı alan erkekler arasında daha çok görülmüştür. Tanı grubundaki çiftler açısından istenilmeme/ yetersizlik, güvensizlik/suistimal edilme, iç içe geçme/bağımlılık, fedakârlık, duyguların bastırılması ve

kendini kontrol etmede yetersizlik şemaları arasında anlamlı düzeyde farklılık bulunmuştur. Zedelenmiş otonomi şema alanının alt boyutlarından iç içe geçme/bağımlılık şeması ve tehditler karşısında dayanıksızlık şemasının korkulu, saplantılı ve kararsız bağlanma tarzına sahip bireylerde yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Yaka (2011) yürüttüğü bir araştırmada, psikiyatrik tanısı (depresyon, anksiyete ve yeme bozuklukları) olan kişilerde; bağlanma, erken dönemde oluşan uyumsuz şemalar, öz-yönetim ve psikolojik belirtiler arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Araştırmaya psikiyatrik rahatsızlık tanısı almış 163 psikiyatri hastası ile psikiyatrik rahatsızlığı olmayan 195 kişi katılmıştır. Araştırmanın sonucunda psikiyatrik rahatsızlığı olan bireylerin, normal bireylere göre; güvensiz bağlanma tarzlarının (kaygılı-kaçınan) ve erken dönemde oluşan uyumsuz şemalarının daha yüksek olduğu; öz-yönetim stratejilerinin ise daha düşük olduğu görülmüştür. Ayrıca, zedelenmiş otonomi şema alanının alt boyutları olan iç içe geçme/bağımlılık, terk edilme, başarısızlık, karamsarlık ve tehditler karşısında dayanıksızlık boyutları ile kaygılı ve kaçınan bağlanma tarzı arasında pozitif bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Eşici (2014) araştırmasında, üniversite öğrencilerinin bağlanma, erken dönem uyumsuz şemalar ve psikolojik ihtiyaçlarının romantik ilişki kalitesi ile ilişkisini bir model çerçevesinde incelemiştir. Araştırmaya yaşları 18 ila 25 arasında değişen 327 kadın, 134 erkek olmak üzere toplam 461 üniversite öğrencisi katılmıştır. Araştırma sonucunda kaygılı bağlanma ve kaçınan bağlanma tarzlarının zedelenmiş otonomiye pozitif yönde yordadığı belirlenmiştir. Ayrıca kaygılı bağlanma ve kaçınmacı bağlanma ile romantik ilişki kalitesi ilişkisinde zedelenmiş otonomi ile zedelenmiş sınırlar şema alanlarının aracılık etkisi bulunmuştur.

Altun (2015) çalışmasında evli bireylerin erken dönem uyumsuz şemalar ve bağlanma tarzlarının evlilik doyumu ile ilişkisini incelemiştir. Araştırmanın örneklemini en az bir senedir evli olan 158 birey oluşturmuştur. Çalışmanın sonucunda kaçınan bağlanma tarzı ve kusurluluk, duyguları bastırma, sosyal izolasyon, duygusal yoksunluk şemaları ile evlilik doyumu arasında orta düzeyde olumsuz bir ilişkinin olduğu görülmüştür. Cezalandırma,

büyüklenmecilik/yetersiz özdenetim, kendini feda ve onay arayıcılık şemalarının dışında kalan diğer şemalardan alınan puan arttıkça kaçınan ve kaygılı bağlanma stili puanlarının arttığı belirlenmiştir.

Karpuz İlericiler (2015) çalışmasında yetişkinlik dönemindeki bağlanma stillerinin, evlilik uyumu, erken dönem uyum bozucu şemalar ve psikolojik travmanın ilişkisini incelemiştir. Araştırmanın örneklemini psikolojik destek alan 160 evli birey (80 kadın ve 80 erkek) oluşturmuştur. Araştırma bulgularına göre kopukluk ve zedelenmiş otonomi şema alanı, kaygılı ve kaçınan bağlanma boyutuyla pozitif yönde ilişki gösterirken diğeri yönelimlilik ve yüksek standartlar şema alanları kaygılı bağlanma boyutu ile pozitif yönlü ilişkili bulunmuştur.

Ekşim (2016) çalışmasında bağlanma stilleri ile erken dönem uyumsuz şemaların ilişkisini incelemiştir. Araştırmanın örneklemini 18-60 yaş arasındaki 158 kadın ve 97 erkek olmak üzere toplam 255 kişi oluşturmuştur. Araştırma sonucunda bireylerin şema puanları ile bağlanma puanları arasında pozitif ilişki olduğu saptanmıştır. Güvensiz bağlanma puanları (kaygılı ve kaçınan bağlanma) arttıkça, uyumsuz şema puanlarının da arttığı görülmüştür.

Mohammadi, Nouruzinejad, Rahmatinejad ve Akbari (2017) üniversite öğrencilerinde erken dönem uyumsuz şemalar ile bağlanma stilleri arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Uygun örnekleme yoluyla seçilen 120 üniversite öğrencisi (60 kadın, 60 erkek) çalışmanın örneklemini oluşturmuştur. Araştırmanın sonucunda kararsız ve kaçınan bağlanma tarzı ile erken uyumsuz şemaların tüm alanları arasında anlamlı bir korelasyon olduğu tespit edilmiştir.

Başka bir çalışmada yakın ilişkideki şiddeti ve bağlanma boyutları ile erken dönem uyumsuz şemalar arasındaki ilişkileri tanımlamak amaçlanmıştır. Çalışmanın örneklemini, yaşları 18 ila 80 arasında olan 98 kadın (49 şiddet mağduru ve 49 şiddet mağdur olmayan) oluşturmuştur. Genel örneklem güvenli bağlanma tarzı ortaya koymuştur ancak şiddet mağdurları korkulu bağlanma sergilemişlerdir. Çalışmadaki eş şiddeti mağdurları şemalarda daha yüksek ortalama değerler elde ederken; şiddet mağduru olmayanlarda mevcut şema görülmemiştir (Dias, Garcia, Simões, Duarte, Espírito-Santo ve Lemos, 2019).

Araştırma bulguları güvensiz bağlanma stiline sahip olan bireylerde erken dönem uyumsuz şemaların görülme olasılığının yüksek olduğunu ortaya koymuştur. Genel olarak çalışmalarda, güvensiz bağlanma puanları arttıkça, uyumsuz şema puanlarının da arttığı görülmüştür. Dolayısıyla bağlanma stilleri ve şemalar, bireylerin ruh sağlıklarıyla yakından ilişkili değişkenler olarak ön plana çıkmaktadır. Aşağıda araştırmanın bağımsız değişkeni olan çocuk istismarı-ihmal ile erken dönem uyumsuz şemaların ilişkisini ortaya koyan araştırmalardan örnekler verilmiştir.

Çocuk İstismarı-İhmal ve Erken Dönem Uyumsuz Şemalar ile İlgili Araştırmalar

İstismar ve ihmal bireylerin yaşamında önemli olumsuz sonuçlara sebep olmaktadır. Çocuk yaşadığı olumsuz deneyimler sebebiyle kendi ile ilgili bir takım çıkarımlar yapmaktadır. Çocukluk döneminde istismara maruz kalmanın şema gelişimindeki rolünü ortaya koyan araştırmalar aşağıda kronolojik olarak paylaşılmıştır.

Ponce, Williams ve Allen (2004) çarpık bilişsel şemaların, istismar geçmişi ile yakın kişilerarası ilişkilerde şiddeti kabul etme arasındaki ilişkiye aracılık etkisini araştırmışlardır. Araştırmanın örneklemini yaşları 18 ila 33 arasında değişen 433 lisans öğrencisi (315 kadın ve 118 erkek) oluşturmuştur. Sonuçlar, çocuklukta kötü muameleye maruz kaldığını bildiren bireylerde kendileri ve başkaları hakkındaki güvenlik, güven, saygınlık, kontrol ve samimiyet ilgili bilişsel şemalarında çarpıklık görülme olasılığının daha yüksek olduğunu ve uyumsuz şemaları olan bireylerin ilişki şiddetini kabul etme olasılıklarının daha yüksek olduğunu göstermiştir.

Çocukluk çağı duygusal istismarı, kişilerarası şemalar ve yetişkin ilişkilerinde saldırganlık arasındaki ilişkilerin araştırıldığı çalışmaya yaş ortalaması 20 olan 301 üniversite öğrencisi (158 kadın ve 143 erkek) katılmıştır. Öğrenciler tarafından çocuk istismarı geçmişi, mevcut uyumsuz şemalarını, eş şiddeti ve yetişkin saldırganlığının işleyişini değerlendiren ölçekler yanıtlanmıştır. Çocukluk çağı duygusal istismarı, diğer çocukluk çağı istismar deneyimlerini kontrol ettikten sonra yetişkin kişilerarası saldırganlığın hem tekrar edilmesini hem de kişinin yeniden mağdur edilmesini yordamıştır. Güvensizlik, özveri ve duygusal

engelleme şemalarının, çocukluk çağı duygusal istismarı ile eş şiddeti arasındaki ilişkiye tam olarak aracılık ettiği görülmüştür (Crawford ve Wright, 2007).

Lumley ve Harkness (2007) bir kesitsel çalışmada çocuklukta olumsuz deneyimlerin erken dönem uyumsuz şemalar ve semptom profilleri ile ilişkilerini incelemişlerdir. Araştırmanın örneklemini yaşları 13 ila 19 arasında değişen 76 depresif ergen (52 kadın ve 24 erkek) oluşturmuştur. Katılımcılar, yarı yapılandırılmış bir görüşmede çocukluklarında yaşadıkları duygusal, fiziksel ve cinsel istismarla ilgili deneyimlerini geriye dönük olarak bildirmişlerdir. Ayrıca, erken dönem uyumsuz şemaları ve anhedonik ve endişeli semptomatolojiyi ölçmek için ölçekler uygulanmıştır. Çocuklukta yaşanan cinsel ve fiziksel istismarın “tehlike” temasıyla ilgili şemaların geliştirilmesine (tehditlere karşı zayıflık ve güvensizlik duygusu) yol açabileceği, çocukluk ihmalinin ise “kayıp” ve “önemsiz” temalarıyla ilgili (duygusal yoksunluk ve sosyal izolasyon) şemaların gelişmesine neden olabileceği tespit edilmiştir.

Messman-Moore ve Coates (2007) yürüttükleri bir çalışmada, çocukluk çağı psikolojik istismarının yetişkinlikte kişilerarası çatışma üzerindeki etkisi incelemişlerdir. Çalışmanın örneklemini yaşları 17 ila 51 arasında değişen 381 üniversite öğrencisi kadın oluşturmuştur. Psikolojik istismar ve çatışma arasındaki ilişkiye üç erken uyumsuz şema aracılık etmiştir; bunlar güvensizlik/istismar, terk etme ve kusurlu olma/utançtır. Güvensizlik/istismar şemaları ve kişilerarası çatışma arasındaki ilişki, aşırı uyumlu davranış, sosyal izolasyon ve baskıcı/kontrol edici davranış örüntüleri ile sağlanmıştır.

Başka bir çalışmada, ebeveynleri tarafından duygusal istismar ve ihmal edilmiş bireylerde uzun vadede ortaya çıkan anksiyete, depresyon ve dissosiyasyon semptomları ve erken dönem uyumsuz şemaların aracılık etkisi incelenmiştir. Araştırmanın örneklemini yaş ortalaması 20 olan 143 erkek ve 158 kadın olmak üzere toplam 301 üniversite öğrencisi oluşturmuştur. Katılımcıların duygusal istismar ve duygusal ihmale uğraması ile erken dönem uyumsuz şemalar arasında bir ilişki olduğu ve bu erken dönem uyumsuz şemaların çocuk istismarı ve genç yetişkinlikte ortaya çıkan depresyon ve anksiyete ile ilişkili olduğu tespit edilmiştir.

edilmiştir. Ayrıca, çocuklukta duygusal istismar ve ihmalin kaygı ve depresyon belirtileri ile ilişkisinin zarar görme, kendini feda etme ve kusurluluk/utanç şemalarına aracılık ettiği saptanmıştır (Wright ve ark., 2009).

Harding, Burns ve Jackson (2012) çalışmalarında, çocukluk çağı cinsel istismarı erken dönem uyumsuz şemalar ve travma sonrası stres bozukluğu arasındaki ilişkileri incelemiştir. Araştırmanın örneklemini çocukluğunda cinsel istismar mağduru olmuş yaş ortalaması 19 olan 127 kadın oluşturmuştur. Araştırmada çocukluk döneminde istismar mağduru olan kadınların erken dönem uyumsuz şema geliştirme riskinin yüksek olduğu ortaya konmuştur. Ayrıca, şema puanları yüksek olan kümedeki kadınlar, en şiddetli TSSB semptomları bildirmiştir. Güvensizlik/İstismar, Zarar Görme Hassasiyeti ve Duygusal Yoksunluk şemaları, TSSB semptomlarını yordamıştır.

Başka bir araştırmada, farklı kötü muamele türlerinin psikolojik sonuçlarını analiz etmek ve çocuk istismarı mağduru yetişkin kadınlarda semptomatolojinin başlangıcında erken dönem uyumsuz şemaların rolünü incelemek amaçlanmıştır. Araştırmanın örneklemini yaş ortalaması 34 olan 75 kadın oluşturmuştur. Cinsel istismarın, en işlevsiz semptomatoloji ile en güçlü şekilde ilişkili olan kötü muamele türü olduğu, bunu duygusal istismar ve fiziksel istismar takip ederken, fiziksel ihmalin en az ilişkili tür olduğu belirlenmiştir. Ayrıca, erken dönem uyumsuz şemalar, diğer istismar türlerinin etkisi kontrol edildiğinde cinsel istismar ile işlevsiz semptomatoloji arasındaki ilişkiye aracılık etmiştir (Estévez, Jauregui, Ozerinjauregi ve HerreroFernández, 2017).

Aktaş (2019) geçmişte madde kullanmış erkeklerin duygusal şemaları ve bilişsel duygu düzenleme stratejilerinin çocukluk çağı travmaları ile ilişkisini incelemiştir. Araştırmanın örneklemini madde bağımlılığı ile çalışan dernek ve kliniklere başvuran yaş ortalamaları 26 olan 85 erkek ve geçmişte madde kullanmamış 109 erkek katılımcı oluşturmuştur. Araştırmada katılımcıların çocukluk çağı travmaları ile şema alt boyutlarından, duygulara karşı zayıflık, kontrol edilemezlik, ruminasyon, uzlaşma, farklılık, suçluluk ve duyguları zararlı görme arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu belirlenmiştir.

Özetle, bağlanma stilleri bebeklerin geliştirmeye başladığı içsel çalışma modellerinin türlerini anlamayı sağlar. Kötü muamele gören çocuklar güvensiz bağlanma ve bununla birlikte kendileri ve etraflarındaki kişilerle ilgili olarak negatif içsel çalışma modelleri geliştirme riski altındadır. Ayrıca, çocuk ve bakım vereni arasındaki bağlanma etkileşimleri, duygusal deneyimin ve duygu düzenleme becerilerinin temelini oluşturur. Buna göre, güvensiz ve sorunlu erken ilişkilerin duygu düzenleme stratejilerini olumsuz yönde etkilediğinin farkında olmak önemlidir.

Bugüne kadar yapılan araştırmaların çoğunda çocuk istismarının etiyolojisi, epidemiyolojisi ve kısa ve uzun vadeli etkileri derinlemesine incelenmiştir ancak çocuk istismarının bireylerin kendileri ve dünyayla ilgili inançları üzerindeki etkisini araştıran teoriye dayalı araştırmalar sınırlıdır (Thomas, 2008). Ulusal ve uluslararası alanyazın incelendiğinde mevcut araştırmanın değişkenleri olan çocuk istismarı, erken dönem uyumsuz şemalar, duygu düzenleme ve bağlanma kavramlarının birbirleri ile ilişkili olduğu görölmektedir. Mevcut çalışmayla çocukluk çağında maruz kalınan istismar deneyiminin romantik ilişkide bağlanma stilleri ile ilişkisinde erken dönem uyumsuz şemaların ve bilişsel duygu düzenleme becerilerinin aracı rolünün incelenmesinin; daha önce ortaya konan ilişkilerin nasıl bir mekanizmayla oluştuğuna açıklık getirebileceği düşünölmüştür.

Bölüm 3

Yöntem

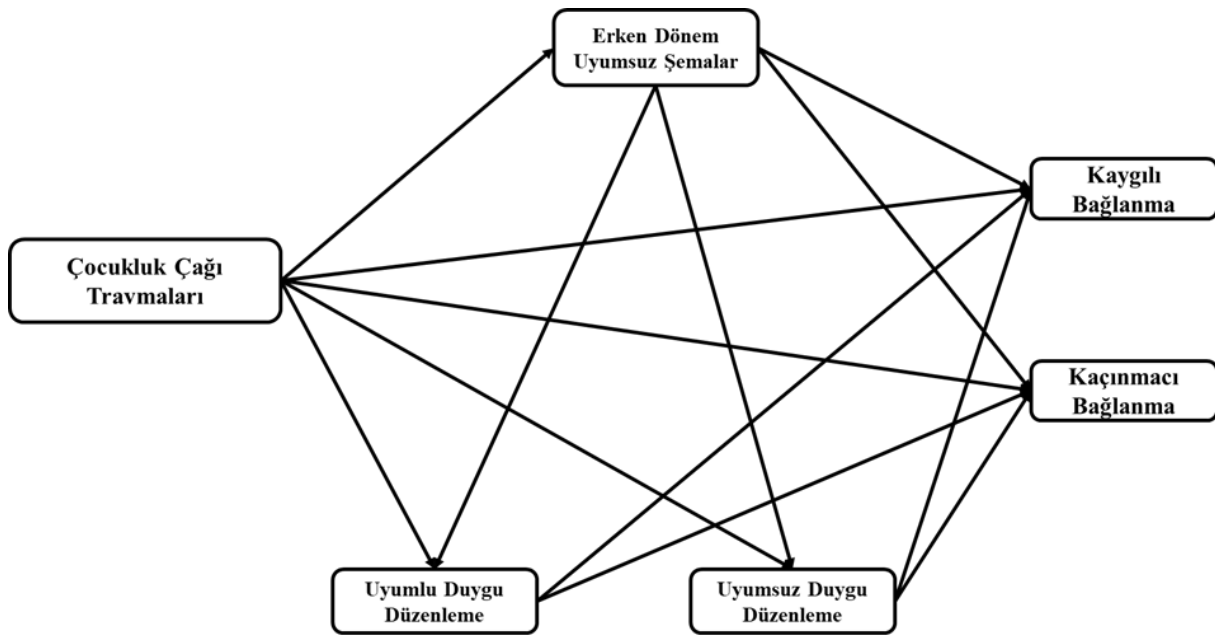
Araştırmanın bu bölümünde ilk olarak araştırma modeline yer verilmiştir. Ardından çalışma grubu, veri toplama araçları, veri toplama işlemleri ve araştırma kapsamında toplanan verilerin analiz edilmesinde kullanılan istatistiksel yöntemler açıklanmıştır.

Araştırmanın Modeli

Çocukluk çağı travmaları, erken dönem uyumsuz şemalar, duygu düzenleme güçlükleri ve bağlanma boyutları arasındaki ilişkilerin incelendiği bu karma yöntem araştırmasında sıralı açıklayıcı desen tercih edilmiştir. Araştırmanın nicel kısmında ilişkisel tarama modeli, nitel kısmında ise olgubilim (fenomenoloji) deseni kullanılmıştır. Creswell (2003) karma yöntem araştırmacılarının seçebilecekleri altı temel tasarım olduğunu ifade etmiştir. Bunlardan biri olan sıralı açıklayıcı tasarımda öncelikle nicel veriler toplanıp analiz edildikten sonra nitel veri toplanır. Bu yöntem, araştırmacıların aynı fenomen ile ilgili farklı türdeki veri kümelerini toplayarak ve bütünleştirerek araştırmalarını geliştirebilmelerine imkan sağlamaktadır. Söz konusu tasarım ile farklı yöntemlerin güçlü yanları birleştirilirken eksik yanları giderilerek araştırmanın güvenilirliği artırılmış olur. Ayrıca, nitel veriler nicel verilerden elde edilen sonuçları destekler. Verilerin analizi birbiriyle ilişkili olup genellikle yorumlama ve tartışma bölümlerinde birleştirilir. Mevcut araştırmada da öncelikle nicel veri toplanmış, nicel verilerden elde edilen çocuklukta istismara maruz kalma bulgusu yardımıyla nitel çalışmaya katılacak bireylere ulaşılmıştır. Bu kapsamda elde edilen veriler, bulgular ve tartışma bölümlerinde bir araya getirilerek sunulmuştur. Araştırmanın hipotetik modeline aşağıda Şekil 2'de yer verilmiştir.

Şekil 2

Hipotetik Model

Şekil 2’de görülen modelde bilişsel duygu düzenleme güçlükleri alt alanlarından kendini suçlama, diğerlerini suçlama, ruminasyon ve felaketleştirme uyumsuz duygu düzenleme; kabul, plan yapmaya yeniden odaklanma, olumlu yeniden odaklanma ve olayın değerini azaltma stratejileri uyumlu stratejiler olarak belirtilmiştir. Erken Dönem Uyumsuz Şemalar, her bir şema alanının ayrı bir modelde değerlendirilmesi ile ele alınmıştır.

Araştırmanın Çalışma Grupları

Araştırmada nicel ve nitel verilerin toplanması amacıyla iki farklı çalışma grubu oluşturulmuştur. Birinci çalışma grubundan nicel, ikinci çalışma grubundan ise nitel veriler toplanmıştır.

Araştırmanın ilk çalışma grubu, elverişli/uygun örnekleme yöntemi kullanılarak iki devlet üniversitesinde 2018-2019 öğretim yılında öğrenim gören ve romantik ilişkisi olan veya daha önce bir ilişki yaşamış 351 üniversite öğrencisinden oluşturulmuştur. Katılımcıların 41’inden toplanan veriler, veri setindeki eksiklikler nedeniyle araştırmaya dâhil edilmemiştir. Ayrıca uç değerlerin temizlenmesi sonucunda altı kişinin verileri de veri setinden çıkartılmıştır. Sonuç

olarak 304 öğrenciden elde edilen veriler ile analizler yapılmıştır. Katılımcıların yaşları 19 ile 43 arasında değişmektedir ($\bar{X}=21.97$, $SS=3.04$). Çalışma grubunu üniversitelerin sözel ve eşit ağırlık alanları ile girilen bölümlerde okuyan öğrenciler oluşturmuştur. Birinci çalışma grubuna ilişkin demografik özellikler Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1

Birinci Çalışma Grubuna İlişkin Bazı Demografik Özellikler

Demografik Özellikler		n	%
Cinsiyet	Kadın	245	80.6
	Erkek	59	19.4
Anne-Baba Medeni Durumu	Toplam	304	100
	Anne baba birlikte	261	85.9
	Anne/baba vefat	17	5.6
	Boşanmış	26	8.6
Büyüdüğü Ortam	Toplam	304	100
	Anne babamla birlikte	287	94.4
	Büyükanne büyükbabamla birlikte	10	3.3
	Teyze/hala vb. yakınımın yanında	5	1.6
Yakından İlgilenen Başka Birisi	Toplam	302	99.3
	Var	159	52.3
	Yok	145	47.7
İlişki	Toplam	304	100
	Var	285	93.8
	Yok	19	6.3
	Toplam	304	100

Tabloda verilen veriler incelendiğinde katılımcıların çoğunluğunun kadın olduğu, anne babasının birlikte yaşadığı ve anne babası ile birlikte büyüdüğü görülmektedir. Katılımcıların yaklaşık yarısının büyürken kendileri ile yakından ilgilenen biri olduğu belirlenmiştir. Ayrıca katılımcıların büyük bir çoğunluğunun hali hazırda devam eden bir ilişkisi olduğu da tablodan izlenmektedir.

Araştırmanın ikinci çalışma grubu, amaçlı örnekleme türlerinden biri olan ölçüt örnekleme yöntemi kullanılarak oluşturulmuştur. Bu yöntemde, araştırmanın problemi ile ilgili niteliklere sahip bireyler, olaylar, nesnelere veya durumlar örneklem olarak seçilir (Büyüköztürk, Kılıç-Çakmak, Akgün, Karadeniz ve Demirel, 2013). Nitel verileri toplamak için araştırmaya dâhil edilecek bireylerin Çocukluk Çağı Ruhsal Travma Ölçeği’nden ölçeğin kesme puanlarına göre yüksek puan almış olması ölçüt olarak belirlenmiştir. Ölçeğin kesme puanlarına göre 93

(% 31) kişinin duygusal, 67 kişinin fiziksel (% 22.3), 70 kişinin cinsel istismara (% 23.3), 92 kişinin fiziksel (% 30.7), 29 kişinin (% 9.7) duygusal ihmale maruz kaldığı görülmüştür. Katılımcılar arasından bireysel görüşmeyi kabul eden dokuz kadın, bir erkek ile görüşme yapılmıştır.

Araştırmanın ikinci aşamasında nitel görüşmelere dâhil olan katılımcıların tanımlayıcı bilgileri Tablo 2’de verildiği gibidir. Beş katılımcı yaşına, bir katılımcı da yaşam ve aile ikametene ilişkin bilgi vermemeyi tercih etmiştir.

Tablo 2

İkinci Çalışma Grubuna İlişkin Tanımlayıcı Bilgiler

Katılımcı	Cinsiyet	Yaş	Yaşam	Aile ikameti	Kaç kardeş	Anne baba	Örseleyici Yaşantılar
K1	Kadın	21	Aileden ayrı	Gaziantep	4	Ayrı	Aile içi cinsel istismar/2. Cinsel istismarcı/ Travma
K2	Kadın	22	Aileden ayrı	Manisa	3	Birlikte	Cinsel istismar/Cinsel taciz/Travma
K3	Kadın	21	Aileden ayrı	Konya	2	Birlikte	Cinsel istismar
K4	Kadın		Aileden ayrı	Yalova	4	Birlikte	Cinsel taciz
K5	Kadın		Aileyle birlikte	Ankara	4	Birlikte	Cinsel istismar
K6	Kadın	23	-	6	Birlikte	Cinsel istismar
K7	Diğer		Aileden ayrı	Hatay	6	Birlikte	Cinsel istismar/2. Cinsel istismarcı
K8	Kadın		Aileden ayrı	Ordu	5	Birlikte	Cinsel istismar/ travmatik yas
K9	Kadın	21	Aileyle birlikte	Ankara	3	Ayrı	Cinsel istismar
K10	Erkek		Aileden ayrı	-	1	Vefat	Fiziksel İstismar/ihmal/travmatik yas

Veri Toplama Süreci

Araştırmada verilerin toplanabilmesi için öncelikle Hacettepe Üniversitesi Etik Komisyonu’ndan izin alınmıştır. Eğitim Bilimleri Enstitüsü’nün yapmış olduğu resmi yazışma ile diğer üniversitede öğrenim gören öğrencilere ulaşılmıştır. Öğrencilerin ders saatinde ölçek bataryaları araştırmacı tarafından uygulanmıştır. Uygulama sınıf ortamında yapıldığından daha önce hiç romantik ilişki yaşamamış kişiler uygulama dışı bırakılmamış ancak bu kişilerin

verileri araştırmaya dâhil edilmemiştir. Kişisel bilgi formunda şu an bir ilişkisi olmayan ancak daha önce ilişki yaşamış bireyleri belirleyecek bir madde yazılmadığından bu kapsama giren kişiler tespit edilememiş ve veri kaybı yaşanmıştır. Bunun üzerine şu an ilişkisi olmadığını belirten ve telefon numarası yazmış olanlar aranarak daha önce ilişki yaşayıp yaşamadığı sorulmuş, bu bilgi sözel olarak alınmıştır.

Nicel verilerin analizinden sonra katılımcıların çocukluk çağı istismarı puanları incelenmiştir. Ölçeğin kesme puanlarına göre her bir istismar türünden yüksek puan almış kişilerden Ankara'da olan ve çalışmanın ikinci aşamasına katılmak istediğini belirterek telefon numarasını yazan 32 kişi ile telefonda görüşülmüştür. Bunlardan 17'si görüşmeye gelmeyi kabul etmiştir. Ancak, yedi öğrenci görüşmeye gelmediği için 10 kişi ile görüşme yapılmıştır.

Görüşmenin başında katılımcılara çalışma hakkında bilgi verilmiş ve rahatsızlık duymaları halinde görüşmeyi sonlandırabilecekleri söylenmiştir. Katılımcıların görüşme sırasında kendilerini rahat ve güvende hissetmeleri sağlanmaya çalışılmıştır. Katılımcılara kişisel bilgilerinin saklı tutulacağı ve görüşmeden elde edilen verilerin sadece araştırma kapsamında kullanılacağını belirtilmiştir. Katılımcılara ses kaydı alınacağı bildirilmiş, katılımcıların izniyle görüşme kayıt edilmiştir. Görüşmede öncelikle araştırmacı kendini tanıtmış, daha sonra katılımcılardan kendilerini tanıtmaları istenerek katılımcıların görüşmeye ısınmaları sağlanmıştır. Sorular katılımcılara yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak yöneltilmiştir. Katılımcılara psikolojik ve hukuki alanlarda yardım alabilecekleri kaynaklar hakkında bilgi verilmiştir. Görüşmelerde katılımcıların güçlü yönleri vurgulanmış, duygu ve içerik yansıtımlarla anlaşıldıklarını hissetmeleri sağlanmaya çalışılmıştır. Katılımcılara konuya dair ekleme yapmak isteyip istemedikleri sorularak görüşmeler sonlandırılmıştır. Araştırmacı, katılımcıların örselenme yaşantılarını dinlerken oldukça zorlanmıştır. Katılımcıların çoğunun, olayın duygusal yükünü halen taşıdığı görülmüştür. Katılımcılar, kendilerini açmak konusunda istekli davranmışlardır. Ayrıca görüşme sonunda araştırmacı kişisel telefon numarasını katılımcılara vererek ihtiyaç duyduklarında çekinmeden arayabileceklerini belirtmiştir. Görüşmeler ortalama 60 dakika sürmüştür. Araştırmacı görüşmenin hemen ardından ses

kaydını dijital ortamda yazıya dökmüştür. Ayrıca, araştırmacı görüşme sırasında önemli olduğunu düşündüğü noktalarda not almıştır.

Veri Toplama Araçları

Araştırmanın amacı çocukluk çağı istismarının romantik ilişkide bağlanma tarzı ile ilişkisinde erken dönem uyumsuz şemalar ve bilişsel duygu düzenleme becerilerinin aracı etkisini incelemek olarak belirlendiğinden her değişkeni temsil edecek uygun ölçme araçları aşağıda sunulmuştur. Ayrıca, katılımcıların demografik bilgilerini toplamak amacıyla araştırmacının hazırladığı bilgi formu kullanılmıştır.

Aydınlatılmış Onam ve Demografik Bilgi Formu

Katılımcılara nicel ve nitel çalışma öncesinde araştırmayla ilgili kısaca bilgi verilmiştir. Bununla birlikte kişilere aydınlatılmış onam formu (EK-A ve EK-B) dağıtılmıştır. Katılımcılara, grubun demografik bilgileri hakkında veri toplamak amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanan Kişisel Bilgi Formu (EK-C) verilmiştir. Bilgi formunda katılımcıların yaşı, cinsiyeti, fakültesi, ilişki süresi, ailesinin sosyoekonomik düzeyi, ebeveynlerinin hayatta olma durumu (kayıp yaşandığında kaç yaşında olduğu) ve kim tarafından büyütüldüğü (ebeveynler ya da başkaları) ile ilgili sorular yer almaktadır.

Çocukluk Çağı Ruhsal Travma Ölçeği (ÇÇRTÖ)

Çocukluk çağında yaşanan istismar ve ihmali geriye dönük olarak taramaya yönelik beşli Likert tipi ölçektir. Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği (ÇÇTÖ) Bernstein (1994) tarafından geliştirilmiş, Şar tarafından ölçeğin 28 maddeden oluşan kısa versiyonu Türkçe'ye uyarlanmış ve geçerlilik, güvenilirlik çalışması yapılmıştır (Şar, Öztürk ve İkikardeş, 2012). Ölçek, cinsel istismar, duygusal istismar, fiziksel istismar, fiziksel ihmal ve duygusal ihmal olmak üzere beş alt ölçekten oluşmaktadır. Her bir alt ölçekten 5-25 arasında puan alınırken, ölçeğin toplam puanı 25-125 puan arasındadır.

Şar, Öztürk ve İkikardeş (2012) ölçeğin Türkçe versiyonu için kesme puanın hesaplanmadığını ancak çalışmanın bulgularına dayanarak cinsel ve fiziksel istismar için beş puan ve üstünün istismarı göstereceğini, fiziksel ihmal ve duygusal istismar için bu kesme sınırının yedi puan, duygusal ihmal için de 12 puan düzeyine çekilebileceğini ifade etmişlerdir. Araştırmacılar toplam puan için ise kesme sınırının 35 puan olabileceğini bildirmişlerdir.

Ölçeğin iç tutarlılığını gösteren Cronbach alfa değeri .93; Gutmann yarım test katsayısı ise .97 olarak bulunmuştur. İki hafta ara ile klinik olan ve olmayan denekler üzerinde yapılan test tekrar testinde korelasyon katsayısı .90 ($p < .001$) olduğu görülmüştür. Alt ölçekler için korelasyon katsayıları ise şu şekilde bulunmuştur: Duygusal istismar ($r = .90$ $p = .001$), duygusal ihmal ($r = .85$ $p < .001$), fiziksel istismar ($r = .90$ $p < .001$), cinsel istismar ($r = .73$ $p < .001$), fiziksel ihmal ($r = .77$ $p < .001$), minimizasyon ($r = .71$ $p < .001$). Ölçeğin yapısal geçerliliğiyle ilgili analizler neticesinde Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği, Çocukluk Çağı Kötüye Kullanım ve İhmal Soru Listesi ve Dissosiyatif Yaşantılar Ölçeği sonuçları arasında tutarlılık, ölçeğin yapısal olarak geçerliliğe sahip olduğunu göstermektedir (Şar, Öztürk ve İkikardeş, 2012). Bu çalışmada ölçeğin güvenilirliği kapsamında hesaplanan iç tutarlılık katsayısı .92 olarak belirlenmiştir. Ölçeğin örnek maddeleri EK-Ç'de verilmiştir.

Young Şema Ölçeği Kısa Form - 3 (YŞÖ – KF3)

Erken dönem uyumsuz şemaları belirlemek için Young Şema Ölçeği-Kısa Form-3 (YŞÖ-KF3), Young Schema Inventory [YSQ-SF3]) kullanılmıştır. Ölçek erken dönem yaşantılar içinde geliştiği varsayılan erken dönem uyumsuz şemaları değerlendirmeyi amaçlamaktadır. Ölçek, 90 madde, ("1" benim için tamamıyla yanlış ile "6" beni mükemmel tanımlıyor) arasında derecelendirilen Likert tipte bir ölçektir. Maddeler, erken dönem uyumsuz şemaları temsil eden 18 alt şema boyutuna dağılmaktadır. Bu boyutların bir araya gelmesi ise beş şema alanını oluşturmaktadır. Erken dönem uyumsuz şema boyutları, kopukluk ve reddedilme alanında, terk edilme/istikrarsızlık, güvensizlik/suistimal edilme, duygusal yoksunluk, kusurluluk/utanç ve sosyal izolasyondur. Zedelenmiş özerklik/performans alanında bağımlılık/yetersizlik, dayanıksızlık, yapışıklık/gelişmemiş benlik ve başarısızlıktır. Zedelenmiş

sınırlar alanında, hak görme/büyüklenmecilik ve yetersiz öz-denetimdir. Diğerleri yönelimlilik alanında, boyun eğicilik, kendini feda ve onay arayıcılıktır. Aşırı tetikte olma ve bastırılmışlık alanında ise karamsarlık, duyguları bastırma, yüksek standartlar ve cezalandırıcılıktır (Young ve ark., 2003). Alt boyutları oluşturan maddelerin boyut olarak toplam puanlarının yüksekliği o boyutun ifade ettiği erken dönem uyumsuz şemanın varlığına işaret eder (Young ve ark., 2003).

Ölçeğin Türkçe versiyonu üzerinde yürütülen geçerlilik-güvenilirlik çalışmasında ölçeğin test-tekrar test güvenilirliğinin, şema boyutları açısından $r = .66 - .82$, şema alanları açısından ise, $r = .66 - .83$ arasında değiştiği saptanmıştır. Ölçeğin iç tutarlılık katsayısının ise şema boyutları için $\alpha = .63 - .80$, şema alanları için ise $\alpha = .53 - .81$ arasında değiştiği ortaya konmuştur. Ölçeğin birleşen geçerliliği için şema boyutları ve şema alanları ile psikolojik belirtiler arasındaki ilişkilerin incelenmesinde Belirti Tarama Listesi'nin (SCL-90) Genel Belirti Düzeyi Endeksi (GSI) ve Kaygı, Depresyon, Kişilerarası Duyarlık alt ölçek puanları arasındaki korelasyonlara bakılmıştır. Buna göre şema boyutları ve şema alanlarının, depresyon alt faktörüyle $r = .55 - .68$ ($p < .01$), kaygı alt faktörüyle $r = .18 - .54$ ($p < .01$) ve kişilerarası duyarlık alt faktörüyle $r = .20 - .60$ ($p < .01$) aralığında anlamlı farklılık bulunmaktadır (Soygüt, Karaosmanoğlu, ve Çakır, 2009). Ölçeğin güvenilirlik çalışması kapsamında iç tutarlılık katsayısı bu araştırma için .95 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin örnek maddeleri EK-D'de verilmiştir.

Bilişsel Duygu Düzenleme Ölçeği (BDDÖ)

Garnefski, Kraaij ve Spinhoven (2002) tarafından geliştirilen ölçek, stres veren yaşam olayları sonrasında kişilerin kullandığı bilişsel duygu düzenleme stratejilerini ölçmeyi amaçlar. Toplam 36 maddeden oluşan ölçeğin dokuz alt ölçeği bulunmaktadır ve her alt ölçekte dört madde vardır. Alt boyutlar şu şekildedir: Kendini Suçlama, Kabul, Ruminasyon, Olumlu Yeniden Odaklanma, Plan Yapmaya Yeniden Odaklanma, Olumlu Yeniden Değerlendirme, Olayın Değerini Azaltma, Felaketeleştirme ve Diğerlerini Suçlama. Ölçek, bireylerin belli olay ya da durumlar karşısında ve genel olarak kullandıkları bilişsel duygu düzenleme stratejilerini

ölçmekte ve 12 yaşın üzerindeki ergenlere ve yetişkinlere uygulanabilmektedir. Ölçek, normal ve klinik örneklemede kullanılabilir. Beşli Likert tipindeki ölçek, 1 (hiç) ve 5 (her zaman) arasında değerlendirilir. Her alt ölçeğin puanı dört ile 20 arasında değişir. Bir alt ölçekten alınan yüksek puan, o alt ölçeğin belirlediği stratejinin daha çok kullanıldığına işaret eder. Önceki çalışmalarda, tüm alt ölçeklerin geçerlilik katsayılarının .68 ile .86 arasında değiştiği görülmüştür (Garnefski, Kraaij, ve Spinhoven, 2002; akt., Ataman, 2011). Türkçeye uyarlama çalışmasında, alt ölçekler için anlamlı değerler bulunmuş, ölçeğin orijinaliyle paralel olacak şekilde dokuz faktörlü yapısı korunmuş ve toplam iç tutarlılık katsayısı .85 olarak saptanmıştır (Ataman, 2011). Ölçeğin güvenilirliği kapsamında bu araştırma için hesaplanan iç tutarlılık katsayısı .83'dür. Ölçeğin örnek maddeleri EK-E'de yer almaktadır.

Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri – II (YİYE – II)

YİYE-II (Experience in Close Relationships) envanteri, yetişkinlerin bağlanma stillerini ölçmek amacıyla Fraley, Waller ve Brennan (2000) tarafından geliştirilmiştir. Ölçekte kaygı ve kaçınma boyutları ayrı ayrı değerlendirilmekte ve her boyutta 18 madde bulunmaktadır. Toplamda 36 maddeden oluşan ölçek yedi dereceli Likert tipi bir ölçektir (1 = hiç katılmıyorum, 7 = tamamen katılıyorum). Boyutları ölçen maddelerin puanları ayrı ayrı toplanıp ortalamaları alınmıştır ve her bir katılımcı için kaygı ve kaçınma puanları hesaplanmıştır (Selçuk ve ark., 2005). Kaçınma ve kaygı alt boyutları için puanlar 18 ile 126 arasında değişmektedir. Kaygı boyutundan yüksek puan alınması daha kaygılı bağlanmayı gösterirken, kaçınma boyutundan yüksek puan alınması daha kaçınmacı bağlanma örüntülerine işaret etmektedir. Kaygılı ve kaçınmacı bağlanma boyutlarından yüksek puan alınması daha güvensiz bağlanma örüntülerinin sergilendiğini; düşük puan alınması ise daha güvenli bağlanma örüntülerinin sergilendiğini göstermektedir.

YİYE-II'nin ikili yapısının Türk örnekleminde iç tutarlılıkları ve test tekrar test güvenilirlikleri incelenmiştir. Cronbach alfa katsayıları; kaçınma boyutu için .90 ve kaygı boyutu için .86'dır. Test-tekrar test güvenilirlik katsayısı kaygı boyutu için .82, kaçınma boyutu için ise .81 olarak bulunmuştur (Selçuk ve ark., 2005). Ölçeğin güvenilirliği kapsamında bu araştırma

için hesaplanan iç tutarlılık katsayısı kaçınmacı bağlanma alt botu için .88, kaygılı bağlanma alt boyutu için .77 ve ölçeğin geneli için .83'dür. Ölçeğin örnek maddelerine EK-F'de yer verilmiştir.

Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

Araştırmanın ikinci aşamasında yapılan bireysel görüşmelerde araştırmacı tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu (EK-G) kullanılmıştır. Çalışma grubunda yer alan katılımcılardan veri toplanması amacıyla oluşturulan yarı yapılandırılmış görüşme formu alanyazın taramasına dayalı olarak geliştirilmiş ve tez izleme komitesi üyelerinin görüşlerine başvurulmuştur. Bu formda araştırmada kullanılan ölçeklerden elde edilen nicel verileri destekleyecek sorular yer almaktadır. Katılımcıların büyüdüğü aile ortamı, çocukluk dönemlerini nasıl hatırladıkları, romantik ilişkilerini nasıl algıladıkları, bir sorunla karşılaştıklarında akıllarından geçen düşünceler ve hissettikleri ile sorun çözme yolları hakkında bilgi edinmeye çalışılmıştır. Bu doğrultuda geliştirilen form kullanılarak iki psikolojik danışma ve rehberlik bölümü öğrencisi ile pilot görüşme yapılmıştır. Uygulama yaklaşık 60 dakika sürmüştür. Görüşme sonunda katılımcıların anlamadıkları veya rahatsız oldukları herhangi bir soru olup olmadığı değerlendirilmiştir. Katılımcılar herhangi bir olumsuzluk belirtmediklerinden form, son hali ile araştırmada kullanılmıştır.

Verilerin Analizi

Nicel Veri Analizi

Araştırmada nicel veriler IBM SPSS-22 ve IBM SPSS AMOS-24 programları kullanılarak analiz edilmiştir. Modelin veriye uyumluluğu, örtük değişkenlere giden yol katsayılarının sahip olduğu t değerlerinin anlamlılığına göre değerlendirilmiştir. Araştırmada hata payının üst sınırı .05 olarak alınmıştır.

Yapısal eşitlik modeli, doğrulayıcı faktör analizi, yol analizi, çoklu grup uygulamaları gibi çok sayıda tekniği içine alan genel bir kavramdır (Çokluk ve ark., 2012; Kline, 2011). Bu araştırmada sınanmak üzere belirlenen hipotetik modelin testi yol analizi (path analizi) tekniği

ile gerçekleştirilmiştir. Yapısal Eşitlik Modellemesi tekniklerinden biri olan yol analizi, Wright'ın 1960'li yıllarda yaptığı ampirik çalışmalar sonucunda ortaya koyduğu ve son yıllarda sosyal bilimlerde sıkça kullanılan bir analiz tekniğidir. Bu, araştırmacı tarafından tanımlanmış ve alanyazına kazandırılmış olan yol diyagramı, yol analizinin görsel sunumudur. Yol analizinde, gözlenen değişkenler arasındaki ilişkileri ortaya koymak amaçlanır (Wright, 1960). Yol analizi, bağımlı ve bağımsız değişkenler arasındaki doğrudan ve dolaylı ilişkilerin ayrıştırılmasını ve hata değişkeninin kontrol altına alınmasını sağlar (Brannick, 1995). Yol analizi, gözlenen değişkenlerle tek yönlü ve nedensel ilişkilerin incelendiği regresyon kökenli bir analizdir. Bu analiz ile araştırmada oluşturulan model sınanır (Çokluk ve ark., 2012).

Çalışmada ortalama puanların gruplar arası farklılaşmasının değerlendirilmesi için bağımsız örneklem t-Testi, Tek Yönlü Varyans Analizi (One-Way ANOVA) ve Kruskal Wallis H Testi kullanılmıştır. Gruplar arası farkın olduğu durumda, farklılığın hangi gruptan kaynaklandığını tespit etmek için post-hoc olarak bilinen istatistik türü kullanılır (Köklü, Büyüköztürk ve Bökeoğlu, 2006). Bu araştırmada gruplar arası farklılığın kaynağını belirlemek için Scheffe testi kullanılmıştır. Scheffe testi, gruplar arasında mümkün olan tüm doğrusal kombinasyonların karşılaştırması için geliştirilmiş olup; bu metot karşılaştırılacak grup sayısının çok olması durumunda α hata payını kontrol altında tutabilen ve gruplardaki gözlem sayılarının eşit olması varsayımını dikkate almayan bir post hoc türü olarak ele alınmaktadır (Scheffe, 1953; 1959; akt., Kayri, 2009). Ayrıca, araştırma modelinde ortaya çıkan dolaylı etkilerin anlamlılık düzeyini değerlendirmek için "Bootstrapping" yöntemi uygulanmıştır (Shrout ve Bolger, 2002). Bu yöntemde veri setindeki gözlemlerin rastlantısal olarak yer değiştirilmesi ile yeniden örneklenmesi ve çeşitli miktarda ve büyüklükte veri setleri oluşturulması sağlanmaktadır. Mevcut çalışma kapsamında ANOVA testi sonuçlarında etki büyüklüğünün belirlenmesi için eta kare (η^2) sonuçları da raporlanmıştır. Etki büyüklükleri için .01 büyüklük küçük etkiyi, .06 orta düzeyde bir etkiyi ve .14 yüksek düzeyde bir etkiyi ifade etmektedir (Cohen, 1988).

Nitel Veri Analizi

Araştırmanın nitel bölümünde toplanan veriler, kuramsal tematik analiz tekniği kullanılarak analiz edilmiştir. Tematik analiz yöntemi, veri setindeki temaların belirlenmesi, analiz edilmesi ve raporlanması yoluyla gerçekleşir. Bu yöntemde veri seti en küçük boyutlarda düzenlenir ve derinlemesine betimlenebilir (Boyatzis, 1998). Tematik analiz yönteminde temalar, tümevarımsal veya tümdengelimsel (kuramsal) olmak üzere iki yolla ortaya konur. Kuramsal tematik analiz yönteminde, araştırmacının kuramsal ve analitik bilgisi bulunur (Braun ve Clarke, 2019). Tematik analiz süreci altı aşamadan oluşmaktadır (Braun ve Clarke, 2019). Bu süreç; (1) verinin araştırmacı için tanıdık olması, (2) kodların oluşturulması, (3) temaların aranması, (4) temaların gözden geçirilmesi, (5) temaların tanımlanması ve isimlendirilmesi ve (6) raporun hazırlanmasından oluşur. Bu çalışmada veriler, söz konusu aşamalar dikkate alınarak analiz edilmiştir.

Görüşmeler sırasında alınan ses kaydı araştırmacı tarafından dijital ortamda yazıya dökülmüştür. Daha sonra bu veriler, tematik analize hazır hale getirilmiştir. Öncelikle veriler tekrar tekrar okunmuş ve ilk kodlar oluşturulmuştur. Bu kodlardan yola çıkarak temalar belirlenmiştir. Sonrasında temalar tanımlanarak adlandırılmıştır. Eğitim Bilimleri Ölçme Değerlendirme Anabilim Dalından bir uzmanın görüşüne başvurulmuş, bu doğrultuda oluşan farklılıklar tartışılarak düzenlenmeye çalışılmıştır. Son olarak kodlar ve temalar oluşturularak bulgular raporlanmıştır. Çalışmada bulgular, katılımcıların doğrudan ifadeleri ile sunulmuştur. Alıntıların hangi katılımcıya ait olduğunun belirli olması için katılımcılar K1, K2, K3, K4, K5, K6, K7, K8, K9 ve K10 olarak kodlanmıştır. Son aşamada bulgular yorumlanmıştır.

Araştırmanın Geçerliliği ve Güvenilirliği

Geçerlilik, araştırmada elde edilen sonuçların doğru bir şekilde ölçülmüş olmasını ifade eder. Güvenilirlik ise araştırma sonuçlarının tekrar edilebilir olmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Nicel araştırmalarda iç geçerlilik, bağımlı değişkende ortaya çıkan değişikliklerin bağımsız değişkenler tarafından açıklanabilmesidir. Dış geçerlilik ise araştırma grubunun

evreni temsil etmesi anlamına gelmektedir. İç güvenilirlik, aynı verinin kullanılarak benzer sonuçlara ulaşılabilmesi olarak değerlendirilir. Dış güvenilirlik ise, benzer ortamlarda benzer sonuçlara ulaşılması anlamına gelir (Yıldırım ve Şimşek, 2013). Nitel araştırmalarda geçerlilik güvenilirlik yerine inandırıcılık kavramından söz edilir. İnanırıcılık dört başlık altında toplanmıştır; inanılabilirlik, güvenilebilirlik, onaylanabilirlik ve aktarılabilirlik (Lincoln ve Guba, 1985). Araştırmanın geçerlilik ve güvenilirliğini sağlamak için dikkat edilen noktalara aşağıda değinilmiştir.

Araştırmanın nicel bölümünde kullanılan ölçme araçlarının geçerlilik ve güvenilirliklerine ilişkin bilgiler veri toplama araçları başlığı altında açıklanmıştır. Araştırmanın nitel bölümünde araştırmacının görüşmeler yoluyla veri topladığı katılımcılara araştırmanın amacına yönelik ayrıntılı bilgi vermesi ve katılımcıdan alınan bilgiler doğrultusunda kendilerine gerekli açıklamaların yapılması, psikolojik ve hukuki konularda alabilecekleri destek hakkında bilgi verilmesi araştırmanın inandırıcılığı kapsamında değerlendirilebilir. Araştırmacı katılımcılara kişisel telefon numarasını vererek, ihtiyaç duyduklarında çekinmeden arayabileceklerini ifade etmiştir. Ayrıca katılımcıların görüşme sırasında kendilerini rahat ve güvende hissetmelerini sağlamak amacıyla kullanılan iletişim yoluna dikkat edilmiş, kişisel bilgilerinin gizli tutulacağı ve verilerin sadece araştırma kapsamında kullanılacağı belirtilmiştir. Görüşme soruları yarı yapılandırılmış görüşme formu olarak hazırlanmıştır. Form alan yazın incelenerek hazırlanmıştır. Ayrıca soruların uygunluğu için tez izleme komitesinin görüşleri dikkate alınmıştır.

Araştırmada nitel bölümün her aşaması ayrıntılı bir şekilde açıklanarak araştırmanın aktarılabilirliği sağlanmaya çalışılmıştır. Katılımcı seçiminin nasıl yapıldığı ve katılımcıların belirli özellikleri belirtilmiş ve katılımcı ifadelerinden yapılan alıntılara çalışmada yer verilmiştir.

Araştırmada tutarlılığı sağlamak amacıyla nitel veri analizinde farklı bir uzmanın değerlendirmesi alınmıştır. Analizde elde edilen kodlar ve temalar, eğitim bilimleri uzmanının görüşü doğrultusunda tekrar değerlendirilerek farklılıklar ortadan kaldırılmaya çalışılmıştır.

Araştırmanın teyit edilebilirliği görüşme esnasında alınan ses kayıtları ile sağlanmaya çalışılmıştır. Ayrıca araştırmacı tarafından görüşmeler sırasında önemli görülen noktalara ilişkin notlar alınmıştır. Ses kayıtları görüşmenin hemen ardından dijital ortamda yazıya dökülmüştür.

Karma yöntem araştırma türlerinden biri olan sıralı açıklayıcı desende veri çeşitlemesi yapılmaktadır. Araştırma bulgularının doğrulanması, güçlendirilmesi ve çapraz geçerliliğin sağlanması için veri çeşitlemesinin sunduğu katkı önemlidir (Creswell, 2013). Bu çalışmada nicel ve nitel yöntemlerle elde edilen veriler, bulgular bölümünde birlikte sunulmuştur. Bunun da araştırmanın geçerliliğine katkı sağladığı düşünülmektedir.

Özetle; bu çalışmada karma yöntem araştırmalarından sıralı açıklayıcı desen kullanılmıştır. Araştırmanın birinci çalışma grubunu 304 romantik ilişkisi olan veya daha önce romantik ilişki yaşamış üniversite öğrencisi, ikinci çalışma grubunu ise çocukluk çağında istismar deneyimi olan 10 birey oluşturmuştur. Ölçek bataryası bir kişisel bilgi formu ve dört adet ölçekten oluşmaktadır. Nitel görüşmede yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Son olarak araştırmanın veri analiz süreci ile ilgili bilgiler verilmiş olup bir sonraki bölümde bulgular ve yorumlar sunulmuştur.

Bölüm 4

Bulgular, Yorumlar ve Tartışma

Araştırmanın bu bölümünde, araştırma kapsamında toplanan verilerin analiz edilmesi sonucunda elde edilen bulgulara ve bulguların yorumlanmasına yer verilmiştir. Analiz sonuçları, alt problemlerin sırasına uygun şekilde verilmiştir. Bu doğrultuda önce araştırmanın nicel bulgularına ardından nitel bulgulara yer verilmiştir.

Araştırmanın Nicel Bulguları ve Yorumlar

Araştırmanın nicel bulguları üç başlık altında incelenmiştir. Öncelikle betimsel istatistikleri verildikten sonra gruplar arası farklılaşmalar ve yapısal modeller sınanmıştır.

Değişkenlerin Çeşitli Demografik Özelliklere Göre Farklılaşmasının Değerlendirilmesi

Ön analizlerde, değişkenlere ilişkin betimleyici istatistikler belirlenmiştir. Betimsel istatistikler Tablo 3’de verilmiştir.

Tablo 3

Modelde Yer Alan Değişkenlere İlişkin Betimleyici İstatistikler

Değişkenler	Ranj	Min.	Maks.	\bar{X}	SS	Çarpıklık	Basıklık
Kopukluk ve Reddedilme Şema Alanı	83	23	106	42.83	15.96	1.16	.94
Zedelenmiş Özerklik Şema Alanı	70	20	90	38.03	12.86	1.16	1.69
Zedelenmiş Sınırlar Şema Alanı	32	10	42	24.79	6.57	.13	-.33
Diğerleri Yönelimlilik Şema Alanı	52	11	63	34.45	9.24	.27	-.05
Aşırı Tetikte Olma Şema Alanı	76	20	96	50.83	14.16	.49	.14
Kaygılı Bağlanma	101	18	119	61.05	18.46	.56	0.19
Kaçıncı Bağlanma	90	18	108	53.92	17.88	.20	-.33
Uyumlu Duygu Düzenleme	36	24	60	41.46	7.07	-.01	-.40
Uyumsuz Duygu Düzenleme	49	22	71	46.31	8.88	.18	-.13
Çocukluk Çağı Travmaları	61	25	86	36.60	13.42	1.75	2.76
Duygusal İstismar	14	5	19	7.08	2.93	-.69	-.89
Fiziksel İstismar	12	5	17	5.99	2.34	-1.94	2.30
Cinsel İstismar	20	5	25	6.30	3.06	-1.78	1.72
Fiziksel İhmal	20	5	25	7.25	3.41	-.72	-.52
Duygusal İhmal	20	5	25	9.98	4.93	.23	-1.21

Analiz sonuçlarına göre, basıklık değerlerinin -.05 ile 2.76 arasında, çarpıklık değerlerinin ise .01 ile 1.94 arasında olduğu belirlenmiştir. Çocukluk ve meslektaşları (2012) tarafından çarpıklık değerinin ± 2 'den basıklık değerlerinin ise ± 7 'den büyük olmamasının çok

değişkenli normal dağılımı gösterdiği belirtilmiştir. Dolayısıyla analize alınan değişkenlerin normal dağılımdan sapma göstermediği ifade edilebilir.

Verilerin normal dağılıma uygunluğunu kontrol etmek için basıklık ve çarpıklık değerlerine bakılmıştır (Kline, 2011). Bu çalışmada yapısal modeldeki gözlenen değişkenlerin basıklık ve çarpıklık değerlerinin normalden aşırı sapma göstermediği görülmüştür.

Doğrusallık, değişkenler arasındaki ilişki doğrusal ya da doğrusala yakın olduğunda oluşur. Bu varsayıma göre, değişkenler arasında düz çizgi şeklinde bir ilişkiden söz edilir. Tabachnick ve Fidell (2013) tarafından doğrusal ilişkilerin, saçılım grafiğindeki ilişkilere bakılarak değerlendirilebileceği belirtilmiştir. Bu çalışmada, değişkenler arasındaki ilişkileri gösteren saçılım grafiklerinde, ilişkilerin doğrusal olduğu, başka bir ifadeyle doğrusallık varsayımının sağlandığı belirlenmiştir.

Eşvaryanslık, normallik varsayımıyla ilişkilidir (Tabachnick ve Fidell, 2013). Doğrusallık varsayımında olduğu gibi saçılım grafikleriyle ortaya konabilir. Bu çalışmada, değişkenler arasındaki ilişkileri gösteren saçılım grafiklerinde değişkenler arasındaki varyansların homojen bir şekilde dağıldığı ve eşvaryanslık varsayımının karşılandığı ortaya konmuştur.

Çoklu doğrusal bağlantı, değişkenler birbiriyle aşırı derecede ilişkili olduğunda ortaya çıkar. Araştırmanın değişkenleri arasındaki ilişki .90 ve daha yüksek olduğu durumda sorun oluşmaktadır. Bu çalışma kapsamında değişkenler arasında çoklu bağlantı problemi kontrol edildiğinde hiçbir değişken arasında .90'ın üzerinde korelasyon olmadığı belirlenmiştir (bkz. Tablo 8).

Araştırmada elde edilen verilerde uç değer olup olmadığı Mahalanobis uzaklığı ile belirlenmiştir. Çalışma grubunu oluşturan 310 kişiden elde edilen veriler analize alınmıştır. Araştırmanın değişkenleri dikkate alınarak Mahalanobis uzaklıkları hesaplanmış, altı uç değer veri setinden çıkarılmıştır. Uç değerler çıkartıldığında (N=304) verinin Mahalanobis uzaklığının sınırlar dâhilinde olduğu belirlenmiştir [$\chi^2(8) = 20.66, p > .01$].

Katılımcıların Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği ve Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanterinden aldıkları ortalama puanların cinsiyetlerine göre farklılaşması bağımsız örneklem için t-Testi ile değerlendirilmiştir. Analiz sonuçları Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4

ÇÇTÖ ve YİYE-II Ölçeklerinden Alınan Puanların Cinsiyetlerine Göre Bağımsız Örneklem İçin t-Testi Sonuçları

	Cinsiyet	N	\bar{X}	SS	t	SD	p
Duygusal İstismar	Kadın	245	7.06	3.01	-.23	302	.82
	Erkek	59	7.16	2.56			
Fiziksel İstismar	Kadın	245	5.87	2.16	-1.79	302	.07
	Erkek	59	6.48	2.96			
Cinsel İstismar	Kadın	245	6.46	3.27	1.86	302	.06
	Erkek	59	5.63	1.84			
Fiziksel İhmal	Kadın	245	7.10	3.52	-1.55	302	.12
	Erkek	59	7.87	2.80			
Duygusal İhmal	Kadın	245	9.72	5.07	-1.88	302	.06
	Erkek	59	11.06	4.12			
Kaygılı Bağlanma	Kadın	245	61.78	19.00	1.39	302	.16
	Erkek	59	58.05	15.82			
Kaçınmacı Bağlanma	Kadın	245	54.27	18.04	.70	302	.48
	Erkek	59	52.45	17.26			

Tabloda yer alan analiz sonuçlarına göre, katılımcıların Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği alt alanlarının ve bağlanma stillerinin cinsiyetlerine göre farklılaşmadığı belirlenmiştir ($p < .05$). Sadece Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği Cinsel İstismar ve Duygusal İhmal t değerlerinin .06 düzeyinde, .05 anlamlılık düzeyine yakın olduğu görülmüştür.

Katılımcıların Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği ve Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanterinden aldıkları ortalama puanların anne-baba evlilik durumlarına göre farklılaşması Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) ile değerlendirilmiştir. Analiz sonuçlarına Tablo 5'te yer verilmiştir.

Tablo 5'te verilen analiz sonuçları değerlendirildiğinde, katılımcıların Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği Duygusal İhmal alt boyutundan [$F(2, 301)=6.76, p < .05$] aldıkları puanların anne-baba medeni durumlarına göre farklılaştığı görülmüştür. Ancak Çocukluk Çağı

Travmaları Ölçeği'nin diğer alt alanlarının ve bağlanma stillerinin anne-baba medeni durumlarına göre farklılaşmadığı belirlenmiştir.

Tablo 5

ÇÇTÖ ve YİYE-II Ölçeklerinden Alınan Puanların Anne-Baba Medeni Durumlarına Göre ANOVA Sonuçları

Değişkenler	Anne-Baba Medeni Durum	N	\bar{X}	SS	Varyansın Kaynağı	SD	F	p	η^2	Farkın Kaynağı*
Duygusal İstismar	Anne Baba Birlikte	261	6.96	2.87	Gruplar Arası	2	2.73	.07		
	Anne/Baba Vefat	17	6.90	3.06	Gruplar İçi	301			.018	-
	Boşanmış	26	8.35	3.20	Toplam	303				
Fiziksel İstismar	Anne Baba Birlikte	261	5.92	2.30	Gruplar Arası	2	1.83	.16		
	Anne/Baba Vefat	17	5.72	1.49	Gruplar İçi	301			.012	-
	Boşanmış	26	6.81	2.99	Toplam	303				
Cinsel İstismar	Anne Baba Birlikte	261	6.20	3.01	Gruplar Arası	2	.85	.43		
	Anne/Baba Vefat	17	6.87	3.16	Gruplar İçi	301			.006	-
	Boşanmış	26	6.86	3.46	Toplam	303				
Fiziksel İhmal	Anne Baba Birlikte	261	7.16	3.45	Gruplar Arası	2	.89	.41		
	Anne/Baba Vefat	17	7.40	2.73	Gruplar İçi	301			.006	-
	Boşanmış	26	8.08	3.34	Toplam	303				
Duygusal İhmal	Anne Baba Birlikte	261	9.68	4.82	Gruplar Arası	2	6.76	.00		
	Anne/Baba Vefat	17	9.55	4.49	Gruplar İçi	301			.043	Boşanmış>Anne Baba Birlikte; Boşanmış>Anne/Baba Vefat
	Boşanmış	26	13.31	5.16	Toplam	303				
Kaygılı Bağlanma	Anne Baba Birlikte	261	60.94	18.14	Gruplar Arası	2	1.65	.19		
	Anne/Baba Vefat	17	55.48	13.92	Gruplar İçi	301			.011	-
	Boşanmış	26	65.81	23.24	Toplam	303				
Kaçınmacı Bağlanma	Anne Baba Birlikte	261	53.68	17.70	Gruplar Arası	2	.32	.73		
	Anne/Baba Vefat	17	53.44	16.20	Gruplar İçi	301			.002	-
	Boşanmış	26	56.61	20.98	Toplam	303				

*post-hoc testi olarak homojenlik varsayımı karşılandığı için (Levene testi, $p>.05$) Scheffe uygulanmıştır.

Anlamli farklılaşma belirlenen değişkenlere, homojenlik varsayımı karşılandığından ($p>.05$), ikili karşılaştırma testi olarak Scheffe uygulanmıştır (Tabachnick ve Fidell, 2013). Buna göre, anne babası boşanmış olan katılımcıların Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği Duygusal İhmal alt boyutundan aldıkları puanların, anne babası birlikte yaşayan ve anne veya babası hayatta olmayan katılımcıların bu testlerden aldıkları puanlardan daha yüksek olduğu belirlenmiştir.

Katılımcıların Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği ve Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanterinden aldıkları ortalama puanların büyütülen ortama göre farklılaşması Kruskal Wallis

H Testi ile değerlendirilmiştir. ANOVA yerine bu testin kullanılmasının nedeni alt gruplarda 15'in altında kişinin yer almasıdır (Tabachnick ve Fidell, 2013). Tablo 6'da analiz sonuçları verilmiştir.

Tablo 6

ÇÇTÖ ve YİYE-II Ölçeklerinden Alınan Puanların Büyütülen Ortama Göre Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

	Büyüdüğü Ortam	N	Sıra Ort.	Ki-Kare	df	p	η^2
Duygusal İstismar	Anne babamla birlikte	287	150.75	2.58	2	.275	.005
	Büyükanne büyükbabamla birlikte	10	187.85				
	Teyze/hala vb. yakınımın yanında	5	121.9				
Fiziksel İstismar	Anne babamla birlikte	287	151.79	.124	2	.940	.002
	Büyükanne büyükbabamla birlikte	10	147.25				
	Teyze/hala vb. yakınımın yanında	5	143.6				
Cinsel İstismar	Anne babamla birlikte	287	150.68	5.61	2	.060	.013
	Büyükanne büyükbabamla birlikte	10	193				
	Teyze/hala vb. yakınımın yanında	5	115.5				
Fiziksel İhmal	Anne babamla birlikte	287	149.53	3.83	2	.147	.003
	Büyükanne büyükbabamla birlikte	10	201.65				
	Teyze/hala vb. yakınımın yanında	5	164.1				
Duygusal İhmal	Anne babamla birlikte	287	148.7	6.08	2	.048	.015
	Büyükanne büyükbabamla birlikte	10	200.9				
	Teyze/hala vb. yakınımın yanında	5	213.2				
Kaygılı Bağlanma	Anne babamla birlikte	287	151.48	.72	2	.697	.003
	Büyükanne büyükbabamla birlikte	10	165.4				
	Teyze/hala vb. yakınımın yanında	5	124.8				
Kaçınmacı Bağlanma	Anne babamla birlikte	287	151.89	.75	2	.688	.002
	Büyükanne büyükbabamla birlikte	10	156.7				
	Teyze/hala vb. yakınımın yanında	5	118.7				

Analiz sonuçları değerlendirildiğinde, katılımcıların Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği Duygusal İhmal alt boyutundan [$\chi^2(2)=6.08, p<.05$] aldıkları puanların büyütülen ortama göre farklılaştığı ancak diğer alt alanların ve bağlanma stillerinin ise büyütülen ortama göre

farklılaşmadığı belirlenmiştir. Anlamli farklılaşma belirlenen değişkenlere ikili karşılaştırma testi (Bonferroni Düzeltmesi) uygulanmıştır. İkili karşılaştırma testlerinde anlamli farklılaşma olmadığı görülmüştür. Buna göre genel olarak değişkenlerin ortalamalarının farklılaştığı ancak ikili karşılaştırmalarda bu anlamlılığın sürmediği ifade edilebilir.

Katılımcıların Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği ve Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanterinden aldıkları ortalama puanların yakından ilgilenen başka birisinin olup olmadığına göre farklılaşması bağımsız örneklem için t-testi ile değerlendirilmiştir. Analiz sonuçları Tablo 7’de verilmiştir. Analiz sonuçlarına göre, katılımcıların Çocukluk Çağı Travmaları Ölçeği alt boyutlarından aldıkları puanların ve bağlanma stillerinin yakından ilgilenen başka birisi olup olmasına göre farklılaşmadığı belirlenmiştir.

Tablo 7

ÇÇTÖ ve YİYE-II Ölçeklerinden Alınan Puanların Yakından İlgilenen Başka Birisi Olup Olmamasına Göre Bağımsız Örneklem için t-Testi Sonuçları

	Yakından İlgilenen Başka Birisi	N	\bar{X}	SS	t	SD	p																																																																				
Duygusal İstismar	Var	159	7.17	2.85	.58	302	.56																																																																				
	Yok	145	6.98	3.02				Fiziksel İstismar	Var	159	6.01	2.42	.15	302	.88	Yok	145	5.97	2.25	Cinsel İstismar	Var	159	6.45	3.19	.89	302	.37	Yok	145	6.13	2.91	Fiziksel İhmal	Var	159	7.44	3.73	1.02	302	.31	Yok	145	7.04	3.01	Duygusal İhmal	Var	159	10.20	5.00	.83	302	.41	Yok	145	9.73	4.85	Kaygılı Bağlanma	Var	159	62.50	19.45	1.44	302	.15	Yok	145	59.46	17.24	Kaçınmacı Bağlanma	Var	159	53.88	18.05	.05	302	.96
Fiziksel İstismar	Var	159	6.01	2.42	.15	302	.88																																																																				
	Yok	145	5.97	2.25				Cinsel İstismar	Var	159	6.45	3.19	.89	302	.37	Yok	145	6.13	2.91	Fiziksel İhmal	Var	159	7.44	3.73	1.02	302	.31	Yok	145	7.04	3.01	Duygusal İhmal	Var	159	10.20	5.00	.83	302	.41	Yok	145	9.73	4.85	Kaygılı Bağlanma	Var	159	62.50	19.45	1.44	302	.15	Yok	145	59.46	17.24	Kaçınmacı Bağlanma	Var	159	53.88	18.05	.05	302	.96	Yok	145	53.97	17.76								
Cinsel İstismar	Var	159	6.45	3.19	.89	302	.37																																																																				
	Yok	145	6.13	2.91				Fiziksel İhmal	Var	159	7.44	3.73	1.02	302	.31	Yok	145	7.04	3.01	Duygusal İhmal	Var	159	10.20	5.00	.83	302	.41	Yok	145	9.73	4.85	Kaygılı Bağlanma	Var	159	62.50	19.45	1.44	302	.15	Yok	145	59.46	17.24	Kaçınmacı Bağlanma	Var	159	53.88	18.05	.05	302	.96	Yok	145	53.97	17.76																				
Fiziksel İhmal	Var	159	7.44	3.73	1.02	302	.31																																																																				
	Yok	145	7.04	3.01				Duygusal İhmal	Var	159	10.20	5.00	.83	302	.41	Yok	145	9.73	4.85	Kaygılı Bağlanma	Var	159	62.50	19.45	1.44	302	.15	Yok	145	59.46	17.24	Kaçınmacı Bağlanma	Var	159	53.88	18.05	.05	302	.96	Yok	145	53.97	17.76																																
Duygusal İhmal	Var	159	10.20	5.00	.83	302	.41																																																																				
	Yok	145	9.73	4.85				Kaygılı Bağlanma	Var	159	62.50	19.45	1.44	302	.15	Yok	145	59.46	17.24	Kaçınmacı Bağlanma	Var	159	53.88	18.05	.05	302	.96	Yok	145	53.97	17.76																																												
Kaygılı Bağlanma	Var	159	62.50	19.45	1.44	302	.15																																																																				
	Yok	145	59.46	17.24				Kaçınmacı Bağlanma	Var	159	53.88	18.05	.05	302	.96	Yok	145	53.97	17.76																																																								
Kaçınmacı Bağlanma	Var	159	53.88	18.05	.05	302	.96																																																																				
	Yok	145	53.97	17.76																																																																							

Değişkenler Arasındaki İlişkiler

Araştırma modelinde yer alan değişkenler arası ilişkiler Pearson korelasyon analizi ile belirlenmiştir. Korelasyon sonuçları Tablo 8’de sunulmuştur.

Tablo 8*Değişkenler Arası Korelasyonlar, Pearson Korelasyon Analizi Sonuçları*

	1	2	3	4	5	6	7	8	9
1. Kopukluk ve Reddedilme Şema Alanı	-								
2. Zedelenmiş Özerklik Şema Alanı	.76**	-							
3. Zedelenmiş Sınırlar Şema Alanı	.32**	.27**	-						
4. Diğerleri Yönelimlilik Şema Alanı	.47**	.51**	.45**	-					
5. Aşırı Tetikte Olma Şema Alanı	.59**	.64**	.43**	.60**	-				
6. Kaygılı Bağlanma	.54**	.48**	.11	.44**	.42**	-			
7. Kaçınmacı Bağlanma	.31**	.26**	-.08	.04	.19**	.34**	-		
8. Uyumlu Duygu Düzenleme	-.11*	-.17**	.11	-.01	.02	-.11	-.10	-	
9. Uyumsuz Duygu Düzenleme	.35**	.37**	.15**	.32**	.42**	.38**	.06	.09	-
10. Çocukluk Çağı Travmaları	.31**	.21**	-.09	-.06	.01	.21**	.11	-.22**	.15*

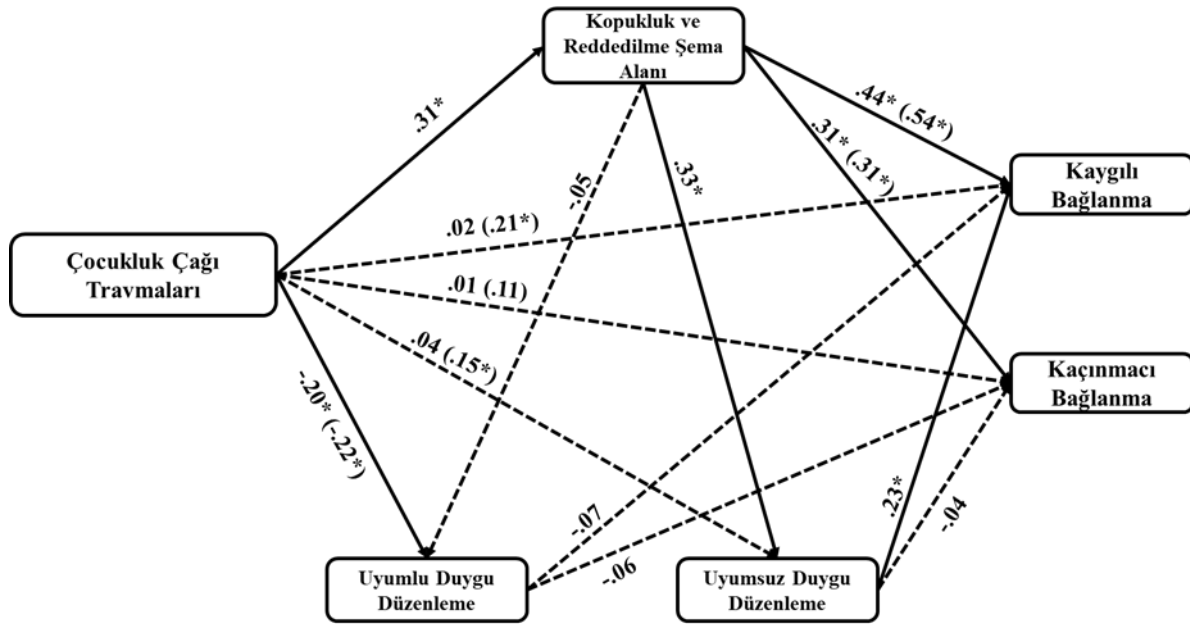
*p<.05, **p<.01.

Tabloda verilen analiz sonuçlarına göre, araştırmamızın dışsal bağımsız değişkeni olan çocukluk çağı travmaları ile kopukluk ve reddedilme şema alanı ($r = .31$, $p < .05$), zedelenmiş özerklik şema alanı ($r = .21$, $p < .05$), kaygılı bağlanma ($r = .21$, $p < .05$) ve uyumsuz duygu düzenleme ($r = .15$, $p < .05$) arasında pozitif yönde anlamlı ilişki olduğu belirlenmiştir. Çocukluk çağı travmaları ile uyumlu duygu düzenleme ($r = -.22$, $p < .05$) arasında ise negatif yönde anlamlı ilişki olduğu saptanmıştır.

Yol Analizi – Kopukluk ve Reddedilme Şema Alanı. Araştırma kapsamında model, kopukluk ve reddedilme şema alanında sınanmıştır. Modele ilişkin standardize edilmiş yol katsayıları Şekil 3'te verilmiştir.

Şekil 3

Kopukluk ve Reddedilme Şema Alanı için Hipotetik Modele İlişkin Standardize Edilmiş Yol Katsayıları

Not: * $p < .05$. Parantez içindeki değer, diğer değişken ya da değişkenlerin etkisi olmadığında elde edilecek yol katsayısını gösterir.

Şekil 3'te yer alan modelde, bilişsel duygu düzenleme güçlükleri alt alanlarından kendini suçlama, diğerlerini suçlama, ruminasyon ve felaketteştirme uyumsuz duygu düzenleme stratejileri başlığında ele alınmıştır. Kabul, plan yapmaya yeniden odaklanma, olumlu yeniden odaklanma, olumlu yeniden değerlendirme ve olayın değerini azaltma ise uyumlu duygu düzenleme stratejileri olarak belirlenmiştir.

Modelde yer alan standardize edilmiş yol katsayıları incelendiğinde, çocukluk çağı travmalarının, kopukluk ve reddedilme şema alanını ($\beta = .31$, $p < .05$) ve uyumlu duygu düzenlemeyi ($\beta = -.20$, $p < .05$) anlamlı şekilde yordadığı belirlenmiştir. Kopukluk ve reddedilme şema alanının ise uyumsuz duygu düzenlemeyi ($\beta = .33$, $p < .05$), kaygılı bağlanmayı ($\beta = .44$, $p < .05$) ve kaçınmacı bağlanmayı ($\beta = .31$, $p < .05$) anlamlı şekilde yordadığı görülmektedir. Ayrıca uyumsuz duygu düzenleme kaygılı bağlanmayı ($\beta = .23$, $p < .05$) anlamlı şekilde yordamaktadır.

Çocukluk çağı travmalarından kaygılı bağlanmaya giden yol katsayısının, diğer değişkenlerin etkisi olmadığında istatistiksel olarak anlamlı ($\beta=.21$, $p<.05$) iken, diğer değişkenlerin etkisi girdiğinde istatistiksel olarak anlamlı olmadığı ($\beta=.02$, $p>.05$) belirlenmiştir. Aynı zamanda çocukluk çağı travmalarından uyumsuz duygu düzenlemeye giden yol katsayısının, diğer değişkenlerine etkisi olmadığında istatistiksel olarak anlamlı ($\beta=.15$, $p<.05$) iken, diğer değişkenlerin etkisi girdiğinde istatistiksel olarak anlamlı olmadığı ($\beta=.04$, $p>.05$) gözlenmiştir. Kopukluk ve reddedilme şema alanının, çocukluk çağı travmaları ile kaygılı bağlanma arasındaki; ayrıca çocukluk çağı travmaları ile uyumsuz duygu düzenleme arasındaki ilişkide tam aracılık etkisinin olduğu ifade edilebilir.

Ayrıca, kopukluk ve reddedilme şema alanından kaygılı bağlanmaya giden yol katsayısının, diğer değişkenlerin etkisi olmadığında istatistiksel olarak anlamlı ($\beta=.54$, $p<.05$) olduğu, diğer değişkenlerin etkisi girdiğinde istatistiksel olarak anlamlı olarak kaldığı ($\beta=.44$, $p<.05$) ancak azaldığı gözlenmiştir. Buna göre, kopukluk ve reddedilme şema alanı ile kaygılı bağlanma arasındaki ilişkide uyumsuz duygu düzenlemenin kısmi aracılık etkisinin olduğu ifade edilebilir.

Aracılık Etkisinin Sınanması. Araştırma kapsamında belirlenen aracılık etkileri ile ilgili destekleyici bilgiler Bootstrapping yöntemi ile sınanmıştır. Dolaylı etkinin anlamlı olması için, dolaylı etkiye ilişkin tahmin aralıklarının 0'ı içermemesi gerekir. Dolaylı etki aralığı 0'ı içermiyorsa dolaylı etkiler istatistiksel olarak anlamlıdır, 0'ı içeriyorsa istatistiksel olarak anlamlı değildir (Shrout ve Bolger, 2002). Tablo 9'da yer alan sonuçlar incelendiğinde, modelde elde edilen tüm dolaylı etkilerin % 95 düzeyinde anlamlı olduğu görülmektedir.

Tablo 9

Kopukluk ve Reddedilme Şema Alanı için Hipotetik Modele İlişkin Bootstrapping Sonuçları

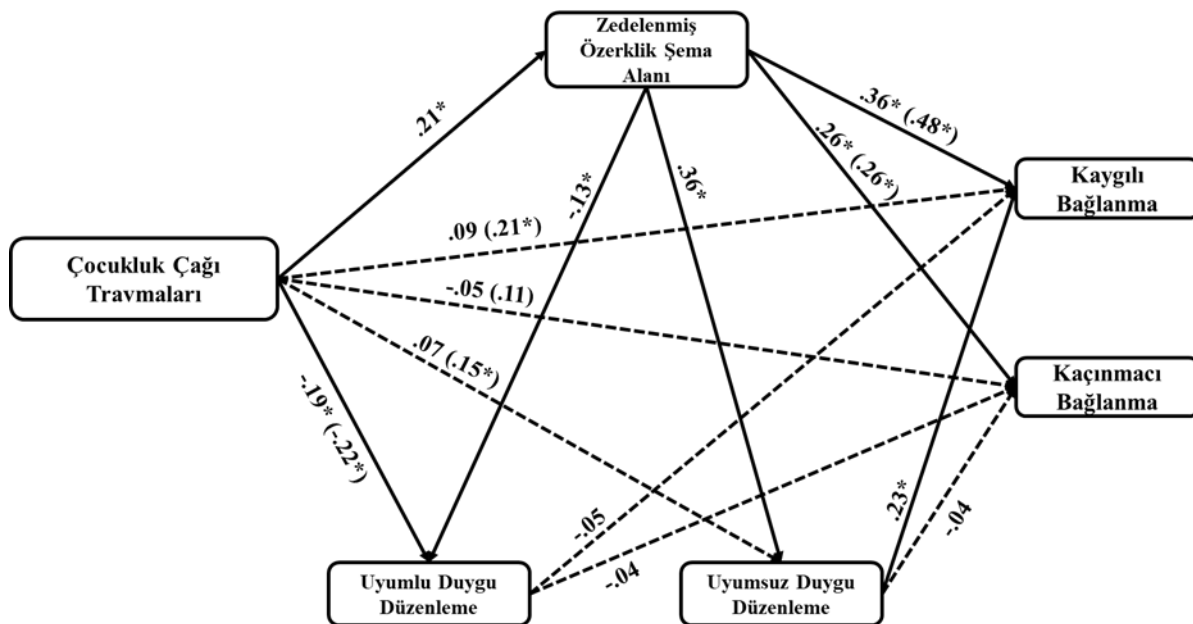
Yol	Aracı	Yol Katsayısı (β)	%95 CI
Çocukluk Çağı Travmaları – Kaygılı Bağlanma	Kopukluk ve Reddedilme Şema Alanı	.02 (.21*)	[.121, .262]
Çocukluk Çağı Travmaları – Uyumsuz Duygu Düzenleme	Kopukluk ve Reddedilme Şema Alanı	.04 (.15*)	[.061, .160]
Kopukluk ve Reddedilme Şema Alanı – Kaygılı Bağlanma	Uyumsuz Duygu Düzenleme	.44* (.54*)	[.043, .127]

Not. Bootstrapping 5000 kişi üzerinden yapılmıştır (Hayes, 2009). β =Standardize Edilmiş. *p<.05.

Yol Analizi – Zedelenmiş Özerklik Şema Alanı. Araştırma kapsamında oluşturulan modelde zedelenmiş özerklik şema alanı sınanmıştır. Modele ilişkin standardize edilmiş yol katsayıları Şekil 4'te verilmiştir.

Şekil 4

Zedelenmiş Özerklik Şema Alanı için Hipotetik Modele İlişkin Standardize Edilmiş Yol Katsayıları

Not:*p<.05. Parantez içindeki değer, diğer değişken ya da değişkenlerin etkisi olmadığında elde edilecek yol katsayısını gösterir.

Şekil 4'te yer alan modelde, bilişsel duygu düzenleme güçlükleri alt alanlarından kendini suçlama, diğerlerini suçlama, ruminasyon ve felakletleştirme uyumsuz duygu

düzenleme stratejileri başlığında ele alınmıştır. Kabul, plan yapmaya yeniden odaklanma, olumlu yeniden odaklanma, olumlu yeniden değerlendirme ve olayın değerini azaltma ise uyumlu duygu düzenleme stratejileri olarak belirlenmiştir.

Modelde yer alan standardize edilmiş yol katsayıları incelendiğinde, çocukluk çağı travmalarının, zedelenmiş özerklik şema alanını ($\beta=.21$, $p<.05$) ve uyumlu duygu düzenlemeyi ($\beta=-.19$, $p<.05$); zedelenmiş özerklik şema alanının, uyumsuz duygu düzenlemeyi ($\beta=.36$, $p<.05$), uyumlu duygu düzenlemeyi ($\beta=-.13$, $p<.05$), kaygılı bağlanmayı ($\beta=.36$, $p<.05$) ve kaçınmacı bağlanmayı ($\beta=.26$, $p<.05$) anlamlı şekilde yordadığı görülmektedir. Ayrıca uyumsuz duygu düzenleme kaygılı bağlanmayı ($\beta=.23$, $p<.05$) anlamlı şekilde yordamaktadır.

Çocukluk çağı travmalarından kaygılı bağlanmaya giden yol katsayısının, diğer değişkenlerin etkisi olmadığında istatistiksel olarak anlamlı ($\beta=.21$, $p<.05$) iken, diğer değişkenlerin etkisi girdiğinde istatistiksel olarak anlamlı olmadığı ($\beta=.09$, $p>.05$) belirlenmiştir. Aynı zamanda çocukluk çağı travmalarından uyumsuz duygu düzenlemeye giden yol katsayısının, diğer değişkenlerine etkisi olmadığında istatistiksel olarak anlamlı ($\beta=.15$, $p<.05$) iken, diğer değişkenlerin etkisi girdiğinde istatistiksel olarak anlamlı olmadığı ($\beta=.07$, $p>.05$) gözlenmiştir. Zedelenmiş özerklik şema alanının, çocukluk çağı travmaları ile kaygılı bağlanma arasındaki; ayrıca çocukluk çağı travmaları ile uyumsuz duygu düzenleme arasındaki ilişkide tam aracılık etkisinin olduğu ifade edilebilir.

Ayrıca, zedelenmiş özerklik şema alanından kaygılı bağlanmaya giden yol katsayısının, diğer değişkenlerin etkisi olmadığında istatistiksel olarak anlamlı ($\beta=.48$, $p<.05$) olduğu, diğer değişkenlerin etkisi girdiğinde istatistiksel olarak anlamlı olarak kaldığı ($\beta=.36$, $p<.05$) ancak azaldığı gözlenmiştir. Buna göre, zedelenmiş özerklik şema alanı ile kaygılı bağlanma arasındaki ilişkide uyumsuz duygu düzenlemenin kısmi aracılık etkisinin olduğu ifade edilebilir. Ek olarak, çocukluk çağı travmalarından uyumlu duygu düzenlemeye giden yol katsayısının, diğer değişkenlerin etkisi olmadığında istatistiksel olarak anlamlı ($\beta=-.22$, $p<.05$) olduğu, diğer değişkenlerin etkisi girdiğinde istatistiksel olarak anlamlı olarak kaldığı ($\beta=-.19$, $p<.05$) ancak azaldığı gözlenmiştir. Buna göre, çocukluk çağı travmaları ile uyumlu duygu düzenleme

arasındaki ilişkide zedelenmiş özerklik şema alanının kısmi aracılık etkisinin olduğu ifade edilebilir.

Aracılık Etkisinin Sınanması. Araştırma kapsamında belirlenen aracılık etkileri ile ilgili destekleyici bilgiler Bootstrapping yöntemi ile sınanmıştır. Dolaylı etkinin anlamlı olması için, dolaylı etkiye ilişkin tahmin aralıklarının 0'ı içermemesi gerekir. Dolaylı etki aralığı 0'ı içermiyorsa dolaylı etkiler istatistiksel olarak anlamlıdır, 0'ı içeriyorsa istatistiksel olarak anlamlı değildir (Shrout ve Bolger, 2002). Buna göre, yapılan analizler sonucunda, modelde elde edilen tüm dolaylı etkilerin %95 düzeyinde anlamlı olduğu Tablo 10'da görülmektedir.

Tablo 10

Zedelenmiş Özerklik Şema Alanı için Hipotetik Modele İlişkin Bootstrapping Sonuçları

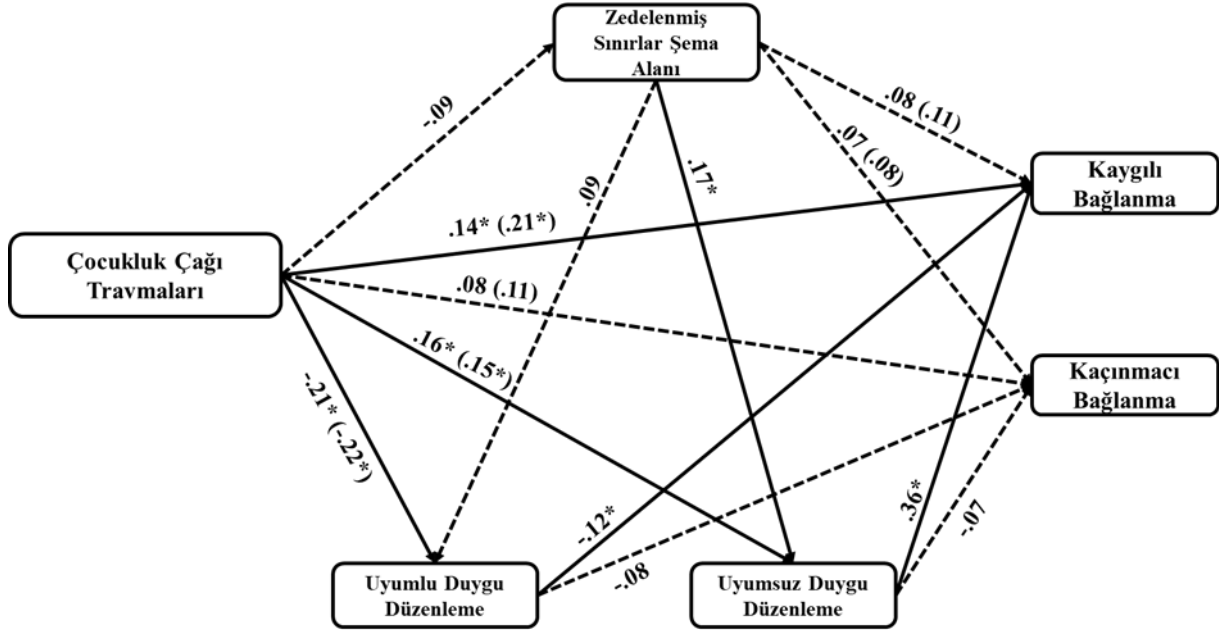
Yol	Aracı	Yol Katsayısı (β)	%95 CI
Çocukluk Çağı Travmaları – Kaygılı Bağlanma	Zedelenmiş Özerklik Şema Alanı	.09 (.21*)	[.060, .193]
Çocukluk Çağı Travmaları – Uyumsuz Duygu Düzenleme	Zedelenmiş Özerklik Şema Alanı	.07 (.15*)	[.035, .129]
Çocukluk Çağı Travmaları – Uyumlu Duygu Düzenleme	Zedelenmiş Özerklik Şema Alanı	-.19* (-.22*)	[-.065, -.006]
Zedelenmiş Özerklik Şema Alanı – Kaygılı Bağlanma	Uyumsuz Duygu Düzenleme	.36* (.48*)	[.047, .140]

Not. Bootstrapping 5000 kişi üzerinden yapılmıştır (Hayes, 2009). β =Standardize Edilmiş. * $p < .05$.

Yol Analizi – Zedelenmiş Sınırlar Şema Alanı. Araştırma kapsamında model, zedelenmiş sınırlar şema alanında sınanmıştır. Modele ilişkin standardize edilmiş yol katsayıları Şekil 5'te verilmiştir.

Şekil 5

Zedelenmiş Sınırlar Şema Alanı için Hipotetik Modele İlişkin Standardize Edilmiş Yol Katsayıları

Not:*p<.05. Parantez içindeki değer, diğer değişkenler ya da değişkenlerin etkisi olmadığında elde edilecek yol katsayısını gösterir.

Şekil 5'te yer alan modelde, bilişsel duygu düzenleme güçlükleri alt alanlarından kendini suçlama, diğerlerini suçlama, ruminasyon ve felaketleştirme uyumsuz duygu düzenleme stratejileri başlığında ele alınmıştır. Kabul, plan yapmaya yeniden odaklanma, olumlu yeniden odaklanma, olumlu yeniden değerlendirme ve olayın değerini azaltma ise uyumlu duygu düzenleme stratejileri olarak belirlenmiştir.

Modelde yer alan standardize edilmiş yol katsayıları incelendiğinde, çocukluk çağı travmalarının kaygılı bağlanmayı ($\beta=.14$, $p<.05$), uyumlu duygu düzenlemeyi ($\beta=-.21$, $p<.05$) ve uyumsuz duygu düzenlemeyi ($\beta=.16$, $p<.05$) anlamlı şekilde yordadığı belirlenmiştir. Zedelenmiş sınırlar şema alanının, uyumsuz duygu düzenlemeyi ($\beta=.17$, $p<.05$); ve uyumsuz duygu düzenlemenin kaygılı bağlanmayı ($\beta=.36$, $p<.05$) anlamlı şekilde yordadığı görülmektedir. Ayrıca uyumlu duygu düzenleme kaygılı bağlanmayı ($\beta=-.12$, $p<.05$) anlamlı şekilde yordamaktadır.

Çocukluk çağı travmalarından kaygılı bağlanmaya giden yol katsayısının, diğer değişkenlerin etkisi olmadığında istatistiksel olarak anlamlı ($\beta=.21$, $p<.05$) iken, diğer değişkenlerin etkisi girdiğinde istatistiksel olarak anlamlı kaldığı ancak azaldığı ($\beta=.14$, $p<.05$) belirlenmiştir. Buna göre; uyumlu ve uyumsuz duygu düzenlemenin çocukluk çağı travmaları ile kaygılı bağlanma arasındaki ilişkide kısmi aracılık etkisinin olduğu ifade edilebilir.

Aracılık Etkisinin Sınanması. Araştırma kapsamında belirlenen aracılık etkileri ile ilgili destekleyici bilgiler Bootstrapping yöntemi ile sınanmıştır. Dolaylı etkinin anlamlı olması için, dolaylı etkiye ilişkin tahmin aralıklarınının 0'ı içermemesi gerekir. Dolaylı etki aralığı 0'ı içermiyorsa dolaylı etkiler istatistiksel olarak anlamlıdır, 0'ı içeriyorsa istatistiksel olarak anlamlı değildir (Shrout ve Bolger, 2002). Sonuç olarak, çocukluk çağı travmaları ile kaygılı bağlanma arasındaki ilişkide uyumlu ve uyumsuz duygu düzenlemenin aracılık etkisinin anlamlı bir etki olduğu Tablo 11'de görülmektedir.

Tablo 11

Zedelenmiş Sınırlar Şema Alanı için Hipotetik Modele İlişkin Bootstrapping Sonuçları

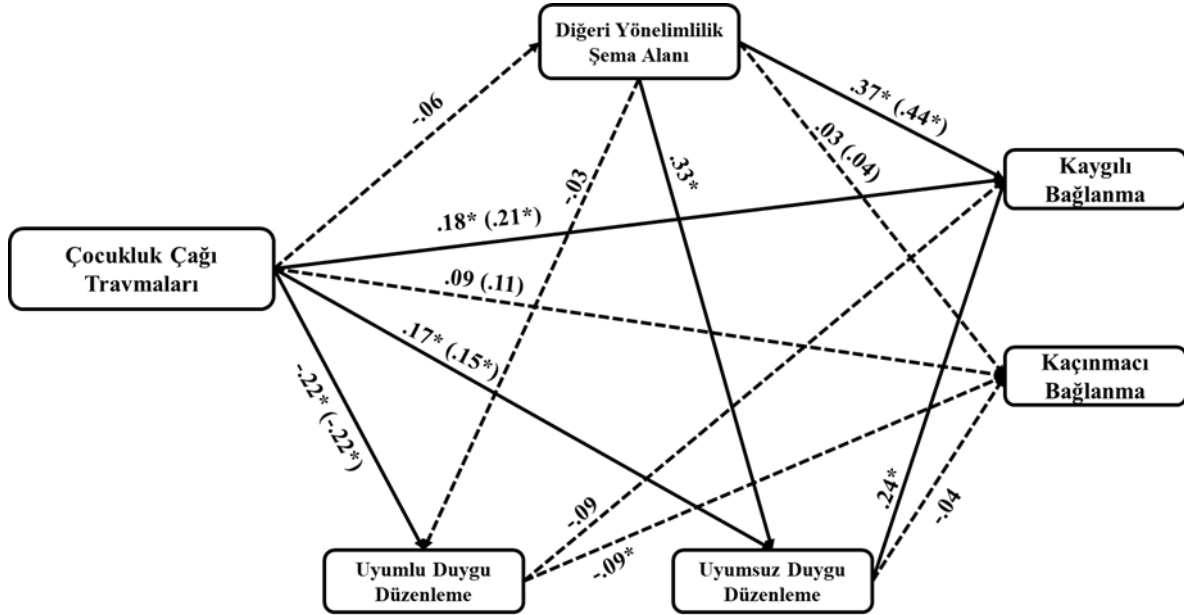
Yol	Aracı	Yol Katsayısı (β)	%95 CI
Çocukluk Çağı Travmaları – Kaygılı Bağlanma	Uyumlu ve Uyumsuz Duygu Düzenleme	.14* (.21*)	[.022, .133]

Not. Bootstrapping 5000 kişi üzerinden yapılmıştır (Hayes, 2009). β =Standardize Edilmiş. * $p<.05$.

Yol Analizi – Diğerleri Yönelimlilik Şema Alanı. Araştırma kapsamında model, diğerleri yönelimlilik şema alanında sınanmıştır. Modele ilişkin standardize edilmiş yol katsayıları Şekil 6'da verilmiştir.

Şekil 6

Diğerleri Yönelimlilik Şema Alanı için Hipotetik Modele İlişkin Standardize Edilmiş Yol Katsayıları

Not: * $p < .05$. Parantez içindeki değer, diğer değişken ya da değişkenlerin etkisi olmadığında elde edilecek yol katsayısını gösterir.

Şekil 6'da yer alan modelde, bilişsel duygu düzenleme güçlükleri alt alanlarından kendini suçlama, diğerlerini suçlama, ruminasyon ve felakletleştirme uyumsuz duygu düzenleme stratejileri başlığında ele alınmıştır. Kabul, plan yapmaya yeniden odaklanma, olumlu yeniden odaklanma, olumlu yeniden değerlendirme ve olayın değerini azaltma ise uyumlu duygu düzenleme stratejileri olarak belirlenmiştir.

Modelde yer alan standardize edilmiş yol katsayıları incelendiğinde, çocukluk çağı travmalarının uyumlu duygu düzenlemeyi ($\beta = -.22$, $p < .05$), uyumsuz duygu düzenlemeyi ($\beta = .17$, $p < .05$) ve kaygılı bağlanmayı ($\beta = .18$, $p < .05$) anlamlı şekilde yordadığı belirlenmiştir. Diğerleri yönelimlilik şema alanının, uyumsuz duygu düzenlemeyi ($\beta = .33$, $p < .05$) ve kaygılı bağlanmayı ($\beta = .37$, $p < .05$); uyumsuz duygu düzenlemenin kaygılı bağlanmayı ($\beta = .24$, $p < .05$) anlamlı şekilde yordadığı görülmektedir.

Çocukluk çağı travmalarından kaygılı bağlanmaya giden yol katsayısının, diğer değişkenlerin etkisi olmadığında istatistiksel olarak anlamlı ($\beta=.21$, $p<.05$) iken, diğer değişkenlerin etkisi girdiğinde istatistiksel olarak anlamlı kaldığı ancak azaldığı ($\beta=.18$, $p<.05$) belirlenmiştir. Buna göre; uyumlu ve uyumsuz duygu düzenlemenin çocukluk çağı travmaları ile kaygılı bağlanma arasındaki ilişkide kısmi aracılık etkisinin olduğu ifade edilebilir. Ayrıca, diğerleri yönelimlilik şema alanından kaygılı bağlanmaya giden yol katsayısının, diğer değişkenlerin etkisi olmadığında istatistiksel olarak anlamlı ($\beta=.44$, $p<.05$) olduğu, diğer değişkenlerin etkisi girdiğinde istatistiksel olarak anlamlı kaldığı ancak azalma gösterdiği ($\beta=.37$, $p<.05$) gözlenmiştir. Buna göre, diğerleri yönelimlilik şema alanı ile kaygılı bağlanma arasındaki ilişkide uyumsuz duygu düzenlemenin kısmi aracılık etkisinin olduğu ifade edilebilir.

Aracılık Etkisinin Sınanması. Araştırma kapsamında belirlenen aracılık etkileri ile ilgili destekleyici bilgiler Bootstrapping yöntemi ile sınanmıştır. Dolaylı etkinin anlamlı olması için, dolaylı etkiye ilişkin tahmin aralıklarının 0'ı içermemesi gerekir. Dolaylı etki aralığı 0'ı içermiyorsa dolaylı etkiler istatistiksel olarak anlamlıdır, 0'ı içeriyorsa istatistiksel olarak anlamlı değildir (Shrout ve Bolger, 2002).

Tablo 12

Diğerleri Yönelimlilik Şema Alanı için Hipotetik Modele İlişkin Bootstrapping Sonuçları

Yol	Aracı	Yol Katsayısı (β)	%95 CI
Çocukluk Çağı Travmaları – Kaygılı Bağlanma	Uyumsuz Duygu Düzenleme	.18* (.21*)	[-.032, .101]
Diğerleri Yönelimlilik Şema Alanı – Kaygılı Bağlanma	Uyumsuz Duygu Düzenleme	.37* (.44*)	[.049, .136]

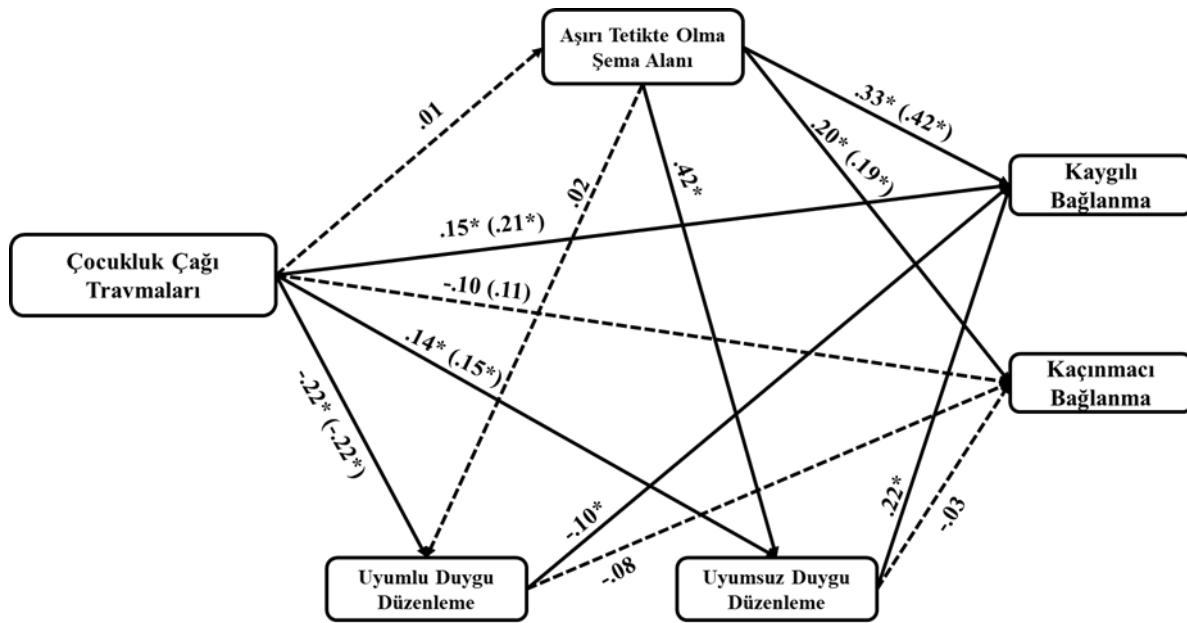
Not. Bootstrapping 5000 kişi üzerinden yapılmıştır (Hayes, 2009). β =Standardize Edilmiş. * $p<.05$.

Sonuç olarak, yol katsayılarına bakılarak çocukluk çağı travmaları ile kaygılı bağlanma arasındaki ilişkide uyumlu ve uyumsuz duygu düzenlemenin kısmi aracılık etkisinin olduğu görülse de bootstrapping analizi sonuçları bu dolaylı etkinin anlamlı olmadığını göstermektedir. Bu modeldeki tek anlamlı aracılık etkisi, diğerleri yönelimlilik şema alanı ile kaygılı bağlanma arasındaki ilişkide uyumsuz duygu düzenlemenin kısmi aracılık etkisidir.

Yol Analizi – Aşırı Tetikte Olma Şema Alanı. Araştırma kapsamında model, aşırı tetikte olma şema alanında sınanmıştır. Modele ilişkin standardize edilmiş yol katsayıları Şekil 7'de verilmiştir.

Şekil 7

Aşırı Tetikte Olma Şema Alanı İçin Hipotetik Modele İlişkin Standardize Edilmiş Yol Katsayıları

Not: * $p < .05$. Parantez içindeki değer, diğer değişken ya da değişkenlerin etkisi olmadığında elde edilecek yol katsayısını gösterir.

Şekil 7'de yer alan modelde, bilişsel duygu düzenleme stratejileri alt alanlarından kendini suçlama, diğerlerini suçlama, ruminasyon ve felaketteştirme uyumsuz duygu düzenleme stratejileri başlığında ele alınmıştır. Kabul, plan yapmaya yeniden odaklanma, olumlu yeniden odaklanma, olumlu yeniden değerlendirme ve olayın değerini azaltma ise uyumlu duygu düzenleme stratejileri olarak belirlenmiştir.

Modelde yer alan standardize edilmiş yol katsayıları incelendiğinde, çocukluk çağı travmalarının uyumlu duygu düzenlemeyi ($\beta = -.22$, $p < .05$), uyumsuz duygu düzenlemeyi ($\beta = .14$, $p < .05$) ve kaygılı bağlanmayı ($\beta = .15$, $p < .05$) anlamlı şekilde yordadığı belirlenmiştir. Aşırı tetikte olma şema alanının, uyumsuz duygu düzenlemeyi ($\beta = .42$, $p < .05$), kaygılı

bağlanmayı ($\beta=.33$, $p<.05$) ve kaçınmacı bağlanmayı ($\beta=.20$, $p<.05$) anlamlı şekilde yordadığı gözlenmiştir. Uyumsuz duygu düzenlemenin ise kaygılı bağlanmayı ($\beta=.22$, $p<.05$) anlamlı şekilde yordadığı görülmektedir. Ayrıca uyumlu duygu düzenleme kaygılı bağlanmayı ($\beta=-.10$, $p<.05$) anlamlı şekilde yordamaktadır.

Çocukluk çağı travmalarından kaygılı bağlanmaya giden yol katsayısının, diğer değişkenlerin etkisi olmadığında istatistiksel olarak anlamlı ($\beta=.21$, $p<.05$) iken, diğer değişkenlerin etkisi girdiğinde istatistiksel olarak anlamlı kaldığı ancak azaldığı ($\beta=.15$, $p<.05$) belirlendiğinden uyumlu ve uyumsuz duygu düzenlemenin çocukluk çağı travmaları ile kaygılı bağlanma arasındaki ilişkide kısmi aracılık etkisinin olduğu ifade edilebilir. Ayrıca, aşırı tetikte olma şema alanından kaygılı bağlanmaya giden yol katsayısının, diğer değişkenlerin etkisi olmadığında istatistiksel olarak anlamlı ($\beta=.42$, $p<.05$) olduğu, diğer değişkenlerin etkisi girdiğinde istatistiksel olarak anlamlı kaldığı ancak azalma gösterdiği ($\beta=.33$, $p<.05$) gözlenmiştir. Buna göre, aşırı tetikte olma şema alanı ile kaygılı bağlanma arasındaki ilişkide uyumsuz duygu düzenlemenin kısmi aracılık etkisinin olduğu ifade edilebilir.

Aracılık Etkisinin Sınanması. Araştırma kapsamında belirlenen aracılık etkileri ile ilgili destekleyici bilgiler Bootstrapping yöntemi ile sınanmıştır. Dolaylı etkinin anlamlı olması için, dolaylı etkiye ilişkin tahmin aralıklarının 0'ı içermemesi gerekir. Dolaylı etki aralığı 0'ı içermiyorsa dolaylı etkiler istatistiksel olarak anlamlıdır, 0'ı içeriyorsa istatistiksel olarak anlamlı değildir (Shrout ve Bolger, 2002).

Tablo 13

Aşırı Tetikte Olma Şema Alanı İçin Hipotetik Modele İlişkin Bootstrapping Sonuçları

Yol	Aracı	Yol Katsayısı (β)	%95 CI
Çocukluk Çağı Travmaları – Kaygılı Bağlanma	Uyumlu ve Uyumsuz Duygu Düzenleme	.15* (.21*)	[-.004, .123]
Aşırı Tetikte Şema Alanı – Kaygılı Bağlanma	Uyumsuz Duygu Düzenleme	.33* (.42*)	[.047, .153]

Not. Bootstrapping 5000 kişi üzerinden yapılmıştır (Hayes, 2009). β =Standardize Edilmiş. * $p<.05$.

Sonuç olarak, yol katsayılarına bakılarak çocukluk çağı travmaları ile kaygılı bağlanma arasındaki ilişkide uyumlu ve uyumsuz duygu düzenlemenin kısmi aracılık etkisinin olduğu

görülse de bootstrapping analizi sonuçları bu dolaylı etkinin anlamlı olmadığını göstermektedir. Bu modeldeki tek anlamlı aracılık etkisi, aşırı tetikte olma şema alanı ile kaygılı bağlanma arasındaki ilişkide uyumsuz duygu düzenlemenin kısmi aracılık etkisidir.

Araştırmanın Nitel Bulguları ve Yorumlar

Bu bölümde çocukluk çağı travmalarına sahip olan bireylerle yapılan görüşmeler kapsamında ortaya çıkan nitel verilere ilişkin bulgu ve yorumlar yer almaktadır. Öncelikle, katılımcıların çocukluk çağında yaşadıkları istismar deneyimleri irdelenmiş daha sonra romantik ilişkilerinde bağlanma stilleri, duygu düzenleme becerileri ve erken dönem uyumsuz şemaları ortaya konmaya çalışılmıştır. Aşağıda içerik analizi kapsamında elde edilen her bir ana tema betimlenmiş ve ana temaların ilişkilerine yönelik bulgulara yer verilmiştir. Katılımcı ifadeleri Türk Dili'ne uygunluk açısından düzenlenmeden aslına uygun şekilde sunulmuştur.

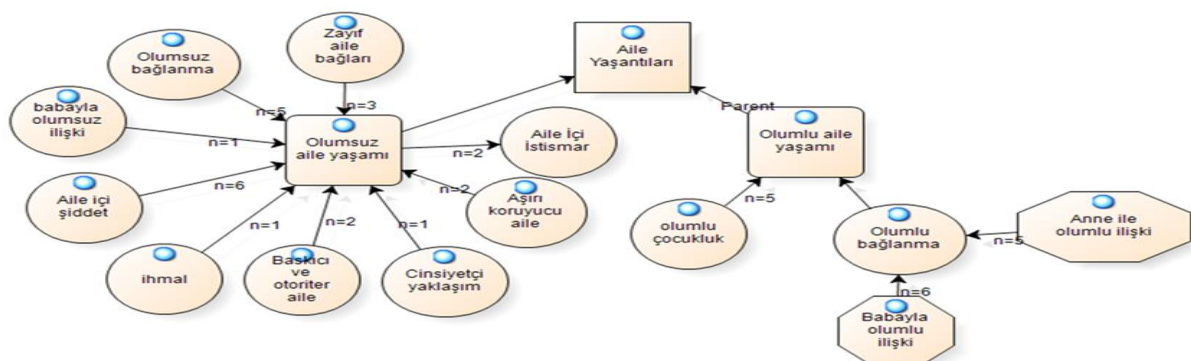
Katılımcıların aile yaşantılarına ilişkin bulgular

Bu bölümde, katılımcıların erken dönem yaşantıları ve aile ilişkilerine yönelik görüşlerine yer verilmiştir. Görüşlerin analizi ve yorumlanması sonucunda olumlu ve olumsuz olmak üzere iki alt tema içerisinde 10 kategori oluşturulmuştur. Bu temaya ilişkin alt temalar ve kodlar, model şekiller aracılığı ile gösterilmiştir.

Katılımcıların aile yaşantılarına ilişkin görüşleri. Katılımcıların ifadelerinden oluşturulan alt tema ve frekansları gösteren model Şekil 8'de verilmiştir.

Şekil 8

Katılımcıların Aile İlişkilerine İlişkin Model

Aile ilişkileri temasına ilişkin görüşler incelendiğinde katılımcıların genel olarak olumsuz aile yaşantıları ve geçmişleri olduğu gözlemlenmiştir. Bu kapsamda katılımcıların alt temalar ve kodlarla ilişkisi incelendiğinde yalnızca olumlu aile deneyimlerine sahip olduğunu ifade eden katılımcılar K3 ve K4 iken; K1 ve K9 yalnızca olumsuz aile yaşantılarına sahip olduklarını ifade etmişlerdir. Sadece olumlu aile yaşamı olduğunu ifade eden katılımcıların (K3, K4) ifadeleri şöyledir;

“Anlayışlı uysal ve şey dik duruşu olan artık biraz da şey asker olma disiplininde kaynaklı bir dik durma oluşu. Sevgili dolu yani bir kızı var evet yani kızının karşısına her şeyi alabilir o şekilde büyüdüm. Herkesin eminim anne babası öyledir, elindeki her şeyi çocukları için harcar kullanır. Aslında çok sevgi dolu bir aile ortamında büyüdüm. Biraz da bunda yaşanmışlıkların etkisi olduğunu düşünüyorum...

...Babamı çok seviyorum mesela buraya gelmemde de ben normalde Konya’da kalacaktım annem sağlık sorunum sebebiyle buraya gelmemi istemiyordu son dakika babam tercihlerimi değiştirdi. Nerede mutlu olacaksan oraya git dedi. Babam çok şey demokrat bir insandır. Konya’da böyle bir baba bulmak biraz zordur babamla ilişkim çok iyidir. Annemle de aynı şekilde...

Ya aslında o evde gayet mutluydum güzel şeyler hatırlatıyor o ev, çocukluğumda orada büyüdüm, büyürken de şey hissi vardı benden öncekiler de burada büyüdü hissi vardı. O yüzden o ev bahçesi güven veren bir yer benim için bu ilçe bazında. Kendimi güvende hissettiğim bir yer.” (K3).

“Güzel bir çocukluk geçirdim. Annemle babam işte öğretmen olduğu için sürekli tayinden dolayı okul değiştirdim. Arkadaş grupları sürekli değiştirdim ama nasıl söyleyeyim çok iletişim konusunda sorun yaşayan bir insan olmadığım için hep yeni yeni insanlarla da tanıştım. Hep mutluydum yani, oyunlar oynardık zaten Yalova’ya 3.sınıfta taşındığım için sürekli oyunlar oynardık kapının önünde gecelere kadar. Yani güzel bir çocukluğum oldu. Hatırlayınca diyorum tekrar dönebilirim...

...Böyle hiç sıkıntılı olmadım annemle. Annemle oyunlar da oynardık küçükkken, sürekli ilgilenirdi. Bizi hiç sınırlamadı. Evi mesela dağıtırdık, toplardı, tekrar dağıtırdık. Hiç kızmazdı. Siz yapın en azından çocukluğunuzu güzel geçirin derdi. Dışarıya da götürürdü bizi ne bileyim, istediğimiz yiyecekleri de aldı, oyuncakları da aldı. Annemle iyi yani her zaman da küçükkken de ilgilenirdi bizimle...

...Babam da aynı şekilde. Babam da daha tabiki resmi annem kadar şey değil ama babamla çocukken daha samimiydik ister istemez. O da bizi aynı şekilde götürürdü. Hatta bazen annemden kaçak götürürdü. Aynı şekilde ihtiyaçlarımızı hep karşılardı.” (K4)

Sadece olumsuz aile yaşantılarına sahip katılımcıların ifadeleri ise şu şekildedir;

“Şöyle ben istenmeyen bir çocuktum. Doğarken yanlışlıkla olmuşum. Erkek olur ya da işte günah iki sebepten dolayı aldırmadılar. Doğduğumda annem bana bakmıyor benim bütün bakımlarımı ablam yapıyor. Annem sadece emzirip bırakıyor beni. Bana yaklaşık 4-5 yaşına kadar ablam, evlenene kadar ablam bakıyor sonrasında ben hep sokakta büyüdüm zaten...

...Çünkü camdan baktığımız zaman babam birilerine iş attığımızı düşünürdü. Balkonda oturamazdık. Bir gün hiç unutmam bayram günü babam benim dışarı çıkmama izin vermediği için evin içinde tamamen, bir tişört giymiştim o zamanlarda detayı vardı çok özeniyordum. Giydim evin içindeyim balkon bile yok. Bu ne dedi tişört dedim, hiç sana yakıştı mı gibisinden laflarda bulundu, tamam dedim sıkıntı çıkmasın bayram günü üstümü deyişeyim. Üstümü deyiştirdim normal bir şey giydim geldim uzun kol falan. Ama sinirini atmamıştı. Zaten o kadar sakın bir insan değil, öfkesini alamadı anneme şey yaptı, gideceksin o tişörtü sen giyeceksin dedi. Annem giymeyeceğim dedi şey yaptı sonra bir bardak vardı annemin üstüne doğru geldi anneme bir tane vurdu annem yere düştü o sırada ben anneme geldim. Sen nasıl bana karşı çıkarsın ben anneni istediğim zaman döverim diye bardağıyla bana vurdu...

...10 yaşında abim sanırım 18 yaşındaydı evet. Ben belki 9-10 yaşındaydım tam yaşımı hatırlamıyorum. Cinsel organını göstermeye başladı, ona dokunmamı istedi. En başta ne bu gibisinden hiçbir şey bilmiyorum sadece beni babama söylemesin diye korkudan

yaptığım şeylerdi. Sonrasında sürekli annemin yanında duruyordum hani sırf abimle baş başa kalmayayım ve cidden öyle bir şey yapmak istemiyordum ve beni zorladığı için annemin yanından asla ayrı olmamaya çalışıyordum. Ben 16 yaşına kadar annemle uyudum...

...Eskiden bana kızım diye sarılan adam bir anda bambaşka bir insan olmaya başlamıştı. Sarılmaları dokunmaları, hani hissedersiniz ya nasıl insana sarılıp dokunduğunu, çok farklıydı bir süre sonra beni yalnız yakaladığında dokunuşları benim cinsel bölgelerime gitmeye başladı. Beni yalnız bulduğunda zorla dudağımdan öpüp dokunmaya çalıştı.”(K1).

“Annem bana şiddet uyguluyordu...

...Çocukluğumda hatırladığım şey bir anne eksikliği oldu. Yani kendi kafamda ama hala da öyle zaten. Babam tarafından şiddet görmedim hiç. Ama şey de görmedim güven duygusu o ilgi, bir babanın kız çocuğuna verebileceği bir şeyi görmedim, o desteği görmedim. Hep kendi ayakları üzerinde durmaya çalışan, hep kendi kendime bir şeyler yapmaya çalıştım. Babamla annem birbirlerini hiçbir zaman sevmедiler...

...Bir sevgi ortamı yoktu yani evimizde.” (K9).

Diğer katılımcılar ise hem olumlu hem olumsuz aile yaşamı alt temalarında yer almışlardır. Bir katılımcı (K10) annesiyle ilişkisini ve çocukluk yaşantısını olumlu tanımlarken; anne ve babasının kaybından sonra amcasının yanında kalmaya başlamıştır. Ayrıca babası tarafından şiddete maruz kaldığını ifade etmiştir. Bununla birlikte annesinin ölümünden sonra olumsuz bağlanma deneyimleri ve ihmalde karşılaştığını beyan etmiştir. Bir başka katılımcı ise (K2) anne babası ile olumlu ilişkileri olduğunu ve olumlu bir çocukluk yaşantısı olduğunu ifade etmiş; ancak ailesinin aşırı koruyucu bir tutum sergilediğini söylemiştir. Bazı katılımcılar ise babaları ile olumlu yaşantılara sahipken anneleri ile temaslarının zayıf olduğunu ve anne tarafından şiddete maruz kaldıklarını ifade ederken aynı zamanda anne tarafından bağlanma ihtiyaçlarının karşılanmadığına yorulacak beyanlarda bulunmuşlardır (K5, K7, K8). Bir diğer katılımcı ise (K6) annesiyle olumlu ilişkilere sahip olduğunu ancak babasından destek göremediğini ve babasının bağlanma ihtiyaçlarına yanıt vermediğini ifade etmiş ayrıca baskıcı-

otoriter bir aile ortamında büyüdüğünü beyan etmiştir. Bu katılımcıların aile yaşantıları ile ilgili olarak ifadelerinin bir bölümü şu şekildedir;

“Bununla baş edip bana destek olamadı. Bir kere bile olsun sarıldığını hatırlamıyorum bana. Mesela annemle ilk sarılışımı gerçekten hissederek ilk sarılışımı ekimdeki ilişkimden ayrıldığımda, bir şekilde annemle ilişkiyi o an iyi hissetmek istemiştik ve güvenli hissettiğim. Öyle sanıyordum. Ondan önce ki yıl iletişimde kaldığı için çok kötüydü, askere gitmişti ama bilmiyorum. Sonraki yılda annem bize destek olamadı, biz çok kötüydük sürekli kavga ederdik. Onun öfkesini bana yöneltiyordu çünkü olayın üstünden bir yıl sonra söyledim. Eve gitmek istemezdim...

... Babam hiç dokunmadı bana ama annemin baş etmesi gereken çok fazla şey vardı ve genelde benim üzerimden çıkıyordu ya da kardeşim üzerinden. Çok ciddi dayak yedim diyemem ama canımı acıttığına eminim. O yediğim tokatlar yani bilmiyorum 20 dk. dışarıda daha fazla oynadım diye 11 yaşında bir çocuktum...

Koşullu sevgi hissediyordum annemden, hala da hissediyorum. Yani onun istediğini yaptığımda beni okşadığını, onun istemediği bir şeyi yaptığımda her zaman ceza aldığımı şu an da öyle ve bunu genelledim şema olarak karşıma çıktı. Bir hata yaptığımda karşımdaki kişi cezalandırmıyorsa ben kendi kendimi cezalandırıyorum.” (K5).

Çok hatırlamıyorum yani hatırladığım var aslında büyük bir kavga evde her şeyin kırıldığı falan ...öyle bir şey hatırlıyorum ama unutmak istediğim için mi bilmiyorum...

...Amcamlar var onlar da kendilerine göre... Ben o riski alıp şey yapamam kpss bırakamam o güvenilir limana sığınmam lazım. Yoksa sokakta kalırım diye düşünüyorum. Varlar ama emin olamıyorum...

...Birinci sınıf zamanını hatırlıyorum ben. Sürekli birinci sınıfta babam yaşadığı sıkıntıları... Üçüncü ders olmuş gelirdi babam kafasına göre alırdı çocukları. Babamdan korkarlardı delirmiş, çocukları alıyorum derdi giderdi bize devamsızlık falan işlenmezdi...

...O zaman ilgi çekici bir ortamdı daha sonra düşündüğümde, yine o zaman düşündüğümde böyle. Benim Uğur diye bir kuzenim var Hatay'daydı kendisi ile beraber büyüdük. Dayımın oğlu, ona bakardım. Anne babası iyi. Çocukların isteği oyuncak olur ya ben derdim bizimkiler neden böyle değil neden benim babam alkol kullanıyor kıskanmak gibi değil de imrenmek daha doğru” (K10)

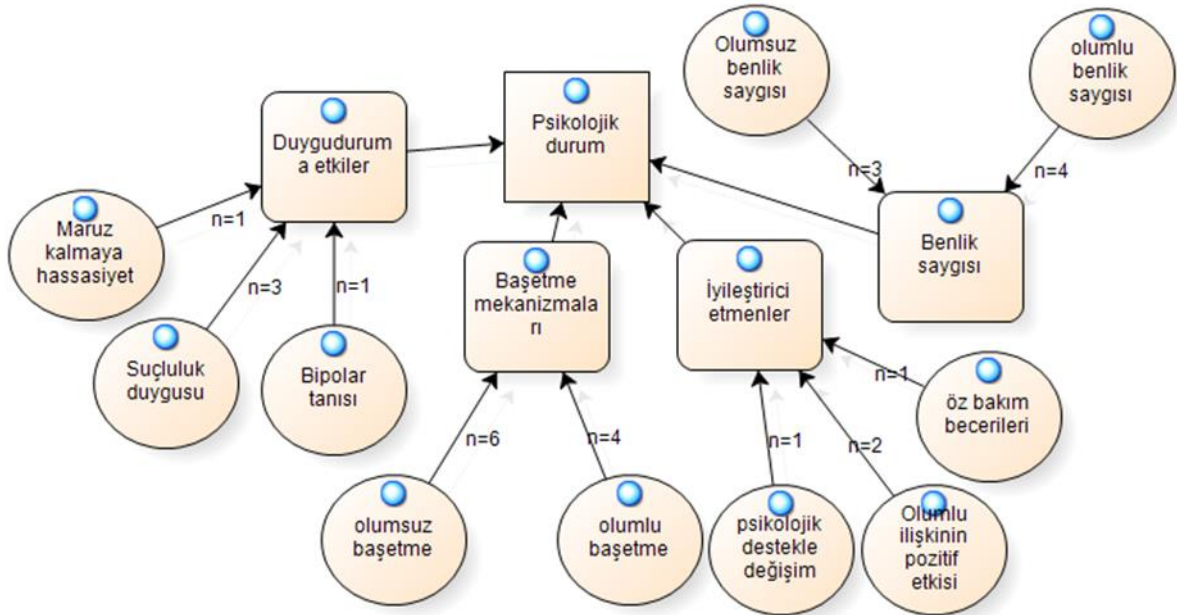
Katılımcıların psikolojik durumuna ilişkin bulgular

Bu bölümde, katılımcıların psikolojik durumlarına yönelik görüşlerine yer verilmiştir. Görüşlerin analizi ve yorumlanması sonucunda baş etme mekanizmaları, benlik saygısı, duygu durumları ve iyileştirici etmenler olmak üzere dört alt tema içerisinde 12 kategori oluşturulmuştur. Bu temaya ilişkin alt temalar ve kodlar, model şekiller aracılığı ile gösterilmiştir.

Katılımcıların aile yaşantılarına ilişkin görüşleri. Katılımcıların ifadelerinden oluşturulan alt tema ve frekansları gösteren model Şekil 9'da verilmiştir.

Şekil 9

Katılımcıların Psikolojik Durumlarına İlişkin Model

Katılımcıların psikolojik durumları incelendiğinde K1 bipolar tanısı ile tedavisinin devam ettiği ve istismar olayı ile ilgili olarak halen suçluluk duygusuna sahip olduğu; K2'nin ve K5'in de benzer şekilde istismar ile ilgili olarak suçluluk duygusuna sahip olduğu ve K2'nin ayrıca hatırlatıcı olaylara karşı duygusal tepkiler verdiği görülmüştür. Duygu duruma etki konusunda bu katılımcıların ifadelerinin bir bölümü şu şekildedir;

“Evet keşke keşke yapsaydım diyorum. Keşke bir şey söyleseydim. Benim elimde olsaydı, söylediğimde o da dursaydı. Dururdu sonradan düşündüğümde.

..., psikiyatriye gitmiştim. İlk gittiğim yer orası olmuştu. Ama inanın hastalara karşı davranışları o kadar kötü ki, bana ilk söylediği; bipolar, bu benim hayatımın bir parçasıymış ve bunu çok normal karşılamam gerekirmiş gibi, git araştır gibi baya bir tersleyerek konuştu. Sonrasında tekrar gittim, tekrar aynı şekilde umursamaz tavır ile karşılaştım. Çünkü sadece karşı tarafa ilaç yazıp göndermek için varlar. Acaba gerçekten böyle mi diye umursamadılar. Sonrasında başka bir psikiyatriye gittim. Oradaki de aynı şekilde bipolar teşhisi koydu. İlaç yazdı sonrasında ilaç kullanmam gerektiğini söyledi...” (K1).

“Evet, kendimi düzeltmeye çalışıyordum. Hatta o kanser olayları, kansere çok takılıyordum ya, kanserli çocuklarla çalıştım, istismara uğramış çocuklar, bu şekilde yaralarımı sarmaya çalışmaya başladım. Normalde uzun süre bu anıları görmüştüm ben ama bir tane yeni bir danışan aldım. Danışanım da fiziksel şiddete uğramış erkek arkadaşından psikoloğun tekiymiş bir yandan şey oldum. Tetiklendim. Dün de hatta odada biraz ağladım.

...Kendimi kirlenmiş hissediyorum. Kendimi çok iğrenç hissediyordum. Yine çocukluk duygularımın üstüne siyah bir şey örmüş gibiydim. O kadar kötü şeyler hatırlıyorum ki, hiçbir şey yoktu o zihnimde, hep kötü anılar geliyordu gözümün önüne. Kendimi affedemiyorum.” (K2).

Katılımcıların baş etme mekanizmaları incelendiğinde 4 katılımcının (K3, K4, K5, K9) olumlu baş etme becerilerine sahipken 6 katılımcının (K1, K2, K6, K7, K8, K10) olumsuz baş

etme becerilerine sahip olduğu gözlemlenmiştir. Olumlu baş etme mekanizmasına sahip katılımcıların görüşlerinden bazıları şu şekildedir;

“Ben hep iyi şeylere bakıyorum o zaman. İyi anılardır, fotoğraflardır, videolardır onlarla ya da hani ilk başta hep kötüler geliyor, o zaman daha sonra diyorum ki saçmalama olabilir, bu normal bir olay, yaşayabilirsin. Kendini toparlamalısın o sana hani onu yaptıysa, bir şey diyerek iyi tarafından bakıyorum. Güzel şeyler düşünüyorum ya da çıkıyorum hava alıyorum. Düşünmemeye çalışıyorum. Uyuyorum bazen, bazen anlatıyorum hani insanlara anlatıyım rahatlayım ya da kendime anlatıyorum tekrardan. O şekilde toparlanmaya çalışıyorum.” (K4).

...Yani, bende şey gelişti hocam çözüm üretmek, her konuda çok basit bir şey de bile direkt çözüm üretme girişiminde bulunuyorum. Mesela bir arkadaşıma bir şey olduğunda, hasta olduğunda, başka bir şey olduğunda direkt çözüm üretiyorum. Problemlili yaşamak çok bana göre bir şey değil. Ben direkt çözüm üretme girişiminde bulunuyorum, kendimce ne yaparım nasıl yaparım, onu öylece bırakmıyorum yani çünkü ben onu öylece bırakırsam o benim zihnimde ağırlık yapamaya devam ediyor sürekli onu düşünüyorum” (K9).

Olumsuz baş etme mekanizmasına sahip katılımcı görüşlerinin bir kısmı ise şu şekildedir;

“Kaçıyorum evet. Pek çözüm odaklı birisi değilim galiba genelde kaçıyorum. Küçüklükten gelme bir alışkanlık o da. Küçükken şey değildim, pek konuşamazdım, içimdekileri atamazdım. Hala da öyle. Bazen konuşmak istediğimde çekinerek konuşurum, anlatırım hani çevremde anlatabileceğim çok insan var ablamlar, kardeşimle de çok yakınız bu konuda, diğer ablam bir de kuzenimle beraber onlara anlatabilirim. Ama yine böyle anlatırken, anlatma cesareti bende biraz zor oluyor. Küçükken hiç yapamazdım, hiç anlatamazdım içimdekileri. Onun yerine odaya çekilir uyurdum. Ağlaya ağlaya uyumayı tercih ederdim. O şekilde bir alışkanlık oldu.” (K7).

“Önceden hiçbir şey yapmadan dümdüz bir şekilde oturuyordum. Sadece o anın geçmesini bekliyordum diyebilirim. Çoğu zaman uyuyordum. Ama şu an yaklaşık bu dönemin

başından beri uyumayı da bıraktım, uyku düzenim de değişti aslında. Çünkü uyumak istemiyorum. Kendimi daha fazla değersiz hissedip, o devam ediyormuş gibi oluyor aslında uyumamak. Bu yüzden uyku düzenim de bozuldu, daha az uyumaya başladım. Ne yapıyorum, aslında bir şey yapmıyorum. Aslında sadece o anın geçmesini bekliyorum diyebilirim.” (K6).

Katılımcılardan benlik saygılarına yönelik olarak yalnızca yedi katılımcı görüş beyan etmiştir. Bu katılımcılardan olumu benlik saygısına sahip olan katılımcılar K2, K3, K8 ve K9 iken; olumsuz benlik saygısına sahip katılımcılar K1, K6 ve K7’dir. Olumlu benlik saygısına sahip katılımcıların ifadelerinin bir bölümü şu şekildedir;

“Kendimi ifade edebilir hale geldim. Kendime şefkat göstermeyi öğrendim. Kendimi mutlu edebilmeyi öğrendim en önemlisi. Bazı şeyleri konusunda artık daha perspektif olarak bakabiliyorum. Eskiden çok katı değildim, hiçbir zaman çok katı olmadım ben ama kendime karşı çok fazlasıyla katıydım. Şu böyle olmalı şu şöyle olmalı vb. olarak” (K2).

“Güçlü bir insan olarak görüyorum, bu zamana kadar her şeyi kendi başıma başardım, bir yerlere gelmeye çalıştım.” (K8).

Olumsuz benlik saygısına sahip katılımcıların ifadelerinin bir bölümü ise şu şekildedir;

“Kendim üzerinde düşündüğümde, hep sürekli düşündüğümde kendimi sürekli olumsuz olarak düşünüyorum. Kendimi hep olumsuz yönlerini düşünüyorum. Kendimi beceriksiz, yeteneksiz, vasıfsız, şu hayatta hiçbir şeyi başaramayacak, her şeyin en kötüsünü hak eden biri, bir beş yıl sonra sefalet içinde yaşayacak biri gibi görüyorum. Ama hani bu kendimi tanımamamdandır belki de kendimden nefret etmemden kaynaklı olabilir ama yine de şöyle tamam bu sefer iyi yönlerimi bulacağım diyorum ama hiçbir konuda iyi yönümü bulamıyorum, yok.” (K1).

“Bu oluyor aslında, kendimden nefret ediyorum o an. Çok işe yaramaz bir mahlûk olarak, hiç olmasaydım dedirtiyor. Çoğu zaman en azından bir sigarayı alıp dertlenebileceğimde bile, o kendimi değersiz hissetme hissi etkiliyor yani.” (K6).

Son olarak katılımcıların bir bölümü psikolojik iyi oluşlarına etki eden konulardan bahsetmişlerdir. Bu konuda bir katılımcı (K2) özbakım (self-care) eylemlerinin, bir katılımcı (K9) psikolojik yardım almanın, iki katılımcı ise (K2, K3) romantik ilişkinin ruh sağlıklarını desteklediğini ifade etmiştir. Bu katılımcılardan birinin ifadesi şu şekildedir;

“Kesinlikle. O tedavi zaten öyleydi çok. Mesela bir iki seans gittim hocam, hani diyorum ki ben en azından anlatıyorum çok bir işe yaramıyor ama en azından konuşuyorum diyorum hani. Çünkü şöyle bir şey mesela arkadaşlarınla konuştuğun zaman seni anlayacaklarından emin değilsin. Ben biraz psikolojiye ilgisi olan bir insanım, çok gözlemci bir insanım, hani yaşadıklarımı bağdaştırabiliyorum, hani kendi çapımda, karşımdaki insanın da beni anlamasını bekliyorum. Ama arkadaşlarımda mesela o duyguyu hissedemediğim zaman tam olarak kendini açamıyorsun, açsan da geri dönüşün çok sağlıklı olmayacağını biliyorsun. Ama mesela bir psikolog varsa karşında çok rahat anlatıyorsun, her şeyi detaylandırıyorsun falan. O senin anlayacağını biliyor yani. Bir şey yaşamış olmasa bile biliyor öğrenmiş çünkü. Profesyonel bir insana anlatmış olmak beni çok mutlu ediyordu. İki, üç seans dediğim gibi sadece anlatıyordum en azından diye gittim ama iyi ki gitmişim, iyi ki tamamlamışım sonrasında gittikçe açıldı, değişti bir şeyler. Hani tavırlarım değişti, düşüncelerim değişti.” (K9).

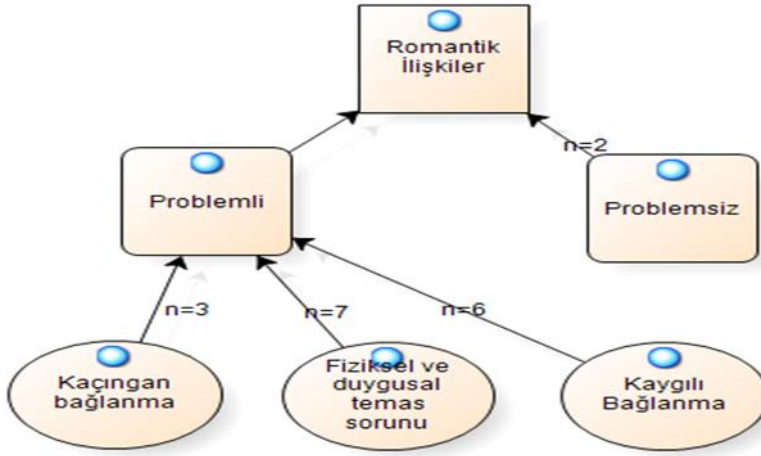
Katılımcıların romantik ilişkilerine ilişkin bulgular

Bu bölümde, katılımcıların romantik ilişkilerine yönelik görüşlerine yer verilmiştir. Görüşlerin analizi ve yorumlanması sonucunda ilişkisi problemlili ve ilişkisi problemsiz olmak üzere iki alt tema içerisinde dört kategori oluşturulmuştur. Bu temaya ilişkin alt temalar ve kodlar, model şekiller aracılığı ile gösterilmiştir.

Katılımcıların romantik ilişkilerine ilişkin görüşleri. Katılımcıların ifadelerinden oluşturulan alt tema ve frekansları gösteren model Şekil 10’da verilmiştir.

Şekil 10

Katılımcıların Romantik İlişkilerine İlişkin Model

Romantik ilişkileri konusunda iki katılımcı (K1, K8) kaygılı ve kaçınan bağlanma stillerinin yanı sıra fiziksel ve duygusal temastan da rahatsız olduklarını ifade etmişlerdir. Bir katılımcı (K2) kaçınan bağlanmaya referans olacak ifadelerin yanında fiziksel ve duygusal temastan da kaçındığını belirtmiştir. Beş katılımcı ise (K5, K6, K8, K9, K10) kaygılı bağlanmaya referans olacak ifadelerin yanı sıra fiziksel ve duygusal temastan da kaçındığını belirtmiştir. İki katılımcı ise (K3, K4) romantik ilişkilerinde bir problem yaşamadıklarını ifade etmişlerdir. Bu kapsamda her iki bağlanma stili (kaygılı, kaçınan) ile birlikte temastan da rahatsız olan katılımcılardan K1'in ifadeleri şu şekilde iken;

“Sonrasında sevgilime başkasından hoşlandığını düşündüğümü söyledim çünkü gitmesinden korkuyordum sanki başka birini seçip gidecekmış gibi hissediyordum. Sürekli böyle takık aramalar, gecenin ikisinde üçünde sırf dikkat çekmek amacıyla aramıştım. Hastayım yanıma gelme şansın var mı, sadece yanımda istedim. Mesela başım ağrıyor deyip iki üç gün onlarda kalıyordum ve sadece onun yanında olmak istedim. Yanında olmadığım zamanlarda benden kaçacakmış gibi hissediyordum.

... Şöyle çoğunda ben bitirdim. Çünkü bir noktadan sonra yaptıkları hareketler samimiyetsiz ve beni sahiplenme, beni koruma içgüdülerine sahip oluyorlardı. Ben korunmayı, sahiplenmeyi seven bir insan değilim. Ben kendimi korurum. Benim sahiplenilmeye ihtiyacım

yok çünkü ben benim. Ama onlar sürekli beni bir şeylerden korumaya, benim hayatımı düzenlemeye çünkü beni beğenmiyorlar. Saç rengime, giyinişime, hayata bakış açıma, hiçbir zaman beğenmediler.

...Asla onlara şey demem ama benim yapıma uygun olmadığı için çünkü ben kendimi dışarıda birine sarıldığımda çok kötü hissediyorum ya da bana istemediğim bir halde dokunduğu takdirde... Benim bir hastalığım oldu, şey babamın dokunuşları abimin dokunuşları gibi gözümün önünden geçiyor ve beni mahvediyor. Ve ben kendimi toparlayamıyorum, sonrasında bunu onlara açıklamıyorum. Sadece dokunmanızı istemiyorum dediğimde yanlış anlaşılıyorum. Gıcık bir insan oluyorum.”

Kaygılı bağlanmaya referans olacak ifadelerin yanı sıra fiziksel ve duygusal temastan da kaçındığını belirten katılımcıların bir bölümünün ifadeleri ise şu şekildedir;

“Şöyle eskiden çok aklıma gelmiyordu şimdi süreci konuştuğumuz için daha fazla aklıma geliyor. Şöyle mesela erkeklerle temastan kaçınan bir insandım. Birinin bana dokunması beni çok rahatsız ediyor, gerginlik hissediyorum.

... Şey de geliyor aklıma kötü bir şey olur mu? Kötü bir şey der mi? diye de geliyor aklıma.” (K8).

“O ilişkiye verdiği anlama göre değişiyor aslında. Şu anki ilişkimde kendimi adayamıyorum. Bana verdiği sevgiye, bana duyduğu saygıya, ilgiye de adamamak için elimden geleni yapıyorum. Çünkü bir ilişkide olması gereken bu. Ama bir yerde şey oluyor güvendiğim birisi o ve onu kaybedersem, güvendiğim kişi gidecek ve güvensiz olduğun bir ortam da kalacaksın. Bunun kaygısını oldukça yaşıyorum.

... Geçen bir ilişkim bitti, bir buçuk yıllık bir ilişkim ve içinde çok fazla duygusal, fiziksel bir üzüntü vardı ve son altı ayımı o ilişkiden kurtulmaya çalışarak geçirdim.” (K5).

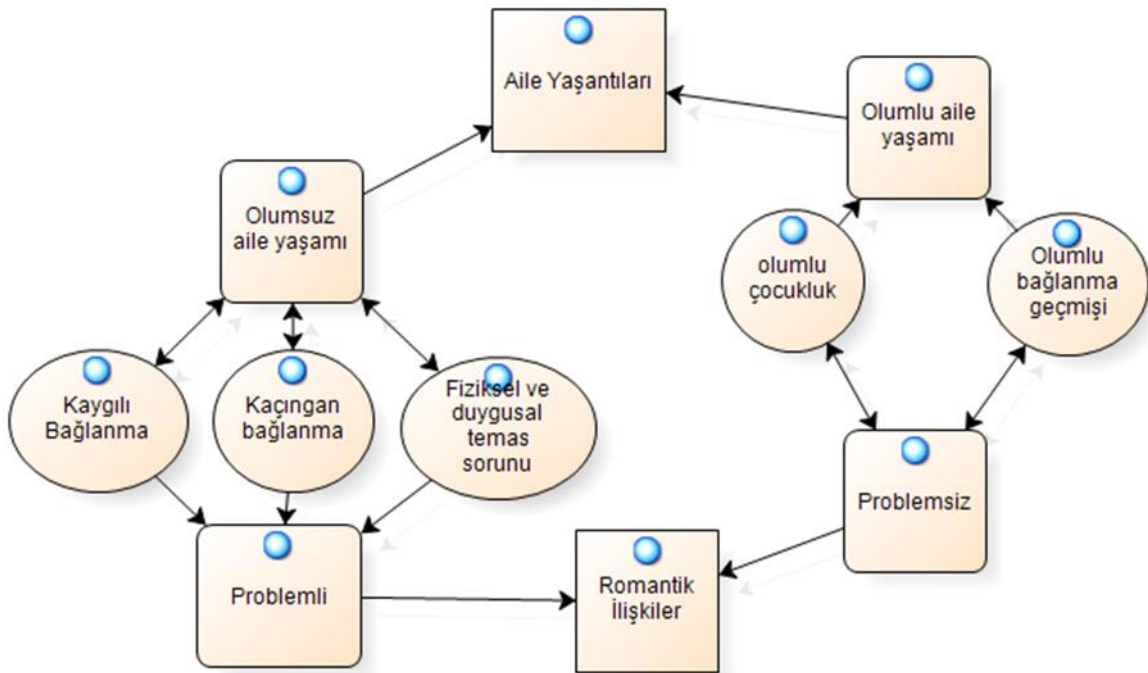
Romantik ilişkilerinde problem yaşamadıklarını ifade eden katılımcılardan birinin ise ifadeleri şu şekildedir;

“Bizim zaten öyleydi her zaman. Biz tanıştıktan sonra onunla, Ankara’da tanıştık. Daha sonra Rize’ye taşındılar, zaten hep uzaktan ilişkimiz oldu. Ama işte dediğim gibi, güvendiğim için ona hiç böyle sıkıntı yaşamadım yani. Sadece özlem oluyor.” (K4).

Araştırma kapsamında elde edilen temaların birbiri ile ilişkileri incelendiğinde; olumsuz aile yaşantıları olan kimi katılımcıların psikolojik durum alt temalarında sağlıklılık belirtileri göstermelerine rağmen romantik ilişkilerinde problem yaşadıkları görülmüştür. Ayrıca psikolojik durum alt temalarında problemler alan katılımcıların tamamının olumsuz aile yaşantılarına da sahip oldukları ve bu katılımcıların romantik ilişkilerinde de problem yaşadıkları görülmüştür. Bununla birlikte olumlu aile yaşantılarına sahip katılımcıların hem psikolojik durumları hem de romantik ilişkileri problemsizdir. Tüm bu bulgular bir arada düşünüldüğünde aile geçmişi ile romantik ilişkiler arasındaki bağlantının belirgin bir şekilde olduğu görülmektedir. Bu ilişkiyi gösteren model Şekil 11’de verildiği gibidir.

Şekil 11

Aile Yaşantıları ve Romantik İlişkiler Temalarının İlişkilerini Gösteren Model

Tartışma

Bu bölümde öncelikle değişkenlerin katılımcıların çeşitli demografik özelliklerine göre farklılaşması ile ilgili bulgular, daha sonra doğrudan etkiler ve dolaylı etkiler ilgili alanyazındaki çalışmaların sonuçları ile karşılaştırılarak tartışılmıştır.

Mevcut çalışmada çocukluk çağı istismarı ve bağlanma stilleri puanlarının katılımcıların çeşitli özellikleri açısından farklılaşıp farklılaşmadığına bakılmıştır. Cinsiyet açısından bakıldığında çocukluk çağı travmaları ve bağlanma stillerinin cinsiyete göre farklılaşmadığı belirlenmiştir. Alanyazında bağlanma stillerinin cinsiyete göre farklılaşmamasını destekleyen çalışmalar bulunmaktadır. Brennan ve meslektaşları (1991) araştırmalarında, bağlanma stillerinin cinsiyete göre farklılaşmadığını ortaya koymuşlardır. Benzer şekilde Özer Toğuşlu (2014) cinsiyete göre kaygılı ve kaçınan bağlanma stilleri arasında anlamlı bir farklılığın bulunmadığını saptamıştır. Ekşim (2016) ise çalışmasında kaygılı bağlanma açısından cinsiyetler arasında anlamlı bir fark belirlememiştir.

Çocukluk çağı istismarı ile cinsiyet arasındaki ilişkiyi ortaya koyan çalışmaların bulguları değişkendir. Kızıltepe'nin (2021) çalışmasında ergenin cinsiyetine göre çocuk istismarı ve ihmeline maruz kalma durumu anlamlı şekilde farklılaşmaktadır. Erkeklerin kızlara oranla istatistiksel olarak daha fazla istismar ve ihmale maruz kaldıkları belirlenmiştir. Altunpul (2022) ise çalışmasında çocukluk çağı travmalarından fiziksel istismar, duygusal istismar, duygusal ihmal ve aşırı koruma-kontrol alt boyutlarının cinsiyete göre farklılaşmadığını ortaya koymuştur. Çavuşoğlu (2020) ve Kourt (2011) da çocukluk çağı travmaları ile ilgili yürüttükleri çalışmalarında cinsiyetler arasında bir farklılık belirlememişlerdir. Altunpul (2022) kadınların cinsel istismara maruz kalma düzeyinin erkeklere göre daha yüksek olduğunu erkeklerin ise fiziksel ihmale maruz kalma düzeyinin kadınlara göre daha yüksek olduğunu saptamıştır.

Çalışma grubunu büyük oranda kadınların oluşturmuş olması cinsiyet açısından değişkenler arasında anlamlı bir farklılık oluşmamasına neden olmuş olabilir. Ek olarak bu çalışmada çocukluk çağı istismarı toplam puan üzerinden değerlendirilmiştir. Bu nedenle

istismarın alt boyutları hakkında bilgi vermemektedir. Ayrıca çalışma grubunun üniversite öğrencilerinden oluşuyor olması da bulguların genellenebilirlik eksikliğini ortaya çıkarmıştır. Nörolojik olgunlaşma farklılıkları nedeniyle kız ve oğlan çocuklarının istismar deneyiminden farklı şekilde etkilendiği bilinmektedir (Schore, 2017). Bulguların genellenebilirliğini artırmak ve şema oluşumundaki olası cinsiyet farklılıklarının araştırılmasını kolaylaştırmak için daha geniş örnekleme havuzlarından yararlanılması anlamlı olabilir.

Mevcut çalışmanın araştırma grubunu klinik ve klinik olmayan kişiler şeklinde ayrılmamış olup nitel çalışma sırasında bir katılımcının bipolar bozukluk tanısı almış olduğu görülmüştür. Nicel araştırmadan elde edilen veriler katılımcıların psikopatolojisi olup olmadığı belirlenmeden ortaklaşa analiz edilmiştir ve bu nedenle araştırmada örneklem tipini kontrol etmek mümkün olmamıştır. Citak ve Erten (2021) çocukluk çağı travmalarının bağlanma kaygısı üzerindeki yordama etkisinin, bağlanma kaçınması üzerindeki yordama etkisinden daha yüksek olduğunu rapor etmişlerdir. Ayrıca, araştırmanın sonuçları, bipolar bozukluğu olan hastaların yarısından fazlasının çocukluk çağı travması bildirdiğini göstermiştir. Mevcut çalışmanın nitel bulgularında katılımcıların psikolojik durumları incelendiğinde bipolar tanısı alan katılımcının tedavisinin devam ettiği ve istismar olayı ile ilgili olarak halen suçluluk duygusuna sahip olduğu; başka iki katılımcının da benzer şekilde istismar ile ilgili olarak suçluluk duygusuna sahip olduğu ve bunlardan birinin ayrıca travma belirtileri gösterdiği belirlenmiştir. Örneklem seçiminde klinik tanı alan bireyleri ayırıcı bir yol izlenmemiş olmaması bu çalışmanın sınırlılığı olarak değerlendirilebilir.

Doğrudan Etkiler

Bu araştırmada yapılan istatistiksel analizler sonucunda, çocukluk çağı travmalarının kaygılı bağlanma üzerinde pozitif yordama etkisinin olduğu, ancak kaçınmacı bağlanmayı istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yordamadığı belirlenmiştir. Nitel görüşmelerden elde edilen bulgulara göre ise katılımcıların yarısının kaygılı bağlanma davranışı sergilediği, iki katılımcının kaygılı kaçınan, bir katılımcının ise kaçınan bağlanma stiline sahip olduğu belirlenmiştir.

Kaygılı bağlanma ve kaçınmacı bağlanma olarak belirtilen bağlanma alanları güvensiz bağlanma alanı olarak değerlendirilmektedir (Bowlby, 1982). Bu çalışmada, çocukluk çağı travmalarının hem bağlanma kaçınmasını hem de bağlanma kaygısını pozitif yönde yordaması beklenmiş ve araştırma soruları bu yönde oluşturulmuştur. Araştırma sonucunda, çocukluk çağı travmalarının bağlanma kaygısını pozitif yönde yordadığı ancak bağlanma kaçınması üzerinde anlamlı bir yordama etkisi olmadığı bulunmuştur. Alanyazında da benzer çalışma bulgularının olduğu gözlenmektedir. İlgili alanyazında yer alan çalışma bulgularında da, olumsuz çocukluk yaşantılarının kişilerin güvenli bağlanma durumlarını olumsuz yönde etkilediği rapor edilmiştir (Toof, Wong ve Devlin, 2020). Kaçınmacı ve kaygılı bağlanma örüntüleri kişilerarası ilişkileri farklı bir şekilde etkileyebilmektedir. Chatziioannidis ve meslektaşları (2019) yaptıkları çalışmada, çocukluk çağı travmalarının bağlanma kaygısını, bağlanma kaçınmasına göre daha yüksek düzeyde yordadığını belirlemişlerdir.

Baryshnikov ve meslektaşları (2017), duygudurum bozukluğu olan kişiler örnekleminde yaptıkları çalışmada, çocukluk çağı travmaları ile bağlanma kaygısı arasındaki ilişkinin, bağlanma kaçınmasına göre daha güçlü olduğunu ortaya koymuşlardır. Sözü edilen çalışmada, ayrıca, çocukluk çağı travma türleri ile (fiziksel istismar, duygusal istismar ve duygusal ihmal) bağlanma kaygısının, bağlanma kaçınması ile karşılaştırıldığında, daha yüksek korelasyonlar gösterdikleri saptanmıştır. Cinsel istismar ve fiziksel ihmalin ise sadece bağlanma kaygısı ile anlamlı ilişkili olduğu, bağlanma kaçınması ile ilişkili olmadığı rapor edilmiştir. Başka bir çalışmada, çocukluk çağı travmalarından hiçbir alt türün bağlanma kaçınması ile ilişkili olmadığı belirlenmiştir. Çalışmalarında, duygusal istismarın ve fiziksel ihmalin ise bağlanma kaygısı ile anlamlı düzeyde ilişkili olduğunu göstermişlerdir (Erkoreka ve ark., 2021). Benzer şekilde, Şenkal ve Işıklı (2015) çocukluk çağı travmalarının genelinin bağlanma kaygısı ile anlamlı ilişkili olduğunu, ancak bağlanma kaçınması ile anlamlı düzeyde ilişkili olmadığını belirtmişlerdir. Alt alanlar açısından ise, duygusal yoksunluğun sadece bağlanma kaygısı ile ilişkili olduğu ama bağlanma kaçınması ile ilişkili olmadığı; duygusal istismarın ise bağlanma kaçınması ile daha düşük düzeyde ilişkili olduğu gösterilmiştir. Grady,

Yoder ve Brown (2021) fiziksel istismarın her iki bağlanma alanını da anlamlı düzeyde yordadığını, ancak bağlanma kaygısı üzerindeki yordama etkisinin daha yüksek olduğunu göstermişlerdir.

Genç yetişkinler örneğinde yapılan bir çalışmada, anne-baba nefreti ile kaygı bozukluğu arasındaki ilişkide bağlanma kaygısının aracılık etkisi olduğu, ancak anne-baba nefreti ile kaygı bozukluğu şiddeti arasındaki ilişkide bağlanma kaçınmasının bir aracılık etkisinin olmadığı saptanmıştır (Schimmenti ve Bifulco, 2015). Anılan çalışmada, üstelik bağlanma kaygısının kaygı bozuklukları görülme durumunu arttırdığı ama bağlanma kaçınmasının kaygı bozuklukları üzerinde bir etkisinin olmadığı raporlanmıştır. Son olarak, Oshri, Sutton, Clay-Warner ve Miller (2015), genç yetişkinler örneğinde yaptıkları çalışmada, duygusal ihmal ile riskli davranışlar (alkol kullanma, madde kullanma ve antisosyal davranışlar) arasındaki ilişkide, bağlanma kaygısının bağlanma kaçınmasına göre daha güçlü bir aracılık etkisi olduğunu belirtmişlerdir. Ancak aynı çalışmada, cinsel istismar ile riskli davranışlar arasındaki ilişkide bağlanma kaçınmasının, bağlanma kaygısına göre daha yüksek bir aracılık etkisi olduğu saptanmıştır. Dolayısıyla, çocukluk çağı travmaları ile bağlanma boyutları arasındaki ilişkinin, çocukluk çağı travmasının türüne göre de değişme eğilimi gösterdiği ifade edilebilir. Mevcut çalışmada, çocukluk çağı travmaları genel olarak değerlendirilmiş ve bulgular, bu çerçevede yorumlanmıştır. Bu açıdan bakıldığında, bunun bir sınırlılık olduğu değerlendirilebilir. Çocukluk çağı travmaları ile bağlanma alanları arasındaki ilişkilerin daha açık bir şekilde ortaya konulabilmesi için, travma türlerinin ayrı ayrı değerlendirilmesinin önemli olduğu vurgulanabilir. Çalışmanın sonuçları genel olarak değerlendirildiğinde, mevcut çalışmada elde edilen bulguların alanyazında elde edilen bulgular ile paralellik gösterdiği ifade edilebilir.

Araştırmada çocukluk çağı travmalarının bağlanma boyutları üzerindeki yordayıcılığına ilişkin farklılık, bağlanma kaygısı ve bağlanma kaçınmasının doğasından kaynaklanıyor olabilir. Bağlanma kaygısının kişilerarası ilişkilere yansımaları, partnerin ilişkiden gitmesine ilişkin korku şeklinde iken, bağlanma kaçınmasının kişilerarası ilişkiler üzerindeki yansımaları,

ilişkide çatışma yaşamaya karşı aşırı hassasiyet ve kırılabilirlik, olumsuz duygulardan uzaklaşmaya çalışma şeklindedir (Bartholomew, 1990). İstismar mağduru yetişkinlerin yakın ilişki kurmaya daha fazla eğilim gösterdiği, ilişkiyi kaybetmekten korktuğu ve sevgi almaya karşı yoğun hassasiyet yaşadıkları söylenebilir. Kaçınan bağlanma tarzında ilişkinin zamanla daha fazla yakınlık ve sorumluluk getirmesi kaygı yaratırken kaygılı bağlanma tarzında ilişkiyi ve sevgiyi kaybetmek kaygı yaratır. Nitel görüşmelerden elde edilen bilgiler ışığında çocukluk çağında istismara maruz kalan bireylerin özellikle olumsuz aile yaşantıları varsa yani çocukluk çağında sahip oldukları bağlanma tarzı güvensiz ise romantik ilişkilerinde kaygılı bağlanma davranışı sergilediği söylenebilir. Bu nedenle istismarcının aile içinden olup olmaması da romantik ilişkilerde sergilenen bağlanma davranışı üzerinde etkili olabilmektedir.

Çocukluk çağı travmalarının bağlanma alanları üzerindeki yordayıcılığına ilişkin farklılaşma, başka bir ifadeyle, mevcut çalışmada çocukluk çağı travmalarının bağlanma kaygısını anlamlı düzeyde yordarken bağlanma kaçınması üzerinde anlamlı bir yordama etkisinin olmadığına yönelik bulgu, içinde bulunulan psikososyal gelişim döneminden de kaynaklanıyor olabilir. Bu çalışmaya katılan kişiler genç yetişkinlik döneminde olan, yaşları 24-43 arasında değişen bireylerdir. Travma sonrası büyümede yaş faktörünün düzenleyici etkisi olduğu vurgulanmaktadır (Boyle, Stanton, Ganz ve Bower, 2017). Vishnevsky, Cann, Calhoun, Tedeschi ve Demakis (2010), yaptıkları meta analiz çalışmasında, yaş faktörünün travma sonrası büyüme üzerinde etkisinin olduğunu belirlemişlerdir. Belirtilen çalışmada aynı zamanda, travma sonrası büyümede cinsiyet farkı da vurgulanmıştır. Çalışma bulgularında, kadın katılımcıların travma sonrası büyümelerinin yaşlarına bağlı olarak değiştiği, başka bir ifade ile kadın katılımcıların yaşlarının artmasının travma sonrası büyümelerini hızlandırdığı, ancak bu hızlandırıcı rolün erkeklerde gözlenmediği belirtilmiştir. Dolayısıyla, yaşa bağlı travma sonrası büyümedeki değişime bağlı olarak çocukluk çağı travmalarının etkisinin genel olarak azaldığı ifade edilebilir. Çocukluk çağı travmalarının, bağlanma alanları üzerindeki etkisinin gelişim dönemlerine göre değişebileceği söylenebilir. Yaşları 14 ile 16 arasında olan ergenler örneğinde, çocukluk çağı travmaları ile bağlanma kaçınması ilişkisinin, çocukluk

çağı travmaları ile bağlanma kaygısı arasındaki ilişkiden daha güçlü olduğu rapor edilmiştir (Wekerle ve Wolfe, 1998). Benzer şekilde, Stover, Choi ve Mayes (2018), 15-19 yaş aralığındaki ergenler örnekleminde yaptıkları çalışmada, çocukluk çağı travmalarının partnere şiddet uygulama üzerindeki etkisinde, kaçınmacı bağlanmanın düzenleyici etkisi olduğu; ancak çocukluk çağı travmalarının partnere şiddet uygulama üzerindeki etkisinde bağlanma kaygısının düzenleyici bir etkisinin olmadığı belirtilmiştir. Belirtilen çalışma bulguları genel olarak değerlendirildiğinde, çocukluk çağı travmalarının bağlanma alanları üzerindeki yordayıcılığının psikososyal gelişim dönemlerine göre farklılaşabileceği söylenebilir. Mevcut çalışmanın örneklemini oluşturan üniversite öğrencilerinden elde edilen bulgular ise çocukluk çağı istismarı ile bağlanma kaygısının ilişkili olduğunu ortaya koymuştur. Çocukluk çağı travmalarının bağlanma alanları üzerindeki etkisinin, daha açık bir şekilde ortaya konması için daha fazla çalışmaya ihtiyaç olduğu açıktır. Özellikle, travmaya maruz kalmanın bağlanma üzerindeki etkisinin gelişiminin ortaya konması açısından, boylamsal değerlendirilmenin önemi ortaya çıkmıştır.

Çocukluk çağı travmalarının uyumsuz davranışlar üzerindeki etkisinde, psikolojik dayanıklılık, toparlanma gücü veya algılanan sosyal destek gibi, bu çalışmada ele alınmayan faktörler de etkili olmuş olabilir. Ancak bu çalışmada, çocukluk çağı travmaları ile bağlanma alanları arasındaki ilişkide hem duygu düzenleme becerilerinin hem de erken dönem uyumsuz şemaların aracılık etkisi değerlendirilmiştir. Çocukluk çağı travmaları ile bağlanma alanları arasındaki ilişkinin bu faktörler üzerinden gerçekleşmesi, ilgili alanyazın bağlamında tartışılmıştır. Öncelikle duygu düzenleme becerilerinin rolü ile ilgili bulgular ele alınmıştır.

Mevcut çalışmada, çocukluk çağı travmaları ile duygu düzenleme becerileri arasındaki ilişkiler değerlendirildiğinde, çocukluk çağı travmalarının uyumlu duygu düzenlemeyi negatif yönde, uyumsuz duygu düzenlemeyi ise pozitif yönde yordadığı belirlenmiştir. Ek olarak, çocukluk çağı travmaları ile kaygılı bağlanma arasındaki ilişkide uyumlu ve uyumsuz duygu düzenlemenin kısmi aracılık etkisinin olduğu bulunmuştur. Bu bulgu, çocukluk çağı travmaları ile kaygılı bağlanmayı hem ilişkide uyumlu ve uyumsuz duygu düzenleme üzerinden, hem de

çocukluk çağı travmalarının kaygılı bağlanmayı doğrudan yordadığını göstermektedir. Nitel çalışmada duygu düzenleme stratejileri, baş etme yöntemleri olarak değerlendirilmiştir. Buna göre dört katılımcının olumlu baş etme, altı katılımcının olumsuz baş etme yöntemi kullandığı tespit edilmiştir. Katılımcıların çoğunluğunun uyumak, sorunun kendiliğinden geçmesini beklemek, konuşmamak/susmak gibi uyumsuz duygu düzenleme stratejileri kullandıkları belirlenmiştir.

Çocukluk çağı travmalarının duygu düzenleme becerileri üzerindeki yordama etkisi, ilgili alanyazında yer alan diğer çalışma bulguları ile de paralellik göstermektedir. Yetişkin örnekleminde yapılmış, duygu düzenleme güçlükleri ile olumsuz çocukluk yaşantıları arasındaki ilişkilerin araştırıldığı 15 çalışmanın yer aldığı bir tarama çalışmasında, çocukluk çağı olumsuz yaşantıları ile duygu düzenleme becerileri arasında olumsuz yönde ilişki olduğu vurgulanmıştır (Dvir, Ford, Hill ve Frazier, 2014). Yaşları 18-70 arasında değişen, genel bir örnekleme yapılan bir çalışmada, çocukluk çağı istismar yaşantılarına bağlı travma sonrası stres belirtilerinin, olumsuz duygu düzenleme becerileri ile ilişkili olduğu belirtilmiştir (Cloitre, Stovall-McClough, Miranda ve Chemtob, 2004). Benzer şekilde, Fernando ve meslektaşları (2014), genç yetişkinlik döneminde olan kişilerle yaptıkları çalışmada, duygusal istismarın ve duygusal ihmalin duygu düzenleme güçlükleri üzerinde pozitif yönde yordama etkisinin olduğunu ortaya koymuşlardır. Belirtilen çalışmada, aynı zamanda katılımcıların yaşının da duygu düzenleme güçlükleri üzerinde negatif yönde yordama etkisinin olduğu bulunmuştur. Ancak, fiziksel istismarın, cinsel istismarın ve fiziksel ihmalin duygu düzenleme güçlükleri üzerinde bir yordama etkisinin olmadığı rapor edilmiştir.

Duygu düzenleme becerilerinin, travmatik yaşantı türlerine göre farklılaşmasının, genel örnekleme değerlendirildiği bir çalışmada, duygu düzenleme becerilerinden farkındalık ve açıklık boyutunun erken dönemde kronik bir şekilde kişilerarası travmalara maruz kalanlarda, hiç maruz kalmayanlara ve bu yaşantılara sonra maruz kalanlara göre daha fazla bozulduğu belirtilmiştir. Benzer bulgular, duygu düzenleme becerileri kabul, dürtü kontrolü ve strateji kullanma alanları için de rapor edilmiştir (Ehring ve Quack, 2010). Bu çalışma bulgularında,

erken dönem travmatik yaşantıların sonra maruz kalınan yaşantılara göre kişilerarası ilişkilerde duygu düzenleme becerilerini daha fazla etkileyebileceği vurgulanmıştır. Genel olarak, verilen çalışma sonuçları değerlendirildiğinde, mevcut çalışmada elde edilen bulguların, ilgili alanyazında yer alan bulgular ile paralellik gösterdiği ifade edilebilir. Ancak, mevcut çalışma bulguları ile paralellik göstermeyen çalışma bulguları olduğu da gözlenmiştir.

Cloitre ve meslektaşları (2005), yaşları 21-65 arasında değişen kişilerin oluşturduğu örnekleme yaptıkları çalışmada, hem çocukluk çağı travmalarının hem de duygu düzenleme becerilerinin işlevsel bozulma üzerinde yordayıcı olduğu göstermişlerdir. Ancak bu çalışmada, çocukluk çağı travmaları ile duygu düzenleme becerileri arasında anlamlı bir ilişki olmadığı rapor edilmiştir. Anılan çalışma özelinde değerlendirildiğinde, 165 kişilik bir örnekleme yapılmış olması bakımından, mevcut araştırma örneklemine göre nispeten küçük bir örnekleme yapıldığı ifade edilebilir. Sonraki yapılan çalışmalarda, çocukluk çağı travmalarının duygu düzenleme güçlükleri ile ilişkili olduğu rapor edilmiştir. Türkiye örnekleminde yapılan çalışmalarda da benzer bulgular raporlandığı görülmektedir. Alpay ve meslektaşları (2017), 18-60 yaş aralığında genel bir örnekleme yaptıkları çalışmada, tüm çocukluk çağı travma alanlarının (cinsel istismar, duygusal ihmal, fiziksel ihmal, duygusal istismar ve fiziksel istismar), tüm duygu düzenleme güçlükleri alanları (belirginlik, strateji, dürtü, hedef, kabul ve farkındalık) ile pozitif yönde anlamlı düzeyde ilişkili olduğu göstermişlerdir. Dereboy ve meslektaşları (2018) da, genç yetişkinler örnekleminde, çocukluk çağı travmaları ile duygu düzenleme güçlüğü arasında pozitif yönde ilişki olduğunu rapor etmişlerdir. Türkiye örnekleminde yapılan çalışma bulguları da, diğer ülke örnekleminde yapılan çalışma bulguları ile örtüşmektedir.

Çocuklar duygu düzenleme becerilerine sahip değildir, bunu yetişkinlerden öğrenirler. Bu nedenle zor duygular yaşadıklarında bu duyguları anlamak ve yönetebilmek için yetişkin rehberliğine ihtiyaç duyarlar. Bu dönemde istismara maruz kalan çocuklar eğer ebeveynlerinden veya kendileri ile yakından ilgilenen bir yetişkinden bu rehberliği göremezlerse uyumlu duygu düzenleme becerileri geliştirmeleri güçleşir. Mevcut çalışmada

katılımcıların büyürken kendileri ile yakından ilgilenen bir yetişkin olup olmadığı bilgisi alınmış olup bu durumun çalışmanın değişkenleri ile ilişkisine bakılmıştır ancak herhangi anlamlı bir ilişki belirlenmemiştir. Katılımcıların kendileri ile yakından ilgilenen bir yetişkinin varlığı ve yokluğunun hemen hemen yarı yarıya bir oranda olması değişkenlerle ilişkiler bağlamında bir fark ortaya çıkmamasına sebep olmuş olabilir. Ek olarak yakından ilgilenen kişinin kim olduğu, aralarında nasıl bir ilişki olduğu gibi detaylı sorular sorulmamasının da anlamlı bir sonuç elde edilmemesine neden olduğu düşünülebilir. Ayrıca çalışma grubunun istismar mağduru olan ve olmayan kişilerden oluşmuş olması da bu sonucun ortaya çıkmasını etkilemiş olabilir. Bu nedenle, bu bilgi aile içi istismar mağdurları özelinde sorgulanarak aileden alamadıkları desteği başka bir yetiştikenden almalarının bağlanma stilleri veya duygu düzenleme becerileri ve şema gelişimleri açısından farklılık ortaya koyup koymayacağı değerlendirilebilir.

Mevcut çalışmada, genel olarak, çocukluk çağı travmalarının erken dönem uyumsuz şemalar üzerinde yordama etkisinin olduğu belirlenmiştir. Daha ayrıntılı ifade etmek gerekirse, çocukluk çağı travmalarının kopukluk ve reddedilme şema alanını ve zedelenmiş özerklik şema alanını pozitif yönde yordadığı, ancak zedelenmiş sınırlar, diğeri yönelimlilik ve aşırı tetikte olma şema alanı üzerinde ise istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir yordama etkisinin olmadığı belirlenmiştir. Nitel görüşmelerde, dört katılımcının kendini beceriksiz, yeteneksiz, vasıfsız, başarısız, işe yaramaz, kötüyü hak eden, değersiz olarak nitelendirdiği görülmüştür. Bu bilgiler şema alanları açısından değerlendirildiğinde; bu kişilerin kopukluk ve reddedilme şema alanı içerisinde yer alan kusurluluk / utanç şeması ile zedelenmiş özerklik alanı altındaki başarısızlık şemasının aktif olduğu söylenebilir. Bir katılımcının ailesinin vefatından sonra yanında büyüdüğü amcasının ailesinin her zaman yanında olacağından şüphe duyuyor olması, kendini güvensiz hissetmesi, yine kopukluk ve reddedilme alanında yer alan duygusal yoksunluk şemasının varlığına işaret ediyor olabilir. Üç katılımcı olaylar karşısında kendilerine karşı çok katı olduklarını, suçluluk hissettiklerini, kendilerini affedemediklerini ve başkaları cezalandırmasa da kendilerini cezalandırmaları gerektiğini düşündüklerini ifade etmişlerdir. Bu

katılımcıların aşırı tetikte olma şema alanı içinde yer alan cezalandırıcılık şemasının aktif olduğu düşünülebilir.

Şema terapi kuramı çerçevesinde ele alınan şema alanlarının her birisi karşılanmamış-karşılanamamış bir temel ihtiyaca denk düşmektedir. Kopukluk ve reddedilme şema alanı, güvenli bağlanma ihtiyacı ile ilişkili iken, zedelenmiş özerklik şema alanının daha çok dayanıklılık ve zorluklarla baş etme gücü ve bağımsızlıkla ilişkili olduğu belirtilmektedir. Zedelenmiş sınırlar alanının ise, özdenetim ve sınırlar ile, diğeri yönelimlilik şema alanının kişisel ihtiyaç ve duyguların ifade edilememesi ile ilişkili olduğu ve son olarak aşırı tetikte olma şema alanının ise spontanlık ve oyun ihtiyacının giderilmemesi ile ilişkilendirilmektedir (Celsi, Paleari ve Fincham, 2021; Soygüt ve ark., 2009; Stefanovi ve Nedjeljkovi, 2012; Young ve ark., 2003).

Mevcut çalışma bulgularında, çocukluk çağı travmalarının güvenli bağlanma ihtiyacı ile şekillenen kopukluk ve reddedilme şema alanını ve dayanıklılık ve bağımsızlıkla ilişkilendirilen zedelenmiş özerklik şema alanını anlamlı düzeyde yordadığı belirlenmiştir. Kopukluk ve reddedilme alanındaki şemalar, güvenlik, aidiyet ve duygusal beslenme gibi karşılanmamış ihtiyaçlarla ilgilidir. Zedelenmiş özerklik, kişinin özerklik, yeterlilik ve kendi ihtiyaç ve duygularını ifade etme özgürlüğü için karşılanmamış ihtiyaçlarıyla ilişkili şemaları kapsar (Bach, Lockwood ve Young, 2018). Çeşitli istismar ve ihmal biçimlerine maruz kalmak, başkaları için görünmez, ilgilenilmeyen ve önemsiz hissetmekle ilişkilidir. Pilkington, Bishop ve Younan (2021) yürüttükleri sistematik gözden geçirme ve meta-analiz çalışmasının sonuçları, yetişkinlikteki şemaların çocukluk ve ergenlik dönemindeki istismar ve ihmal geçmişiyle ilişkili olduğu iddiasını büyük ölçüde desteklediğini ortaya koymuştur. Ayrıca çocukluk çağı istismarının özerklik şema alanı ile ilişkilendirilen bağımsızlık ve dayanıklılığı da olumsuz yönde etkilediği başka çalışmalarda belirtilmiştir (Evgin ve Sümen, 2021; Irwin, 1995; Reyome ve Ward, 2007). Bir diğer çalışmada da çocuklukta yaşanan cinsel ve fiziksel istismarın “tehlike” temasıyla ilgili şemaların geliştirilmesine (tehditlere karşı zayıflık ve güvensizlik duygusu) yol açabileceği, çocukluk ihmalinin ise “kayıp” ve “önemsizlik” temalarıyla ilgili (duygusal yoksunluk ve sosyal izolasyon) şemaların gelişmesine neden olabileceği tespit

edilmiştir (Lumley ve Harkness; 2007). Mayda (2020) çalışmasında fiziksel ihmal ile duygusal ve cinsel istismarın kopukluk ve reddedilme alanındaki şemalar üzerinde güçlü bir etkisi olduğunu belirlemiştir. Kim ve meslektaşları (2013) da çocukluk çağı travmasının en fazla kopukluk ve reddedilme şemasını yordadığını ortaya koymuşlardır.

Alanyazında bağlanma stilleri ile erken dönem uyumsuz şemaların ilişkisini inceleyen çalışmalara bakıldığında güvensiz bağlanma stilleri ile şemaların ilişkili olduğu görülmektedir. Mevcut çalışmada zedelenmiş sınırlar şema alanı dışındaki diğer şema alanlarının kaygılı bağlanmayı anlamlı düzeyde yordadığı belirlenmiştir. Ekşim (2016) çalışmasında güvensiz bağlanma puanları (kaygılı ve kaçınan bağlanma) arttıkça, uyumsuz şema puanlarının da arttığını belirlemiştir. Eşici'nin (2014) yürüttüğü çalışmanın bulgularına göre kaygılı ve kaçınan bağlanma tarzları zedelenmiş özerkliği pozitif yönde yordamıştır. Karpuz İlericiler (2015) de benzer şekilde, kopukluk ve reddedilme ile zedelenmiş özerklik şema alanının, kaygılı ve kaçınan bağlanma boyutuyla pozitif yönde ilişkili olduğunu belirlemiştir. Ayrıca başka bir çalışmada, kopukluk ve reddedilme şema alanının yetişkinlik dönemindeki ilişki problemleriyle pozitif yönde ilişkili olduğu belirtilmiştir (Janovsky, Rock, Thorsteinsson, Clark ve Murray, 2020)

Bosmans, Braet ve Vlierberghe (2010), hem kaygı hem de kaçınma bağlanma boyutlarının tüm şema alanlarıyla anlamlı bir şekilde bağlantılı olduğunu bildirmişlerdir. Kopukluk ve reddedilme ile diğeri yönelimlilik şema alanları bağlanma kaygısıyla bağlantılıyken, kopukluk ve reddedilme ile bozulmuş özerklik şema alanları bağlanma kaçınması ile ilişkilendirilmiştir. Simard ve meslektaşları (2011), çocukken güvenli ve güvensiz bağlanan genç yetişkinleri karşılaştırırken, duyguların bastırılması, güvensizlik/kötüye kullanılma, boyun eğcilik, onay arama ve başarısızlık şemalarının iki grup arasında en fazla farkı gösterdiğini gözlemişlerdir. Cecero, Nelson ve Gillie (2004), terk edilme/istikrarsızlık şemasının saplantılı bağlanmanın önemli bir pozitif yordayıcısı olduğunu belirlemiştir. Mason ve meslektaşları (2005), terk edilme, boyun eğcilik ve duygusal yoksunluk şemalarını, saplantılı bağlanma gruplarının özelliği olarak tanımlamıştır. Başka bir çalışmada korkulu bağlanmanın, güvensizlik/kötüye kullanılma ve duyguların bastırılması şemaları tarafından

pozitif olarak yordandığı ortaya konmuştur (Cecero ve ark., 2004). Söz konusu araştırma bulgularından da yola çıkarak alanyazında bağlanma ve erken dönem uyumsuz şemalar arasındaki ilişkinin incelendiği çok sayıda araştırmada farklı şemaların farklı bağlanma tarzlarıyla ilişkili olduğu söylenebilir. Bağlanma stillerinin çocuklukta edinildiği düşünüldüğünde güvensiz bağlanmaya sebep olabilecek olumsuz yaşam olaylarının, çocukta uyumsuz şemalar gelişmesine de etki etmesi beklendik bir durumdur. Young (2003) uyumsuz şemalara sahip bireylerin, şemalarını sürdüreceği yapıda ilişkiler kurmaya eğilimli olduğunu belirtmiştir. Bu durum, çocukluk döneminde uyumsuz şemalar geliştiren bireylerin yetişkinlikte kurdukları romantik ilişkilerinde şemalarını doğrulayıcı seçimler yapmaları ve dolayısıyla partneriyle olan bağlanma stillerinin de güvensiz boyutta olmasını açıklayabilir.

Dolaylı Etkiler

Mevcut çalışmada ayrıca, çocukluk çağı travmaları ile bağlanma kaygısı arasındaki ilişkide uyumlu ve uyumsuz duygu düzenlemenin kısmi aracılık etkisinin olduğu bulunmuştur. Aracılık hipotezinde, bağımlı değişken ile bağımsız değişken arasındaki ilişkinin ya tamamen ya da kısmen aracı değişken üzerinden gerçekleşmesi öngörülmektedir. Kısmi aracılık, bağımlı ve bağımsız değişken arasındaki ilişkinin hem aracı değişken üzerinden gerçekleştiğini, buna ek olarak da bağımsız değişkenin bağımlı değişken üzerindeki doğrudan etkisinin devam ettiğini göstermektedir. Mevcut çalışma bulguları açısından ele alınırsa, çocukluk çağı travmaları ile bağlanma kaygısı arasındaki ilişki, hem kısmen duygu düzenleme güçlükleri üzerinden gerçekleşmekte hem de çocukluk çağı travmalarının bağlanma kaygısı üzerindeki doğrudan etkisi devam etmektedir. Yukarıda belirtilen, çocukluk çağı travmaları ile bağlanma kaygısı arasındaki ilişkilere ilişkin bulgular da göz önüne alındığında, aralarında nispeten güçlü bir bağ olduğu ifade edilebilir. Dolayısıyla, çocukluk çağı travmaları ile bağlanma kaygısı arasındaki ilişkide başka potansiyel aracı değişkenler olabileceği vurgulanabilir. Öyle ki, genç yetişkinler örnekleminde yapılan bir çalışmada da, çocukluk çağı travmaları ile bağlanma kaygısı arasındaki ilişkide aleksitiminin aracılık etkisinin olduğu gösterilmiştir (Şenkal ve Işıklı, 2015). Dolayısıyla, kısmi aracılığın beklendik bir bulgu olduğu ifade edilebilir.

Çocukluk çağı travmaları ile bağlanma kaygısı arasındaki ilişkide, duygu düzenleme becerilerinin kısmi aracılık etkisine ilişkin bulguların ilgili alanyazında yer alan diğer çalışma bulguları ile benzerlik gösterdiği söylenebilir. Alanyazında ayrıca, duygu düzenlemenin birçok çalışmada aracı değişken olarak değerlendirildiği göze çarpmaktadır. Genç yetişkinler örnekleminde yapılan bir çalışmada (Oshri ve ark., 2015), çocukluk çağı travma türlerinden duygusal ihmal ile riskli davranışlar (kondom kullanmama, alkol kullanımı, madde kullanımı ve antisosyal davranışlar) arasındaki ilişkide duygu düzenleme güçlükleri dürtü kontrolü ve amaçlar alt alanlarının kısmi aracılık etkisinin olduğu gösterilmiştir. Aynı çalışmada, cinsel istismara maruz kalma ile riskli davranışlar gösterme arasındaki ilişkide ise sadece duygu düzenleme güçlükleri dürtü alt alanının kısmi aracılık etkisinin olduğu belirtilmiştir. Bu çalışma bulgularına göre, hem maruz kalınan travma çeşidinin hem de duygu düzenleme güçlüğü alt alanlarının, çocukluk çağı travmalarının uyum bozucu davranışlar üzerindeki etkisinde duygu düzenleme güçlüklerinin aracılık etkisinin değerlendirilmesinde dikkate alınması gereken faktörler olduğu ön plana çıkmaktadır.

Benzer şekilde, çocukluk çağı travmaları ile hem depresyon hem de travma sonrası stres belirtileri arasındaki ilişkide duygu düzenleme güçlüklerinin kısmi aracılık etkisinin olduğu, genel örnekleme (yaş aralığı 18-60) yapılan bir çalışmada ortaya konmuştur (Alpay ve ark., 2017). Dereboy ve meslektaşları (2018), genç yetişkinler örnekleminde yaptıkları çalışmada, çocukluk çağı travmaları ile kimlik bocalaması arasındaki ilişkide duygu düzenleme güçlüğünün kısmi aracılık etkisinin olduğunu belirlemişlerdir. Aynı çalışmada ayrıca, duygusal istismara maruz kalma ile kimlik bocalaması arasındaki ilişkide de yine duygu düzenleme güçlüğünün kısmi aracılık etkisi olduğu saptanmıştır. Fossati, Gratz, Somma, Maffei ve Borroni (2015), klinik olmayan, genç yetişkinler örnekleminde yaptıkları çalışmada, duygu düzenleme güçlüklerinin hem duygusal istismar ile sınırda kişilik belirtileri arasındaki ilişkide hem de onay arayıcılık ile sınırda kişilik belirtileri arasındaki ilişkide kısmi aracılık etkisinin olduğunu bulmuşlardır.

Janiri ve meslektaşları (2021), yaşları 18-75 arasında değişen genel bir örnekleme yaptıkları çalışmada, duygu düzenleme güçlüklerinin hem duygusal istismar ile psikolojik stres belirtileri arasındaki ilişkide, hem de duygusal ihmal ile psikolojik stres arasındaki ilişkide aracılık etkisinin olduğu gözlenmiştir. Başka bir çalışmada, genç yetişkin annelerin kendi çocukluk travmaları ile kendi çocuklarını istismar etme potansiyelleri arasındaki ilişkide duygu düzenleme güçlüklerinin ve olumsuz duygulanımlarının aracılık etkisi araştırılmıştır (Smith, Cross, Winkler, Jovanovic ve Bradley, 2014). Araştırmanın sonucunda, annelerin kendi istismar yaşantıları ile çocuklarını istismar etme potansiyelleri arasındaki ilişkide duygu düzenleme güçlüklerinin ve olumsuz duygulanımlarının tam aracılık etkisinin olduğu bulunmuştur. Bu çalışmada ayrıca, annelerin çocukluk istismar yaşantılarının, duygu düzenleme güçlüklerini yordama gücünün; çocukluk istismar yaşantılarının olumsuz duygulanımlarını yordama gücü ile kıyaslandığında daha yüksek olduğu gözlenmiştir. Başka bir ifadeyle, annelerin çocukluk olumsuz yaşantılarının kendi çocuklarına gösterdikleri olumsuz davranışları etkilemesi daha çok duygu düzenleme becerilerindeki güçlükler üzerinden gerçekleşmektedir.

Genç yetişkinler örnekleminde yapılan başka bir çalışmada da (Espeleta ve ark., 2020), olumsuz çocukluk yaşantıları ile somatizasyon, depresif duygu durumu, pozitif duygulanım, kişilerarası problemler ve kaygı/panik arasındaki ilişkilerde duygu düzenleme güçlüklerinin aracılık etkisinin olduğu belirtilmiştir. Benzer şekilde, genç yetişkinler örnekleminde yürütülen başka bir çalışmada (Evren, Evren, Dalbudak, Topcu, Kutlu ve Elhai, 2019), çocukluk çağı travmaları ile internet bağımlılığı arasındaki ilişkide de duygu düzenleme güçlüklerinin aracılık etkisi olduğu ortaya konmuştur. Son olarak, beş yıllık bir süreçte büyük bir örneklem (3902 kişilik) üzerinde yapılan bir çalışmada da, çocukluk dönemi duygusal istismar yaşantılarının mevcut depresyon düzeyi arasındaki ilişkiler araştırılmıştır (Crow ve ark., 2014). Çalışmada, çocukluk döneminde maruz kalınan duygusal istismar ile mevcut depresyon düzeyi arasındaki ilişkide duygu düzenleme güçlüklerinin kısmi aracılık etkisi olduğu rapor edilmiştir. Anılan araştırma bulguları genel olarak değerlendirildiğinde, duygu düzenleme güçlüklerinin, çocukluk

travmaları ile birçok uyum bozucu davranış (riskli davranışlar, kaygı, depresyon vb.) arasındaki ilişkide aracılık rolünün olduğu ifade edilebilir.

Çocukluk çağı travmaları ile bağlanma kaygısı arasındaki ilişkide duygu düzenleme güçlüklerinin aracılık etkisi, çocukluk çağı travmalarının etki etme şekli üzerinden açıklanabilir. Özellikle erken dönemde yaşanan, travmaların insan beyninde fiziksel değişikliklere yol açabileceği rapor edilmiştir (Bremner, 2002; Cassiers ve ark., 2018; Dye, 2018; Perry, Pollard, Blakley, Baker ve Vigilante 1995; Perry ve Pollard, 1998; Yu ve ark., 2019). Beyin üzerindeki bu kalıcı değişiklikler hem bilişsel hem de duygusal açıdan bireyin yaşamına yansiyabilmektedir. FMRI (Functional magnetic resonance imaging - fonksiyonel manyetik rezonans görüntüleme) çalışmalarında, travma sonrası stres bozukluğu olan bireylerde, beyindeki duygu durum ile ilgili bölgelerde değişim olduğu rapor edilmiştir (Craig, 2002; Critchley, Wiens, Rotshtein, Öhman ve Dolan, 2004; Hopper, Frewen, van der Kolk ve Lanius, 2007). Duygulanım ve duygu düzenleme ile travmatik yaşantılar arasındaki ilişki, travmaların beyinde bıraktığı fiziksel değişim aracılığı ile de gerçekleşiyor gibi görünmektedir. Bu açıdan değerlendirildiğinde, travma sonrası duygusal etkilerin, nispeten daha otomatik bir şekilde geliştikleri de ifade edilebilir.

Çocukluk çağı travmalarının, duygu düzenleme güçlükleri ve bağlanma kaygısı ile ilişki, stres tepkileri ile doğrudan ilişkili olduğu belirtilen (Brown, Varghese ve McEwen 2004; Vedhara ve ark., 2003) hormonlardan birisi olan kortizol aracılığı ile de gerçekleşiyor olabilir. Çocukluk çağı travmalarının kortizol seviyesinde dalgalanmaya neden olduğu rapor edilmiştir (Hinkelmann ve ark., 2013; O'Connor, Green, Ferguson, O'Carroll ve O'Connor, 2018; Suzuki, Poon, Papadopoulos, Kumari ve Cleare, 2014). Aynı zamanda, beş yıl süreli boylamsal bir çalışmada kortizol seviyesinin duygu düzenleme güçlükleri ilişkili olduğu gözlenmiştir (Shoal, Giancola ve Kirillova, 2003). Dolayısıyla çocukluk çağı travmalarının duygu düzenleme üzerindeki etkisi, beyindeki değişimlerin yanı sıra hormonal değişimler aracılığı ile de gerçekleşiyor olabilir. Kortizolün bu etkide önemli faktör olabileceği ifade edilebilir.

Mevcut çalışmada, kopukluk ve reddedilme ile zedelenmiş özerklik şema alanlarının hem çocukluk çağı travmaları ile kaygılı bağlanma arasındaki, hem de çocukluk çağı travmaları ile uyumsuz duygu düzenleme becerileri arasındaki ilişkide aracılık etkisi olduğu belirlenmiştir. Başka bir ifade ile çocukluk çağı travmalarına maruz kalmak hem kaygılı bağlanma düzeyini hem de uyumsuz duygu düzenleme becerilerini kopukluk ve reddedilme ile zedelenmiş özerklik şema alanları üzerinden yordamaktadır. Alanyazında, kopukluk ve reddedilme şeması alanının, çeşitli popülasyonlarda çocukluk çağı istismarı ve psikolojik zorluklar arasındaki ilişkide benzersiz bir arabulucu olarak belirleyen çalışmalar mevcuttur (Bosmans ve ark., 2010; Gay ve ark., 2013; Kaya ve ark., 2015). Spesifik olarak, kopukluk ve reddedilme şema alanının, kişinin ilişkilerde sevgi, güvenlik, istikrar ve bakım ihtiyaçlarının karşılanmayacağına dair inançlar geliştirdiği, kopuk, öngörülemeyen ve istismarcı ev ortamlarında geliştiği önerilmektedir (Young ve ark., 2003). Bu nedenle kopukluk ve reddedilme şema alanının hem çocukluk çağı travmaları hem de kaygılı bağlanma ile ilişkisi düşünüldüğünde aracılık etkisinin beklendiği ifade edilebilir. Messman-Moore ve Coates (2007) yürüttükleri bir çalışmada psikolojik istismar ve yetişkinlikte kişilerarası çatışma arasındaki ilişkiye üç erken uyumsuz şemanın aracılık ettiğini belirlemişlerdir; bunlar güvensizlik/istismar, terk etme ve kusurlu olma/utançtır. Eşici (2014) ise çalışmasında kaygılı bağlanma ve kaçınmacı bağlanma ile romantik ilişki kalitesi ilişkisinde zedelenmiş özerklik ile zedelenmiş sınırlar şema alanlarının aracılık etkisini ortaya koymuştur.

Çocukluk çağı travmasının, bireyin yetişkinlikteki bağlanma stili üzerinde önemli bir etkiye sahip olabileceği nicel ve nitel bulgularda ortaya konmuştur. Erken dönem uyumsuz şemaların bu ilişkide aracı bir rol oynadığı da değerlendirilmiştir. Şemalar, çocuklukta olumsuz deneyimlere veya ortamlara tepki olarak gelişen olumsuz, esnek olmayan düşünce ve davranış kalıpları olarak belirtilmektedir. Şemalar, bağlanma stilleri de dahil olmak üzere bir bireyin davranışını ve ilişkilerini etkileyebilirler. Olumsuz çocukluk yaşantıları yaşamış bir birey, güvensizlik veya istismarla ilgili bir şema geliştirebilir. Bu erken dönem uyumsuz şemalar, daha sonra yetişkinlikte kaygılı bir bağlanma stiline yol açabilir, çünkü birey başkalarına güvenmekte

güçlük çekebilir. Öte yandan, kopukluk ve reddedilme şema alanıyla ilgili bir şema, güçlü bir terk edilme korkusu yaşatabileceği için kişi kaygılı bir bağlanma stili geliştirebilir. Bu nedenle, erken dönem uyumsuz şemaların, çocukluk çağı travması ile yetişkinlikteki bağlanma biçimi arasında bir aracılık görevi görebileceği düşünülmektedir. Çocukluk travması yaşamış bireylerin geliştirmiş olabilecekleri herhangi bir şemanın farkında olmaları, ilişkilerini ve genel iyilik hallerini iyileştirmek için bu düşünce ve davranış kalıplarını ele almaları önemli görünmektedir.

Bu aracılık bulguları ile çocukluk çağında yaşanan travmaların kaygılı bağlanma ve uyumsuz duygu düzenleme becerileri üzerindeki etkisinin azaltılmasına yönelik, kopukluk ve reddedilme ve zedelenmiş özerklik şema alanlarına müdahale edilmesinin işlevsel olabileceği görülmektedir. Özellikle şema terapi kapsamında, bu şema alanında yer alan şemalara müdahale edilmesi çocukluk çağı travmalarının kaygılı bağlanma ve uyumsuz duygu düzenleme becerileri üzerindeki etkisini azaltabilir.

Sonuç olarak; çalışmadan elde edilen nicel ve nitel bulguların alanyazındaki diğer çalışmalarla birlikte değerlendirilmesiyle çocukluk çağı travmaları olan bireylerin yetişkinlik döneminde romantik ilişkilerinde güvensiz bağlanma stiline sahip olma, uyumsuz şemalar ve duygu düzenleme davranışları sergileme olasılıklarının yüksek olduğu ve değişkenlerin birbirleri ile ilişkili olduğu söylenebilir. Bu kapsamda yapılabileceklerden öneriler bölümünde detaylı bir şekilde bahsedilmiştir.

Bölüm 5

Sonuç ve Öneriler

Araştırmanın bu aşamasında, araştırmadan elde edilen sonuçlar özetlenmiş ve araştırmacılara, uygulayıcılara ve politika yapıcılara önerilerde bulunulmuştur.

Sonuçlar

Bu araştırmanın amacı, çocukluk çağı travmaları ile kaygılı ve kaçınmacı bağlanma arasındaki ilişkide erken dönem uyumsuz şemaların ve duygu düzenleme becerilerinin aracılık etkisinin değerlendirilmesidir. Ayrıca, erken dönem uyumsuz şemalar ile kaygılı ve kaçınmacı bağlanma arasındaki ilişkide duygu düzenleme becerilerinin aracılık etkisi sınanmıştır.

1. Bu araştırmada yapılan istatistiksel analizler sonucunda, çocukluk çağı travmalarının kaygılı bağlanma üzerinde pozitif yordama etkisinin olduğu, ancak kaçınmacı bağlanma üzerinde istatistiksel olarak anlamlı düzeyde bir yordama etkisinin olmadığı belirlenmiştir.

2. Çocukluk çağı travmaları ile duygu düzenleme güçlükleri arasındaki ilişkiler değerlendirildiğinde, çocukluk çağı travmalarının uyumlu duygu düzenlemeyi negatif yönde, uyumsuz duygu düzenlemeyi ise pozitif yönde yordadığı gözlenmiştir.

a. Çocukluk çağı travmaları ile kaygılı bağlanma arasındaki ilişkide uyumlu ve uyumsuz duygu düzenlemenin kısmi aracılık etkisinin olduğu bulunmuştur.

3. Şemalar açısından ise, çocukluk çağı travmalarının, kopukluk ve reddedilme şema alanını ve zedelenmiş özerklik şema alanını pozitif yönde yordadığı, ancak zedelenmiş sınırlar, diğeri yönelimlilik ve aşırı tetikte olma şema alanı üzerinde istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yordama etkisinin olmadığı belirlenmiştir.

a. Çocukluk çağı travmaları ile kaygılı bağlanma arasındaki ilişkide kopukluk ve reddedilme şema alanının tam aracılık etkisinin olduğu;

b. Çocukluk çağı travmaları ile uyumsuz duygu düzenleme becerileri arasındaki ilişkide kopukluk ve reddedilme şema alanının tam aracılık etkisinin olduğu;

c. Kopukluk ve reddedilme şema alanı ile kaygılı bağlanma arasındaki ilişkide uyumsuz duygu düzenleme becerilerinin kısmi aracılık etkisinin olduğu belirlenmiştir.

ç. Ayrıca, çocukluk çağı travmaları ile kaygılı bağlanma arasındaki ilişkide zedelenmiş özerklik şema alanının tam aracılık etkisinin olduğu;

d. Çocukluk çağı travmaları ile uyumsuz duygu düzenleme arasındaki ilişkide zedelenmiş özerklik şema alanının tam aracılık etkisinin olduğu;

e. Çocukluk çağı travmaları ile uyumlu duygu düzenleme arasındaki ilişkide zedelenmiş özerklik şema alanının kısmi aracılık etkisinin olduğu ortaya konmuştur.

f. Diğerleri yönelimlilik şema alanı ile kaygılı bağlanma arasındaki ilişkide uyumsuz duygu düzenlemenin kısmi aracılık etkisinin olduğu belirlenmiştir.

g. Son olarak, aşırı tetikte olma şema alanı ile kaygılı bağlanma arasındaki ilişkide uyumsuz duygu düzenlemenin kısmi aracılık etkisinin olduğu görülmektedir.

4. Nitel çalışmanın bulgularına göre;

a. İki katılımcı yalnızca olumlu aile deneyimlerine sahip olduğunu ifade ederken iki katılımcı yalnızca olumsuz aile yaşantılarına sahip olduklarını ifade etmişlerdir. Altı katılımcının hem olumlu hem olumsuz aile deneyimleri vardır. Olumsuz deneyimler: Zayıf aile bağları, olumsuz bağlanma, babayla olumsuz ilişki, aile içi şiddet, ihmal, baskıcı otoriter aile, cinsiyetçi yaklaşım, aşırı koruyucu aile, aile içi istismar. Olumlu deneyimler: Olumlu çocukluk, Olumlu bağlanma, Anne ile olumlu ilişki, Baba ile olumlu ilişki.

b. Olumsuz aile yaşantıları olan katılımcılardan bazılarının psikolojik durum alt temalarında sağlıklılık belirtileri göstermelerine rağmen romantik ilişkilerinde problem yaşadıkları belirlenmiştir.

c. Baş etme mekanizmaları, benlik saygısı, duygu durumları ve iyileştirici etmenler olmak üzere dört alt tema içerisinde 12 kategori oluşturulmuştur. Duyguduruma etkiler: Maruz kalmaya hassasiyet, Suçluluk duygusu, Bipolar tanısı. Baş etme mekanizmaları: Olumsuz baş etme ve olumlu baş etme. İyileştirici etmenler: Psikolojik destekle değişim, olumlu ilişkinin

pozitif etkisi ve öz bakım becerileri. Benlik saygısı: Olumlu benlik saygısı ve olumsuz benlik saygısı.

ç. Psikolojik durum alt temalarında problemlili alanlarda yer alan katılımcıların tamamının olumsuz aile yaşantılarına da sahip oldukları ve bu katılımcıların romantik ilişkilerinde de problem yaşadıkları ortaya konmuştur.

d. Romantik ilişkiler bağlamında problemlili ve problemsiz olmak üzere iki alt tema içerisinde dört kategori oluşturulmuştur. Problemlili: Kaçingana bağlanma, fiziksel ve duygusal temas sorunu, kaygılı bağlanma.

e. Araştırma kapsamında elde edilen temaların birbiri ile ilişkileri incelendiğinde; olumsuz aile yaşantıları olan kimi katılımcıların psikolojik durum alt temalarında sağlıklılık belirtileri göstermelerine rağmen romantik ilişkilerinde problem yaşadıkları görülmüştür. Ayrıca psikolojik durum alt temalarında problemlili alanlarda yer alan katılımcıların tamamının olumsuz aile yaşantılarına da sahip oldukları ve bu katılımcıların romantik ilişkilerinde de problem yaşadıkları görülmüştür.

f. Olumlu aile yaşantılarına sahip katılımcıların hem psikolojik durumları hem de romantik ilişkilerinin problemsiz olduğu belirlenmiştir.

g. Aile geçmişi ile romantik ilişkiler arasındaki belirgin bir bağlantı olduğu belirlenmiştir.

Nicel ve nitel sonuçlar birlikte değerlendirildiğinde, araştırmada elde edilen nitel bulguların nicel bulgular ile benzerlik gösterdiği ve nicel bulgulardan farklı yönde bir nitel bulgunun olmadığı belirlenmiştir. Nitel görüşmelerden elde edilen bulguların hipotetik modeldeki etkileri doğruladığı ifade edilebilir.

Öneriler

Araştırmadan elde edilen bulgulara bağlı olarak, araştırmacılara, uygulayıcılara ve politika yapıcılara bir takım önerilerde bulunulmuştur.

Araştırmacılara yönelik neriler

- Mevcut çalışmada çocukluk ağı travmaları ile bağlanma kaygısı ve bağlanma kaçınması arasındaki ilişkiler değerlendirilmiştir. Ancak bu çalışmada çocukluk ağı travmaları genel olarak ele alınmıştır. Alanyazındaki araştırmalar göz önüne alındığında farklı istismar türlerinin farklı sonuçları olabileceği görülmüştür. Bu nedenle diğer çalışmalarda, katılımcı sayısı da göz önünde bulundurularak, çocukluk ağı travmalarının alt alanlarının (fiziksel istismar, fiziksel ihmal, duygusal istismar, duygusal ihmal, cinsel istismar) bağlanma kaygısı ve kaçınması üzerindeki etkisi değerlendirilebilir.

- Benzer şekilde, mevcut araştırmada şemalar, şema alanları şeklinde ele alınmıştır. Bu durum çocukluk travmaları ve şemaların ilişkisinde geniş bir ereve çizmiştir. Diğer çalışmalarda, benzer bir hipotetik model sınıırken her bir şema boyutu ayrı ayrı değerlendirilerek modele alınabilir. şema boyutlarının birer birer sınıması istismar mağdurlarının geliştirdikleri uyumsuz şemalar hakkında daha detaylı bilgi vereceğinden istismar ile erken dönem uyumsuz şemalar arasındaki ilişkide işleyen mekanizma daha iyi anlaşılabilir.

- Bu çalışmada çocukluk ağı istismarı ve bağlanma değişkenlerinde cinsiyetler arasında anlamlı bir farklılık bulunmamıştır. Kadın ve erkek katılımcı sayılarının dengeli olduğu bir örnekleme bu farkın yeniden sınıması anlamlı olabilir.

- Mevcut alışma genç yetişkin örneklemiyle yürütülmüştür. Alanyazın incelendiğinden yaş değişkeninin bağlanma stilleri üzerinde etkisinin olduğu, travma sonrası büyümenin yaş ilerledikçe ortaya çıktığı görüldüğünden yetişkin örneklem ile yapılacak bir araştırmada çocukluk ağı istismarı ile romantik ilişkide bağlanma arasındaki ilişki sınımanabilir.

- Araştırmanın nitel çalışma grubunu dokuz kadın, bir erkek katılımcı oluşturmuştur. Bu nedenle görüşmelerden elde edilen bilgilerin sınırlı olduğu değerlendirilebilir. Nitel alışma grubunda kadın erkek katılımcı dengesinin gözetildiği çalışmalar düzenlenerek, erkeklerin çocukluk ağı istismar deneyimlerinin bağlanma stilleri, uyumsuz şemaları ve duygu düzenleme yöntemleri ile ilgili detaylı bilgi edinilebilir.

- İstismara maruz kalan çocukların boylamsal bir çalışma ile izlenerek istismarın yetişkinlik dönemlerinde sergilenen bağlanma stillerine etkisi araştırılabilir. Boylamsal tasarımlar ruh haline bağlı sorunları ve geçmişe dönük kişisel bildirim ölçümleriyle ilişkili hatırlamadan kaynaklı yanlılıklarını azaltabilir (Roemmele ve Messman-Moore, 2011). Boylamsal bir tasarım kullanmak, bebeklik, çocukluk ve ergenlik dönemindeki olumsuz olayların zamanlamasına yönelik bilgi edinmeyi de kolaylaştırabilir. Young'ın modeli, gelişim sırasında beş temel duygusal ihtiyacın ne zaman en kritik olduğunu belirtmese de, Erikson'un (1959) psiko-sosyal gelişim dönemleri modeli, güvenli bağlanma, özerkliğin teşvik edilmesi, gerçekçi sınırlar, kimlik ve yeterlilik için gelişimsel ihtiyaçların farklı yaşlarda belirginliğinin arttığını öne sürer (akt., Pilkington, Bishop ve Younan, 2021). Bu nedenle, çocukluk çağı travmaları, şemalar ve bağlanma stilleri ilişkisinin daha incelikli bir şekilde anlaşılması, zamanlamanın çocukluk sıkıntılarının etkisini nasıl azaltabileceğine dair gelişmiş bir anlayış ortaya koyabilir.

- Alanyazında bağlanma stillerinin zamanla değişebileceğine dair bulgular bulunmaktadır. Bu çalışmada çocukluk çağı istismarı ile yetişkinlikte sergilenen bağlanma stili arasındaki ilişki sınanmıştır. Çocukluk çağı istismar deneyimi olan bireylerin çocuklukta bağlanma stilleri ile yetişkinlikte romantik ilişkilerinde sergiledikleri bağlanma stillerinin karşılaştırıldığı bir araştırma yürütülerek bağlanma stillerinin değişkenliği ile ilgili değerlendirme yapılabilir. Ayrıca bu değişimi neyin sağladığına ilişkin modeller sınanabilir.

- Alanyazından elde edilen bilgiler ışığında bireylerin anne babası dışında, kendileri ile yakından ilgilenenler olduğunda güvenli bağlanma bağlanma stili geliştirme ihtimalinin yüksek olacağı varsayılmıştır ancak araştırmada bu bilgi desteklenmemiştir. Bu bilginin yeniden sınanması amacıyla yakından ilgilenen yetişkin ile ilgili soru, bu kişinin kim olduğu çocuk ile nasıl bir ilişkisi olduğu vb. şekilde detaylandırılabilir. Böylece istismar mağduru çocukların ebeveynlerinden başka yetişkinlerle güvenli bağlanma geliştirmesi sınanabilir.

- Bu çalışmada örneklem klinik tanı alan veya almayan bireyler ayrıştırılmamış, genel popülasyondan oluşturulmuştur. Ancak nitel çalışma grubunda bipolar bozukluk tanısı almış

bir katılımcı bulunmuştur. Odak grup çalışmaları düzenlenerek çocukluk çağı istismarı yaşamış bireylerden klinik tanı alanlar ve almayanlar söz konusu değişkenler açısından değerlendirilebilir.

- Bu çalışmadan ve benzer araştırmalardan elde edilen bulgulardan yola çıkarak istismar mağduru gençleri güçlendirmek, uyumlu duygu düzenleme becerileri geliştirmelerini sağlamak amacıyla çeşitli psikoeğitsel programlar hazırlanarak, bu programların etkisi deneysel çalışmalarla sınanabilir.

Uygulayıcılara yönelik öneriler

- Mevcut çalışma bulgularına göre çocukluk çağı istismarının kişinin yetişkinlik hayatında güvensiz bağlanma sergilemesi, uyumsuz şemalar geliştirmesi ve uyumsuz duygu düzenleme davranışlarına sahip olması ile ilişkili olması göz önüne alındığında önleyici ve koruyucu psikolojik danışma faaliyetlerinin önemi anlaşılmaktadır. Bu nedenle öğretmenlerin ve okul psikolojik danışmanlarının çocuğu tanıması, çocukla yakın ilişkiler kurarak olası istismar vakalarını yolun başında belirlemesi anlamlı olacaktır. Ayrıca çocukların istismarın ne olduğu hakkında bilgilendirilmesinin ve kendilerini nasıl koruyacaklarının öğretilmesinin de önleyici faaliyetler arasında önemli bir yeri vardır.

- Okul psikolojik danışmanlarının aileler ile yapacakları çalışmalar (psikoeğitim, ebeveyn eğitimi, ev ziyareti vb.) istismar ve ihmal davranışlarının önüne geçilmesine katkı sunabilir. Ayrıca ebeveynlerin çocukla kurdukları ilişkinin daha sağlıklı bir hale gelmesi sağlanarak çocuklarda erken dönem uyumsuz şemalar ve uyumsuz duygu düzenleme becerilerinin gelişmesi de önlenebilir.

- Okul psikolojik danışmanlarının çocuklarla/ergenlerle yapacakları çalışmalar (bireysel/grupla psikolojik danışma, psikoeğitim, etkileşim grupları vb.) bireylerin geliştirmeye başladıkları uyumsuz şemaların ve duygu düzenleme davranışlarının yerleşik hale gelmemesini sağlayabilir.

- Ruh sağlığı çalışanları ve çift terapisi yapan uzmanlar, romantik ilişkilerde bağlanma stilleri üzerinde (zellikle bağlanma kaygısı) alışırken çocukluk ağı travmalarının etkisini göz önünde bulundurabilir. Ayrıca ruh sağlığı uzmanları çocukluk ağı travmaları olan bireylerin uyumlu duygu düzenleme becerileri kazanmaları üzerine çalışabilir.

- Mevcut çalışmada genel olarak çocukluk ağı travmaları ile bağlanma stilleri arasındaki ilişkide bazı şema alanlarının aracılık etkisinin olduğu belirlenmiştir. Çocukluk ağı travmalarının bağlanma stillerine etkisinin azaltılmasına yönelik diğer terapi yaklaşımlarının yanı sıra şema terapi aracılığı ile ilgili şemalara yönelik bireysel ve grup müdahaleleri yapılabilir. şema terapi yaklaşımında terapist, danışana sınırlı yeniden ebeveynlik yaparak bireyin çocuklukta giderilemeyen ihtiyaçlarını kısmen telafi ederken kişide edinilmiş güvenli bağlanma oluşturmaya çalışmaktadır (Young ve ark., 2013). Bu nedenle çocukluk ağı travmaları ve bağlanma ilişkisi kapsamında danışana yapılacak müdahalenin şema terapi yaklaşımıyla olması psikolojik danışmanın etkililiğini arttırabilir.

Politika yapıcılara yönelik öneriler

- Çocukluk ağı istismarı, erken dönem uyumsuz şemalar, uyumsuz duygu düzenleme ve bağlanma kaygısı arasındaki ilişkiye istinaden Milli Eğitim Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı ve Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın ortak çalışması ile ocuk istismarını önleyici çözüm odaklı projeler geliştirilebilir.

- Nitel görüşmelerden elde edilen bulgulardan yola çıkarak katılımcıların genel olarak olumsuz aile yaşantıları ve geçmişleri olduğu gözlemlenmiştir. Katılımcılar güvensiz bir ortamda yetiştiklerini ifade etmişlerdir. Olumlu aile yaşantılarına sahip katılımcıların hem psikolojik durumlarının hem de romantik ilişkilerinin problemsiz olduğu belirlenmiştir. Bu nedenle ebeveynlerin istismarın yıkıcı sonuçları ile ilgili bilgilendirilmesi, aile içi şiddet durumlarında çocuğun korunması, ebeveynlerin yardım arama ve alma konularında belirleyici olunması anlamlı olabilir.

- Çocukluk çağı travmaları olan yetişkinlerin ruh sağlığı hizmeti alması son derece önemli olduğundan bu hizmetin erişilebilir olması adına gerekli düzenlemeler yapılabilir.

- Türkiye’de yaşanan istismar ve ihmalin yaygınlığının net olarak anlaşılabilmesi adına kayıtların doğru tutulması ve istatistiklerin gerçeği yansıtması sağlanabilir.

- Çocuk istismarı konusunda yapılacak projelerin TÜBİTAK vb. kurumlar tarafından desteklenmesi, teşvik edilmesi ve araştırmacılara kolaylık sağlanması sorunun tespiti, çözümü ve önlenmesi adına önemli katkılar sunabilir.

Bu son bölümde araştırmadan elde edilen sonuçlar özetlenmiştir. Ayrıca bu sonuçlardan yola çıkarak araştırmacı, uygulayıcı ve politika yapıcılara yönelik bir takım önerilerde bulunulmuştur.

Kaynaklar

- Abraham, M., & Kerns, K. (2013). Positive and negative emotions and coping as mediators of mother–child attachment and peer relationships. *Merrill-Palmer Quarterly*, 59(4), 399–425.
- Ainsworth, M. D. S., Blehar, M. C, Waters, E., & Wall, S. (1978). *Patterns of attachment: A psychological study of the strange situation*. Hillsdale, NJ: Erlbaum.
- Aktaş, F. (2019). *Madde kullanım geçmişi olan erkeklerde emosyonel şemalar ve bilişsel duygu düzenleme stratejilerinin çocukluk çağı travmaları ile ilişkisi: Bir kontrollü çalışma* (Yüksek Lisans Tezi). Işık Üniversitesi, İstanbul.
- Alink, L. R. A., Cicchetti, D., Kim, J., & Rogosch, F. A. (2009). Mediating and moderating processes in the relation between maltreatment and psychopathology: Mother-child relationship quality and emotion regulation. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 37, 831-843.
- Alpay, E. H., Aydin, A., & Bellur, Z. (2017). Çocukluk çağı travmalarının depresyon ve travma sonrası stres belirtileri ile ilişkisinde duygu düzenleme güçlüklerinin aracı rolü. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 20(3), 218–226.
- Altun, G. (2015). *Evlü bireylerde bağlanma tarzları ve erken dönem uyumu bozucu şemaların evlilik doyumu ilişkisi* (Yüksek Lisans Tezi). Üsküdar Üniversitesi, İstanbul.
- Altunpul, N. (2022). *Üniversite öğrencilerinin çocukluk çağı istismarı ve ihmali ile suça yönelik tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi, Konya.
- Anderson, C. A., Miller, R. S., Riger, A. L., Dill, J. C., & Sedikides, C. (1994). Behavioral and characterological attributional styles as predictors of depression and loneliness: Review, refinement, and test. *Journal of Personality and Social Psychology*, 66, 549-558.

- Antony, M. M., & Swinson, R. P. (2009). *When perfect isn't good enough: Strategies for coping with perfectionism*. New Harbinger Publications.
- Arata, C. M., Langhinrichsen-Rohling, J., Bowers, D., & O'Brien, N. (2007). Differential correlates of multi-type maltreatment among urban youth. *Child Abuse & Neglect*, 31, 393–415.
- Arata, C. M., Langhinrichsen-Rohling, J., Bowers, D., & O'Farrill-Swails, K. (2005). Single versus Multi-Type Maltreatment. *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma*, 11(4), 29-52.
- Ataman, E. (2011). *Stres veren yaşam olayları karşısında bilişsel duygu düzenleme stratejilerinin depresyon ve kaygı düzeyini belirlemedeki rolü* (Yüksek Lisans Tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.
- Babcock, R. L., & DePrince, A. P. (2012). Childhood betrayal trauma and self-blame appraisals among survivors of intimate partner abuse. *Journal of Trauma and Dissociation*, 13(5), 526–538.
- Bach, B., Lockwood, G., & Young, J. E. (2018). A new look at the schema therapy model: Organization and role of early maladaptive schemas. *Cognitive Behavior Therapy*, 47(4), 328-349.
- Baldwin, M. W. (1992). Relational schemas and the processing of social information. *Psychological Bulletin Journal*, 112, 461-484.
- Barnett, O., Miller-Perrin, C. L., & Perrin, R. D. (2005). *Family violence across the lifespan: An introduction* (2nd Edition). Sage Publications.
- Bartholomew, K. (1990). Avoidance of intimacy: An attachment perspective. *Journal of Social and Personal Relationships*, 7, 147-178.
- Bartholomew, K., Kwong, M. J., & Hart, S. D. (2001). Attachment. In W. J. Livesley (Ed.), *Handbook of personality disorders: Theory, research, and treatment* (p. 196–230). The Guilford Press.

- Baryshnikov, I., Joffe, G., Koivisto, M., Melartin, T., Aaltonen, K., Suominen, K., Rosenström, T., Näätänen, P., Karpov, B., Heikkinen, M., & Isometsä, E. (2017). Relationships between self-reported childhood traumatic experiences, attachment style, neuroticism and features of borderline personality disorders in patients with mood disorders. *Journal of Affective Disorders, 210*, 82–89.
- Beck, A. T. (1972). *Depression; causes and treatment*. University of Pennsylvania Press.
- Beck, A. T., Rush, A. J., Shaw, B. F., & Emery, G. (1979). *Cognitive therapy of depression*. The Guilford Press.
- Beck, J. S. (1995). *Cognitive therapy: Basics and beyond*. The Guilford Press.
- Bellis, M. A., Hardcastle, K., Ford, K., Hughes, K., Ashton, K., Quigg, Z., & Butler, N. (2017). Does continuous trusted adult support in childhood impart life-course resilience against adverse childhood experiences - A retrospective study on adult health-harming behaviours and mental well-being. *BMC Psychiatry, 17*, 1–12.
- Bernstein, D.P., Stein, J. A., Newcomb, M. D., Walker, E., Pogge, D., & Ahluvalia, T. (2003). Development and validation of a brief screening version of the Childhood Trauma Questionnaire. *Child Abuse and Neglect, 27*(2), 169-190.
- Berscheid, E. (2006). Seasons of the heart. In M. Mikulincer, & G. S. Goodman (Eds.), *Dynamics of romantic love* (pp.404–422). The Guilford Press.
- Bosmans, G., Braet, C., & Van Vlierberghe, L. (2010). Attachment and symptoms of psychopathology: early maladaptive schemas as a cognitive link? *Clinical Psychology & Psychotherapy, 17*(5), 374–385.
- Bowlby, J. (1973). *Attachment and loss, Vol. 2: Separation, anxiety and anger*. The Basic Books.
- Bowlby, J. (1980). *Attachment and loss, Vol. 3: Loss, sadness and depression*. The Basic Books.

- Bowlby, J. (1982). *Attachment and Loss Volume I Attachment* (2nd ed.). The Basic Books.
- Bowlby J. (2012). *Bağlanma*. (T. V. Soylu, Çev.). Pinhan Yayıncılık.
- Boyatzis, R. E. (1998). *Transforming qualitative information: Thematic analysis and code development*. Sage Publications.
- Boyle, C. C., Stanton, A. L., Ganz, P. A., & Bower, J. E. (2017). Posttraumatic growth in breast cancer survivors: Does age matter? *Psycho-Oncology*, 26(6), 800–807.
- Bradbury, L. L., & Shaffer, A. (2012). Emotion dysregulation mediates the link between childhood emotional maltreatment and young adult romantic relationship satisfaction. *Journal of Aggression, Maltreatment and Trauma*, 21, 497-515.
- Brannick, M. T. (1995). Critical comments on applying covariance structure modeling. *Journal of Organizational Behavior*, 16, 201-213.
- Braun, V., & Clarke, V. (2019). Psikolojide tematik analiz kullanımı. (S. N. Şad, N. Özer ve A. Atli, Çev.). *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi – Journal of Qualitative Research in Education*, 7(2), 873-898.
- Bremner, J. D. (2002). Neuroimaging of childhood trauma. *Seminars in Clinical Neuropsychiatry*, 7(2), ascn0070104.
- Brenning, K. M., & Braet, C. (2013). The emotion regulation model of attachment: An emotion-specific approach. *Personal Relationships*, 20(1), 107–123.
- Brenning, K. M., Soenens, B., Braet, C., & Bosmans, G. (2012). Attachment and depressive symptoms in middle childhood and early adolescence: Testing the validity of the emotion regulation model of attachment. *Personal Relationships*, 19, 445–464.
- Brennan, K. A., Clark, C. L., & Shaver, P. R. (1998). Self-report measurement of adult attachment: An integrative overview. In J. A. Simpson & W. S. Rholes (Eds.), *Attachment theory and close relationships* (pp. 46-76). The Guilford Press.

- Brennan, K.A., Shaver, P.R., Tobey, A.E. (1991). Attachment Styles, Gender and Parental Problem Drinking. *Journal of Social and Personal Relationships*, 8, 451–466.
- Briere, J. (2002). Treating adult survivors of severe childhood abuse and neglect: Further development of an integrative model. In *The APSAC handbook on child maltreatment*, 2nd ed (pp. 175–203). Sage Publications, Inc.
- Briere, J., & Elliott, D. M. (2003). Prevalence and psychological sequelae of self-reported childhood physical and sexual abuse in a general population sample of men and women. *Child Abuse & Neglect*, 27(10), 1205-1222.
- Brown, E. S., Varghese, F. P., & McEwen, B. S. (2004). Association of depression with medical illness: Does cortisol play a role? *Biological Psychiatry*, 55(1), 1–9.
- Brumariu, L. E. (2015). Parent–child attachment and emotion regulation. In G. Bosmans & K. A. Kerns (Eds.), *Attachment in middle childhood: Theoretical advances and new directions in an emerging field. New Directions for Child and Adolescent Development*, 148, 31–45.
- Brumariu, L. E., Kerns, K. A., & Seibert, A. C. (2012). Mother–child attachment, emotion regulation, and anxiety symptoms in middle childhood. *Personal Relationships*, 19, 569–585.
- Burns, E.E., Jackson, J. L. & Harding, H.G. (2010). Child maltreatment, emotion regulation, and posttraumatic stress: The impact of emotional abuse. *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma*, 19, 801–819.
- Bülbül, F., Çakır, Ü., Ülkü, C., Üre, İ., Karabatak, O. ve Alpak, G. (2013). Yineleyen ve ilk atak depresyonda çocukluk çağı ruhsal travmalarının yeri. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 14, 93-9.
- Büyüköztürk, Ş., Kılıç-Çakmak, E., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2013). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.

- Caldwell, J. G., Krug, M. K., Carter, C. S. & Minzenberg, M. J. (2014). Cognitive control in the face of fear: reduced cognitive-emotional flexibility in women with a history of child abuse. *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma, 23*(5), 454-472.
- Calkins, S.D. (2010). Commentary: Conceptual and methodological challenges to the study of emotion regulation and psychopathology. *Journal of Psychopathology and Behavioral Assessment, 32*, 92-95.
- Calvete, E., Estévez, A., & Corral, S. (2007). Intimate partner violence and depressive symptoms in women: Cognitive schemas as moderators and mediators. *Behaviour Research and Therapy, 45*, 791-804.
- Carver, C. S., Scheier, M. F., & Weintraub, J. K. (1989). Assessing coping strategies: A theoretically based approach. *Journal of Personality and Social Psychology, 56*(2), 267-283.
- Cassiers, L. L. M., Sabbe, B. G. C., Schmaal, L., Veltman, D. J., Penninx, B. W. J. H., & Eede, F. Van Den. (2018). Structural and functional brain abnormalities associated with exposure to different childhood trauma subtypes: A systematic review of neuroimaging findings. *Frontiers in Psychiatry, 9*(AUG), 1–17.
- Cecero, J., Nelson, J., & Gillie, J. (2004). Tools and tenets of schema therapy: toward the construct validity of the early maladaptive schema questionnaire—research version(EMSQ-R). *Clinical Psychology & Psychotherapy, 11*(5), 344-357.
- Celsi, L., Paleari, F. G., & Fincham, F. D. (2021). Adverse childhood experiences and early maladaptive schemas as predictors of cyber dating abuse: An actor-partner interdependence mediation model approach. *Frontiers in Psychology, 12*(March), 1–16.
- Chatziioannidis, S., Andreou, C., Agorastos, A., Kaprinis, S., Malliaris, Y., Garyfallos, G., & Bozikas, V. P. (2019). The role of attachment anxiety in the relationship between

- childhood trauma and schizophrenia-spectrum psychosis. *Psychiatry Research*, 276, 223–231.
- Chen, F., Lin, H., & Li, C. (2012). The role of emotion in parent–child relationships: Children’s emotionality, maternal meta-emotion, and children’s attachment security. *Journal of Child and Family Studies*, 21(3), 403–410.
- Cicchetti, D., & Rogosch, F. (1996). Equifinality and multifinality in developmental psychopathology. *Development and Psychopathology*, 8, 597-600.
- Cicchetti, D., Rogosch, F., & Toth, S. (2006). Fostering secure attachment in infants in maltreating families through preventive interventions. *Development & Psychopathology*, 18, 623-649.
- Citak, C., & Erten, E. (2021). Impact of childhood trauma and attachment on resilience in remitted patients with bipolar disorder. *Journal of Affective Disorders*, 280(PA), 219–227.
- Clemmons, J. C, Walsh, K., Di Lillo D., & Messman-Moore, T. L. (2007) Unique and combined contributions of multiple child abuse types and abuse severity to adult trauma symptomatology. *Child Maltreatment* 12, 172-181.
- Cloitre, M., Stovall-McClough, K. C., Miranda, R., & Chemtob, C. M. (2004). Therapeutic alliance, negative mood regulation, and treatment outcome in child abuse-related posttraumatic stress disorder. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 72(3), 411–416.
- Cloitre, M., Cohen, L., & Koenen, K. C. (2006). Treating survivors of childhood abuse: Psychotherapy for the interrupted life. The Guilford Press.
- Cloitre, M., Miranda, R., Stovall-McClough, K. C., & Han, H. (2005). Beyond PTSD: Emotion regulation and interpersonal problems as predictors of functional impairment in survivors of childhood abuse. *Behavior Therapy*, 36(2), 119–124.

- Cohen J. (1988). *Statistical power analysis for the behavioral sciences*. New York, NY: Routledge Academic
- Colle, L., & Del Giudice, M. (2011). Patterns of attachment and emotional competence in middle childhood. *Social Development, 20*(1), 51–72.
- Collins, N.L., & Read, S.J. (1990). Adult attachment, working models, and relationship quality in dating couples. *Journal of Personality and Social Psychology, 58*, 644–663.
- Colman, R. A. & Widom, C. S. (2004). Childhood abuse and neglect and adult intimate relationships: a prospective study. *Child Abuse Neglect, 28*, 1133-1151.
- Compas, B. E., Connor, J. K., Osowiecki, D., & Welch, A. (1997). *Effortful and involuntary responses to stress: Implications for coping with chronic stress*. Plenum Press.
- Contreras, J. M., & Kerns, K. A. (2000). Emotion regulation processes: Explaining links between parent-child attachment and peer relationships. In K. A. Kerns, J. M. Contreras, and A. M. Neal-Barnett (Eds.), *Family and peers: Linking two social worlds* (pp.1–25). Praeger.
- Contreras, J. M., Kerns, K. A., Weimer, B. L., Gentzler, A. L., & Tomich, P. L. (2000). Emotion regulation as a mediator of associations between mother–child attachment and peer relationships in middle childhood. *Journal of Family Psychology, 14*, 111–124.
- Cook, A., Spinazzola, J., Ford, J., Lanktree, C., Blaustein, M., Cloitre, M.,... Liataud, J. (2017). Complex trauma in children and adolescents. *Psychiatric Annals, 35*(5), 390-398.
- Craig, A. D. (2002). How do you feel? Interoception: The sense of the physiological condition of the body. *Nature Reviews Neuroscience, 3*(8), 655–666.
- Crawford, E., & Wright, M. O. (2007). The impact of childhood psychological maltreatment on interpersonal schemas and subsequent experiences of relationship aggression. *Journal of Emotional Abuse, 7*(2), 93–116.

- Creswell, J. W. (2003). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches* (2nd ed.). Sage.
- Critchley, H. D., Wiens, S., Rotshtein, P., Öhman, A., & Dolan, R. J. (2004). Neural systems supporting interoceptive awareness. *Nature Neuroscience*, 7(2), 189–195.
- Crow, T., Cross, D., Powers, A. & Bradley, B. (2014). Emotion dysregulation as a mediator between childhood emotional abuse and current depression in a low income African-American sample. *Child Abuse & Neglect*, 38, 1590-1598.
- Çavuşoğlu, F. (2020). Cinsiyet gruplarına göre çocukluk çağı travma düzeylerinin incelenmesi. *Journal of International Social Research*, 13(73), 575-581.
- Çeri, Ö. (2009). *Vajinismus tanısı alan kadınlar ve eşlerinde temel bilişsel şemalar ile bağlanma stillerinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Çokluk, Ö., Şekercioğlu, G. ve Büyüköztürk, Ş. (2018). *Sosyal bilimler için çok değişkenli istatistik: SPSS ve LISREL uygulamaları*. Pegem Akademi.
- Davila, J., Karney, B. R., & Bradbury, T. N. (1999). Attachment change processes in the early years of marriage. *Journal of Personality and Social Psychology*, 76(5),783-802.
- Declercq, F., & Willemsen, J. (2006). Distress and post-traumatic stress disorders in and avoidance. *Clinical Psychology and Psychotherapy*, 13, 256-263.
- Dede, A. G. (2019). *Üniversite öğrencilerinin çocukluk çağı travmaları ile bilişsel duygu düzenleme becerileri ve saldırganlık düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Aydın Üniversitesi, İstanbul.
- Denham, S. A., Bassett, H. H., & Wyatt, T. M. (2010). Gender differences in the socialization of preschoolers' emotional competence. In A. Kennedy Root & S. Denham (Eds.), *New directions for child and adolescent development: No. 128. The role of gender in the socialization of emotion: Key concepts and critical issues* (pp. 29–49). Jossey-Bass.

- Deniz, M. E. (2006). Ergenlerde bağlanma stilleri ile çocukluk istismarları ve suçluluk-utanç arasındaki ilişki. *Eurasian Journal of Educational Research*, 22, 89-99.
- Dereboy, Ç., Demirkapi, E. Ş., Şakiroğlu, M., & Öztürk, C. Ş. (2018). The relationship between childhood traumas, identity development, difficulties in emotion regulation and psychopathology. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 29(4), 147–156.
- Dias, A. C., Garcia, I.Q., Simões, S., Duarte, C., Espírito-Santo, H., & Lemos, L. (2019). *Intimate partner violence: attachment and early maladaptive schemas among victims*. Warsaw, Poland, 27th European Congress of Psychiatry, ISMT - Instituto Superior Miguel Torga.
- Dubowitz, H., & Bennett, S. (2007). Physical abuse and neglect of children. *The Lancet*, 369(9576), 1891–1899.
- Dursunkaya, D. (2008). Duygusal örselenme ve ihmal. F. Ç. Çetin, B. Pehlivan Türk, F. Ünal, R. Uslu, E. İşeri, T. Türkbay, A. Coşkun, S. Miral, N. Motavallı (Eds.), *Çocuk ve ergen psikiyatrisi temel kitabı içinde* (478-486). Hekimler Yayın Birliği.
- Dvir, Y., Ford, J. D., Hill, M., & Frazier, J. A. (2014). Childhood maltreatment, emotional dysregulation, and psychiatric comorbidities. *Harvard Review of Psychiatry*, 22(3), 149–161.
- Dye, H. (2018). The impact and long-term effects of childhood trauma. *Journal of Human Behavior in the Social Environment*, 28(3), 381–392.
- Ehring, T., & Quack, D. (2010). Emotion regulation difficulties in trauma survivors: The role of trauma type and PTSD symptom severity. *Behavior Therapy*, 41(4), 587–598.
- Eisenberg, N., Cumberland, A., Spinrad, T. L., Fabes, R. A., Shepard, S. S., Reiser, M., ... Guthrie, I. K. (2001). The relations of regulation and emotionality to children's externalizing and internalizing problem behavior. *Child Development*, 72, 1112-1134.
- Ekşim, S. (2016). *Bağlanma stilleri ile erken dönem uyumsuz şemalar arasındaki ilişki* (Yüksek Lisans Tezi). Beykent Üniversitesi, İstanbul.

- Erkman, F. (1991). *Çocukların duygusal ezimi çocuk istismarı ve ihmali*. Gözde Repro Ofset.
- Erkoreka, L., Zamalloa, I., Rodriguez, S., Muñoz, P., Mendizabal, I., Zamalloa, M. I., Arrue, A., Zumarraga, M., & Gonzalez-Torres, M. A. (2021). Attachment anxiety as mediator of the relationship between childhood trauma and personality dysfunction in borderline personality disorder. *Clinical Psychology and Psychotherapy*, 29(2), 501–511.
- Espeleta, H. C., Sharkey, C. M., Bakula, D. M., Gamwell, K. L., Archer, C., Perez, M. N., Roberts, C. M., Chaney, J. M., & Mullins, L. L. (2020). Adverse childhood experiences and chronic medical conditions: Emotion dysregulation as a mediator of adjustment. *Journal of Clinical Psychology in Medical Settings*, 27(3), 572–581.
- Eşici, H. (2014). *Romantik ilişki kalitesinin erken dönem uyumsuz şemalar, bağlanma ve psikolojik ihtiyaçlar açısından incelenmesi* (Doktora Tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Evgin, D., & Sümen, A. (2021). Childhood abuse, neglect, codependency, and affecting factors in nursing and child development students. *Perspectives in Psychiatric Care*, 1-15.
- Evren, C., Evren, B., Dalbudak, E., Topcu, M., Kutlu, N., & Elhai, J. D. (2019). Severity of dissociative experiences and emotion dysregulation mediate the relationship between childhood trauma and Internet addiction symptom severity among young adults. *Dusunen Adam*, 32(4), 334–344.
- Fang, X., Brown, D. S., Florence, C. S., & Mercy, J. A. (2012). The economic burden of child maltreatment in the United States and implications for prevention. *Child Abuse & Neglect*, 36(2), 156–165.
- Ferguson, K. S., & Dacey, C. M. (1997). Anxiety, depression, and dissociation in women health care providers reporting a history of childhood psychological abuse. *Child Abuse and Neglect*, 21, 941-952.
- Fernando, S. C., Beblo, T., Schlosser, N., Terfehr, K., Otte, C., Löwe, B., Wolf, O. T., Spitzer, C., Driessen, M., & Wingenfeld, K. (2014). The impact of self-reported childhood trauma

- on emotion regulation in borderline personality disorder and major depression. *Journal of Trauma & Dissociation*, 15(4), 384–401.
- Finkelhor, D. (1984). *Child sexual abuse: New theory and research*. New York: Free Press.
- Finkelhor, D. (1994). The international epidemiology of child sexual abuse. *Child Abuse & Neglect*, 18(5), 409-17.
- Finzi, R., Cohen, O., Sapir, Y., & Weizman, A. (2000). Attachment styles in maltreated children: A comparative study. *Child Psychiatry & Human Development*, 31(2), 113–128.
- Finzi, R., Har-Even, D., Shnit, D., & Weizman, A. (2002). Psychosocial characterization of physically abused children from low socioeconomic households in comparison to neglected and nonmaltreated children. *Journal of Child & Family Studies*, 11(4), 441–453.
- Fonagy, P., Steele, H., & Steele, M. (1991). Maternal representations of attachment during pregnancy predict the organization of infant-mother attachment at one year of age. *Child Development*, 62(5), 891-905.
- Ford, J. D., & Courtois, C. A. (2009). Defining and understanding complex trauma and complex traumatic stress disorders. In C. A. Courtois & J. D. Ford (Eds.), *Treating complex traumatic stress disorders: An evidence-based guide* (p. 13–30). Guilford Press.
- Fossati, A., Gratz, K. L., Somma, A., Maffei, C., & Borroni, S. (2015). The mediating role of emotion dysregulation in the relations between childhood trauma history and adult attachment and borderline personality disorder features: a study of Italian nonclinical participants. *Journal of Personality Disorders*, 29, 1–24.
- Fraenkel, J. R., Wallen, N. E., & Hyun, H. H. (2012). *How to design and evaluate research in education*. McGraw-Hill.
- Fraley, R. C., & Brumbaugh, C. C. (2004). A dynamical systems approach to conceptualizing and studying stability and change in attachment security. In W. S. Rholes & J. A.

- Simpson (Eds.), *Adult attachment: Theory, research, and clinical implications* (pp. 86-132). The Guildford Press.
- Fraley, R. C., & Shaver, P. R. (2000). Adult romantic attachment: Theoretical developments, emerging controversies, and unanswered questions. *Review of General Psychology*, *4*, 132-154.
- Fraley, R. C., Waller, N. G., & Brennan, K. A. (2000). An item-response theory analysis of self-report measures of adult attachment. *Journal of Personality and Social Psychology*, *78*, 350-365.
- Garnefski, N., Kraaij, V., & Spinhoven, P. (2001). Negative life events, cognitive emotion regulation and depression. *Personality and Individual Differences*, *30*, 1311–1327.
- Gay, L. E., Harding, H. G., Jackson, J. L., Burns, E. E., & Baker, B. D. (2013). Attachment style and early maladaptive schemas as mediators of the relationship between childhood emotional abuse and intimate partner violence. *Journal of Aggression, Maltreatment, & Trauma*, *22*, 408-424.
- Gaylord-Harden, N., Taylor, J., Campbell, C., Kesselring, C., & Grant, K. (2009). Maternal attachment and depressive symptoms in urban adolescents: The influence of coping strategies and gender. *Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology*, *38*(5), 684–695.
- Giannakaki, M. S. (2005). Using mixed-methods to examine teachers' attitudes to educational change: The case of the skills for life strategy for improving adult literacy and numeracy skills in England. *Educational Research and Evaluation*, *11*(4), 323- 348.
- Gibb, B. E. (2002). Childhood maltreatment and negative cognitive styles - A quantitative and qualitative review. *Clinical Psychology Review*, *22*, 223-246.
- Gibb, B. E., Alloy, L. B., Abramson, L. Y., Rose, D. T., Whitehouse, W. G., Donovan, P., Hogan, M. E., Cronholm, J., & Tierney, S. (2001). History of childhood maltreatment, negative

- cognitive styles, and episodes of depression in adulthood. *Cognitive Therapy and Research*, 25, 425-446.
- Glaser, D. (2002). Emotional abuse and neglect (psychological maltreatment): A conceptual framework. *Child Abuse and Neglect*, 26(6-7), 697-714.
- Gottman, J. M., Katz, L. F., & Hooven, C. (1996). Parental meta-emotion philosophy and the emotional life of families: Theoretical models and preliminary data. *Journal of Family Psychology*, 10, 243-268.
- Grady, M. D., Yoder, J., & Brown, A. (2021). Childhood maltreatment experiences, attachment, sexual offending: Testing a theory. *Journal of Interpersonal Violence*, 36(11), 1-35.
- Gross, J. J. (1998). The emerging field of emotion regulation: An Integrative review. *Review of General Psychology*, 2(3), 271-299.
- Gross, J. J. (2002). Emotion regulation: Affective, cognitive, and social consequences. *Psychophysiology*, 39, 281-291.
- Gross, J. J. (2014). Emotion regulation: Conceptual and empirical foundations. In J. J. Gross (Ed.), *Handbook of emotion regulation* (pp. 3-20). Guilford Press.
- Gross, J. J. & Thompson, R. A. (2007). Emotion regulation: conceptual foundations. In J. J. Gross (Ed.), *Handbook of emotion regulation* (1-49). The Guilford Press.
- Gumley, A. I., Taylor, H. E. F., Schwannauer, M., & MacBeth, A. (2014). A systematic review of attachment and psychosis: Measurement, construct validity and outcomes. *Acta Psychiatrica Scandinavica*, 129(4), 257-274.
- Hamby, S. & Grych, J. (2013). *The web of violence: Exploring connections among different forms of interpersonal violence and abuse*. Springer.
- Hankin, B. L. (2005) Childhood maltreatment and psychopathology: Prospective tests of attachment, cognitive vulnerability, and stress as mediating processes. *Cognitive Therapy and Research*, 29, 645-671.

- Harding, H. G., Burns, E. E., & Jackson, J. L. (2012). Identification of child sexual abuse survivor subgroups based on early maladaptive schemas: Implications for understanding differences in posttraumatic stress disorder symptom severity. *Cognitive Therapy and Research, 36*(5), 560–575.
- Hazan, C. & Shaver, P. R. (1987). Romantic love conceptualized as an attachment process. *Psychological Inquiry, 52*(3), 511-524.
- Herman, J. L. (2007). *Travma ve iyileşme şiddetin sonuçları ev içi istismardan siyasi teröre*. (T. Tosun, Çev.). Literatür Yayıncılık.
- Hinkelmann, K., Muhtz, C., Dettenborn, L., Agorastos, A., Wingenfeld, K., Spitzer, C., Gao, W., Kirschbaum, C., Wiedemann, K., & Otte, C. (2013). Association between childhood trauma and low hair cortisol in depressed patients and healthy control subjects. *Biological Psychiatry, 74*(9), e15–e17.
- Hopper, J. W., Frewen, P. A., van der Kolk, B. A., & Lanius, R. A. (2007). Neural correlates of reexperiencing, avoidance, and dissociation in PTSD: Symptom dimensions and emotion dysregulation in responses to script-driven trauma imagery. *Journal of Traumatic Stress, 20*(5), 713–725.
- Hortaçsu, N. (2012). *İnsan ilişkileri*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Hümanist Büro. (2014). *Türkiye’de 0-8 yaş arası çocuğa yönelik aile içi şiddet araştırması*. Boğaziçi Üniversitesi.
- Irwin, H. J. (1995). Codependence, narcissism and childhood trauma. *Journal of Clinical Psychiatry, 51*(5), 658–665.
- Janiri, D., Moccia, L., Dattoli, L., Pepe, M., Molinaro, M., De Martin, V., Chieffo, D., Di Nicola, M., Fiorillo, A., Janiri, L., & Sani, G. (2021). Emotional dysregulation mediates the impact of childhood trauma on psychological distress: First Italian data during the early phase of COVID-19 outbreak. *Australian and New Zealand Journal of Psychiatry, 55*(11), 1071–1078.

- Janovsky, T., Clark, G. I., & Rock, A. J. (2019). Trait mindfulness mediates the relationship between early maladaptive schema and interpersonal problems. *Australian Psychologist, 54*(5), 391–401.
- John, S. G., Cisler, J. M., & Sigel, B. A. (2017). Emotion regulation mediates the relationship between a history of child abuse and current PTSD/depression severity in adolescent females. *Journal of Family Violence, 32*, 565-575.
- Johnson, K. A., & Lynch, S. M. (2013). Predictors of maladaptive coping in incarcerated women who are survivors of childhood sexual abuse. *Journal of Family Violence, 28*, 43-52.
- Joormann, J., Yoon, K. L., & Siemer, M. (2010). Cognition and emotion regulation. A. M. Kring & D.M. Sloan (Eds.). In *Emotion regulation and psychopathology: A transdiagnostic approach to etiology and treatment* (174-203). New York: The Guilford Press.
- Karadeniz, C. (2016). *Çocukluk çağı istismarına uğramış bireylerin yakın ilişkideki (romantik) bağlanma stilleri açısından incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Karpuz İlericiler, N. (2015). *Evlilik uyumunu açıklamada yakın ilişkilerde bağlanma, erken dönem uyum bozucu şemalar ve psikolojik travmanın rolü* (Yüksek Lisans Tezi). Maltepe Üniversitesi, İstanbul.
- Kaya Tezel, F., Tutarel Kışlak, Ş., & Boysan, M. (2015). Relationships between childhood traumatic experiences, early maladaptive schemas and interpersonal styles. *Nöro Psikiyatri Arşivi, 52*(3), 226–232.
- Kayri, M. (2009). Araştırmalarda gruplar arası farkın belirlenmesine yönelik çoklu karşılaştırma (post-hoc) teknikler. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 19*(1), 51-64.
- Kerns, K. A., Abraham, M., Schlegelmilch, A., & Morgan, T. (2007). Mother–child attachment in later middle childhood: Assessment approaches and associations with mood and emotion regulation. *Attachment and Human Development, 9*(1), 33–53.

- Kessler, R. C. (2000). Posttraumatic stress disorder: The burden to the individual and to society. *Journal of Clinical Psychiatry*, 61(5), 4–12.
- Kızıltepe, R. (2021). *Çocuk istismarı ve ihmalinin kuşaklararası aktarımının ekolojik-etkileşimsel model çerçevesinde incelenmesi*. (Doktora Tezi). Ege Üniversitesi.
- Kinniburgh, K. J., Blaustein, M., Spinazzola, J., & Van der Kolk, B. A. (2017). Attachment, self-regulation, and competency: A comprehensive intervention framework for children with complex trauma. *Psychiatric Annals*, 35(5), 424-430.
- Kline, R. B. (2011). *Methodology in the Social Sciences. Principles and practice of structural equation modeling* (3rd ed.). The Guilford Press.
- Kobak, R., & Hazan, C. (1991). Attachment and marriage: Effects of security and accuracy of working models. *Journal of Personality and Social Psychology*, 60, 861–869.
- Kourt, R. (2011). *18-24 yaş arası üniversite öğrencilerinde çocukluk çağı travmalarının dissosiyatif yaşantılar ve suçluluk-utanç duyguları ile ilişkisinin incelenmesi*. (Yüksek Lisans Tezi). Maltepe Üniversitesi, İstanbul.
- Köklü, N., Büyüköztürk Ş. ve Bökeoğlu, Ç.Ö. (2006). *Sosyal bilimler için istatistik*. Pegem Yayıncılık.
- Kulaksızoğlu, A. (2002). *Ergenlik psikolojisi*. Remzi Kitabevi.
- Leech, N. L., & Onwuegbuzie, A. J. (2007). An array of qualitative analysis tools: A call for data analysis triangulation. *School Psychology Quarterly*, 22, 557–584.
- Lewis, R. J., Griffin, J. L., Winstead, B. A., Morrow, J. A., & Schubert, C. P. (2003). Psychological characteristics of women who do or do not report a history of sexual abuse. *Journal of Prevention and Intervention in the Community*, 26, 49-65.
- Lincoln, Y. S., & Guba, E. G. (1985). *Naturalistic inquiry*. Sage Publications.
- MacCallum, R. C., & Austin, T. J. (2000). Applications of structural equation modeling in psychological research. *Annual Review of Psychology*, 51, 201-226.

- Madigan, S., Bakermans-Kranenburg, M. J., van Ijzendoorn, M. H., Moran, G., Pederson, D. R., & Benoit, D. (2006). Unresolved states of mind, anomalous parental behavior, and disorganized attachment: A review and meta-analysis of a transmission gap. *Attachment & Human Development, 8*(2), 89–111.
- Main, M., & Hesse, E. (1992). Parents' unresolved traumatic experiences are related to infant disorganized attachment status: Is frightened and/or frightening parental behavior the linking mechanism? In M. T. Greenberg, D. Cicchetti, & E. M. Cummings (Eds.), *Attachment in the preschool years: Theory, research, and intervention* (pp. 161-182). The University of Chicago Press.
- Mason, O., Platts, H., & Tyson, M. (2005). Early maladaptive schemas and adult attachment in a UK clinical population. *Psychology Psychotherapy, 78*, 549-564.
- Maxwell, J. A. (1996). *Qualitative research design: An interactive approach*. SAGE Publications.
- Mayda, B. S. (2020). *Çocukluk çağı travmasının erken dönem uyumsuz şemalar ve stresle başa çıkma tarzına etkisi*. (Yüksek lisans tezi). İstanbul Kent Üniversitesi.
- McCarthy, G., & Maughan, B. (2010). Negative childhood experiences and adult love relationships: The role of internal working models of attachment. *Attachment & Human Development, 12*(5), 445-461.
- McCarthy, G., & Taylor, A. (1999). Avoidant/ambivalent attachment style as a mediator between abusive childhood experiences and adult relationship difficulties. *Journal of Child Psychology and Psychiatry, 40*(3), 465–477.
- McGinn, L. K., & Young, J. E. (1996). Schema-focused therapy. In P. M. Salkovskis (Ed.), *Frontiers of cognitive therapy* (182–207). The Guilford Press.
- McLaughlin, K. A., Peverill, M., Gold, A. L., Alves, S., & Sheridan, M. A. (2015). Child maltreatment and neural systems underlying emotion regulation. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry, 54*(9), 753-762.

- Messman-Moore, T. L., & Coates, A. A. (2007). The impact of childhood psychological abuse on adult interpersonal conflict: The role of early maladaptive schemas and patterns of interpersonal behavior. *Journal of Emotional Abuse, 7*, 75–92.
- Mikulincer, M., & Shaver, P. R. (2007). *Attachment in adulthood*. The Guilford Press.
- Mikulincer, M., Shaver, P. R., & Pereg, D. (2003). Attachment theory and affect regulation: The dynamics, development, and cognitive consequences of attachment-related strategies. *Motivation and Emotion, 27*(2), 77–102.
- Mikulincer, M., Shaver, P. R., & Solomon, Z. (2015). An attachment perspective on traumatic and posttraumatic reactions. In M. Safir, H. Wallach, & A. Rizzo (Eds.), *Future Directions in Post-Traumatic Stress Disorder* (pp. 79-96). Springer.
- Mohammadi, S. D., Nouruzinejad, G. H., Rahmatinejad, P., & Akbari, V. (2017). Correlation between attachment styles and early maladaptive schemas in students. *Qom University of Medical Sciences Journal, 11*(9), 52-60.
- Morton, N., & Browne, K. D., (1998). Theory and observation of attachment and its relation to child maltreatment: A review. *Child Abuse & Neglect, 22*, 1093-1104.
- Muenzenmaier, K., Spei, E., & Gross, D. (2010). Complex PTSD in men with serious mental illness: A reconceptualization. *American Journal of Psychotherapy, 64*, 257-268.
- Muller, R. T., Thornback, K., & Bedi, R. (2012). Attachment as a mediator between childhood maltreatment and adult symptomatology. *Journal of Family Violence, 27*(3), 243–255.
- Murase, H. (2020). Distinct paths to alcohol problems: Impacts of childhood maltreatment, attachment insecurity, and interpersonal problems, addictive behaviors. *Addictive Behaviors, 106*780.
- National Research Council, National Academies of Sciences, Engineering, and Medicine. (1993). *Understanding child abuse and neglect*. The National Academies Press.

- O'Connor, D. B., Green, J. A., Ferguson, E., O'Carroll, R. E., & O'Connor, R. C. (2018). Effects of childhood trauma on cortisol levels in suicide attempters and ideators. *Psychoneuroendocrinology, 88*, 9–16.
- Oshri, A., Sutton, T. E., Clay-Warner, J., & Miller, J. D. (2015). Child maltreatment types and risk behaviors: Associations with attachment style and emotion regulation dimensions. *Personality and Individual Differences, 73*, 127–133.
- Ozerinjauregui, N. (2015). *Sexual abuse in childhood: Psychological consequences in adulthood* (Doctoral Dissertation). University of Deusto, Bilbao.
- Örsel, S., Karadağ, H., Karaoğlan-Kahiloğulları A. ve Akgün-Aktaş E. (2011). Psikiyatri hastalarında çocukluk çağı travmalarının sıklığı ve psikopatoloji ile ilişkisi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi, 12*, 30-136.
- Özer Toğuşlu, M. (2014). *Evli bireylerde bağlanma stilleri ve cinsiyet rollerinin yükleme biçimini yordayıcı rolü*. (Yüksek Lisans Tezi), Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Tokat.
- Özgenç, İ. (2020). Akran çocuklar arası cinsel birliktelik ve Türk ceza hukuku sorumluluğu sorunu uygulamasından örnekler. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 24(4)*, 265-271.
- Padilla Paredes, P., & Calvete, E. (2014). Cognitive vulnerabilities as mediators between emotional abuse and depressive symptoms. *Journal of Abnormal Psychology, 42*, 743-753.
- Patton, M. Q. (2014). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri* (M. Bütün ve S. B. Demir, Çev.). Pegem Akademi.
- Pechtel, P., & Pizzagalli, D. A. (2011). Effects of early life stress on cognitive and affective function: An integrated review of human literature. *Psychopharmacology, 214(1)*, 55-70.

- Pelcovitz, D., Kaplan, S.J., Ellenberg, A., Labruna, V., Salzinger, S., Mandel, F. et al. (2000). Adolescent physical abuse: Age at time of abuse and adolescent perception of family functioning. *Journal of Family Violence, 15*(4), 375-389.
- Perry, B. D., & Pollard, R. (1998). Homeostasis, stress, trauma, and adaptation. *Child and Adolescent Psychiatric Clinics of North America, 7*(1), 33–51.
- Perry, B. D., Pollard, R. A., Blakley, T. L., Baker, W. L., & Vigilante, D. (1995). Childhood trauma, the neurobiology of adaptation, and “use-dependent” development of the brain: How “states” become “traits.” *Infant Mental Health Journal, 16*(4), 271–291.
- Pilkington, P. D., Bishop, A. & Younan, R. (2021). Adverse childhood experiences and early maladaptive schemas in adulthood: A systematic review and meta-analysis. *Clinical Psychology Psychotherapy, 28*(3), 569-584.
- Polat, O. (2001). *Çocuk ve şiddet*. Der Yayınları.
- Pollak, S. D., & Tolley-Schell, S. A. (2003). Selective attention to facial emotion in physically abused children. *Journal of Abnormal Psychology, 112*(3), 323.
- Ponce, A. N., Williams, M. K., & Allen, G. J. (2004). Experience of maltreatment as a child and acceptance of violence in adult intimate relationships: Mediating effects of distortions in cognitive schemas. *Violence and Victims, 19*(1), 97–108.
- Portwood, S. G. (1998). The impact of individuals' characteristics and experiences on their definitions of child maltreatment. *Child Abuse & Neglect, 22*, 437-452.
- Prather, W., & Golden, J. A. (2009). A behavioral perspective of childhood trauma and attachment issues: Toward alternative treatment approaches for children with a history of abuse. *International Journal of Behavioral Consultation and Therapy, 5*(2), 222-241.
- Protic, S., Wittmann, L., Taubner, S., & Dimitrijevic, A. (2020). Differences in attachment dimensions and reflective functioning between traumatized juvenile offenders and maltreated non-delinquent adolescents from care services. *Child Abuse & Neglect, 103*, 104420.

- Rekart, K. N., Mineka, S., Zinbarg, R. E., & Griffith, J. W. (2007). Perceived family environment and symptoms of emotional disorders: The role of perceived control, attributional style, and attachment. *Cognitive Therapy and Research, 31*, 419-436.
- Reyome, N. D., & Ward, K. S. (2007). Self-reported history of childhood maltreatment and codependency in undergraduate nursing students. *Journal of Emotional Abuse, 7*(1), 37–50.
- Rezaei, M., Ghazanfari, F., & Rezaee, F. (2016). The role of childhood trauma, early maladaptive schemas, emotional schemas and experiential avoidance on depression: A structural equation modeling. *Psychiatry Research, 246*, 407–414.
- Riggs, S. A. (2010). Childhood emotional abuse and the attachment system across the life cycle: What theory and research tell us. *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma, 19*(1), 5-51.
- Riggs, S. A., & Kaminski, P. (2010). Childhood emotional abuse, adult attachment, and depression as predictors of relational adjustment and psychological aggression. *Journal of Aggression, Maltreatment & Trauma, 19*(1), 75-104.
- Riggs, S. A., Cusimano, A. M., & Benson, K. M. (2011). Childhood emotional abuse and attachment processes in the dyadic adjustment of dating couples. *Journal of Counseling Psychology, 58*(1), 126-138.
- Roche, D. N., Runtz, M. G., & Hunter, M. A. (1999). Adult attachment: A mediator between child sexual abuse and later psychological adjustment. *Journal of Interpersonal Violence, 14*, 184-207.
- Rodrigues, L. N., & Kitzmann, K. M. (2007). Coping as a mediator between interparental conflict and adolescents' romantic attachment. *Journal of Social and Personal Relationships, 24*(3), 423–439.

- Roemmele, M., & Messman-Moore, T. L. (2011). Child abuse, early maladaptive schemas, and risky sexual behavior in college women. *Journal of Child Sexual Abuse, 20*(3), 264-283.
- Schimmenti, A., & Bifulco, A. (2015). Linking lack of care in childhood to anxiety disorders in emerging adulthood: The role of attachment styles. *Child and Adolescent Mental Health, 20*(1), 41–48.
- Schore, A. N. (2017). All our sons: The developmental neurobiology and neuroendocrinology of boys at risk. *Infant Mental Health Journal, 38*(1), 15-52.
- Schwarz, B., Stutz, M., & Ledermann, T. (2012). Perceived interparental conflict and early adolescents' friendships: The role of attachment security and emotion regulation. *Journal of Youth and Adolescence, 41*, 1240–1252.
- Sege, R. D., & Amaya-Jackson, L. (2017). Clinical considerations related to the behavioral manifestations of child maltreatment. *Pediatrics, 139*(4).
- Selçuk, E., Günaydın, G., Sümer, N., ve Uysal, A. (2005). Yetişkin bağlanma boyutları için yeni bir ölçüm: Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri-II'nin Türk örnekleminde psikometrik açıdan değerlendirilmesi. *Türk Psikoloji Yazıları, 8*, 1- 11.
- Shipman, K. L., Schneider, R., Fitzgerald, M. M., Sims, C., Swisher, L., & Edwards, A. (2007). Maternal emotion socialization in maltreating and non-maltreating families: Implications for children's emotion regulation. *Social Development, 16*(2), 268-285.
- Shoal, G. D., Giancola, P. R., & Kirillova, G. P. (2003). Salivary cortisol, personality, and aggressive behavior in adolescent boys: A 5-year longitudinal study. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry, 42*(9), 1101–1107.
- Shrout, P. E. & Bolger, N. (2002). Mediation in experimental and nonexperimental studies: New procedures and recommendations. *Psychological Methods, 7*(4), 422–445.

- Simard, V., Moss, E., & Pascuzzo, K. (2011). Early maladaptive schemas and child and adult attachment: A 15-year longitudinal study. *Psychology and Psychotherapy: Theory, Research, and Practice*, 84, 349-366.
- Smith, A. L., Cross, D., Winkler, J., Jovanovic, T., & Bradley, B. (2014). Emotional dysregulation and negative affect mediate the relationship between maternal history of child maltreatment and maternal child abuse potential. *Journal of Family Violence*, 29(5), 483–494.
- Soygüt, G., Karaosmanoğlu, A., ve Çakır, Z. (2009). Erken dönem uyumsuz şemaların değerlendirilmesi: Young Şema Ölçeği kısa form-3'ün psikometrik özelliklerine ilişkin bir inceleme. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 20(1), 75-84.
- Spinazzola, J., Ford, J. D., Zucker, M., van der Kolk, B. A., Silva, S., Smith, S. F., & Blaustein, M. (2005). Survey evaluates: Complex trauma exposure, outcome, and intervention among children and adolescents. *Psychiatric Annals*, 35(5), 433-439.
- Steele, H., Steele, M., & Croft, C. (2008). Early attachment predicts emotion recognition at 6 and 11 years old. *Attachment and Human Development*, 10(4), 379–393.
- Stefanovi, T., & Nedjeljkovi, J. (2012). Attachment patterns from the perspective of early maladaptive schemas. *Ljetopis Socijalnog Rada*, 19(1), 95–118.
- Stirling, J., & Amaya-Jackson, L. (2008). Understanding the behavioral and emotional consequences of child abuse. *Pediatrics*, 122(3), 667-673.
- Stovall-McClough, K. C., & Cloitre, M. (2006). Unresolved attachment, PTSD, and dissociation in women with childhood abuse histories. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 74(2), 219–228.
- Stover, C. S., Choi, M. J., & Mayes, L. C. (2018). The moderating role of attachment on the association between childhood maltreatment and adolescent dating violence. *Children and Youth Services Review*, 94(3), 679–688.

- Suzuki, A., Poon, L., Papadopoulos, A. S., Kumari, V., & Cleare, A. J. (2014). Long term effects of childhood trauma on cortisol stress reactivity in adulthood and relationship to the occurrence of depression. *Psychoneuroendocrinology*, 50, 289–299.
- Süler, M. (2022). *Lise öğrencilerinde duygu düzenleme ve psikolojik sağlamlığın erken dönem uyumsuz şemalar açısından incelenmesi* (Doktora Tezi). Sakarya Üniversitesi.
- Şar, V., Öztürk, E. ve İkikardeş, E. (2011). Çocukluk Çağı Ruhsal Travma Ölçeğinin Türkçe uyarlamasının geçerlik ve güvenilirliği. *Türkiye Klinikleri*, 32(4), 1054-63.
- Şenkal, İ. ve Işıklı, S. (2015). Çocukluk çağı travmalarının ve bağlanma biçiminin depresyon belirtileri ile ilişkisi: Aleksitiminin aracı rolü. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 26(4), 261–267.
- Şimşek, Ö. F. (2007). *Yapısal eşitlik modellemesine giriş: Temel ilkeler ve LISREL uygulamaları*. Ankara: Ekinoks Yayıncılık.
- Tabachnick, B. G., & Fidell, L. S. (2013). *Using multivariate statistics* (6th ed.). Boston, MA: Pearson.
- Thomas, A. M. (2008). *An exploration of the relationship between childhood sexual abuse, caregiver support, and maladaptive cognitive schema among incarcerated women* (Doctoral Dissertation). University of Akron, Ohio.
- Toof, J., Wong, J., & Devlin, J. M. (2020). Childhood trauma and attachment. *Family Journal*, 28(2), 194–198.
- Turner, S., Taillieu, T., Cheung, K., & Afifi, T. (2017). The relationship between childhood sexual abuse and mental health outcomes among males: Results from a nationally representative United States sample. *Child Abuse & Neglect*, 66, 64-72.
- TÜİK, (2022). *Güvenlik Birimine Gelen veya Getirilen Çocuk İstatistikleri*. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Güvenlik-Birimine-Gelen-veya-Getirilen-Cocuk-İstatistikleri-2021-45586>.

- Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, (2019). *On birinci kalkınma planı (2019-2023)*. https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2022/07/On_Birinci_Kalkinma_Plani-2019-2023.pdf
- UNICEF. (2014). *Hidden in plain sight: A statistical analysis of violence against children*. United Nations Children's Fund.
- Unger, J. A. M., & De Luca, R. V. (2014). The relationship between childhood physical abuse and adult attachment styles. *Journal of Family Violence, 29*(3), 223–234.
- U.S. Department of Health & Human Services, Administration for Children and Families, Administration on Children, Youth and Families, Children's Bureau. (2018). *Child Maltreatment 2016*. <https://www.acf.hhs.gov/cb/research-data-technology/statistics-research/child-maltreatment>.
- U.S. Department of Health & Human Services, Administration for Children and Families, Administration on Children, Youth and Families, Children's Bureau. (2020). *Child Maltreatment 2018*. <https://www.acf.hhs.gov/cb/research-data-technology/statistics-research/child-maltreatment>.
- U.S. Department of Health & Human Services, Administration for Children and Families, Administration on Children, Youth and Families, Children's Bureau. (2022). *Child Maltreatment 2020*. <https://www.acf.hhs.gov/cb/research-data-technology/statistics-research/child-maltreatment>.
- Uytun, M. Ç., Öztop, D. B., ve Eşel, E. (2013). Ergenlik ve erişkinlikte bağlanma davranışının değerlendirilmesi. *Düşünen Adam The Journal of Psychiatry and Neurological Sciences, 26*, 2.
- Van der Kolk, B. A. (2017). Developmental trauma disorder: Toward a rational diagnosis for children with complex trauma histories. *Psychiatric Annals, 35*(5), 401-408.
- Van Velzen, L. S., Schmaal, L., Jansen, R., Milaneschi, Y., Opmeer, E. M., Elzinga, B. M.,... Penninx, B. W. J. H. (2016). Effect of childhood maltreatment and brain-derived

- neurotrophic factor on brain morphology. *Social Cognitive & Affective Neuroscience*, 11(11), 1841–1852.
- Vedhara, K., Miles, J., Bennett, P., Plummer, S., Tallon, D., Brooks, E., Gale, L., Munnoch, K., Schreiber-Kounine, C., Fowler, C., Lightman, S., Sammon, A., Rayter, Z., & Farndon, J. (2003). An investigation into the relationship between salivary cortisol, stress, anxiety and depression. *Biological Psychology*, 62(2), 89–96.
- Villarroel, A. M., Penelo, E., Portell, M., & Raich, R. M. (2012). Childhood sexual and physical abuse in Spanish female undergraduates: Does it affect eating disturbances? *European Eating Disorders Review*, 20(1), 32–41.
- Vishnevsky, T., Cann, A., Calhoun, L. G., Tedeschi, R. G., & Demakis, G. J. (2010). Gender differences in self-reported posttraumatic growth: A meta-analysis. *Psychology of Women Quarterly*, 34(1), 110–120.
- Wampler, K. S., Shi, L., Nelson, B. S., & Kimball, T. G. (2003). The adult attachment interview and observed couple interaction: Implications for an intergenerational perspective on couple therapy. *Family Process*, 42(4), 497-515.
- Warmingham, J. M., Rogosch, F. A., & Cicchetti, D. (2020). Intergenerational maltreatment and child emotion dysregulation. *Child Abuse & Neglect*, 102, 104377.
- Wekerle, C., & Wolfe, A. D. A. (1998). The role of child maltreatment and attachment style in adolescent relationship violence. *Development and Psychopathology*, 10(3), 571–586.
- Werner, K., & Gross, J. J. (2010). Emotion regulation and psychopathology. In A. M. Kring & D. M. Sloan (Eds.), *Emotion regulation and psychopathology*. The Guilford Press.
- Whishman, M. A. (2006). Childhood trauma and marital outcomes in adulthood. *Personal Relationships*, 13, 375-386.
- WHO, (2022). *Child maltreatment*. <https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/child-maltreatment>

- Widom, C. S., Czaja, S. J., Kozakowski, S. S., & Chauhan, P. (2018). Does adult attachment style mediate the relationship between childhood maltreatment and mental and physical health outcomes? *Child Abuse & Neglect*, 76, 533-545.
- Wright, M. O., Crawford, E., & Castillo, D. D. (2009). Childhood emotional maltreatment and later psychological distress among college students: The mediating role of maladaptive schemas. *Child Abuse & Neglect*, 33, 59–68.
- Wright, S. (1960). Path coefficients and path regressions: Alternative or complementary concepts? *Biometrics*, 16(2), 189-202.
- Yaka, A. İ. (2011). *Bağlanma, erken döneme yönelik şemalar, öz yönetim ve psikolojik belirtiler arasındaki ilişkiler* (Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.
- Young, J. E. (1994). *Cognitive therapy for personality disorders: A schema-focused approach*. Professional Resource Press.
- Young, J. E., & Brown, G. (2003). *Young schema questionnaire*. Professional Resource Exchange.
- Young, J. E., Klosko, J. S., & Weishaar, M. E. (2003). *Schema therapy: A practitioner's guide*. The Guilford Press.
- Yörükan, T. (2011). *Bağlanma ve sonraki yaşlarda görülen etkileri*. Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Yu, M., Linn, K. A., Shinohara, R. T., Oathes, D. J., Cook, P. A., Duprat, R., Moore, T. M., Oquendo, M. A., Phillips, M. L., McInnis, M., Fava, M., Trivedi, M. H., McGrath, P., Parsey, R., Weissman, M. M., & Sheline, Y. I. (2019). Childhood trauma history is linked to abnormal brain connectivity in major depression. *Proceedings of the National Academy of Sciences of the United States of America*, 116(17), 8582–8590.

- Zara-Page, A. (2004). Çocuk cinsel istismarı: Cinsel istismara neden olan etkenler ve cinsel istismarın çocuklar üzerindeki etkileri. *Türk Psikoloji Yazıları*, 7(13),103-113.
- Zerenöglü, L. (2011). *Üniversite öğrencilerinin bağlanma stilleri ile çocuklukta yaşanan yaşantıları arasındaki ilişkinin incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Zilberstein, K. & Messer, E. (2010). Building a secure base: Treatment of a child with disorganized attachment. *Clinical Social Work Journal*, 38(1), 85 - 97.
- Zoroğlu, S. S., Tüzün, Ü., Şar, V., Öztürk, M., Eröcal-Kora, M. ve Alyanak, B. (2001). Çocukluk dönemi istismar ve ihmalinin olası sonuçları. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 2(2), 69-78.
- Zuravin, S. J. (1991). Research definitions of child physical abuse and neglect: Current problems. In R. H. Starr, Jr., & D. A. Wolfe (Eds.), *The effects of child abuse and neglect: Issues and research* (pp. 100-128). The Guilford Press.

EK-A: Aydınlatılmış Onam Formu - 1

Değerli Katılımcı,

Bu araştırmada çocukluk çağı istismarının, erken dönem uyumsuz şemaların ve bilişsel duygu düzenleme stratejilerinin romantik ilişkide bağlanma stilleri üzerine etkisi incelenecektir. İlgili çalışmanın uygulamaları konusunda Hacettepe Üniversitesi Etik Komisyonundan gerekli izinler alınmıştır. Sizden ilişkide verilen soruları cevaplamanız istenmektedir. Araştırmada grup sonuçları üzerinde durulacağı için adınızı yazmanıza gerek yoktur ancak araştırmanın ikinci aşamasına katılmak ve sonuçları öğrenmek isterseniz kendinize bir rumuz belirleyerek telefon numaranızı yazabilirsiniz.

Araştırmaya gönüllü olarak katılıp katılmama kararı size aittir. Katılmayı kabul etmekle, isminiz istenmeden sizden bu anketlerle alınan bilgilerin grup verileri olarak kullanılmasına izin verdiğiniz anlaşılacaktır. Devam etmek istemediğiniz takdirde uygulamayı bırakabilirsiniz.

Araştırmadan sağlıklı sonuçlar elde edilebilmesi için;

- soruların dikkatlice okunarak hiç birinin boş bırakılmadan cevaplandırılması
- yanıtlarınızın gerçek duygu ve düşüncelerinizi yansıtması önemlidir.

Herhangi bir sorunuz olduğunda uygulama sırasında araştırmacıya sorabilirsiniz. Uygulama sonrası soru sormak veya bilgi almak isterseniz iletişim bilgilerinden araştırmacıya ulaşabilirsiniz. Yardımlarınız ve soruları samimiyetle cevaplayacağınız için şimdiden teşekkür ederiz.

Katılımcının beyanı

Yukarıda okuduğum çalışma ile ilgili bilgiler bana sözlü olarak da iletildi. Bu çalışmaya gönüllü olarak katılmayı kabul ediyorum.

Tarih:

Rumuz:

Telefon:

İmza:

Araştırmacı:

Uzm. Psk. Başak KUBİN METE

Hacettepe Üniversitesi

Psikolojik Danışma ve Rehberlik Bilim Dalı

E-Posta:

Tel:

Danışman:

Prof. Dr. Filiz BİLGE

EK-B: Aydınlatılmış Onam Formu – 2

Değerli Katılımcı,

Bu araştırmada çocukluk çağı istismarının, erken dönem uyumsuz şemaların ve bilişsel duygu düzenleme stratejilerinin romantik ilişkide bağlanma stilleri üzerine etkisi incelenecektir. Bu amaçla, görüşme sırasında size yöneltilen soruları ayrıntılı ve içtenlikle yanıtlamanız beklenmektedir. İlgili çalışmanın uygulamaları konusunda Hacettepe Üniversitesi Etik Komisyonundan gerekli izinler alınmıştır.

Araştırmaya gönüllü olarak katılıp katılmama kararı size aittir. Yanıtlarınız sadece bilimsel amaçlar doğrultusunda kullanılacaktır ve kimseyle paylaşılmayacaktır. Görüşme sırasında ses kaydı alınacak, görüşmeler analiz için yazıya geçirilirken isim, şehir gibi bilgiler değiştirilecek veya rumuz olarak kodlanacaktır. Görüşme sırasında araştırmacı tarafından size sorulan sorulardan kişisel olarak rahatsızlık duyacak olursanız çalışmadan ayrılma hakkına sahipsiniz. Araştırmacıya, soruları yanıtlamak istemediğinizi ve görüşmeyi sonlandırmak istediğinizi söylemeniz yeterli olacaktır. Bu konuda size araştırmacı tarafından gerekli yardım sağlanacaktır.

Katkılarınızdan dolayı teşekkür ederiz.

Katılımcının beyanı

Yukarıda okuduğum çalışma ile ilgili bilgiler bana sözlü olarak da iletildi. Bu çalışmaya gönüllü olarak katılmayı kabul ediyorum.

Tarih:

Rumuz:

İmza:

Araştırmacı:

Uzm. Psk. Başak KUBİN METE

Hacettepe Üniversitesi

Psikolojik Danışma ve Rehberlik Bilim Dalı

E-Posta:

Tel:

Danışman:

Prof. Dr. Filiz BİLGE

EK-Ç: Çocukluk Çağı Ruhsal Travma Ölçeği Örnek Maddeler

1. Evde yeterli yemek olmadığından aç kalırdım.
11. Ailedekiler bana o kadar şiddetle vuruyorlardı ki vücudumda morartı ya da sıyrıklar oluyordu.
14. Ailedekiler bana kırıcı ya da saldırganca sözler söylerlerdi.
16. Çocukluğum mükemmeldi.
21. Kendisi ile cinsel temas kurmadığım takdirde beni yaralamakla ya da benim hakkımda yalanlar söylemekle tehdit eden birisi vardı.
28. Ailem benim için bir güç ve destek kaynağıydı.

EK-D: Young Şema Ölçeği Kısa Form – 3 Örnek Maddeler

1. Bana bakan, benimle zaman geçiren, başıma gelen olaylarla gerçekten ilgilenen kimsem olmadı.

3. İnsanların beni kullandıklarını hissediyorum.

13. Yaptığım çoğu şeyde en iyi olmalıyım; ikinci olmayı kabullenemem.

18. Eğer bir yanlış yaparsam, cezalandırılmayı hak ederim.

23. Gerçek beni tanırlarsa beğendiğim hiç kimse bana yakın olmak istemez.

29. Başkalarını kendimden daha fazla düşündüğüm için ben iyi bir insanım.

40. Bir yere ait değilim, yalnızım.

48. İnsanlarla beraberken içten ve cana yakın olmak benim için zordur.

53. Yeterince dikkatli olmazsanız, neredeyse her zaman bir şeyler ters gider.

63. Çoğunlukla annem ve babamın benimle iç içe yaşadığını hissediyorum-Benim kendime ait bir hayatım yok.

74. İnsanların beni terk edeceği endişesiyle bazen onları kendimden uzaklaştırırım

EK-E: Bilişsel Duygu Düzenleme Ölçeği Örnek Maddeler

BAŞIMA KÖTÜ BİR OLAY GELDİĞİNDE;

1) Bunun suçlusu benim diye düşünürüm.

5) Yapabileceğim en iyi şeyi düşünürüm.

8) Yaşadığım olayın başkalarının başına gelenlerden daha kötü olduğunu düşünürüm.

13) Olayla hiç ilgisi olmayan hoş şeyler düşünürüm.

17) Başıma gelen olayın ne kadar korkunç olduğunu düşünüp dururum.

23) Bu durumu nasıl değiştireceğimi düşünürüm

EK-F: Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri – II Örnek Maddeler

1. Birlikte olduğum kişinin sevgisini kaybetmekten korkarım.
6. Romantik ilişkide olduğum kişilere güvenip inanmak bana zor gelir.
9. Sıklıkla, birlikte olduğum kişinin bana duyduğu hislerin benim ona duyduğum hisler kadar güçlü olmasını isterim.
14. Romantik ilişkide olduğum kişi benimle çok yakın olmak istediğinde rahatsızlık duyarım.
26. Başımdan geçenleri birlikte olduğum kişiyle konuşurum.
31. Birlikte olduğum kişiden ihtiyaç duyduğum şefkat ve desteği görmemek beni öfkelenendirir.

EK-G: Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu

1. Çocukluk döneminize ait ilk hatıralarınız nelerdir?
Çocukluğunuzdan aklınızda kalan en belirgin hatıranız nedir?
2. Annenizle ilişkinizi nasıl tanımlarsınız?
3. Babanızla ilişkinizi nasıl tanımlarsınız?
4. Bakımınıza yardımcı olan büyükanne, büyükbaba, teyze, hala, amca, dayı, komşu vb. yakınlarınız var mıydı? Varsa onlarla ilişkinizi nasıl tanımlarsanız?
5. Çocukken istismar edici olaylara maruz kaldınız mı?
6. Kız/erkek arkadaşınızla ilişkinizi nasıl değerlendirirsiniz?
7. Son ilişkiniz nasıl bitti? Bittiğinde neler yaşadınız?
8. Sizi üzen/kaygılandıran bir olay yaşadığınızda bunun kimden/neden kaynaklandığını düşünürsünüz?
9. Ortaya çıkan olumsuz düşünce ve duygularınızla nasıl baş edersiniz?
10. Kendinize dışarıdan baktığınızı varsayın. Kendinizi nasıl biri olarak tanımlarsınız?
Sizi çok iyi tanıyan bir başkası olsaydınız hangi yönlerinizi görürdünüz?

EK-Ğ: Etik Komisyonu Onay Bildirimi

T.C.
HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
Rektörlük

Sayı : 35853172-300
Konu : Başak KUBİN METE Hk. (Etik Komisyon)

EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : 17.07.2018 tarihli ve 51944218-300/00000154141 sayılı yazınız.

Enstitünüz Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık Bilim Dalı doktora programı öğrencilerinden **Başak KUBİN METE**'nin **Prof. Dr. Filiz BİLGE** danışmanlığında yürüttüğü "**İstismar Geçmişi ve Romantik İlişkide Bağlanma: Bilişsel Duygu Düzenleme ve Erken Dönem Uyumsuz Şemalar**" başlıklı tez çalışması, Üniversitemiz Senatosu Etik Komisyonunun **4 Eylül 2018** tarihinde yapmış olduğu toplantıda incelenmiş olup, etik açıdan uygun bulunmuştur.

Bilgilerinizi ve gereğini saygılarımla rica ederim.

e-imzalıdır
Prof. Dr. Rahime Meral NOHUTCU
Rektör Yardımcısı

Evrakın elektronik imzalı suretine <https://belgedogrulama.hacettepe.edu.tr> adresinden 66ec7bd8-79a3-432b-8ef9-8030966a2644 kodu ile erişebilirsiniz. Bu belge 5070 sayılı Elektronik İmza Kanunu'na uygun olarak Güvenli Elektronik İmza ile imzalanmıştır.

Hacettepe Üniversitesi Rektörlük 06100 Sıhhiye-Ankara
Telefon:0 (312) 305 3001-3002 Faks:0 (312) 311 9992 E-posta:yazimd@hacettepe.edu.tr İnternet
Adresi: www.hacettepe.edu.tr

Duygu Didem İLFPİ

EK-H: Etik Beyanı

Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında,

- * tez içindeki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- * görsel, işitsel ve yazılı bütün bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- * başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda ilgili eserlere bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu,
- * atıfta bulunduğum eserlerin bütününe kaynak olarak gösterdiğimi,
- * kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı,
- * bu tezin herhangi bir bölümünü bu üniversitede veya başka bir üniversitede başka bir tez çalışması olarak sunmadığımı

beyan ederim.

...../...../.....

(İmza)

Başak KUBİN METE

EK-I: Yüksek Lisans/Doktora Tez Çalışması Orijinallik Raporu

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Eğitim Bilimleri Ana Bilim Dalı Başkanlığına,

Tez Başlığı: İSTİSMAR-İHMAL GEÇMİŞİ VE ROMANTİK İLİŞKİDE BAĞLANMA: BİLİŞSEL DUYGU DÜZENLEME VE ERKEN DÖNEM UYUMSUZ ŞEMALARIN ROLÜ
Yukarıda başlığı verilen tez çalışmamın tamamı (kapak sayfası, özetler, ana bölümler, kaynakça) aşağıdaki filtreler kullanılarak **Turnitin** adlı intihal programı aracılığı ile kontrol edilmiştir. Kontrol sonucunda aşağıdaki veriler elde edilmiştir:

Rapor Tarihi	Sayfa Sayısı	Karakter Sayısı	Savunma Tarihi	Benzerlik Oranı	Gönderim Numarası
13/02/2023	135	242511	19/01 /2023	%9	2013384588

Uygulanan filtreler:

- Kaynaklar hariç
- Alıntılar dâhil
- 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Hacettepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esaslarını inceledim ve çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan eder, gereğini saygılarımla arz ederim.

Ad Soyadı: BAŞAK KUBİN METE

Öğrenci No.: N14242435

Ana Bilim Dalı: EĞİTİM BİLİMLERİ

İmza

Programı: PSİKOLOJİK DANIŞMA VE REHBERLİK

Statüsü: Y.Lisans Doktora Bütünleşik Dr.

DANIŞMAN ONAYI

UYGUNDUR.

Prof. Dr. FİLİZ BİLGE

EK-İ: Thesis/Dissertation Originality Report

HACETTEPE UNIVERSITY
Graduate School of Educational Sciences
To The Department of Educational Sciences

...../...../.....

Thesis Title: CHILDHOOD ABUSE-NEGLECT AND ROMANTIC RELATIONSHIP ATTACHMENT: THE ROLE OF COGNITIVE EMOTION REGULATION AND EARLY MALADAPTIVE SCHEMAS

The whole thesis that includes the *title page, introduction, main chapters, conclusions and bibliography section* is checked by using **Turnitin** plagiarism detection software take into the consideration requested filtering options. According to the originality report obtained data are as below.

Time Submitted	Page Count	Character Count	Date of Thesis Defense	Similarity Index	Submission ID
13/02/2023	135	242511	19/01 /2023	%9	2013384588

Filtering options applied:

1. Bibliography excluded
2. Quotes included
3. Match size up to 5 words excluded

I declare that I have carefully read Hacettepe University Graduate School of Educational Sciences Guidelines for Obtaining and Using Thesis Originality Reports; that according to the maximum similarity index values specified in the Guidelines, my thesis does not include any form of plagiarism; that in any future detection of possible infringement of the regulations I accept all legal responsibility; and that all the information I have provided is correct to the best of my knowledge.

I respectfully submit this for approval.

Name Lastname: BAŞAK KUBİN METE

Student No.: N14242435

Department: Educational Sciences

Program: Psychological Counseling and Guidance

Status: Masters Ph.D. Integrated Ph.D.

Signature

ADVISOR APPROVAL

APPROVED
Prof. Dr. FİLİZ BİLGE

EK-J: Yayınlama ve Fikrî Mülkiyet Hakları Beyanı

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin/raporumun tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kâğıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinlerin yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayınlanan "**Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge**" kapsamında tezim aşağıda belirtilen koşullar haricince YÖK Ulusal Tez Merkezi / H.Ü. Kütüphaneleri Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

- Enstitü/Fakülte yönetim kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihinden itibaren 2 yıl ertelenmiştir. ⁽¹⁾
- Enstitü/Fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihinden itibaren ... ay ertelenmiştir. ⁽²⁾
- Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir. ⁽³⁾

..... / /
(imza)

Başak KUBİN METE

"Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge"

- (1) Madde 6.1. Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu iki yıl süre ile tezinerişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.
- (2) Madde 6.2. Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3 şahıslara veya kurumlara haksız kazanç; imkânı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile altı ay aşmamak üzere tezinerişime açılması engellenebilir.
- (3) Madde 7.1. Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir*. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.
Madde 7.2. Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir
*Tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu tarafından karar verilir.